

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

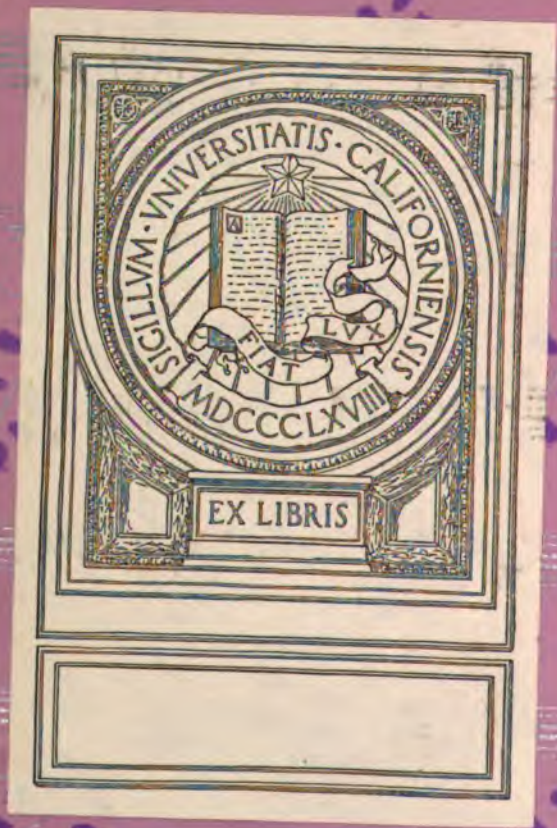
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

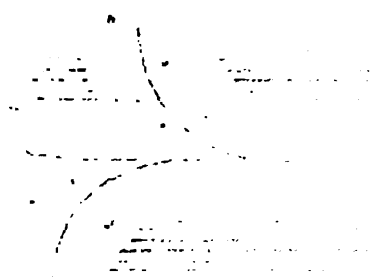
We also ask that you:

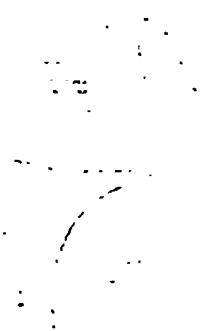
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

XIV.

NA LEPSÍM
Podhorský obraz

VYDÁNÍ PÁTÉ.

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ
UNIE S:

1921.

GRAFICKÁ

V PRAZE
NÁKLadem ČESKÉ GRAFICKÉ
ČINIE A:

1921.

1899
1899

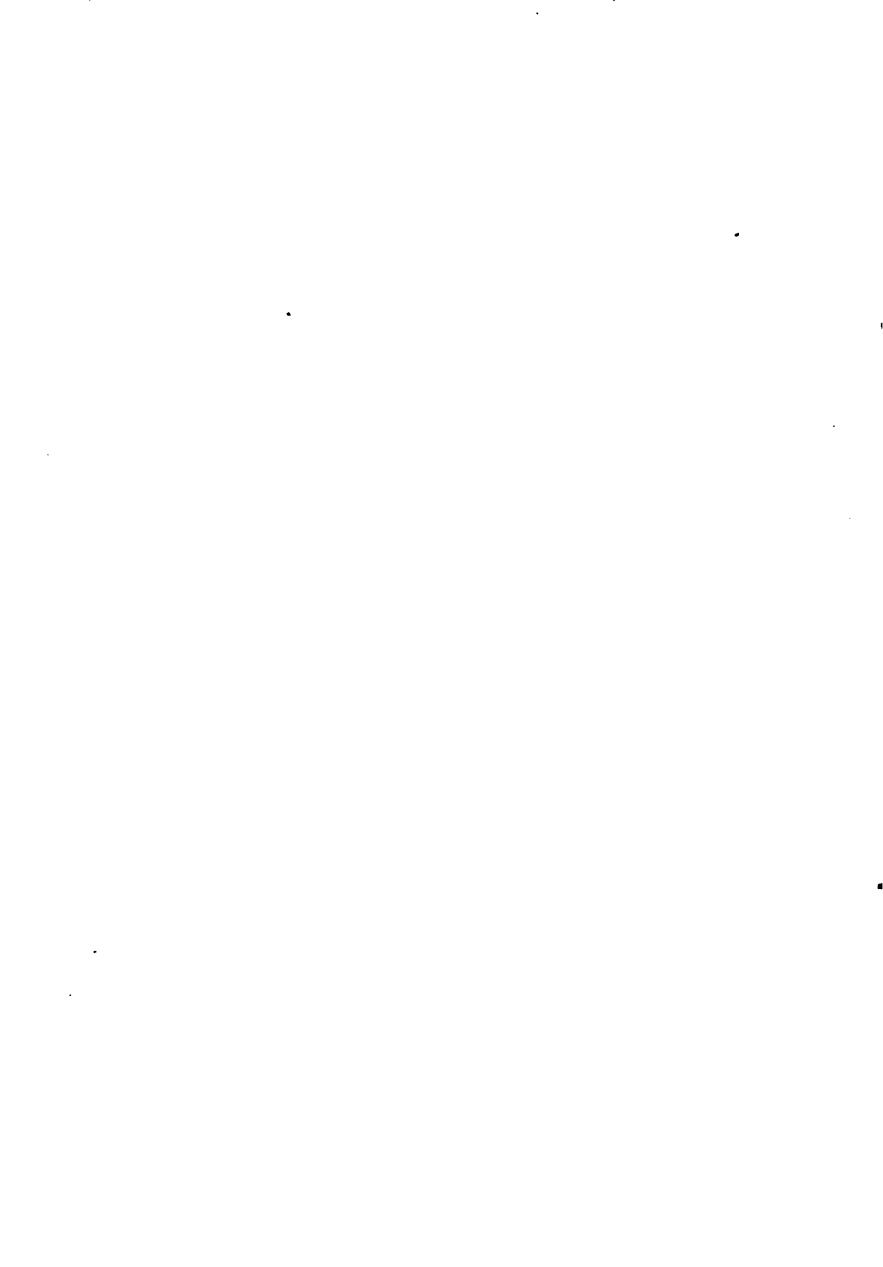
Psáno r. 1898—1899.

Po prvé ve „Světózeru“, XXXIII., 1899.

Veškerá práva vyhrazena.

TO VÍRU
ABSOVLAC

NA LEPSÍM.

I.

Stíny jabloní nevysokých, ale rozkleslých na zahradě kolem samoty u Voralů bledly a víc a více ponořovaly se v hustý trávník, k němuž schýlilo se již první jemné šero podvečerní.

Dvě děti, jež s jekotem a bujným smíchem honily se mezi stromy, mrštně zatáčejíce se kolem kmenů jejich, usatoněny, udýchány náhle se zastavily a hlasitě vydechující utíraly si zpocená, do tmava zardělá líce, osvětlená mdlým svitem západu. Dvoje svítící dětské oči zahleděly se v daleký široký dol, na jehož pozadí rozpínala se běložlutá, již ani nesršící obloha. Slunce již před hodnou chvílí smeklo se s ní do hlubin; poslední mdlé konce paprsků jeho zápasily s tichým šerem letního podvečera, v němž odpočíval pěkný dol, v dáli kolem dokola obložený mírnými, zpro-

hýbanými vlnami pahrbků, na jejichž bocích i temenech temněly se kusy lesů.

Uprostřed roviny, v dlouhé příčné řadě seděly bílé domky městečka Libočan; mohutné, ztemnělé staré kmeny široce rozpínaly se kolem rudé střechy zámečku, za nímž tyčil se tmavý komín tovární.

Doleji — u kostela, jehož nevysoká, špičatá věž šedě se leskla, seskupeny byly největší domy kamenné, patrové; dále do městečka kamenných staveb ubývalo, jen sem tam bělely se mezi řadou domků dřevěných, jejichž skloněné střechy zapadaly do stromů zahrad.

V pozadí Libočan, na západní výšince seděla ves Lhota, v pravo na samém podlesí Pastviny, nad nimiž právě prořídila se večernice, a ještě dále k severu byl chumel stromů a střech, značící obec Horku. Dole v rovině, na severovýchodě městečka, v lánech polí a luk, v nichž černala se stromořadí, pod řadami vysokých topolů krčila se stavení Bystrého; bílá kaplička uprostřed vsi do dálky se hlásila.

Na jihu, nahoře na podlesí, dřímalo několik samot.

To všecko měly Voralovy děti před sebou jako na velikém obraze, před nímž rozestřena byla pole i luka, a u Bystrého i tmavěmodrá hladina rybníčná.

Samota u Voralů patřila k Polánce, dědině tři čtvrti hodiny východně od Libočan, o několika jen staveních, jež rozběhla se na bocích zpro-

hýbaného návrší; borový les sem tam zabíhal až k samým chalupám a barákům.

U Voralů byli na planince, tři, čtyři minuty od dědiny. Nevelká, všecka dřevěná, hodně schýlená chalupa měla roubenou světnici, z níž dvě čtyřtabulková okna hleděla do roviny k Libočanům, dvě boční na hrbolatou křivou zásep, rozježděný dvůr a na palouk, nad nímž klonily se staré štěpy.

Voralovy děti pobloudivše očima v dáli, zahleděly se do vůkolních polí, dosud oživených.

Úvozem směrem k Libočanům ploužil se vůz, mandeli naložený; kola jeho i žebřiny zapadaly mezi vysokým obilím.

Na jednom poli nakládali; muž zpola svlečený stál na voze a dvě ženy honíce se od snopu k snopu mu podávaly. Na jetelišti stál vůz s žebřinkou, krávy u voje pohružovaly hlavy do hromady jetele a nabravše plné tlamy stvolů, jaře je povznášely; hospodář rozpřáhal se kosou do jetelového houští.

Na veliké ploše panského hromada lidí, mužů i žen, stavěla snopy do mandelíků; šafář, zahnutou hůl maje pověšenu na levé paži, stál u nich, a bílé chumáče kouře ploužily se mu od hlavy do čistého vzduchu.

V tom se zas Voralovy děti, Manka i Váša, jako když mezi ně stělí, znova daly do honěnky . . .

Byly tuze po domácku: Manka asi desetiletá, jen v krátké modračce a košili, Váša, starší, v štrukskách s velkými záplatami, kolem nichž se však látka již velmi roztřepila, s jednou šlípřes

umouněnou, rozhalenou košili. Bosa byly, nohou tuze umuděných, zaprášených, Manka bez šátku, Váša bez čepice; měly světlé vlasy, takže Vášova krátce ostříhaná hlava byla skoro bílá, za to Manka měla na hlavě hnízdo rozčuchané — jemné, třpytné chumáčky se nad ním třepotaly a vzadu visely dva nevelké, počechrané copánky, jeden svázaný bílou, druhý černou tkaničkou.

Opět s jekotem a smíchem běhaly mezi stromy, schovávaly se za kmeny jejich a zabočovaly sem tam, jen aby se popletly v letu.

V tom na záspí povstalo třetí dítě a klusalo k nim. To bylo děvčátko sotva čtyřleté, také světlovlasé, v jediné krátké sukynce a košilce; všecko bylo na něm usmoleno, i tváře mělo, jako by je bylo pohružovalo do rozdělané hlíny.

„Já se chci taky honit!“ křičelo, nemotorně cupajíc k palouku.

Druhé ani si nevšimly; teprve když děvčátko začalo jim v letu překážeti, Váša křikl: „Julko, sedneš někde, ať se nesvalíš!“ a zabočily o kus dále, aby měly pokoj. Ale Julka cupala za nimi, marně se uhýbaly, v minutě zas byla u nich.

„I tak toho nechme, když se cikáně pořád plete,“ broukla Manka a sedla si pod jablň; opřevši se o skloněný kmen přitáhla kolena a rozdivělé vlasy odhrnovala si s čela.

„Proč si nehraješ sama?“ na Julku oškroukl se Váša a našed na trávníku suchý prut, švihal jím do prázdna, až to hvízdalo.

Julka sebravši pod jabloní padanče, rychle se do něho zahryzla.

„Necháš to — zahodíš to — nevíš, že bys dostala zimnici?“ ječela na ni Manka, a když malá neposlechla, vytrhla jí padanče a zahodila je, jak daleko mohla. Julka zakrabila: „Počkej — já to řeknu, bylo zralé, jako cukr!“ a hledala jiné. Ale Manka brala jí jedno za druhým a házela je do polí.

Julka dala se do vřeštivého breku.

Od Libočan přiletěl hlahol klekání a ve chvílce také na Polánce plačtivě rozklínal se zvonek.

Manka pokřižovavši se, oči vyvalujíc, polohlasně kárala maličkou: „Budeš už mlčet? Že si pro tě přijde klekánice — už chodí — slyšíš?“

Julka přestala vřeštět a rychle utřevši si oči zadívala se v dál.

„Vidíš — u dědečka už je skoro tma“ — ke Lhotce ukazovala Manka.

Ve chvílce seděly děti vedle sebe na kraji palouku a hleděly do zašeřených polí. Na panském bylo již ticho. Z dálky zněl hrkot a vrzot vozu, plížícího se na štěrkové silnici.

Na všech stranách cvrčkové svištivě brousili — i křepelka hlučně se ozvala, a dále nad lukami rozkvílela se čejka.

Obloha byla vysoko, hladká, všude stejně svěže modrá; několik hvězd prořubalo si již vyhlídku.

V tom děti sebou škubly — nad borovinkou, na vršku za Voralovou samotou hlučně ozval se drsný kráкот vraní — — Krá — krá — zapadalo v les. —

Z luk zavál vlažný dech . . .

Děti ztulený upřeně hleděly do šíra, až Manka vyskočila a křikla: „Maminka!“ A již letěly všecky tři.

Ženština, jež z prava po pěšině se blížila, byla pod nákladem zle ohnuta; veliký ranec trávy, loktuší spoutaný, tlačil ji k zemi.

„Neleťte, ať se Julka nesvalí!“ usupaná křičela v ústrety běžícím dětem.

„Maminka, maminka!“ jásala maličká a již chytla se matere za modračku.

„Tatínek ještě nepřijel?“ jdouc zvolna, krok jako krok, ptala se matka.

„Nepřijel,“ odpověděli všichni, a Julka hned spustila žaloby.

„I vždyť já jsem je slyšela ječet,“ mrzutě vyčetala matka; „už byste, halanti, mohli mít rozum.“

„My už, maminko, máme hlad!“ zaškemral Váša.

„Dočkej — a jdi radši otevřít stodolu!“

Váša letěl a Manka pustila se za ním.

„Ještě nemáš dost? Počkej, počkej!“ a Vorka zvolna šla po záspi.

Vstoupivši do stodoly do tmy, postoupila k přístodočku a zpátky spustila se na ranec trávy; jen to žuchlo. Zůstala chvílku, jen hlasitě vydechujíc.

Rozvázavši uzly na prsou, pravila znavena: „To se člověk naškubě, než toho tu hromadu natrhá!“ a těžce povstávala.

„Je hodně trávy v bandorách?“ tázala se Manka.

„To! Kdybyste byli co nač, sami byste s Vaškem na ni chodili, hromadu byste jí mohli natrhat; tam to jen překáží, dobytek to rád, a krmení by víc zůstalo na zimu. Ale kde pak vy!“ a již děti strkala před sebou ze stodoly. Jenom Julka se jí sukní nespustila.

„Tak pojď, pojď, má hlavičko, pojď!“ hladice jí po hlavě zamazlila se matka, „máš už hlad, vid?“

Bosé nohy Voralčiny ztěžka tlapaly do hrbolců záspi; jak se rozhlížela dvorem, velké oči jí zasnítily.

Děti běžely rovnou do světnice, ale matka zašla do sklepa; ve chvílce byla však zpátky, nesouc tři hliněné hrnky studeného mléka. Dostala Manka, dostal Váša, z třetího matka upila a podala ho Julce. Sama každému přinesla lžici, krajíc chleba a řekla: „Tak jezte, ať nenaříkáte!“

Ve světnici bylo hodně tma.

Manka usadila se u stolu, Julka postavila se k lavici pod oknem, Váša šel si s večeří ven na práh. Nadrobili chleba a činili se, až jim po bradách teklo. Hospodyně přinesla ještě hlišák sobě a usednuvši na špalíček v koutě za velkými kamny, přikusujíc z krajíce pila.

Sotvaže však učinila několik loků, přistoupila k oknu a zahleděla se do večera.

„Ten dlouho nejede,“ povídala mrzutě, „už by tu mohl být dávnol!“ a zase šla za kamna.

V koutě za policí zahrkalo, a již hodiny chrchlaly osm.

„Julko, pomalu, ať se mi nepoleješ,“ z myšlenek náhle vytrhla se Voralka a pozorujíc, že

Manka již dopíjí, povídala jí: „Nazapomeň dříví na ráno!“

Manka řekla „Zaplať Pánbůh“, hrnek postavila na lavici u kamen a již letěla.

Matka strčila nedojedený chléb do kapsy a u chlebové peci odestýlala nízkou, velkou postel.

Pootevřenými dveřmi Váša houkl do světnice: „Tatínek jedel“

„Tak pomoz!“ křikla za ním Voralka a šla odestlat druhou. Zastavivši se u Julky, sáhla na lavici a broukla: „Tys tu pěkně nacejkala — nemůžeš si s tím sednout ke stolu?“

Děvče honem pozdvihlo sukynku a utíralo.

„Tak, tak, jenom sukní všeco otři — ať se máma třeba krvavýma rukama dopírá!“

Odestlavši šla ven; Julka nechavši večeře uháněla za ní. Na síni potkala se s Mankou, jež nesla do světnice náruč dříví.

„Jen lítej teď v noci, však on se ti netopejr zaplete do vlasů!“ hubovala jí starší.

Na dvorku již otec s Vášou odváděli krávy do chléva.

V temné modři nad borovinkou narýsován byl úzký, ostrý srpek měsíčný. Cvrčci ještě jemně cikali a v šíru řehtal chřástal. Od panského hlučný psí štěkot rozletoval se tmou, již prolínal vlhký chlad.

Voralka otevřela vrata stodoly, a tatík táhna voj, Váša vzadu tlače, vezli vůz dovnitř. Vrata opět zavržla a zabouchla.

„Co pak že tak pozdě?“ zavřevši ptala se Voralka.

„I prosím tě, než se dojede, trvá to chvíli —“

Hospodyně opět uháněla do světnice, a Julka klopýtala za ní. Hospodář vyšel na dvůr, rozhlédl se, pohleděl k nebi, na jehož tmavé modři probělávala již mléčná cesta, a posunuv čepici do týla, usedl před hranicí dříví na veliký špalek. Žena vrátila se v minutce, nesouc mu večeři jako prve dětem, jen že nádoba i krajíc byly větší. Hlíňák dal si mezi kolena, vytáhl zavírák a drobil. Žena zaskočivši do síně pro dojačku, uháněla do chléva; ještě zanesla kravám koš trávy, a hned potom mléko zacrčelo a zazvonilo do plecháku.

Hospodář rychle povečeřev zanesl hliňák do světnice. Děti byly již na kutích, Váša na peci, Manka s Julou na posteli u pece.

Po chvílce Voral opět seděl na pařezu a z krátké dýmky volně vybafoval.

Pes na panském ještě hafal, a jiní na vzdálenějších polích i ozvěna z borovinky mu odpovídali. V dáli zavýskl ženský hlas a za ním letěl mužský chechtot; koroptve vyplašeny chvíli hlučně kyrykaly. A zas bylo ticho, do něhož jenom cvrčci slabě cvrčeli a jemný šum tiše vál pod vysokým nebem.

Letní noc objímala libočanský dol.

Teď na panském hlídač hřmotně zakašlal a již ozval se chraplavý jeho zpěv:

„Praha jest překrásné město,
jest to město královské,
pojď, má milá, pojď a podívej se,
jak jsou vojáci hezké.“

Hospodyně, odnesši dojení do sklepa, opět chvátala do chléva; poklidivši tam, zamykala. Když se po záspi volněji vracela, muž do tmy vybafl chumáč světlého kouře a polohlasně zvolal: „Mámo, slyšíš!“

Šla blíže k němu. Několikráte si ještě zabafal a potom počal zvolna, klidně vypravovati: „Chytil mě v Libočanech bysterský Kuliš, víš, Rozumíš, a povídá: ‚U vás jsou peníze a u nás se dá za ně něco pěkného koupit.‘ Povídám mu: ‚Pane, u vás byste těch peněz našel!‘ Ale strejc se jen ohrnul: ‚Rozumíte, mně budete povídat — kolem dokola vím, kde jsou!‘ a Voral odbafal.

„Blafka,“ řekla hospodyně, ale z hlasu jejího bylo patrnó, že jí řeč strejce Kuliše nepohněvala.

„A tak kdesi cosi povídal,“ zvolna začal muž, „že budou v Bystrém u Haňáků prodávat. Jičínská záložna do toho práskla!“

Chvilku zamyšlení mlčky hleděli do tmy, jejíž ticho pořád ještě rozrývala hlídačova píseň:

„Lito je mně, má Nanynko,
lito je mně, lito vás,
že jste vy mně věrně milovala,
a já musím pryč od vás.

Ten prstýnek, oo's mně dala,
ten já nosit nebudu,
až já půjdu k svému regimentu,
do flinty ho nabiju.“

„Haňák —“ vzpomínala hospodyně, „to bude ten, jak jsme tenkrát slyšeli, že si bral tu z poddruží —“

„Ten. Dluhů na tom bylo a v pár letech jich ještě přibylo,“ pokuřuje odpovídal. „Kolikrát jsem se s ním tam sešel, ale nebylo mu nic po mně, mně po něm, tak jsem se tuze nestaral. Teď prý marodí —“

„Ke všemu!“

„Inu, inu — jakáž pomoc — ale živnost je dobrá, to jsem slýchal kolikrát, a Rozumíš mi o tom dnes nazvonil plnou hlavu. Starý Haňák — jako nebožtík — opravil chlívy, postavil stodolu — za dobrých devět tisíc to stojí — ba za víc!“

„Ó Bože,“ rychle vzdychla žena.

„Inu, co bys říkala ó Bože, za tohle naše taky přes čtyry dostaneme, a mají nám peníze ležet na mizerný ourok dál? Vždyť o tom nemluvíme ponejprv! Pole přikupovat nemůžu, když už stodola nestačí, chlív taky na víc dobytka není — vždyť jsme vlastně šli do baráku — už toho při něm je až dost.“

„No, vždyť nic neříkám —“

Muž zakýval. „Záložna, když čekala jemu, čekala by taky nám, jen kdyby měla jistotu. Za řeč to stojí!“

„A povídáš, že je to živnost?“ ptala se živěji.

„No, pravá ne — velká chalupa — pole přes dvacet korců, ale všecko se prý tomu říká živnost. Ostatně — vždyť to ještě nekupujemel“ dodal lhostejně a zvolna kouřil.

Voralka opět mlčky zírala do tmy.

„Co ráno — půjdeme na tu pšenici?“ suše tázala se po chvíli.

„Půjdemel!“ kývl. „Povídal Rozumíš, že šikovný člověk by na tom Haňákovu ledacos mohl začít — tomu bych taky rozuměl —“ opět navazoval.

Žena se protáhla, až jí v zádech hlasitě zapraskalo, zívla a zvolna odcházejíc řekla lhostejně: „No, ještě se na to vyspíme!“

Muž neodpověděl. Osaměv, znova si nacpal a zapáliv loudal se dvorem. Zas myslil na to Haňákovo. Přes dvacet korců — pořádné stavení — ach, to bylo by docela něco jiného, než na tomhle krcálku. A na vsi — na pěkné vsi, ne na samotě!

Inu, dření by bylo veliké, ale když by se tam dělalo jako tady, nějak by se to vyplatilo!

Obešel stavení, s kraje palouku hleděl k Bystrému. V hlubinách tmy nebylo po něm památky. Obrátil se k své chalupě. Ve tmě stála tu tichá, skrčená, jako po vymření. Na Polánce pes zavyl do tmy, na panském také několikrát hafl, ale hned zas bylo ticho, jen jemný ševel táhl z polí. Srpek měsíce nad borovinkou zmizel, drobné hvězdy umdleně hleděly s tmavé oblohy.

Voral, chystaje se již k návratu do chalupy, pohleděl ještě směrem ke Lhotce.

„Co tam by říkali?“ a polohlasitě se zasmál. „Inu, stálo by to za to. Ale na Báru musí se pomalu“ — a loudal se do stavení.

Do noci zazněla zas hlídačova chraplavá písnička — ale tenkrátě mírněji:

Tam u Hradce Králového
padlo nás tam tisíce,
pojd, má milá, pojd a podívej se,
jak my tam spíme sladce.

Dveře u Voralů bouchly a zámek zaklapl. Když hospodář vstoupil do světnice, s lůžka pod pecí zněl slabý dětský chrupot. Svléknuv se rychle, poklekl při druhé posteli, ale za krátko byl pod peřinou.

Hodiny hrkaly do tmy.

„A tohle naše, myslíš, že by se teď odbylo?“ s lože, na němž spala i Julka s Mankou, ozval se přitlumený ženin hlas.

„Ještě na to myslíš?“ zasmál se. „Povídal Rozumíš, o to že by se postaral; v tom je právě jeho špekulace — tamto se prodá v licitaci, o to mu neběží, ale tuhle by mohl mít sháňku pro sebe.“

Žena již nepromluvila. Za chvíli spala celá světnice.

Noc plula vlahá a klidná. Voralova chalupa seděla v ní tmavá, spíc tvrdě. Staré štěpy kolem ní ani sebou nehnuły — jen drůbež v hustých jejich korunách chvílemi ze sna se pohnula a zašuměla křídly. Z luk dýchala vlhká, kořená vůně a válo z nich jemně, jako by nád nimi plynula noc a dlouhým řasným pláštěm svým působila vánek, ale zcela slabý, takže ani obilí nezvlnil.

V husté trávě luční šustělo, jako by měkké krůpěje do ní zapadaly.

Časem do ticha bily v Libočanech hodiny a zvuk jejich jasně pronikal až k Polánce; při posledním úderu ozvaly se vždy dva, tři lehčí, stále slabší, jako by se hodiny tím bitím rychle rozkašlaly. Ve vzdálených luzích zahvízdal někdo písničku, ale zmkl nedokončiv jí.

Hvězdy byly pořád mdlé, ani se dnes proříditi nemohly; mléčná cesta prosvítala jen jako lehýnký šláf oblačný.

Po půlnoci počaly tu a tam ze syré země vylézati chumáče mlh a vlekly se temnem zvolna, mlčky. Daleko, až tam někde v jižních lesích buchla rána — v boru nad Polánkou ozvala se jen, jako když vítr z hluboka zaduje. Hvězdy ještě více zapadaly — konečně jen z temnějšího nebe západního jich řídko vyhlíželo.

Východ šedal — — Temno bylo pořád, ale Voralova chalupa a stromy vůkol ní počaly býti patrnější. Nad borovinou začalo vystupovati blede modro. Až někde v Bystrém kohout vysokým hlasem zakokrhál, a v polích ptáče písklavě vykřiklo. I na Polánce rozkřikl se kohout a po něm jiný a jiný — na rozličných stranách, v rozličné dáli. Od silnice přiletěl šustivý šramot plížícího se vozu i dupot koně.

Šeřilo se. Mlhy ploužily se již nad celými lučinami — kroužily nad rybníkem.

Libočanská věž zabělela se zas do dáli. U Voralovy chalupy slepice chodily již po dvoře, a v koších stromů vztekali se vrabci. Jasná obloha nad borovinou se víc a více rozpalovala.

V té chvíli již Voralka vstala; vyběhnuvši na dvůr, navázila vody a nabraavši do hrnku hned na dvorku se umyla. Ve světnici se trochu přičíslna, a jdouc hodit slepicím, šeptala modlitbu. Byla ženská jako z tvrdých suků — dost velká, ramenatá, ale lopatek již kulatých, splasklých prsou a přihnuté šije; vlasy měla černé, na temeni

rozčísnuté, oči zapadlé, tmavé, mračivé, ale dosud blýštící, obličej ožehlý, s vysedlými kostmi licními. Paže až k ramenám, široké nohy s roz-táhlými prsty měla do hněda opáleny.

Nasypavši drůbeži a přichystavši kravám běžela před chalupu a rozhlížela se oblohou. Modlitba dosud chvěla se jí na rtech. Všude bylo jasno — východ stál v plném ohni. Mlh nad lukami ploužily se již jen útržky, ale hustá tráva všechna zářila hojnou, těžkou rosou. Skřivančí zpěvy sypaly se již do polí.

Panský hlídač luční pěšinou vracel se z hlídky; čepici měl v týle, na krátkém zavalitém těle visela mu rezná plachta, v pravici tiskl bandasku a do kroku si zpíval:

„Ó, hřebíčku zahradnický,
ó, růžičko voňavá,
kterák na tě zapomenu,
když to není věc možná!“

„Vy se pěkně, střejte, modlíte!“ vesele volala naň Voralka.

„Už jsem po modlení, dej Pánbůh dobrotro!“ zasmál se — „vyhlížíte, vyhlížíte? Mně se zdá, že se chystáte na pšenici — pěkně bude, to je bez starostí!“

„Pánbůh dej —“ a Voralka, oděná jen v jediné modračce a v košili, po záspi běžela zpátky.

Tatík již také stál ve dveřích a protahoval se, zívaje. Měl štruksky, řemenem spoutané, uprášenou košili s vyhrnutými rukávy, pantofle,

zkrojené ze starých bot, čepici na světlomasé kudrnaté hlavě v týle. Byl větší než žena, statný, ještě nesražený, bezvousý, opálený; lícní kosti měl trochu vysedlé, zakulaceny nos, v čelistech čisté zdravé zuby, a modré oči dívaly se ještě ospale na svět.

„Hezky máme, vid’?“ povídal hledě k východu a zívá.

„Hezky — a bude — ani červinky nebylo.“

Zakývav, kolébavě šel do stodoly, a za chvíli zněl odtamtud jednotvárný hekot ruční řezačky.

Vlaštovička černá a třpytná vyletěla ze síně, proletěla nad jabloněmi, bystře vrátila se zpět, a v hníždě na trámě ozval se křik — ale v tom se už vlaštovička znovu pustila nad zahradu.

• Slepice sytily se na dvoře, a kolem nich vadíce se poskakovali vrabci.

„Kššš!“ křikla na ně hospodyně, opět ze síně vybíhající a rukou mávla, až se vrabci rozletěli; ale ne daleko. Když Voralka otvírala chlév, z nitra jeho ozýval se hlučný hekot hus a pronikavý kvakot kaček. Otevřela kotce, a šest hus a tucet kaček nepřetržitě hlasitě kvákajících vybatolilo se na dvůr a hnalo se k svému plnému žlábků pod jabloní.

Hospodyně mihla se opět na záspi a zmizela ve stodole; za krátko spěchala do chléva, kus trávy nesouc v náručí.

Když se Voral, nařezav řezanky, od stodoly kolébal po záhrobní, světlem východu polité, žena již mu nesla hliňák mléka, veliký krajíc černého chleba a lžíci. Jako včera usedl na špalku,

čepici hodil na zem a pokřižovav se dal se do jídla. Hospodyně zaběhnuvši do stavení vrátila se s takovoutěž snídaní a usednuvši na prahu jedla také.

„Dokážem to do desíti?“ zeptala se mezi jídlem.

„I toť snad dokážem!“ polknuv, odpověděl.

„A co potom?“

„Dojedu do mlejna — ráno můžeme pect.“

„A já si vyperu; k večeru zas půjdu trochu na travu — — povídala jsem Vášovi a Mance, že kdyby byli co nač, trochu by toho vytrhali, jsou plně brázdy. Vždyť o těch vagacích nemusí všecko provztekát.“

Muž hodil si čepici opět do týla a odevzdav prázdný hliňák ženě šel do stodoly, z níž vyšel hrabici maje na rameni; kolébal se ze stavení.

Voralka za chvílku potom zavřela chalupu jen na klapku a tak, jak byla prve, jenom se šátkem na hlavě do očí staženým, uháněla za ním.

Stařeček Slunéčko nad borovinou teprv teď povznesl téměř zlatovlasé hlavy do žhavé výhně. Všecek kraj třpytil se svěžestí letního jitra.

Zrosená tráva smáčela Voralčiny ožehlé rozsedané nohy, a klasy travin, paličky rdesna i květné chumáče plané mrkve šlehaly ji do hnědých lýtek. U pšenice, již tu bylo po korci, krásné, plnoklasné, žlutěšedé, sehnula se a bystře počala do náručí zabíratí hrsti již posečené, o stojící klasy vzepřené, a kladla je na strniště. Drobní koníci poskakovali mezi klasy, jež svištěly a moučně zaváněly. Zvon oblohy byl vysoko roz-

klenut, jasný, lesy za Polánkou jako z brčálu; kde na ně padala zář ranního slunce, skvěly se zelenavým zlatem. Do jásavých, táhlých hvizdů drozdích náhle vjel jásající klínkot zvonku. Celý mrak vřan s hlučným kráкотem od leša vznášel se v dál.

Voralova hrabice zabírala hrst za hrstí. Žena již ho dohonila a odbírala blízko za ním.

Ze sousedního brambořiště vyletěl zajíc, náramnými skoky přehnal se nad řádky, na vršku se zastavil, vypjal se a sluchy maje vztyčeny hleděl dolem.

Dosud jen málokde bělely se košile pracujících; širé panské lány liduprázdný koupaly se v ranním slunečnu.

Slunce vystoupivši nad les radostně se zachvělo a žhoucí kadeře jeho prudce zsršely. Libočanský dol široký daleký byl jako vykoupán; i bílé domky lhotské, jež až tam se západního návrší přes Libočany pohlížely k Polánce, zdály se jako nově nabíleny a z oken ohnivě jim svítilo. Luka bujná, pestře rozkvetlá zářila krůpějemi, jež chvěly se i na vypjatých tenkých stvolech. Rybník u Bystrého, s jedné strany vroubený tmavým rákosím, v zeleni luk ležel jako velké zrcadlo, skvěle vybroušené.

„Pořád myslím na to Haňákovo,“ hlavy nepozvednuvši povídala Voralka.

Polohlasně se zasmál, ale sekl dál.

„Jenom že devět tisíc! Vlasy jednomu vstávají —“

Ustal, zadíval se na ženu a zase se suše zamáhl; potom sáhl do toulce pro brousek, a šírem, v němž zněl jen bzukot hmyzu a písňě skřivančí, projel ostrý, břitký zvuk.

„Nebylo by tak zle — inu, ať bysme tři tisíce zůstali dlužni — vždyť snad dá Pánbůh zdraví!“ a opřev se o hrabici, zadíval se k Bystrému, jehož stavení s bílou kaplí uprostřed slunila se tam pod vysokými starými topoly.

„Bože, tři tisíce!“ vzdychla opět a hlas jí zněl jako uhoněný. „Teď máme peníze půjčeny, potom bysme sami byli dlužni a platili ourok.“

„Vždyť jsme tady taky nezačali s kapitálem —“ a zase dal se do práce.

Ještě chvílku upřeně naň hleděla — potom počala opět odbírat. Ale netrvalo dlouho a zahovořila opět: „Kdyby člověk věděl, jak bude ale tak se při tom pomýšlení zrovna třesu. Tady už víme, jak to chodí, všechno máme přezkoušeno — když budeme takhle dříť dál, snad to všechno půjde — ale tam—“

Opět postavil hrabici, oči šíře otevřel a spustil ohnivěji: „Máš svatou pravdu, na všechno jsem taky myslel, ale přec jen soudím, špatná špekulace že by to nebyla. Co je platno: z mála vydřeš málo, dří, jak chceš! Tam by bylo polí o hromadu víc, zahrada, veliký dvůr — — Chováš drůbež — ale kolik toho tu můžeš mít? Do chlěva se víc než dvě krávy s teletem nevejdou, stodola je malá. Tam by se všechno dalo vést ve větším — i koně bych si koupil —“.

Voralce zašlehlo z hlubokých očí, ustaraný pohled jí jasněl — ústa se trochu usmála.

„Hochu, hochu,“ pravila srdečně, „nevím, jestli nemyslíš tuze vysoko!“ To řekla, ale oči její pravily, že mu důvěřuje . . .

Zamávl rukou. „Cihelna by se tam taky dala časem pořídit a jinačí než tady — hned jsem se Kulišovi zmínil,“ pokračoval klidně, „a Rozumíš hned, země že tam na to je. Potom si myslím, že by se dalo obchodovat s obilím — kdyby byl kůň, do Jičina a jinam by se všecko lehce dovezlo.“

„Ale té práce v polích — na mlatě —“

„Inu, přijednalo by se — víc bysme se nenadřeli nežli tady. A jen si pomyslí, že bysme se už jednou dostali z téhle samoty a přišli bysme zas mezi lidi“, a z očí mu zazářilo.

„Po tom, hochu, zrovna nejmíň toužím,“ rychle vpadla a pohled jí velmi sestarostněl. „Vždyť jsme tu za tolik let zvykli — ne? Svatý pokoj tu je — den za dnem jde nám všem jako hodiny — A lidé nám toho štěstí dali!“ dodala hoře.

„I vždyť se mi tu taky nestejská,“ suše odvětil. „Konečně to ještě nekupujeme — řekneš Ne! a bude Ne! Pánbůh zachovej, abych nutil — ale říct jsem ti to přec musel!“ a podíval se jí do očí. „Můj rozum mi ťovídá, že špatné by to nebylo, že by se dětem jednou líp vedlo nežli nám!“

„To je taky to jediné — —“ vydechla zamyšlena. „Podívat se můžeme — a snad abysme se taky poradili s tatínkem.“

„Poradíme,“ kýval, „času je dost, licitace ještě hned nebude.“

„Snad by oni zas tohle vzali od nás —“

„I kdež pak — budou prý rádi, zbude-li jim něco —“

„Bože, aby to s námi taky tak jednou dopadlo,“ zas nové starosti ji chytaly.

„No, nelam si tím hlavu — času je dost!“ a horlivě dal se do práce.

Již nemluvili, ale myslili na to oba; jemu se z těch myšlenek rozvil úsměv kolem rtů, ale žena rozbírajíc jednu starost za druhou byla všeka zasmušena.

Slunce pralo do nich plným žářem.

Na panské pšenici již také řádily kosy sekačů; šest se jich tam rozpřáhalo, notný pás po každé zabrali.

A přes tu chvíli zazněl ostrý, crčivý zvuk kositelů, brouskem potírané.

Když v Libočanech zvonili na mši, Voralka odskočila domů, aby dala dětem snídání. V polích již bylo živo; tu tam v brambořišti nebo v řepě běhal se šátek nebo jupka skloněné ženštiny; polánecký sedláček sekl jetel, a hošek jeho pasa krávy na mezi hlučně si hvízdal. Po cestě jel žebřinový vůz s párem šedých dlouhorohých volů, a tetky stojící na něm hlučně se chechtaly a výskaly . . .

Když Voralovi pšenici posekali, žena utíkala domů napřed, tatík hrabici maje na ramenou upocen kolébal se po mezi. Nad chalupou se zastavil a chvíli upřeně hleděl k Bystrému.

U stodoly potkal se opět se ženou; běžela, košík majíc v levačce, motyku v pravici, aby nakopala bandor k obědu.

Váša s Mankou hráli si pod štěpy na čmu-chačku. Nahoře v korunách mezi scvrklým šedě-zeleným listím žloutla baculatá jablka půlliberní, a špulila se drobná červená, jichž byly na řídkých, zpola již bezlistých větvích celé růžence. Julka batolila se po trávníku konejšíc polínko, zabalené do kusu pleny.

Voral pověsiv ve stodele hrabici, přeskočil do přístodolku a počal dělati povřísla na pšenici.

Žena přinesši půl košíku nakopaných já-novek, po chvílce již opět stála na dvoře a v cha-trném stínu jabloně, ve vaně, na židli položené, máchala, přes tu chvíli křičíc na děti tuze sko-táčící.

V poledne celá rodina seděla kolem stolu, na němž kouřilo se z vrchovaté mísy rozpukaných bandor. Rodiče loupali i dětem, jež rozkrajovaly oloupané na čtvrtky a mazaly tvarohem. Jak horké braly do úst, sykaly a mrskaly jazykem, takže tatík s mámou nejednou kárali: „Foukej!“

Odpoledne musel Váša s Mankou na trávu, matka na dvoře prala, a Julka batolila se kolem ní. Na hranici dříví a na plotě přibývalo rozvě-šených kusů prádla všech barev: košile z tlustého domácího plátna, modráčky i kanafasky, jupky, haleny, šátky i modré cíchy bíle květované.

Voral dojel do mlýna a vrátiv se domů s pytlí mouky i otrub, zajel do cihelničky, a žena přichvá-tala na pomoc. Do nízkého vozu, prkny obloženého,

nakládali cihly, jež letos z jara sami dva udělali a vypálili. Straky opět rozjely se k Líbočanům.

A večer, když děti byly zase v lůžku, rodiče zadělávali k zítřejšímu pečení chleba. Díž stála uprostřed světnice loučí osvětlené, tatík požehnav kopistem mísil, žena přisýpala mouky. Přikryvše díž postavili ji na lavici u kamen a zahalili ji peřinou. Opět obstarávali chlív, povečeřeli jako včera, a tatík pokouje obcházel stavení.

Zas plula noc teplá a tichá...

II.

Prašnou cestou od Líbočan k Bystrému plížila se babička Petřivá, veliká, shrbená, svou bílou loktušku, po krajích vyšitou, majíc na hlavě, na těle pestrý špenzr, tmavou krátkou sukni, plnou záhybů, a na ní bílou zástěru širokou i dlouhou, sametové střevice a sněhové punčochy na nohou. Nebeklič a šáteček majíc v rukou na prsou sepjatých, mdlýma očima rozhlížela se poli a přes tu chvíli se rozkašlala. Loudala se z požehnání; zastavivši se u kostela na hrobech, šla teď sama jediná, ze všech nejposlednější.

Ticho a mír nedělního odpoledne vznášely se nad krajem; ani památky nebylo po shonu minulých dní, po lidech upocených, uprářených. Mlčky stálo dozrávající obilí, leda že v klasech chvílemi zašustilo nebo zapraštilo; paličkaté,

růžové jetele, jako kožich husté, prostříkané hvězdičkami heřmánku, sytily vyprahlý vzduch silnou vůní.

Zajíc spokojen seděl v řepništi, a na pokosených řadách pšenice konipáskové vesele čířkali. —

Letní obloha hluboká, jasná, úsměvná rozpínala se nad šírem, a dav holubů bílých a třpytných koupal se v čistém vzduchu, hned do hloubky se pohroužeje, hned ladným obloukem vznášeje se vysoko.

Vrbina u struhy v záři sluneční leskla se jako stříbrem polita. Pluk bysterských topolů stál vzpřímen, nehnut. Do ticha jen chvílemi tam ve vsi bouchla rána, a chumel hlasů rozletoval se za ní polem.

Stařena Petřivá povznášeje líce, plnička vrásek skoro popelavých, zkoumala, pokud očka dohlédla, co ještě na polích zbývá, a rozmýšlela, kdy asi bude po žních. Jdouc vedle pole, jež bývalo jejich, vzpomněla si, jak tu jednou s nebožtíkem tátou nakládali mandele. Za léta svého hospodaření nakládali je tu mnohokrát, ale jen ten jeden den utkvěl jí jasně v paměti. Táta stál tenkrát na voze, ona s děvečkou podávaly mu snopy, nejstarší hoch byl u koně, a ty dvě mladší, hoch s holčinou, honili se tamhle po mezi, výskajíce a smějíce se, až se to rozléhalo. A dnes tu již kromě ní není ani jediný . . .

Babička Petřivá těmi vzpomínkami přerušivši své prvější zbožné myšlení, teď vrátila se zas

k Bohu, k jeho čarokrásné nadzemské říši, kde všichni ti její milí čekají a kde se s nimi sejde . . .

Rány ve vsi buchaly hřmotněji, a křik byl krok za krokem hlučnější.

Stařena vplížila se již na počátek návsi, jež táhla se před ní dlouhá, široká, zhnědlým trávníkem porostlá, proseknutá bílou silnicí a struhou, v níž teď ani nezažblunklo. V korunách vyčouhlých šedokmenných topolů šeptavě mlaštělo.

V pravo, v levo vroubily návěs zahrady a dvorky, v nichž seděla stavení většinou dřevěná; jen málo hospodářství svítilo novotou obilných stěn, a jediná jen střecha rděla se zánovními taškami. Západní slunce přestřelujíc paprsky svými koruny starých zahrad, polévalo čela protějších chalup i baráků a třpytilo se v jejich oknech; tam v dáli na východě, na vrchu v Polánce dvě okénka sama zářila jako sluníčka.

Stařena dlouho nešla a již byla u patrového domu, jenž jediný stál u samé silnice; nade dveřmi měl veliký zelený věnec, rudými stuhami obtočený, a v zahradě jeho bouchaly ty rány — kulemi do prkna kuželníku. Stařena loudajíc se podél zahrady, postávala; stařecká zvědavost vábila, aby si pořádně prohlédla, kdo všechno tu u kuželníku hlučí a kdo ve stínu sliv a jabloň popíjí.

Pod stříškou rojil se dav bezvousých mladíků, synkové zdejších stavení; prostovlasí byli, s hlavami do rendlíčku přistřiženými, jiní měli čepice se žlutými „růžičkami“ neb i kulaté měkké klo-

bouky, na hrdlech pestré, křiklavé mašle a řetízky na vestách.

Jediný mezi nimi měl kníry do špiček navoskované, černé vlasy svítily mu pomádou, řetěz měl ze všech nejtlustší, a na ruce, v níž právě držel kouli, chvíli si s ní pohrávaje, třpytilo se několik velikých prstenů.

Babička Petřivá věděla, že je to Mafocha, krejčí, syn tamhle z baráku; asi před rokem vrátil se v slávě z Vídně, kdež vyučiv se rok za rok pobyl hromadu let a teď usadil se zde doma.

Koulejíce křičeli a smáli se jeden přes druhého.

V zahradě sedělo sousedstvo, mužští i ženské. V čele dlouhého, pokrytého stolu byl pan představený Vejběra, ramenatý padesátník, víc pán než sedlák, s huňatým plnovousem, s tvrdým kloboukem na prošedivělé hlavě; pravé oko měl malinko šilhavé a pod vousy kolem úst tkvěl mu stálý úsměch. Byl vzpřímen, opřen o lenoch židle a zvolna kouřil tlustý doutník.

Babička Petřivá mhouříc oči a třesouc hlavou, na pana představeného dívala se nejdéle.

U téhož stolu, v pravo od Vejběry, seděl pan Ruda, první radní, již hodně šedivý; třebaže měl kartáček pod nosem i na lících pod ušima, sedláka ani dost málo nezapřel. V levo byl radní Mokříš, chalupník ještě ne starý, se světlým knírkem, také hodně pán, potom Munzar, obstarlý, skrčený, vpadlých úst, s věnečkem vousů, ovinutým od ucha pod bradu a zas k uchu; seděl tu i Vydra mlynář, tlustý, drobných svítivých oček, potom

Šatoplet, výminkář, bývalý poslední rychtář bysterský, mračivý, nadýmavý, a Budina, chalupník lesklých tváří, stále usmívavý, ale nemluva. Všichni kromě Budiny žmoulali doutníky a hodně odplivovali.

Na blízku u jiného stolu byly ženské; představená Vejberka, hubená, bledá, s hedvábným šátečkem na hlavě, v šedivých zánovních šatech, se sífkovanými rukavicemi do půlí prstů, se zlatou broží pod krkem; Mokříška, ženuška ještě mladá, drobná, hybná, všecka po mětsku oděná, s vlasy v sífce, a na nich seděl klobouk s hojnými pestrými květy; Rudová, ženská nad ostatní vyčouhlá, snědá, kostnatá, přísného pohledu, hlavu měla v černém velkém šátku, vlasy pod ním uprostřed rozčísnuté, našedivělé a prořídle. Byla tu i mlynářka Vydrová, kulatá jako muž, lalůčkatá, potom Bourová od topola a Bourová s kopečka, dcery rychtáře Šatopleta, selky nakynulé, zardělé, v hedvábných životech a širokých sukních zvoncovitých.

Dále v zahradě u dlouhého stolu hlučela hromada starších strejců, všichni ještě po staru. Byl tu Kuliš Rozumíš, dohazovač, pačesatý, prošedivělý, mhouravých očí pod hustým obočím, již bezzubý, klepavé brady, s chumáčem šedých vousů pod ušima; bednář Drholec, veliký, vlasů jako sněh, zdravě zardělého obličej, s velkýma, přísnýma očima, mohutných, ale již ostrých ramenou, skrčený Mendlík, bednáře Drholce vlastní bratr, chalupník. Mendlík za mlada nebyl k ničemu; když měl chodit do školy, ještě se pova-

loval na peci, k životu se neměl, mluvit kale neuměl. Jediné blaho znal: jísti kaši z rendlíku; zvláště když jí bylo na mále, rád vyškraboval. Když se na peci prospal, křičival o rendlík, jenom že místo rendlík! křičel mendlík! A ten Mendlík, mu zůstal. Teď už byl staroch, hospodařil na chalupě a měl velkého syna; ten byl dnes u kuželníku, a tatík se přes tu chvíli po něm díval.

Seděl tu i sedlák Škutina, drobný, zaschlý, mrkavý, ještě v koženkách, v krátké kamizole a ve vestě ke krku. V čele stolu pořád jako na jehlách vrtěl sebou Kuliš Caromio, krejčí; nevelký byl, kulatého obličej, jenž následkem hojných kořínků vousových byl potemnělý, krátkých, dosud černých, jezatých vlasů, velkých, odchlíplých uší. Kuliš Rozumíš žmoulal kousek rozkousaného doutníku, jež pořád připaloval, při čemž poulič oči a zapadlými rty hlasitě bafal; bednář, Caromio a Škutina měli dýmky, Škutina krátkou, tuze umazanou. Všichni pili z holeb, jenom Škutina ze žejdlíku. V koutě zahrady, v temném stínu starého černého bezu sedláci Boura od topola a Boura s kopečka, bratrance, majetníci lomů, a s nimi dva partaři, nemluvice, divoce hráli v karty.

Kravař Pětioký shrben stál za nimi a jen časem přísazoval. Všichni měli oči vyjeveny a tváře jim planuly.

Mezi stoly chvatně chodil hospodský Brabínek, slabý, plešatý, s krátkými světlými vousy pod nosem a na bradě; všecko na všech stranách bedlivě pozoruje, hned rukama zamnul, hned zas

strčil je do kapsy a rachotil penězi. Chvilími ukázala se i jeho žena, bubená, snědá, škaředivá; přinášeje pivo, dívala se, jako by to všecko nejraději chtěla vyházet.

Babička Petřivá prohlednuvši si celou společnost, spokojeně si zakývala, že viděla tolik domácích lidí pohromadě, a plížila se dál.

Všimla si, že nahoře u kapličky sedí tetka Pětioká, žebračka, a zkoumá celou obec, představených Lídy, v světlých šatech, že chodí po zahrádce, bělovlasý dědeček Budina že se bez kabátu a bez vesty usadil na kameně před stavením, několik chasníků a holek že dovádí ve stínu topolů. — A již zabočila se silnice.

Z hospody přiletěla za ní směsice hlasů, z nichž jeden ostře vynikal.

„I bodejť by Karomio nekázal!“ usmála se jdouc k brance . . .

V hospodské zahradě Caromio stoje v širokých nohavicích, v kabátě, jemuž rukávy u ramen odstávaly, pronikavě rozkládal: „To si říkejte, co říkejte, já zas povídám, že Francouz Prajzoi naprášil!“ a páž zůstala mu vztyčena.

„No, víš, víš, Caromio, rozumíš, taky bysme rádí, taky — ale — ale —“ krčil se Kuliš Rozumíš a bradu drže v dlani, tvářil se tuze zamyšleně a mračivě, jako by říkal: Nevím, nevím, mám s tím starosti přenáramné!

„Ale, ale — caro mio — Francouz Prajzoi! Bodejť by nel!“ a krejčí dal se do řehotavého smíchu.

Všecka společnost, křikem Caromia upoutána, dívala se k němu.

„Jen abysme se, hoši, nezmýlili,“ nedopalek drže mezi prsty a tváře se prorocky, šeplavě odporoval Rozumíš. „Pamatujme, jak bylo před šestašedesátým! To se, rozumíš, taky říkalo; Prajzi? Ti budou zrovna tak k snídani!“

„Čepicemi je utlučeme!“ přiletělo od kuželníku.

„A handramal říkaly tetky,“ z hluboka zachrchlal bednář.

„A kluci plácačkami jim nohy zpřerážejí —“

„No tak — a potom to dopadlo!“ a rty Kuliše dohazovače se pyšně naduly.

Mendlík sedě skrčen tiše se chechtal, bednář mhoural velkýma očima a prudce kouřil, a Škutina sedlák úlisně šepal: „Hošátka, dejte nacpat!“

„Inu, inu, říkalo se, ale kdo říkal?“ volal Caromio. „Vojáci — a ti by je taky byli utloukli, nebýt jenerálů. Ale, caro mio, to víme, to známe — vždyť jsme slyšeli, co a jak! Ale Francouzi? Kde pak! Co pak nepamatujeme, jak bylo roku devětapadesátého? A to byl zrovna ten jenerál Macmahon, který se teď ve Francouzku zas ozývá. Kdež pak Francouz — ten je první!“ a Caromio klidně usedl.

Teď si bednář odchrchlal a zavrčel: „No, to ne, co bys to říkal — první je Rús odjakživa!“

„Hošátka, dejte nacpat!“ zas úlisně zašepal Škutina.

Caromio hodil mu váček. Při počátku bednářovy řeči domníval se, že Drholec nějak ostře

proti němu zajede, ale teď uslyšev, honem volal: „Inu, to máš pravdu, Jozef, to máš pravdu! Rús a potom hned Francouz. Chraň Pánbůh toho, na koho půjdou ti dva! Ale kdež pak Praiz na Francouze! Ty mají teď kulometry — až ty začnou fofrovat — caro mio!“ a sladce vydechnuv opět usedl a bafal rychle, takže ve chvílce měl hlavu v šedivém oblaku.

„Kulometry — a Turkosové!“ z hluboka zasmál se bednář.

Caromio hned zas byl vzhůru. „No však proto — Turkosové!“ a obrátiv se ke kuželníku, kázal: „Ti jsou až tam někde z indiánské nebo afrikánské země, skoro černí, nosy splasklé, a když se chechtají, jde z nich hrůza. Tuhle nedávno mi je v městě ukazovali v novinách — i při tom podivání jde z nich strach. A povídal mi pan Horáček, kupec, střílet že umějí jako z pekla, noži házet a trefovat — a na koních že jezdí jako čert!“

Chalupník Mendlík s Caromia oči nespustil, ale sedlák Škutina jen se špulil a cpal, jak mohl.

„Pane, milý mistře, nevede se Francouzům, jak bysme si přáli, nevede!“ Ta slova do ticha suchým, povýšeným hlasem pronesl představený. Doutník drže v pozdvižené ruce, volně a s tím svým úsměchem rozhlížel se kolem.

Caromio vyskočil, oči mu mžikaly, a tuze rychle bafal. Všecka společnost dívala se k představenému, jenom Škutina sedě skrčen, klídně, s chutí pokořoval.

„Už na Francouze padly zlé rány — na Rejně jim Prajzi vyhodili most —“ vida, jak je pozorován, ještě volněji, ostřeji pokračoval Vejběra a hlavu zvolna rozkýval.

„Pane, to je chyba, to je velká chyba!“ zabreptal Rozumíš a zahodil rozkousaný nedopalek.

„Tuhle Francouzové vyhráli, ale bylo to nakrátko, za dva dni potom vyhráli Prušáci — a pořádně!“

„Kdo pak ví, je-li to pravda!“ překvapen broukl Caromio a vybařoval celé mraky.

„Je, je!“ přisvědčovali Mokříš i Ruda.

„A pustili do nich kulometry? A Turkosy?“ volal krejčí.

„Bezpochyby!“ štiplavě usmál se Vejběra.

„Ba myslím, že nepustili — ty oni si nechají, až bude-li zle. A že Prajzi vyhráli — áchacha — jen je nechme, Francouze, chytráky! Dělají oni to jako Rús v roce jedenáctém, až si Prajza zatáhnou hezky daleko a se všech stran si ho obejdou, budeme mluvit jináč!“

„No, Pánbůh dej!“ a představený s úsměvem rozhlédl se kolem.

„Žeť já noviny nečtu!“ broukl Caromio a hned pokračoval hlučněji: „Že ten most strhli — nevidáno, to když jsme táhli k Veroně, najednou přijdeme k Labi, a most byl taky po čerchmantech rozházenej. Museli jsme do vody!“

V tom pozoroval, že se mladíci smějí; ustál a bafaje zadíval se na ně.

„Která že to byla řeka?“ směje se ptal se Matocha.

„Která — která — vždyť jsem povídal!“
Nový proud smíchu rozlil se zahradou.

„Ale, strejče, strejče, u Verony Label!“ a Mafocha fukal se do čela.

Caromio tuze zrudl. Chvilku udiven, jako by tomu ani nevěřil, díval se na Mafochu, potom se rozhledl, zabafal a povídal ostře: „No tak ho vidíte — nikde nebyl a chce se hádat. Videň a Verona! Já to snad můžu říct, když jsem stál zrovna tam!“

Vida, že se nepřestávají smát, začal mírněji: „Žeť je jinačí než tamhle u Hradce — kolikrát tak dlouhé a široké — totě dálka, než tam dojde, potom už hnedle přijde až k tomu moři. Ale co pak vy — vám jen když přijde panák odněkud z Vídně a má prsteny na rukou, posloucháte jeho blafy jako slovo boží.“

„Snad by ses nezlobil,“ bručel bednář.

Ale Carmio jen si odplivl.

Koule zas bouchla do prkna, a v minutce bylo opět na zahradě jako před tím křikem.

Ve chvíli, kdy mladíci nahrnuli se ke stolu, u něhož prve Carmio kázal, nepozorováni přešli po cestě — první po stařeně Petřivé — manželé Voralovi z Polánky.

Voral, větší ženy, jen nepatrně skloněný, na hlavě s kulatým kloboučkem, posazeným k týlu, v němž vlasy byly okrouhle přistřiženy, v nedělním šatstvě tmavém; kabát měl krátké šůsky, a límec mu u krku odstával, nohavice byly široké, plandavé.

Žena šla vedle muže hodně sražená; měla černý šátek, halenku, tmavou sukni nedělní, širokou řasnatou; měla ji, co byla vdána. V rukou, na prsou semknutých, držela bílý šáteček.

On kolébal se trochu z leva na pravo, ona horní půli těla dolů vzhůru vznášela.

Šli na kus od sebe, oba zamyšlení . . .

Neputovali tak poprvé, za poslední dva roky několik takových cest na prohlídku učinili do okolí. Byly jim rozkoší; blažilo je vědomí, že mají už tolik, že mohou chodit zkoumat něco lepšího.

Ale o těch minulých cestách jednalo se skutečně spíše jen o tu rozkoš než o opravdový úmysl se zakoupiti, bylať prodejná hospodářství všeska dále v kopcích.

Dnes bylo jinak . . . Hned, jak se Voral o Bystrém poprvé zmínil, cítila žena, že začíná se jednati do opravdy, protože Bystrý byla ves vlídná, na dobrých půdách.

Asi uprostřed návsi muž ukázal v levo vzhůru, a vybočivše z cesty, přešli můstek a stezkou kráčeli k stavením.

„To je u Haňáků?“ kynouc hlavou ptala se Voralka.

„Jel“ přisvědčil, hledě zálibně na stavení.

Náves k Haňákům trochu stoupala, a také dvůr se potom zdvíhal; stodola, jež jej uzavírala, byla nejvýše.

Majíce celé hospodářství před sebou, Voralovi se zastavili.

„No, co říkáš?“ ptal se s úsměvem.

Pokrčila rameny a zachmuřena se rozhlížela. Potom řekla jen: „Inu, stavení je —“

„To si myslím! Podívej, světnice kamenná, už podle oken vidíš, že bude hezky vysoká, to třetí okno je do sedničky — zahrádka před nimi je pěkná —“

„A co za síni?“ vpadla žena.

„Komora, vejminek, dál je stáj, chlěvy — všechno jináč než u nás, ne? Podívej, pěkná zásepk je podle celého stavení — a ta stodola krásná, zánovní —“

„Dvůr veliký!“

„Tak vidíš! Toť jsem já věděl, že se nám to líbit bude. Když jsem tudy časem jezdíval, vždycky se mi to líbilo, třeba že jsem si nepomyslil. — Podíváme se dál?“

Žena přisvědčila, ale sotva že vykročili, připomněla: „Jenom nebudou-li škaredit. Tamhle někdo sedí!“

Muž se opět zastavil. „Proč by škaredili, vždyť my jim to do prodeje nedáváme a nemůžeme za nic. Myslím, že tu již bylo jiných lidí! A vždyť to ještě nekupujeme, kdo pak ví, jak to všechno ještě dopadne.“ Opět vykročil; žena skloněna šla o nějaký krok za ním.

Na dvoře bylo placho, nikde ani kohouta, ani slepičky. Slunce házelo světlo přes celý dvůr do návsi, po níž topoly vrhaly dlouhé stíny.

Voralovi stáli u zahrádky, pozorující; co všechno je v ní nasázeno.

„To je zeleniny všelijaké,“ usmál se.

„No! Myslím, že oni tady strojí — nač by jí tolik potřebovali? Aby to prodávali — kdo to koupí? Jeden záhon by nám stačil na všechno, na ostatním by mohly být ranné bandory — tak pro potřebu, byly by při ruce.“ Mluvila přitlumeně, dřes tu chvíli pohlížeje na záhrobeň.

„Kdož pak ví, jestli by se to dobře neprodalo — třeba ne tady, ale babám do Libočan — do města — na trzích toho bývá —“

„Podívej, záclony na oknech,“ opět upozorňovala.

Na dvou oknech velké světnice byly kartou- nové záclonky shrnuty ke krajům, v sedniče visela jediná pletená od shora dolů přec celé okno.

Muž jen přisvědčil a šel na zásep.

Stařena Petřivá sedíc za síní na lavičce obrátila k nim malou hlavu s trochou šedivých vlasů v týle spoutaných.

Voralovi šli po záspi volně, nahlížeje do světnice. Domácích v ní nebylo.

„Ti to mají jako pokoj,“ šeptala žena, „přodívejme na těch postelích i na stole — skleník, a co v něm — hochu, tohle bude tuze panské!“

Muž neodpověděl. „Dej Pánbůh dobrý odpoledne,“ pozdravoval stařenu.

„Dej to Pánbůh, dej to Pánhůh,“ kývala. Seděla tu jen v kandaši a na nohou měla sametové pantoflíčky odřené.

„Nejsou doma?“ ptal se.

„I jen si tak vyšli, když jsem prve přišla z kostelíčka; povídala mladá, že půjdou trochu na tu procházku — když on je nějak darebný.“

Seděla pořád ohnuta, obě ruce opírajíc o lavici; hlavu jen stranou uchylovala a mdlýma očima dívala se na hosty.

Voral přemýšleje přikyvoval; žena stála vzadu a volně rozhlížela se dvorem.

„Vy jste jako přátelská?“ zeptal se.

„I ba nejsem, nejsem, holečkové,“ zvolna, těžce odpovídala, „na vejminku tu jsem. S nebožtíkem tátou jsme tu dlouho hospodařili, ale to je už nějakých roků! Potom tu byl syn, ale netrvalo pět let, umřel, s tátou jsme ho přečkali; mladá — ona pocházela z Horky — si potom vzala Haňáka, tohohle panujícího otce. A všecko to pomřelo, můj táta, druhý syn na Javorci a dcera v kraji vdaná, Haňák, a ona taky šla v koleře za ním — a tak jsem tu zůstala doma a přec už dávno jako cizí,“ a hlava stařenina roztrásla se sípavým kašlem.

„Ono to prý je na prodej —“ polo tázavě řekl Voral.

„Je — je — inu, inu! Když nebožtík syn hospodář umřel, neměli ještě ani naši dceru v kraji ani druhého syna docela vyplaceny, to zůstalo Haňákovi a museli vypůjčit; on potom Haňák, jako otec, byl špekulant, pořád chtěl to, ono, stodolu vystavěl, chlívý představoval, sednici, do všelícheho se pouštěl a tak to zadlužil. Lidičky, kolikrát si tak v modlitbách myslím, jak to na tom světě chodí: My tuhle šetřili, děti jsme usadili a kam se ty naše mozouly poděly?“

„Ale živnost je snad dobrá —“

„Dobrá, holečku, dobrá — pole tuhle za stavením v jedné čáře, jen pár kousků je rozstrkáno, louky — — No, on pak nebožtík Haňák myslíval, že všechno dopadne dobře, že jako jediný syn do takového hospodářství nažení, a všechno že tak bude v pěkném pořádku.“

„Mladá je odtud,“ prohodil.

„I bodejť — tamhle z toho paráku pochází, Podzímková,“ a stařena drobným, kloubnatým prstem ukázala šikmo přes dvůr na domek, jenž se před zahradou krčil. „Hromadu dětí tam měli, všechny rozběhly se po světě na služby a rok za rok do Vídně. — Bůh ví, kde jim všem konec. Slechám, že jim žádnému není zle. Za to starým nezůstalo nic, museli to prodat dávno. No, zač pak to stojí — takhle trochu do pořádku dal to už nynější majetník, Vejběra — on je teď představený. Tahle — jako naše — byla někde až v Hradci, tuze se tam držela, ale když máma potom stonala a byla v sedničce sama, protože on byl už kolik roků zahrabaný, dceru pro Boha prosila, aby se jí ujala. Tu Anna přijela — — no, jen co je pravda, všechna čest, ta matka měla potom do smrti dobře, protože holka uměla práce všelijaké — všelijaké — všechno to lepší i z Libočan dávalo šít jenom u ní. A odkud pak vy jste?“ náhle přerušila se stařena.

„My? I Voralovi — z Polánky —“ a Voral maně ukázal přes náves.

„Ale pocházíme ze Lhotky oba, tam v Polánce jsme se jako před lety zakoupili,“ vlídně přidala Voralka.

Stařena mnula si levicí svažštělou skráň. „I tak se mi něco plete — nebyla ona vaše matka Pourova? Vidíte, že byla, a vzala si, trvám, Věchta — přeci, přeci ještě něco pamatuju. Ale toť byste, lidičky, všechno, co jsem povídala, mohli znát.“

„Prosím vás, slyší.ne málo, jsme tam na samotě, nevšimnem si, člověk má dost se svým; no, něco jsme slyšeli —“

Stařena příkyvovala: „Žeť si lidé teď tak nevšímají — za mých časů znali jsme všechno kolem dokola. Musím říct, že naše mladá byla holka tuze k světu, to jen co je pravda, ustrojit se dovedla, mluvit uměla. Bylo to tuhle zrovna na blízku, náš mladý taky spíš vždycky držel na všechno lepší — byl taky asi rok na školách — a tak se jí chytil. Inu, být nebožtík Haňák živ, jaktěživo by bylo k ničemu nepřišlo, ale máma už neměla tu moc. Lidičky, křiku tu bylo mnoho, nebožka dělávala, až Bůh bránil, jediného syna že má a tohle že chce provést. Když Podzimková, jako máma, umřela, mladá by byla snad pro dobrou vůli odešla, ale kdež pak — náš nepopustil! Už jsou spolu na devátý rok.“

„To jsme tenkrát slyšeli,“ přisvědčila Vorka, „a dělalo to tu potom dobrotu?“

Výminkářka zamávala rukou. „Žeť mladá dělala, co mohla, ale když panímámě vstoupilo do hlavy, co a jak tu mohlo být — —“ a zase zamávala rukou. „Nejhůř bylo při tom mně, protože ke všemu byly dva vejměnky — a třebaže mladí nevyčítali, člověk to cítil!“

Voral prve mlčky poslouchal, ale teď loudal se po záspi k stáji. Stařena pozorujíc ho volala: „Všecko je tu teď prázdné, on mladý už asi tři roky na práci jednal, nebyl kale k tomu, loni na podzim už ani neosíval, dal to hned do nájmu, jen tak co se doma spotřebuje a mně na vejměnek si nechal. Krávu máme jen jednu, drůbež taky jen pro domácí potřebu.“

„Ona šije?“ zeptala se Voralka.

„Teď už dva roky zase šije — dřív nechtěl ani slyšet — jen by si ji byl vodil. Nechci ubližovat, ale takhle trochu dělat pána, podívat se někam, to by byl chtěl.“

„A ona taky —“ usmála se Voralka.

„I to bych ani nemohla říct — chodila si pěkně, ale to všecko už dřív měla — když jí potom kupoval, sama hubovala. Nejradši byla doma — žádná marnotratnice. Ale co bylo dělat; když se to za nebožtíka tak tuze prodlužilo, byla by to jen možná nevěsta mohla vykoupit. Ani lidé, ba ani nebožka Haňáčka zouplna nevěděli, jak to stojí. Něco pole před časem prodal, aby bylo na ourok — ale dál už ani nesměl, věřitelé nedali.“

„A teď marodí —“

„Pane, marodí — a mně se zdá, třeba že mi ty mé oči už mnoho nepovědí, že je v tom nějak chatrně. Doktořila s ním dost a dost — kolem dokola ho vozila, všelijakou poradu brala, ale mladý pořád chátrá.“ Stařena vypravujíc seděla stále tak opřena, hlavu měla uchýlenou, bez hnutí, a vypravovala zvolna, jednotvárným, těžkým, suchým hlasem.

„Co si počne, až jím to prodají a jestli jí umře? Toť aby zas zrovna šla —“

„No, nevím, kdo by myslil zrovna na nejhorší! Už taky není zrovna mladice, byla starší, nežli on; práce tu má dost, na živobytí to dobře stačí, i jeho by uživila. A myslím, že by ráda živila, jen kdyby jí zůstal!“

„Pojď — pojď se podívat!“ od chléva volal Vorál.

„Vy byste rádi koupili?“ ptala se stařena.

„Slyšeli jsme, že se to bude prodávat — tak jsme se přišli podívat,“ volně jdouc za mužem odpověděla Voralka.

Stařena zvolna obrátila hlavu z leva na pravo a dívala se za nimi. Když si prohlédli chlév, obešli stodolu a hleděli do šíra. Lány polí táhly se za staveními daleko až k lukám, jejichž středem vinula se strouha, kadeřavými olšemi vroubená; za lukami nové a nové lány táhly se do povlowného návrší. Tam nahoře v levo, as malou hodinu vzdálena, na planině seděla Lhotka, a naproti Bystrému mezi borky probělávalo několik stavení Pastvin. Pozadím byla modrá, nadýchaná obruba lesů.

„Abysme snad šli,“ když se rozhlédli, pravila žena. „Všecko jsme už viděli, a nerada bych se s nimi potkala.“

„Proč? Vždyť nic zlého nechceme, a když se prodává, můžeme se podívat,“ odpovídal zamyšlen, pozoruje pole.

„Vždyť jsi slyšel, jak je s ním zle — sotva by se potěšil!“

Voral obrátil se do dvora a upjatě pozoroval stavení.

„Koupíme — nekoupíme,“ povídal si z myšlenek, „ale je to něco jiného než naše,“ přikyvoval si. „Tobě se to nelíbí?“ náhle obrátil se k ní.

„Jak pak by se mi to nelíbilo — ale zdá se mi to přec jen veliké. A jak bysme tu práci zmohli — a dluh!“ To již zas vzpomínala na hospodářství na Polánce, s nímž řadu roků srostla. Jak teď kořeny vytrhávají! Prvější vypravování výminkářčino také světla duši nepřidalo — — Víc smutku než radosti rostlo pod touto střechou — a teď ještě hospodář stúně a v nejhorší nemoci bude muset odtud.

Voral chvíli neodpovídal, až po chvílce řekl lhostejně: „A pořád jsi si přávala být na větším — už k vůli našim, bratrovi a sestře —“

Zasmušené oči Voralčiny zasvítily, rty ožily úsměvem. „To přála — a myslím, ti že by velké radosti neměli —“

„Tak — vidíš! Půjďme — půjďme — času dost — musíme to se všech stran proklepat —“ a loudal se k záspi.

„Líbí se vám to všechno, vidíte?“ když docházeli, ptala se stařena. „Pěkné to je, jen co je pravda. Za našeho panování nebylo všechno tak seřízeno, ale hospodařit se dalo. Kdyby se nám bylo s dětmi povedlo, a kdyby si je byl Pánbůh nepovolal, mohlo celému rodu být dobře. Tak co mám našim mladým vyřídít?“

„I nic — kdo pak ví, budeme-li kupovat — a když se prodává na ouřadě —“

„Snad se na nás mrzet nebudou?“ přidala Voralka.

„Proč by se mrzeli, což pak vy za něco můžete?“

„A jak pak — čnodí hodně kupců na prohlíd?“ tázal se.

„I ba ne — no, sem tam někdo přijde, ale do opravdy nic slyšet není. Ach, lidičky, lidičky, co já se nastejskám! Sama jsem tu tak zůstala, všecko své to tam, devadesátka mi táhne, a Pánbůh smrt pořád neposílá. Nadřela jsem se jaktěživa, to tělo, dokud trochu mohlo, neodpočalo si — je už jako hlína, ale přec jen se drží pohromadě. Když se tak dívám na našeho hospodáře a pozoruju, jak se tratí, k nebi vzdychám, proč si Pánbůh raději mne nevezme, proč mne tu nechává jiným na obtíž! Kdo koupí živnost, koupí jí i se mnou a radovat se nebude —“ a prudce se rozkašlala.

„Kdož pak ví, proč to Pánbůh dělá! Tak tu buďte s Pánembohem!“ a Voralka podávala stařeně ruku.

Ruka výminkářčina hnědá, velmi promodralá, zle se klepala, když jí proti ruce podávané povznášela . . .

Voralovi odcházeli rychleji než přišli. Stařena opírajíc se opět oběma rukama o lavici dívala se za nimi.

Po stínech topolů na návsi šlehaly sivé pruhy a kmítaly se v nich zlacené ostrůvky. Koule u ho-

spody pořád ještě botchala do kuželníku, a parno bylo dosud.

Když Voralovi vkročili z branky do návsi, rozhlédli se v pravo, v levo; nikoho na blízku nespattivše šli opět volně, skloněni, zamyšleni.

Náhle se Voral vzpřimil, usmál se a ukazujc kolem pravil živě:

„Tady to přec vypadá jináč než na té samotě.“

Také se rozhlédla, ale tváříc se kysele řekla:

„I to by mě nejmíň táhlo — mně tam smutno není —“

„Ale jdi,“ usmíval se, „vždyť nejsi stará baba, a nejsme snad nadosmrtní odsouzení být na samotě —“

V tom nedaleko nich zařičelo: „Ale, ale, ale — pěkně se vítáme, pane Voral — tak jste byli prohlížet? No, víte, rozumíte, měl jsem pravdu, ne? A že jste neřekl, byl bych vás provedl v políchl“

To Kuliš Rozumíš uháněl proti nim. Měl šosák ještě po staru, čepici k uchu a nohavice do bot. Mhouřil oči, mrkal, a rty bezzubých úst stále se mu pohybovaly.

„I jen jsme se tak byli podívat —“ a podal ruku, do níž Kuliš plácl a tuze potřásal.

„Paní Voralová?“ štířil se na Voralku.

„Voralka, ale žádná paní,“ odvětila hořce.

„Óchocho, snad na Polance, ale v Bystrém paní! Jsou tu menší a přec samé paní. Tady, pane, je už všecko po novotě — tady už ani představeného nemáme, ale starostu, skoro žádné sedláky nebo pantáty, ale pány, žádné selky, ale samé paničky!“

chechtal se Rozumíš a mírněji dodal: „Tak pozdrav nás Pánbůh — že jsem dobře radil?“

„Ještě kale nevíme — stavení by se nám líbilo,“ za ženu odpověděl muž.

„To věřím! A pole! Rozumíte, přijďte sem některý den, žádný nemusí vědět, co a jak, a já vás po těch polích provedu. Koupíte, nekoupíte, nic mi za to nedáte. A jak pak —“ a úlisně se zašklebil — „nestavíte se? Jste beztoho ušlí!“ a ukazoval na hospodu.

Voral s úsměvem pohleděl na ženu.

„I nemám kale chut — jsme tady cizí —“ odpověděla mrzutě.

„Óchocho — to by bylo — jen pojdte, pojdte, nevidáno pro nějakou holbu piva. Už jsem šel domů, ale k vůli vám si dám ještě jednu!“

„Ona Bára odvykla — kam pak vyjdem,“ vysvětloval Voral.

„Co pak je po tom — musíte přec mezi lidi“ — a strkal je ke dveřím . . .

Když vešli na zahradu, všechny zraky se k nim obrátily.

„Tamhle k tomu prázdnému stolu,“ ukázala Voralka.

„I s Pánembohem, třebaže by vás naši sousedé tuze rádi vzali mezi sebe — my jsme tady přátelští!“ a Rozumíš první byl u stolu.

Voral rychle přehlédl celou zahradu, ale žena nepodívavši se v pravo v levo, skloněna došla na své místo.

„Caro mio, Rozumíš je tu zas!“ skloněn, smál se krejčí, vybafuje celá mračna.

„A rád — žena nebude hubovat — řekne jí toto ono, že tu měl lidi,“ ušklíbl se Škutina.

Drholec zachrchlal. „Večír bude chtít na ní hubičku — a když mu jí nebude chtít dát, bude bečet jako kluk —“

„Pěkně vítám — to jsou k nám hosti —“ mna ruce klonil se Brabínek — „tak skleničku piva či dvě?“

Voral pohleděl na ženu.

„I jen jednu, kde pak bysme to vypili,“ poručila.

„A mně taky ještě jednu — a jedno cikáro!“ olizoval se Rozumíš.

Seděli nemluvíce. Voralka jen pomaličku pozorovala společnost. Mladíci stejně hlučeli u kuželníku, starosta se sousedy, ženské i ti ostatní hovořili mezi sebou, a vzadu v koutě pleskaly karty i pěsti bíly do stolu. Hráčů přibýlo.

„Tam se to mastí, pane,“ mrkal Rozumíš, „pětky, desítky jen lítají —“

„Bourové a pantafíři,“ kýval Voral.

„Hromadu a lehkou vydělávají — to se to hraje —“

„Až bude železnice vystavěna, rádi by měli,“ mračila se žena. Sedíc shrbená, v klíně rozbalovala šátek — měla v něm kus chleba. Rozlomivši, půlku podala mužovi:

„Na, zajez!“

Rozumíš vida to, rychle zamrkal a rty se mu stáhly.

Voralovi mlčky jedli.

„Taky tam u Haňáků je vejměnek — veliký?“
polknuvši sousto, ptala se Voralka.

„I na vlas nevím — snad jak se sluší a patří,
dělal ho nebožtík Petřivý, to byl opatrník na
všecko. Ale prosím vás, jak pak dlouho to může
trvat — vždyť jste ji viděli!“ tlumeně vykládal
Rozumíš.

Brabínek právě přinášel dvě holby piva, a
vida, že noví hosté mají v ruce chléb, podíval se
na Kuliše a úšklebně stáhl koutek. Rozumíš
obrátil oči k nebi — jen se mu pod víčky zabělelo.

„Tak na, Báro, pij,“ ženě podával Voral.

Vzavši sklenici chvilku odfukovala pěnu a
napivši se, šátečkem utírala ústa.

„Já zas naší Lidynece mnoho výbavy napřed
kupovat nebudu; až toho bude třeba, potom se
pro všecko dojede do Hradce nebo do Jičína, je
to všecko jiné!“ to pronikavým, vyschlým hlasem
volala paní starostová.

„Mně naši taky v Jičíně mnoho koupili,“
zašveholila Mokříška a zasmála se ke stolu, v jehož
čele seděl starosta.

Ženské chvilku mlčely. Potom starostová
pohleděla na mlynářku, již zasvítilo v očkách, a
lalůček se jí rozvlnil, jakoby nemohla polknouti.
Bourové se rozkašlaly, až zčervenaly a zalitá
očka utíraly šátečky, široce okrajkovanými.

„I nepovídejte, paní starostová,“ hlubokým
hlasem začala Rudová, jež se zase po Mokříščině
řeči jenom znánko ušklíbala, „vždyť víme, jak
nekupujete! Když přijde horská tetka s plátnem,

vždycky u nás povídá, kolik jste zas koupila šátků, ručníků, ubrousků, na cejchy a co všeko.“

„Prosím vás, když taková ženská tuze nutí,“ životem zakroutila představená, „vždycky říká: Prosimich, koupějí, hned po obci prodám, když můžu říct, že paní starostová taky koupila.“

„A kde pak je Lidmilka?“ ptala se mlynářka.

„Doma — doma —“ sladce odpovídala starostová.

„Ale — a že přec trochu nejde — taková mladá krev —“

„I vždyť ona chodí, ale dnes povídala: Budu doma, kam mám jít —“

„No přeci trošku mezi chasu,“ hlučně vyhrkla Bourová s kopečka.

Starostová se jen zakroutila a útrpně se usmála.

„I zvali ji v Libočanech,“ vyprávěla potom, „má tam všeka ta omladila nějaký výlet, ale můj nemohl, měli tu schůzi, a já bez něho nechtěla, třebaže mě všeky ty paničky tuze zvou — paní doktorová, správcová, fořtová. Ještě ráno mi paní Horáčková tuze kladla na srdce, abych jistě přišla!“

„Taky jsme měli jít,“ nakudrnacenou hlavou kývala Mokříška, až se jí všeko kvítí na klobouce rozklepalo.

Opět zmlkly. Starostová zamyšlena hleděla na zahradu, do níž slunce pod stromy vrhalo žlutavou zář podvečerní, takže všeky stoly byly zatopeny jejím světlem.

„Companiešnajdrem!“ vyskočiv volal Caromio, „povídám — companiešnajdrem!“ a vybafl celý mrak. Mladíci opět hnali se blíže; Mafocha hladě si navoskované kníry, potměšile se štífil.

„Tak ho vidíte, nevěří!“ ukazuje naň durdil se Caromio. „Hotová věc to byla, všecko mi přálo od nejvyššího do nejnižšího, ale co čert nechtěl mít! Náš pan hejtman poslal si ke mně poopravit kabát — nikomu jinému takovou jemnou práci nesvěřil. Hned jsem se dal do práce — ale jak milý kabát obracím, něco mi v něm zachrastilo. Sáhnu do kapsy a vytáhnu psaní — pěkné psaníčko, nahoře rozdělané. Nerozmýšlím se, skočím, obléknu se a uháním s milým psaním k panu hejtmanovi. Nebyl doma, ale paní hejtmanová povídala: Co si přejou, Kuliš? Vyřídím to mému sama! Salutuju a řku: Jednostpaní, Kuliš je poctivý voják — tohle našel v kapse kabátu pana hejtmana a hned to přináší! Paní hejtmanová se usmála a řekla: To se mi líbí! a vzala psaní. Salutoval jsem a už jsem zas uháněl.“

Tu se Kuliš zamlčel a přehlédl posluchače.

„Caro mio,“ začal opět trpce, „ta má poctivost byla mé neštěstí —“ a kývaje ostříhanou hlavou, rychle bafal.

Posluchači nespouštěli s něho oči čekající, co z toho bude, ale dříve než spustil Kuliš, začal Mafocha: „Psaníčko bylo od jiné ženské a dostalo se tak paní hejtmanové, vidíte, strejče?“ a dal se do smíchu.

Kuliš zrudl, a oči mu zlobně zasvítily.

„Že nemám pravdu?“ volal Mafocha. „Strejče, strejče, když jsem já tohle už dávno nečetl v starém kalendáři.“

„A snad si, synáčku, nemyslíš, že se mi to nestalo?“ zvolna a ostře ptal se Caromio.

„Nic neříkám, jenom že jsem to dávno a dávno četl v starém kalendáři!“

„Četl — on to četl a mně se to stalo! Potom byl u hejtmanů rámus! Když mi to kamarád prefatyn povídal, byla ve mně malá dušička. Až druhého dne přišel pan hejtman do kasáren, ale když mě viděl, jenom zavrčel —“

„A proto jsi se nestal companiešnajdrem,“ chechtal se Drholec.

Caromio jen přikyvl, zachmuřil nízké čelo, zabafl a usedl.

„Jenom kdybych to byl dávno nečetl v kalendáři,“ odcházeje ke kuželníku, ještě štípl Mafocha.

Caromio znova vyskočil: „Tak ho vidíte, jenom když se může šklebit! To jsme měli mezi sebou takového fiškusa a ten dával do kalendářů. Jednou jsem mu to pověděl, a ten to potom dal do kalendáře.“

„Když jsem já tě neslyšela až na návsí!“ ostrý starý hlas projel Kulišovu řeč.

Všecky hlavy obrátily se ke dveřím, z nichž vycházela vyčouhlá, snědá, hubená ženština, oděná ještě po staru v krátkých sukních, v punčochách a stěvčích.

„Caromejka!“ rozchechtal se bednář.

„Káže a káže — u kapličky je ho slyšet —“

„I hrome, má hrdlička zas cukruje,“ zašklíbil se Caromio; usedl, pitvorně se skrčil a rychle bafal. U všech stolů se bouřně smáli.

„Je tě kousek, zámoro, a najde tě,“ chrchlal Drholec.

„I bodejť bych nenašla — i kdyby nekázal — vždyť se odtud valí kouře, jakoby hořely panské stohy!“

„No mlč, stara, mlč, a pojď se napít —“ mžouraje a úlisně se šklebě zval krejčík.

Žena přisedla, ale hned se prudce rozkašlala.

Kuliš přestal bafat.

„To je kouře —“ sípěla mezi kašlem — „přes celou návěs je ho cítit — že s ním, lidičky, sedíte!“

„Mlč, stará, mlč, zaskočilo ti, nemáš tolik křičet — na, na, napij se!“

Caromejka poslechla; tvářila se sice přísně, ale malé vpadlé oči pravily, že se doopravdy nehněvá.

Škutina fukal na žejdlík a volal: „Tak ještě žejdlíček!“ Všichni udiveni se naň podívali.

„I když je tak veselo —“ vysvětloval špule bezzubé rty.

„To mi vězte, lidičky,“ napivši se začala zas Kuliška, „že až tenhle člověk umře, bude konec pekla! Jinam než do pekla nepřijde, a tam všechny čerty vykouří!“

Caromio zvolna bafaje zamával rukou: „Ba ne — ba ne — když jsem tebe nevykouřil, čerti se taky nehnou.“

„Já jen se dívím, že ho posloucháte, kdákala!“

„I vypravoval nám tu, proč se nestal companiešnajdrem,“ usmíval se Škutina.

„Ten? Protože od jakživa k ničemu nebyl — jenom se válet — od rána do večera hulit —“
Potom se Caromejka rozhlížela zahradou.

„Co pak tihle tu chtějí?“ tlumeně ptala se pohleděvši ke stolu, u něhož seděli Voralovi.

Drholec pokrčil rameny. „Žeť něco shánějí, když je má ten lifrant v prádle.“

Na všech stranách rozvířil se zas prvější život.

V tom Rozumíš mrkaje ukazoval Voralce k silnici.

Šel tam muž se ženou: ona velká, statná, vzpřímená, on sice vyčouhlý, ale hubený, přihnutý; všecek oděv se na něm třásl. Bezvousý byl, černovlasý, černobrvý, takže bledý obličej tím více vynikal.

„To jsou oni — Haňákovi —“ upozorňoval Rozumíš.

Haňačka byla ve světlých kartounových šatech a slušelo jí to jako paní; prostovlasá byla, hojných vlasů kaštanových, vysoko načesaných.

Také u jiných stolů dívali se na silnici.

„Ta je jako paní,“ zadivila se Voralka.

Rozumíš zamrkal: „I což je o to —“

„Ale, pane, on je už nějak tuze chatrný, to jsem si nemyslíl —“

„Ty nohy míval odjakživa dlouhé, je to v rodě, a teď se mu už chuděrovi po čerchmantech pletou,“ breptal Rozumíš.

U stolu kde seděla Caromejka, také o Haňákových mluvili.

„Chudšas Lojzík — už je jako proutek, jen se ohýbá,“ soustrastně kývala Caromejka.

„Za to ona vyšlapuje,“ broukl bednář.

„Inu, vyšlapuje, kdo pak za to, že má zdraví a on ne —“

Drholec dýmku maje v koutku velkých rtů, stranou pohleděl na krejčici a řekl jen: „Inu toť, vždyť jsem nic neřekl!“

„Však proto — všechna čest jí, to musí říct každý.“

Přisvědčovali.

„Štěstí pro člověka, že ji dostal — co by si byl teď počal —“

„I čerti vědí, tetka, kdo pak ví, jestli by byl takhle zveden!“

Caromejka se zle zamračila a ostře hledíc na kováře pravila zvolna: „Bodejť byste nehovořil — devět roků jsou spolu —“

„Však, však — devět roků — myslíte jako, že to vydržel, suchopár, dost dlouho —“

„I s vámi je řeč — kdybyste se radši pomodlil, starý jste na to dost!“

„Tu máš!“ šklíbil se Škutina, ale bednář spokojeně bafal, a Caromejka klidně zas pokračovala: „Štěstí, že ji má — ta na nic jiného, než na něj nemyslí, a Lojzíček je jí všechno. Vždyť na mou pravdu žádné zvláštní blaho s ním neměla, třebaže jsme tenkrát myslili, že Bůh ví jaké štěstí holka skoro ze žebroty dělá. Kdo by se teď o něj staral — žádná druhá — a až odejde, bude ona, čím byla, jenom že bude starší —“

„Žet jí mnoho nezbude — zbude-li něco, když se v licitaci prodává —“

„Povídám, pro ni že by bývalo lepší, kdyby byla tenkrát zůstala v městě.“

„Vždyť tam zas může jít —“

„Inu může — ale teď už není mladice, jako byla —“

„No, no, matko, neprorokuj, vždyť Lojzík ještě chodí,“ broukl Kuliš a zabafal.

Carcmejka se zas rozkašlala.

„Vedle tebe může člověk posedět!“ zahu-bovala, ale hned zas pokračovala: „Chodí — ale vždyť tomu taky rozumíte, že zimu nepřežije.“

Voral cinkal na sklenici. Když Brabínek přiběhl a pověděl, co jsou dlužni, Voralka roz-vázala uzel na šátku a vypočítávala krejcary. Rozumíš hledě na ně, rychle mrkal.

„Možná, že tihle myslí na Haňákovo — jsou to Voralovi z Polánky —“ upozorňovala Car-mejka.

Když Voralovi odcházeli, ona na nikoho ne-pohleděla; šátek tisknouc v dlaních pospíchala do síně. Voral podíval se zahradou a posmekl. Kuliš Rozumíš uháněl za nimi.

Když přišli na náves, znova se zastavili a rozhlíželi se. Slunce stojíc již nízko na západě, ohnivě vyhořovalo. Bystrý usmíval se v jeho záři. Koruny topolů se třpytily a kmeny byly růžově zadechnuty.

Voralka upřeně hleděla k Haňákovým... Úzkost ze změny života zas jí těžce napadla. Myslíla na nynější majitele: ona jako paní — jen

kyne — on na smrt! Řadu let tam byli a teď musí ze svého. A oni — Voralovi — že by měli místo nich! Bože, aby také na ně dolehlo takové neštěstí!

„Že se vám to nelíbí?“ breptal zas Rozumíš, ukousnuv a vyplivnuv kus rozkousaného doutníku.

Voral usmívaje se kýval, žena mlčela.

Potkali dva sousedy, již se ženami kráčeli z polí, potom hlouček děvčat nažehlených, načesaných. V podvečerním vlahu jásavě se smály i rozezpívávaly se.

„Tamhle je u starostů,“ k nejvýstavnější budově ukazoval Rozumíš. „Lídy — to je dcera — zrovna chodí po zahradě. Žádná slečna se jí nevyrovná —“

„A to je, pane, chyba,“ pronesla Voralka.

„Chyba? Proč — proč by si sedlák neměl pěkně chodit? Ó to ne — musím říct, na to že se tady tuze drží, až tu budete, uvidíte!“

Když Voralka neodpověděla, Rozumíš ukazoval v pravo: „Tamhle je u Rudů — no, výstavné to zrovna není, ale budou tam peníze — jediný syn to může zřídit. A mně se, pane, zdá, že rád pokukuje k starostovům.“

Voralovi zamířili do polí.

Za zahradami Rozumíš podával ruce a pravil: „Tak si to rozmyslete; koupíte-li, přivedu vám taky kupce dobrého. Provázej Pán Bůh!“ a šosák maje rozhalený, čepici v týle, vracel se do Bystrého.

Voralovic šli za sebou po mezi mlčky.

Svato bylo, mír nedělního odpůldne. Slunce zmizelo již za pastvinskými lesy, jejichž čern, teď jen málo modří zadychnutá, obklopena byla různým, jež do výše přecházelo do fialova, modra, až i do bledě zelena. Po němž načechráno bylo sněhového beránčí, jak by ho byl někdo do dlaní nabíral a několikráte rozhodil.

Šustěly klasy a bílý jetel daleko voněl. Křepelčin hlas rozléhal se širem.

Po chvílce objevila se na východě, na vršku lemovaném lesy, Polánka — skupina střeč, v korunách téměř ukrytá — — stranou temněla se i zelená houšť, z níž vyhlížela Voralova střeča.

Hospodyně přes tu chvíli ohlédla se k Bystrému a zas upřeně dívala se na nynější domov.

„Hochu, já nevím —“ povzdychla v starostech.

Obrátiv se, jen se usmál.

„Sedělo to tam jako páni —“

Voral jen mávl rukou.

III.

Na středové odpoledne nečekala u Voralů práce zrovna nejnntnější, a proto se hospodyně chystala na návštěvu tatínka na Lhotce. Napekši dva pekáče velikých, perníkem nadívaných buchet, několik vložila jich do košíčka — aby nepřišla s prázdnem — něco jich dala muži a dětem k obědu, ostatní schovala do police, aby

měli na odpoledne. Po obědě podojivši a sporádavši chlév, polosvátečně se ustrojila, košíček pověsila si na levici a napomenuvši děti, řekla, že na večer přijde.

„Půjdem vám naproti,“ slibovala Manka.

„Ale ne daleko; buďte tu s Pánembohem!“ rozloučila se.

Děti vyprovázely ji před chalupu. Muž štípaje na dvoře dříví, volal: „Tak šťastný poříz — a že dám všechny pěkně pozdravovat!“

Voralka přikyvla a usmála se. Dokud šla po mezích a lukami, přes tu chvíli ohlížela se k chalupě, od níž děti upřeně za matkou zíraly.

Bylo zase notné parno, obloha krásně modrá, vysoko rozklenutá; lesy, poházené plným slunečnem, jásaly svěží zelení. Nad lukami, jež dýchaly suchou vůní, chvěly se drobné, ale husté vlny vzduchové.

Než Voralka vyšla na silnici, byla všecka zardělá, zpocená, ačkoli měla šátek hluboko nad čelem. Ale šla ráda — — —

To byla cesta, o níž dávno snila, jež jí bývala krásnou tužbou. Jde tatínkovi říci, že hodlají koupiti něco většího, něco o hodně většího...

Po té cestě na Polánku starosti hodně jí lomcovaly, ale klidnějšími úvahami tišily se den za dnem. Voral také v hovorech svých nejednou zavadil — a vždycky vesele. O koni mluvil, o počtu dobytka, jenž by stál v chlévě, o hojnosti drůbeže. „Potom bys, pane, mohla jinak tržít — tam by ti rychleji do koflíku v polici přibývalo!“ smál se věda, to že je ženina radost. Děti slyšice

o koni, dobytku a drúbeži svítily očima, hořely nedočkavostí a byly by se nejraději hned zítra stěhovaly.

Matka začínala však každou chvíli s jinou starostí; schválně ji povídala chtějíc jen slyšeti mužovy konejšící výklady. Odpovídal klidně — nijak nenutě, jen jakoby říkal: Dělej, jak chceš, ale myslím, že by všecko bylo dobře. Věděl, že touha po větším není v ní menší nežli v něm.

Když jednou vykládala jaká by tam všecko byla práce, pravil, že když by sama všeho nezašla, musela by se vzít děvečka. Ale proti tomu se zle ozvala, co že by Josefa napadalo, vzít si ještě takovou starost. Vždyť by zůstali tolik dlužni!

Ten dluh, jež by měli, nejvíce ji zrážel; teď žila v blahém vědomí, že mají peníze půjčeny, potom byl by místo kapitálu dluh, úroky by se nepřijímaly, ale platily. Jaká blaženost ji dosud objímávala, když zaslechla chválu, že u Voralů je kapitál.

Muž po takových stescích říkal jen: „Taky bysme se toho sprostili.“

„Ale nesmíme myslet na cizí pomoc do stavení; takoví lidé vždycky pamatují jenom na sebe a ne na hospodáře,“ prudce vykládala.

„Sama jsi říkala, jestli stačíme —“ usmíval se.

„Vždyť snad nám jednomu ani druhému nic neschází,“ pravila teď, jakoby on byl stýskal, že všeho nezastanou, „děti rostou, budou už taky pomáhat. Váša může vláčet, pohonět, a Manka

aspoň krávy napase — vždyť už pořád v té škole sedět nemusí.“

Ale Voral se usmál, ta pomoc že mnoho nevydá a učení že jim na škodu nebude, protože svět je pořád chytřejší.

Tak a všelijak hovořili, a ve Voralce víc a více rostla jistota, že tedy kupovat budou. Dnes šla k tatínkovi na radu, ale při tom hlavně chtěla zvěstovat, jaký byl výsledek všeho dření a lo-poty za let jejího manželství, jak jim Pánbůh práci požehnal a kolik už mají.

Představovala si, jak na Lhotku přijde, jak v návsi zamíří k rodné chalupě, malé, skrčené, menší než je ta jejich na Polánce, jak vejde do tatínkova vejminku. Bude-li jen doma, nevážou-li, neboť v tom pádu by snad tatínek pomáhal v poli, nehlídá-li doma. Už ho kolik časů neviděla — na Lhotce nebyla tuze dávno. Na jaře tatínek dvakrát přišel se na Polánku podívat, ale potom s ním i s ostatním přátelstvem mluvívala jen někdy po ranní na libočanském hřbitově.

Vzpomínajíc, jak se s tatínkem setká, víc a více pospíchala.

Podá mu košíček s buchtami a začne vypravovat, proč přišla. Na radu že jde, na velikou radu. A poví, do čeho se chtějí pustit. Tatínek sic ví, že se jim zle nevede, že pole přikupovali, ale že tolik mají ušetřeno a půjčeno mezi lidmi i v libočanské záložně, nemá potuchy. Voralka si představovala, jak tatínek udiven bude poslouchat, jak se mu bude obličej rozjasňovat a jak se ty staré oči zasmějí. Schválně se plně nesvěřo-

vávala, aby se jen dočkala této radostné chvíle. Tatínek se bude smát a bude říkat: „Tak vy tak — tak vy tak — — a nepovědí!“

A Bára mu řekne: „Tak vidíte, tatínku, kam jsme to přivedli, jak jsme si pomohli! Jaké to byly tenkrát řeči, jaká protivenství, když Jozef za mnou chodil. Co tenkrát staří Voralovi dělali, jak nebožka Jozefova máma ruce spínala a bédovala: Hochu nešťastný, co myslíš! Starší syn z hospodářství skoro nejpěknějšího na Lhotce a namlouvá si holku Věchtovu, holku skoro z baráku! Jaká pak chalupa se sedmi korci poli a stavením drobným, chatrným!“

A Voralka z hovorů, jež hodlala s tatínkem vésti, pohružovala se do vzpomínek . . . Tenkráté — před patnácti lety! Všichni měli Jozefovi za zlé, že u muziky byl by tancoval jen s ní, s Barčou Věchtovou, že pořád jen jí dával připíjet a hovořil s ní jako se svou vyvolenou.

Jozef — Jozef Voralů — syn z dobrého hospodářství, chlapík šikovný! Dva roky byl v panské službě v Líbočanech, aby se naučil s koňmi; i samého správce už vozíval! Kolik měsíců byl potom na vojně, a tatík hodně se nachodil, než dostal hocha domů. A teď se chytil Barčil!

Žeť byla k světu — — říkali jí to také jiní, a sama věděla dobře, že žádná druhá není tak statná, zdravá, v kulatém obličejí pěkně opálená, že nemá druhá takových velkých temných očí a pěkných černých vlasů.

Staří Voralovi z počátku mysli, že to hocha přejde, že je to jen tak, než vyhlédne si tu, kterou

uvede domů, a jež bude mít peníze, aby mohl vyplatiti sestru i mladšího bratra. Ale když viděli, že to jde do opravdy, začali bránit.

Starý Voral sic neláteřil, jen se mračil, na Jozefa hleděl jako na nerozumu, a zamyšlen, s rukama vzadu složenýma chodíval v polích skloněn, jakoby hrudy počítal. Nešlo mu ani kale do hlavy, že Jozef, jenž se zdál rozšafa, jenž přec byl mezi lidmi, hospodář stvořený a k tomu chlapík jako málokterý, chtěl by jen takovou chudobu. Kam s tím? Co s tím dokáže?

Zastavil si jednou tatíka Věchta a do očí mu povídal, že by oni staří měli mít rozum a povážít, že to přec není možná, aby jejich Bára přišla k nim do stavení, kde je takové hospodářství, a peněz potřeba na výplatu druhých dětí.

Věchet dobře tomu rozuměl, uznával a slíbil, že s dcerou promluví. Učinil to pořádně, zle se do Báry pustil, ale ta vedla jen svou: Kdo pak za to může, tatínku, že mě chce? Vždyť snad čarovat neumím, abych ho byla nějak zapletla!

Ale večer na půdě dost a dost se naplakala a navolala k nebi . . .

Hůře než Jozefův tatík dělala matka. Po vesnici hubovala, jediného stavení snad nebylo, kde by Báře byla neláteřila.

I Báru zastavila si jednou na veřejné silnici, po níž dívka šla do kostela, a dala se do ní zle. Voralka v duchu viděla ji dosud, velkou, kostnatou, přísného pohledu; viděla ji zrovna, jak stála tenkrát proti ní v tom svém známém, tmavém, květovaném salupě, pod nímž mračily se staré oči.

Nahlučela toho hrůzu, Báry k slovu nepřipustila, a když odpověděla, utíkala jako divá. Bára dosud nezapomněla, co všechno jí stará Voralka hodila do tváří.

Později i k Věchtovým do chalupy přiběhla a tam dělala, až ji tatínek musil okřiknout, aby se pamatovala, že není ve svém.

Potom byl nějaký čas pokoj, ale Voralka po synovi pásla a s očí ho nespustila.

Nejhůř však bylo, když u Věchtů v chajupě poznali, co se s Bárou stalo; tak jak tenkrát otec i matka plakali, nikdy jindy jich neslyšela. Ani když po kolika letech maminka umřela, tatínek tolik a tak zle neplakal.

Ve stavení bylo potom jako po pohřbu. Dcera nevycházela a nadobro odstěhovala se na půdu.

Voralka zas po vsi dělala, že hrozno bylo poslouchat; hrdopejšek Báři nadala, žebravých hrdopejšek a dotěrných filen, s mámou i s tátou srozuměných, aby s těmi svými mizernými osmi stovkami vlezla k nim do stavení a tam užívala za jejich krvavé mozouly, za jejich tolikaleté dřetí. Každou lepší sukni, každý šátek jí vyčtla, protože prý těmi hadry Jozefa k sobě mámila.

„Ale to ať si běhna okatá nemyslí, dokud já živa budu, k nám do stavení se nedostane!“ říkala kde komu.

Lidé tomu ani kale nevěřili a myslili si, že v pár nedělích bude všechno v pořádku, protože co je dělat, když to už takhle dopadne. Ještě snad

kdyby to byla nějaká děvečka, ale přece holka ze sousedstva, třebaže chudšího!

Voralka však nemluvila do větru a všechny prosby byly marny; Jozef zbytečně před ní poklekl a ruce spínal, starý Věchet nadarmo vypravil se k Voralům a polkl všecko zlé, co mu tam pověděli, jen aby to kloudně skončilo dřív, než přijde Bářina hodinka.

Konečně i tatík Voral sám nahlížel, že to tak jít nemůže, protože syn nestál za nic a lidé tuze mluvili, a jednou řekl ženě: „Poslouchej, máti, něco se udělat musí!“ Ale žena krátce ho odbyla: „A co by se dělalo — co nám po tom — co chtěla, má!“ —

Ačkoli staří Věchtovi velmi se trápili a v samotě nejednou trudně si postýskali, Báři v té době soucitu neprojevili. Proč se tak nad sebou i nad nimi zapomněla, dcera nešťastná! A Bára sama sobě odkázána, v hoři svém tvrdla — — — nejednou i tak daleko pustila se v myšlenkách, že otci a matce v duchu vyčítala, proč víc nedřeli, proč víc nešetřili. I na té malé chalupě dalo se udělat víc!

Přišli chvíle, kdy Bára ve vejminku chalupy povila synka. Starý Věchet i žena jeho se nad ním rozplakali — polítostnili si i nad dcerou . . .

Všecky zprávy, jež o tom doletěly k Voralům, nechávaly panímámu stejně ledovou; až to, že synkovi dali jméno Jozef, přivedlo ji z míry.

Z počátku zas jen zle hubovala, že ta chudoba vši mocí dělá jim jen hanbu — — ale pak přicházely okamžiky, kdy počala se v ní ozývat

matka; chytalo ji za srdce, že je to dítě vlastního syna jejího, že tu ve vsi dýchá vnouče její, Voralská krev, k níž se nezná.

Ale Voralova dcera Jukličková z Pastvín přes tu chvíli přicházela domů s křikem i s pláčem, aby rodiče nedopouštěli, aby jí snad potom její pretence byla dávána po zlatkách anebo až Bůh ví po kolika letech, a aby pro cizí osobu nebyla nadobro z domova odstrčena.

Tak se konečně rozhodlo, že hospodářství nesmí přejmout Jozef, ale mladší bratr Toník; Jozef že dostane jenom svůj podíl. Rozhodnutí to způsobilo zvláště tatíkovi notnou bolest: ne že by byl mladšího syna neměl rád, ale že tento syn neměl daleko ty schopy jako starší. Jozef, přejímající po otci hospodářství, byl by býval někdo docela jinčí. Nebylo však jiné rady.

Jozef dostal své dva tisíce, Báři vyplatili osm set, a otcové sháněli pro ně domov. Našli jej na Polánce . . .

Drobnému Jozífkovi byly už tři čtvrti roku, když se u Věchtů slavila svatba jeho rodičů. Nebyla veselá. Přišli sice Voralovi všickni, ale zpěvu, výskotu, ba ani smíchu nebylo. Svatebníci viděli si do duší . . .

Voralovská strana přec jen pořád myslila na to, že Jozef špatně pochodil; Věchtova chalupa, v níž seděli, chudší okolí, než jakému byli zvyklí, myšlenky ty ještě rozdmychovaly. Sestra a švagr Jozefův se sice chvílemi těšili myšlením, že to tak dopadlo, že Jozef nebude nad ně vynikat, že neporoste vše, jak to za jeho vlády při bohaté

ženě kvěsti mohlo, ale přec jen více je mrzelo, že nenaženil, aby tatík s mámou mohli ještě jim přidávat. Bratr Toník zrovna vyrostl citě, že pánem je teď on, jenž po celý život byl zvyklý státi hodně daleko za bratrem.

Věchtovi byli skleslí, jakoby se těžkého hřichu byli dopustili; věděli, že jich z Voralových žádný nevelebí, že žádnou radost z nového přátelstva nemají, že nikdy nezapomenou Bářiny smělosti pozvednouti oči k nim.

Ani mladí, Jozef a Bára, nebyli, jak by se bylo čekalo — a jak by se byli radovali ještě před rokem. Ty poslední doby notně je zkřísly!

Dokud nebylo rozhodnuto, že si Jozef Báru vezme, toužil po ní a trápil se; nejednou u Věchtů v sedničce i při práci na poli nad ní i nad dítětem zaslzel. Když však touha byla upokojena, když počalo se mluvit o svatbě a mohl se s budoucí ženou opět stýkati, počalo jej přec jen tížiti, že musí z domu, uhnouti se mladšímu bratru a jít na menší. Vše stalo se sice s jeho plným souhlasem, rozuměl, že jinak nelze, ale v nitru zůstalo mu trpké pochmurno.

O kolik roků sestaral; veselí a oheň, s kterým hledíval do světa, když si s Bárou začal, byly ty tam. Slovíčkem se jí však nezmínil.

Také Bára se změnila; tím, co za posledních měsíců zkusila, přežila a přemyslela, sestarala na těle i na duši. Blažilo jí, že Jozefa má, že synek její nebude bez táty — ale svět jevil se jí v jináčích barvách než dřív. A ti lidé! — Teď o svatbě nevinuli se k sobě, netiskli si ruce pod stolem, ne-

objímali se; oči jejich již teď mluvily jenom o jediném — o shonu za prací a o shánce peněz!

Napravit se musí, v čem bylo chybeno, získati se musí, co bylo ztraceno.

On umiňoval si, že bratra dohoní, ona si řekla, že odepře si všeho, že bude dřít a skládat, aby panímáma přestala rýt, že syn špatně pochodil, že přestane nadhazovat, jak se nalopotila, co a jak ona dělávala, a pozná, že nevěsta její je v tom pádu ještě větší hrdina.

A švagr i švagrová to poznají také! Bára řekla si svatosvatě, že se nesmí stát, aby se snad bratr a sestra Jozefovi ušklibovali, jak pochodil, a jestliže si to myslí teď, že se brzy oba přesvědčí o jiném. Řekla si, že dokáže, aby se všude, v rodině u Voralů i doma u Věchtů i po vsi muselo uznati, že se Jozef oženil tak, že se ani lépe oženiti nemohl, že za to, že vybral si podle srdce, netrpěl, ale byl odměněn.

S těmi myšlenkami, jež si vzájemně četli v očích, se za nedlouho po svatbě stěhovali do svého na Polánce.

V novém domově, světa vzdáleni, uklidňovali se a počali cítiti štěstí, že jsou svoji, sami, ve svém, Ale Voralka nepoddala se mu na dlouho; brzy počala se v nové domácnosti honiti z práce do práce, z roboty do roboty. Někdy zrovna chtivě a divě pracovala, jakoby v jediném roce chtěla nahamoniti, oč Jozefovi přinesla méně. Majíc na starosti dobytek, chtěla jej od jara do zimy vyživiti jen tím, co daly meze a pastvina kolem chalupy, tím, co narostlo v bandorách a v řepě, i jejich

suchou natí, aby se všechno řádné krmivo z luk a polí mohlo dát na půdu a něco třeba i odprodati. Domácí smetany, másla, vajec užilo se u Voralů maličko.

Práci polní s dobyt看 odedřel Voral sám — ale nespokojoval se jen tím výsledkem mozolným, rozvažoval také, kdy bylo by výhodnější ze sýpek prodati, dbal, aby půda byla pořádně připravena, nasázel i řepy, kus jetele nechal na semínko, chtěl, aby se jedno tele vždycky odstavilo a prodalo se teprve, když dorostlo v pořádného bulíka.

Žena leckdy na některou jeho spekulaci pohlížela s bázní, domnívajíc se, že lépe je dřít a získávat jenom pomalu, ale jistě, než pustiti se do hazardů, ale usmíval se jí a říkal: „Neměj starost, holka!“

Zvykla jeho plánům a podnikavosti jeho důvěřovala. Ačkoli se k muži nelichotila, nehladila ho, nelíbala, nemazlila, přece měla jej z celého srdce ráda.

Žili v tom ústraní sami s hošíčkem den za dnem stejně; kromě do kostela nechodili téměř nikam, a k nim také málokdo z přátelstva zabloudil. Ještě tak nejspíš matka nebo tatík Věchet, ale také jenom na skok, aby nezpromrzeli.

V zimě, když všechnu práci na mlatě sami dva odbyli, Voralka sedala u přádlá, a muž na dvoře rozdělával notnou zásobu dříví. Až když všechno měl v pořádku, a venku byla věje, že na krok viděti nebylo, anebo mrzlo, až šindele praskaly, a okénka byla od hora dolů jako cejn, tlačil se ke kamnům, popáral se s dítětem, a se ženou ho-

vořil o budoucím jaře a létě. Na večery shánřval kalendáře a předoucí ženě nahlas předčítával. Meluzína hvřzdala v komíně, tabulky v oknech drnčely, ale ve světnici byl svatý mřr.

Zlá rána dopadla na ně, když jim po dvouletém pobytu na Polánce hořik umřel. Voralka se nad tím dítětem, když leřelo v lůřku rozpáleno ani mámy nepoznávajíc, tuze naplakala — a Voral byl, jako když ho nalomř. Když Bára noci nad synáčkem probřřřvala, rozjřřmala o krátkém životě milého dítěte a řřřkala si, ře ji snad Bůh trestá za to, ře Jozefa tenkrát měla tak ráda, ře na své rodiče zapomněla a ani na jeho rodiče nedbala. Z ničeho nic i ta myřlenka navalila se jí do hlavy, ře kdyby jí synáček byl umřel jeřtě řa svobody, ře by se snad Jozef byl hněvu matčinu poddal a Báru opustil . . .

Kdyř pak hořka zahrabali, zřřstavřři s mužem samotna, bývala mu nejraději i při práci nablřřku a v poli mu pomáhala.

Neuplynul ani rok, a vrány přřřnesly do chalupy dřřvčátko. Nescházelo tenkrát mnoho neděl do řřřnř, a Voralka nechtějřic nadlouho býti bez práce povolala do chalupy mamřřku, aby jí útlé brouče ořřřřřila. Po nemnoha nedělřřch brala již dítě s sebou na pole; vozila je v kočárku, jeřř Voral sám z prkěnek vyrobil. Na poli cvalřřka ukonejšřila, do vozřřku uložřila, řřřtkem zastřřřnila, a v letním teplu, ve vůni polřř, při zpěvu skřřřivanů spala Anča od rána do poledne.

Ale ani tohoto dítěte jí nebe nenechalo, hned nejblřřřři zimy zle zkruřřena odnářřela je s mužem

v bílé rakvičce, na jejímž víku nalepeny byly ozlacené hlavičky buclatých andělíčků.

Potom přepadla jí skleslost, v níž v tom honu za prací ustávala. Jindy, když jí matka říkala: „Bára, neboj se přes moc, pamatuj na holčičku!“ odpovídala: „Musím se starat, aby s ní jednou nebylo jako se mnou!“ Teď však napadaly jí samu myšlenky, že Bůh se doopravdy na ni hněvá, že jí žádného dítěte popřátí nechce, a proč — proč tedy ty náramné shánky? Pro koho mozolit a krejcary škrtit?

Když však za čas po Anči přiletěl Váša a po něm Manka, když zdraví byli a rostli jako z vody, Voralka byla opět samá lopota a šetřila ještě úzkostlivěji. Tenkrát také Voralovi napadlo, že by mohl na svém dělat cihly a časem si i s obilím zaobchodoval.

Stará Voralka jindy ráda před Bárrou rozkládávala, co a jak ona dělávala, jak poklidu si nepřála, ba leckdy ani pořádného najedení, a tím Bárrou ještě více popichovala; ale teď slyšíc, jak Jozefovi přibývá, že již i pole přikoupil, říkala: „Ta ženská je ras do práce, ta hospodařit na větším, uměla by našetřit!“

Když teď za čas přišla na Polánku, byla vlídnější a také před lidmi přestala hubovat. Umřela, když malá Manka začínala běhat.

Za tři roky potom přibyla ještě u Voralů Julka. Matčiny starosti tím velmi vzrostly; zapomněla, jak jí bylo, když první děti pochovávala, ale napadlo jí, že švagrová v Pastvinách má jen jedinou dceru, u Voralů na Lhotce že je

jen dcera a syn, a bratr Věchet měl také jen dva kloučky — ona již tři děti! Bylo třeba ještě více shánět, aby jednou měly dost, aby zas proti bratrancům a sestřenicím nebyly pozadu, aby se tak ta její chudoba nevlekla i do druhého kolena. Lopotila, jedla jen ten chléb a bandory a za hadry krejcaru nevydala. I děti odbývala všelijak, říkajíc si v duchu, nač je toho tady na samotě třeba, jednou že jim to bude dobré a že budou rády.

Když jí na Lhotce začala matka marodit, Bára přicházejíc na návštěvu nestarala se, aby něco přinesla, ale aby od rodičů neodešla s prázdnou.

Po matčině smrti měla se švagrovou mrzutosti; bránila se, že je dcera a že na všechno po matce má větší právo nežli bratrova žena. Tatík Věchet pozoruje to, jenom nad dcerou hlavou vrtíval; když se s ní potom někdy v Libočanech po ranní sešel na hřbitově, vida ji uhoněnu, s těma hlubokýma očima, stále plnýma starostí, říkával jí: „Báro, Báro — s rozumem — pamatuj, že máš děti!“

Ale dcera hořce odpovídala: „Vždyť jsem, tatínku, chvála Bohu zdráva — a musím se starat, aby se jimi v přátelstvu jednou nepostrkovalo — mám tři!“

Stařec mával rukou říkáje: „Jen buď ráda, když vám všem Pánbůh zdraví dá!“ a očka dívala se mu tuze starostlivě.

Když i starý Voral umřel, byly neshody s lhotskými Voralovými i s Juklíčkovými, protože se Jozef staral, aby přec ještě něco dostal.

Všecko přátelství tím ještě více schladlo . . .

Při těchto vzpomínkách Voralka došla do Libočan. Čtvercové náměstí s vysokým sloupem, na němž svítila ozlacená socha Panny Marie, uprostřed bylo horkem zamklé; na travníku bělel se chumáč hus, jež stály na jedné noze a hlavy schovávaly do křídel. Až ve dveřích kúpeckého krámu stála malá, široká paní Horáčková motajíc krajky, a z otevřených oken vylétaly skočné zvuky piana.

V ulici, jež mířila z městečka do šíra, Voralka stavila se v krámku a do dvou kornoutků koupila něco sladkého pro bratrovy hochy. A zas upocena, ale neznavena kráčela po silnici ke Lhotce.

Co tam budou říkat? Možná, že slyšali, že se Voralovi v posledních dvou letech byli již tu, tam podívat, ale když to k ničemu nevedlo, myslívali oni si: Kam se hrabou — kde by tolik nabrali?! A teď najednou Bára přijde s opravdovskou. Co by teď říkala nebožka panímáma? A nebožtík pantáta jak by se usmíval, kdyby teď slyšel a viděl! Bára cítila, že jí k úplné radosti teď ti mrtví scházejí, aby viděli, že nebylo moudré, když se proti ní tak stavěli, a aby se jim mohla rovnou podívat do očí. Teď by se už nemusela uhýbat, stavět se stranou s bázní, že zas něco vyčítavého padne.

Teď by panímáma viděla, že Bára za ní nezůstala, že jí ještě přeskočila.

Nejvíc ono to bude pálit švagrovou na Pastvinách, jež bývala prvá v rodě, na největším,

a ráda to dávala znát. Té obličej zkejsne, až uslyší!

Slunce pražilo plnou silou, těžké horko leželo v polích i lukách. Ani lístek se nehnul, rudé bodláky schýlily hlavy, všechny stvoly se klonily a květy visely na nich jako nalomeny. Ani motýlek nepoletoval, ani včelka nezabzučela, jenom v klasech horkem svištělo a praštělo. Vzduch byl vyprahlý a vysoušel hrdlo.

Bára rozhlížela se známými poli, neuvidí-li někoho z přátelstva; ale jenom asi na dvou kouscích, od silnice vzdálených, cizí lidé němě nahrabovali.

Vcházejíc do vsi šátek posunula do týla a vzpřímila hlavu.

Na návsi bylo placho, nikde živé duše. Nad rybníčkem rychle poletovaly vlaštovky, v lesklé hladí rousajíce si konce křídel; v blátě u břehu rozložila se hejna dřímajících kaček. Bára pohleděla k Voralům, ale nespátřila nikoho.

Vedle lip, rozklonutých nad šedivou zvoníčkou, zamířila k rodné chalupě, jež krčila se malá, došková se zahrádkou pod okny.

Na dvorku spatřila Bára tatínka; seděl na stoličce na záhrobní jenom ve své staré kazajce, v plátěnkách dole podvázaných, a zimní rozšámané střevice, jež maminka v nemoci si pořídila, měl na nohou. Prostovlasý byl, husté popelavé vlasy sesypaly se mu na skráň a na uši; z kořenky pomaloučku bafal. Vida, že někdo přichází, poobrátí hlavu, přimhouří oči a povídal:

„I stakraholte, Bára!“ a již jí cupal naproti.

Usmívajíc se políbila mu ruku a pozdravila:
„Pozdrav vás Pánbůh, tatínku!“

„Děkuju hezky, děkuju — i vítám tě, holka, to jsi hodná, že jsi přišla, tak pojď ke mně, pojď!“ a chvátal napřed do síně, potom vedle chlebové pece do zadu do sedničky.

Bára vkročila za ním.

„Dobry odpoledne,“ pozdravila ještě vcházejíc.

„Dobry — dobry — tak si, prosím tě, sedni,“ švitorně pobízel a uchystal starou bezbarvou židli se srdéčkem v lenochu.

„Tuhle jsem vám, tatínku, přinesla pár buchet,“ pravila podávajíc mu košík, „ale jsou jenom sprosté, toť víte, teď přede žněmi —“

„Ale, ale — co pak že si děláš takovou škodu, vždyť já, chvála Bohu, mám co jíst. Tolik buchet — tolik buchet —“ vrtěl hlavou nahlížeje do otevřeného košíku.

„Dávají vás všichni pozdravovat —“

„Děkuju pěkně za pozdravení — tak jste všichni zdraví —“

Bára svědčila. „A u vás?“ tázala se hledíc světničkou, jež zdála se jí dnes opět menší než jindy. Nízká byla, tmavého stropu, podlahy tuze hrboleté, roubená, s trámy tmavými, mazaní bílou, a po stěnách visela hejna obrázků nevelikých, na skle malovaných. Dvě postele tu byly nízké, s tenkými pelušinami modře povlečenými, stará kachlová kamna s lavičkou, jarmárka skoro černá, stůl s lavicemi podél stěn a s dvěma židlemi. V rohu nad stolem visel starý kříž s Kristem již ztemnělým a za ním zastrčeno

bylo několik proutků svěcených kočiček. Bára to všecko pamatovala ještě z časů nebožtíka dědečka, u něhož tu za malička sedávala. A teď tu byl tatínek! Teskno projelo ji při pohledu na otce, jenž seděl schátralejší, než dědeček býval. „To to uteklo — Bože, to to uteklo!“ napadlo jí.

„Všichni zdraví,“ s úsměvem jí odpovídal, „u remízku vážou pšenici — a já hlídám; už, holka, k ničemu kale nejsem, třeba že bych rád. Podívej, jak se ty ruce klepou — kde pak by zdvihly snop!“ a ústa se mu zachvěla.

„Taky jsme ji v pondělí svázali,“ povídala, „jde to z jednoho do druhého — sotva jeden kousek byl doma, už se šlo na druhý — ale dnes zrovna nebylo tak zle, proto jsem si řekla: Podíváš se k tatínkovi.“

„To jsi hodná — to jsi hodná — však jsi tu, pane, dávno nebyla!“ při posledních slovech pohleděl na ni stranou a usmál se, ale Bára výčitku pocítila.

Otec seděl proti ni na truhle; byl ohnut a nohy visely mu dolů. Levou rukou držel si kořenku v bezzubých dásních a vybafoval chumáčky sotva viditelné.

Bára mlčela. V levo u dveří na zčernalých hodinách přeskakovalo kývadlo.

„Abych se přiznala, tatínku, jdu k vám na radu —“

Překvapen povznesl hlavu, usmál se, víčka se mu zachvěla, a řekl:

„Ale — co pak se stalo?“

Bára se trochu zamyslíla a potom počala zevrubně vyprávěti. Z daleka, podrobně všechno brala, bedlivě pozorujíc, jak otec ty přeradostné zprávy přijme. Když vyprávěla, kolik už mají, kolik však budou potřebovat, přestal kouřit a nepokojně poposedl.

Dcera s něho očí nespustila; radostný nádech tkvěl jí v celém pohledu.

Poškrabal se v hustých vlasech a zažvatlal: „Stakraholte, stakraholte!“ a úsměvně se na ni zahleděl.

„Nelíbí se vám to?“ ptala se překvapena.

„I co pak je o líbení,“ mávl rukou a rychle zabafčil, „já to hospodářství znám, ještě jak bývalo, a vím, že nebožtík Haňák byl milovník stavby. Jsou takoví — když nestaví nebo aspoň nebourá, nemá pokoje. Ale holka —“ a staré vlhké oči upřel na dceru — „nebojíš se, že to na tebe bude mnoho?“

„Myslíte, že bysme zůstali tuze dlužní — vždyť máme —“

„I nenene, to nemyslím, co pak vy, vy byste to brzy poplatili, ale, Báro, poslouvej a nezlob se: bojím se, že bys potom teprve dřela, že by sis nepopřála, že by ses mi tam strhala!“ trhaná slova se mu na rtech zrovna lepila, a velmi lítostně se na dceru zadíval.

Bára chvílku mlčela; otcův tesklivý pohled jí zavadil o srdce.

„Vždyť na Polánce musím také dřít —“ To řekla valně ochlazená.

„Toť vím — ale snad se taky pamatuješ, že jsem tě kolikrát napomínal; jenže, milá brachu, v novém by práce ještě tuze přibylo — a jak tě znám, chtěla bys všechno strhat sama!“

Bára neodpovídala; seděla sehnuta, zamyslená.

„O tebe mám starost — i o Jozefa — to mi věř; máš tři děti, co by si počaly, kdybys jim měla umřít!“ a stará hlava se mu rozklepala.

„Vždyť jsme, tatínku, nezastonali, a právě když na ty děti pomyslím, zdá se mi, že by to bylo dobře!“

„Inu toť, hospodářství je dobré, a Jozef tomu rozumí. Ale o tebe mám větší starost než o něj, protože ty jsi práce přec jen tuze chtěvá.“ V tom se šelmovsky usmál: „Totě, stakraholte, peněz, co jste už nasušili!“

Dceři zajískřilo v očích a spokojeně vydechla.

„Jenom že když se na tě podívám, hned taky to dření vidím! A jak jsem tak pozoroval, utrhovala jsi si na všech stranách —“

„Vždyť vy jste, tatínku, taky tak dělal —“

„Inu, inu, ale přec jen do míry — — je to taky náramný rozdíl, co jste udělali vy a co my. Ovšem je taky jistá pravda, že vám Pánbůh dával štěstí, že se vám všechno vedlo, a pak Jozef je moudrá hlava... Ten má do toho chut, jak ze všeho pozoruju.“

Bára znovu pověděla, co táta o tom říká.

Stařec chvíli seděl mlčky, pokuřoval, pokyvoval si a pohleděv zas na ni pravil: „Pěkné by to bylo, a nechci tě zrazovat, jenom ti na

srdce kladu, co jsem povídal. Stakraholte, takové hospodářství — to se dá —“ V tom dal hlavu stranou, naslouchal a zvolal: „Váša jedel“ již byl s truhly a uháněl ke dveřím.

Bára šla zvolna za ním.

Ke stodole, s obou stran dokořán otevřené, vjížděl vůz, pšeničnými mandeli vysoce naložený; po stranách houpaly se a šustily plné klasy. Pár červených krav šlo dvorem těžce, s hlavami sehnutými, a z tlam visela jim pěna.

Dva hoši bez kabátů, s vestami rozepjatými, vběhli do dvora a vidouce, kdo s dědečkem stojí, šli k Voralce, políbili jí ruku a každý řekl: „Pěkně vás vítám, tetičko!“

„Hoši jako turci!“ usmála se a pohladivši je po sametových lících podávala jim kornoutky.

Zdráhali se, ale když dědeček řekl: „Jen si to vezměte!“ přijali děkujíce.

V tom ze stodoly otec volal: „Hoši, ke kravám!“ a kluci již letěli za stodolu.

„Ti jim rostou,“ hledíc za nimi chválila Bára.

„Co pak je o to — mám z nich radost — a ze školy jde taky samá chvála,“ radostně žvatlal výmínkář, „však má náš špekulaci dát toho menšího do Jičina —“

Dcera podívala se naň, jakoby nerozuměla.

„No — Toník aby jednou hospodařil, a Pepíka by rád usadil jináč, aby se nemusel někde v baráku dřít.“

Bára stála zamyšlena. Podívejme, kam bratr myslí! Pána chce z hochy mít — pána z chalupy, ze které také ona pocházela. Kdo by si byl po-

myslili! Oni na Polánce mají víc, ale něco takového jim jaktěživo nenapadlo.

„A myslí, že ten náklad vydrží?“ ptala se skoro s úsměchem.

„I prosím tě, proč by nevydržel? Za to, co by pro hochu musel jednou uchystat, by mu na studířích taky pomohl — to jen aby se Pepík učil. Hlavu má, říkává pan učitel, že mu ve škole oči jenjen svítí. Toník on je taky do učení, ale jeden přec musí zůstat doma, aby jednou hospodařil a tátovi a mámě, až budou starší, ulevil.“

Bára zamyšlena, jen tak maně přisvědčovala... „Náš Váša zůstane doma,“ pronesla spíš jako pro sebe.

„I bodejť by nezůstal, když je sám.“

V tom ozvalo se za nimi: „Pěkně vás vítám, švagrová!“ a hospodyně Věchtová červená, zpotená, ale svěží, z daleka podávala ruku. Hrábě měla přes rameno, a třeba že bylo horko, měla na sobě halenku i střevíce na boso.

„Dobrý odpoledne — pozdrav nás Pánbůh —“ rukou jí potřásajíc odpovídala Bára, „vážete, vážete?“

„Vážeme a potíme se pořádně.“

„Máte pěknou pšenici,“ kývala Voralka. „Ale vy, švagrová, dobře vypadáte, pořád jako mladice —“

„Ó, pěkná mladice — se starými kostmi,“ smála se domácí, „ale pojďte dál, pojďte. Táto, pojďte trochu domů!“ ryčně zavolala.

„I Pánbůh chraň, abych vás meškala, když práce čeká —“

Ale hospodyně nedala a vzavši Báru kolem těla vedla ji do stavení. „Pojďte s námi, tatínku, pojďte —“

Bára vkročivši do světnice pozorně si ji přehlédla. Hezky v ní měli, květiny za oknem, postele přikryty, podlahu zametenu — nikde nic pohozeního.

„A sedněte si u nás,“ stavíc židli ke stolu pobídla hospodyně.

„Vždyť musíte skládat —“

„I nevidáno, pro chvíli,“ smála se běžíc ven.

Přišel i hospodář Věchet, upocený, zardělý, ale jako souček; klobouk hodil na lavici a se sestrou srdečně se vítal. Byl menší než ona — po tatínkovi.

„Tak co děláš pořád?“ ptal se.

„Toť víš, že je pořád co dělat.“

„Už máte po žních?“

„I nemáme, pane, oves i ječmen ještě stojí všechen; jen jsem si tak odskočila.“

„Však to je dost, že jsi přišla. Jozef je zdravý? A děti taky?“

Hospodyně přinášela nakrojený bochník a talíř s máslem.

„Ukrojte si u nás, švagrová,“ pobízela, „a nezlobte se, že nemám jiného, co bych vám podala — vždyť jste viděla, že jdem z pole —“

„Zaplát Pánbůh, ani znánko hladu nemám —“ zdráhala se Bára.

„Jen si ukrojte,“ a bochník i nůž vnutila jí do ruky, „a mažte hodně!“

Bára ukrojila si skývu a jedla.

Dědeček sedě u kamen ohnut, všechno to bedlivě pozoroval. Ale nenadále zatukal si do čela, a již utíkal ze světnice. Vrátiv se s buchtami volal: „Tak jen se podívejte, co mi holka přinesla buchet — a vezměte si taky se mnou!“

„Ale je to jen tak po sprostě,“ připomínala Bára, „vy snad pečete lepší —“

„Bodejt bysme nepekli,“ smála se hospodyně, a každý si kousek vzal.

Dědeček šel si zas na svou lavici.

„Paně, Bára přišla na poradě,“ povídal potom mladým.

Věchtovi stojíce uprostřed světnice tázavě podívali se na Voralku.

Suše se zasmála a začala vypravovat. Chvilkami zadívala se jim do očí, co že tomu říkají.

„Inu, to věřím, že máte starosti,“ kýval bratr, když dopověděla.

„A co tomu říkáš?“

„Žeť jsem já dávno čekal, že půjdete na větší,“ smál se, „pane, tam by bylo jináč nežli na Polánce, pěkně ve vsi, mezi lidmi —“

Bára mlčela. Vida, napadlo jí, takhle si o našem nynějším povídávali — jako s kopce se na to dívali — třeba že to nahlas neřekli. Ale my teď ukážem —

„Tak bys to chválil?“ ptala se nahlas.

„Což je o to, hospodářství dobré — jenom že vy to zas budete chtít všechno odedřít sami —“

Dědeček se u kamen zachrul: „Vidíš — zrovna to taky povídám!“

„Jozef už povídal, jak by se to všechno spravilo,“ povídala trochu mrzutě.

„Což pak Jozef, ten jde na všechno s rozumem, jenom že ty nedáš a budeš se tuze honit,“ zasmál se.

„A ty mluvíš, jako byste sami zaháleli — jako bych vás tuhle neviděl!“

Ale hospodář se opět zasmál: „Kdež pak my proti vám — ani toho tolik nemáme, vám každoročně notně přibývá, a peněz jste pořádně nasušili! No, Pánbůh požehnej, dokud jste zdraví, jenom abyste se nějak tuze nepřehnali. Milá holka, je to na tobě vidět — lopatky ti tuhle už pořádně vylezly —“ a objal jí kolem ramen.

„Vždyť už taky nejsem mladá,“ usmála se hořce, „podívej, i zubů ubývá —“

„Stará taky nejsil!“

„A kdo pak to, švagrová, vezme po vás?“ optala se Věchtová.

Bára pokrčila rameny.

„To, pane, ještě nevíme, ale každému to nenecháme; nežli bysme špatně prodali, raději bysme nešli nikam. Kuliš Rozumíš povídal, že ví o kolika kupcích. Už mi taky napadlo, jestli byste vy nechtěli —“

„I kde pak to,“ a bratr mávl rukou.

„Špatné to není,“ řekla horlivěji, „polí víc než máte tady —“

„Inu, inu, ale tady jsme už doma — tatínek tu byl, dědeček a kdo ví kdo všechno z našeho rodu před nimi —“

Bára přikyvovala.

„Taky jsem byla odtud,“ řekla smutně, „ale člověk musel zvykat —“

„A teď si naši, panečku, také nějaké pole přikoupili,“ zašvitořil dědeček a na Báru vesele zamrkal.

„Vždyť já vím, že Váša jenom tak mluví — jako bysme se jenom my starali! Zatím je to hospodářiček! Sedníci tuhle mají pomalu jako páni!“

Když nikdo neodpověděl, povstala a pravila: „Ale, lidičky, nic platno, musím zas k nám —“

„I nespíchejte, švagrová, vždyť do večera máte dlouho,“ zdržovala ji domácí.

„Je to, pane, kus — a vy taky máte práci. Také bych se ještě ráda stavila u Voralů.“

„Nevím, bude-li kdo doma, viděl jsem, že pokládají; mají toho u studánky pořádný kus — ale podívej se tam!“

Bára dávala s Pánembohem; otec řekl, že ji kousek vyprovodí, a běžel si do výminku pro čepici.

Když vycházeli, povídal jí bratr:

„Jozefa pěkně pozdravujem a děti taky. A když už jsi se nás ptala, co o tom u Haňáků myslíme, tak ti zrovna povídám, hezké že to je, a myslím, že by se vám tam dobře vedlo. Jenom by sis musela všechno pěkně zařídít, abys ne-musela odhospodářovat sama jediná ženská! Už jsi se přičinila tolik, že si můžeš časem trochu oddychnout, však on Jozef dovede všechno jinak spořádat.“

Všichni vyprovodili ji až na náves, a dědeček klusal s ní dále k Voralovým.

Nebyli doma; dvěře do síně byly zamčeny, a když nahlédli do světnice, nespátřili živé duše.

Bára prosila, aby jim otec vyřídil pozdravení, a aby se nemrzeli, že nemohla čekat.

Když zas šli po návsi, povídala:

„Já jen když jsem se mohla poradit s vámi — u Voralů by mi toho mnoho neřekli — budou beztoho mít zlost —“

„I to snad ne —“

„Ó, já je znám! Jen si tak pořád myslím,“ spustila živěji, „co by teď říkala nebožka panímáma. Víte, jak se proti mně stavěla — — a teď snad budem na lepším, než by Jozef měl tady u nich.“

Pantáta se rozpačitě usmíval.

„Inu, přičinili jste se, jen co je pravda!“ pochválil a počal se ptáti na děti. „Taky je jednou pošli k nám — Váša s Mankou přec dojdou a treffí. Ani jim nic poslat nemůžu — no, až se k vám podívám!“

Slunce již stálo nad lesy, ale horko bylo dosud. Lidé se v polích rojili — nesrozumitelné hlasy poletovaly šírem.

„A jak pak brzy už ta licitace bude?“ zeptal se stařec.

„První, myslím, už tyhle dni —“

„Ó, to je ještě časul!“ mávl rukou.

Báru ta slova bodla — —

„No, když si řekneme, že budeme kupovat, tak budeme,“ pravila honem, aby si nemyslí, že začínají o tom již teď tam mluvit.

„I toť já vím,“ přisvědčoval.

„Kdož pak ví, jak bude mnoho kupců — pořád slyším, že je málo peněz mezi lidmi. Nějak tuze vysoko by se táta přec jenom nepustil —“

„Brzo se k vám podívám, abych vás viděl ještě ve starém.“

„Přijďte, tatínku! A budeme-li se stěhovat, budu vás prosit, abyste byl při tom —“

„Dá-li Pánbůh zdraví, přijdu! Rád uvidím, jak se v novém uhnízdíte, aspoň budu po smrti tam nahoře vědět, kde vás mám hledat. Já tu, milá holka, už taky dlouho nebudu!“

Podívala se naň zamyšlena — a potom dodala: „I Bože, vždyť, chvála Bohu, dobře vypadáte, ještě si tu můžete pobýt —“

Stařec zakmítal rukou.

„Ba ne — ba ne — dlouho to trvat nebude, to já cítím — už na mne tuze chodívá spaní.“

Brzy potom se rozloučili. — Chvilí upřeně zírala, jak se vracel — — Malý, sehnutý, v těch svých praštěnkách a bačkorách po mamince, čepici maje v týle, cupal zpátky na Lhotku. Když vykročila, ještě se ohlížela, a pantáta několikrát zakýval, ba i čepičkou zamával.

Bára sehnuta, šátek majíc stažený do očí, košíček na ruce, prašnou silnicí zamyšlena kráčela k Líbočanům. S hráze podél silnice dýchala mateřídouška, jíž bylo tam až fíjalovo. Stromy na

břehu stály tuze sehnuty a schlípené listí jim popelavělo.

Voralka rozjímalá o své návštěvě — a jak se do těch myšlenek pohroužila, víc a více uháněla. Byla podrážděna — návštěva ji zklamala; nezažila, čeho čekala a nač se těšila.

Tatínek se ani tuze nedivil a také nevelebil, jak očekávala . . .

Všecky dnešní řeči jeho znova teď slyšela a cítila z nich chlad. Jak jinak vypravoval o lhoteckých — zrovna jím všecko hrálo, když povídal, že si pole přikoupili. A ty děti jak velebil — očí s nich nespustil. Inu, inu — má je všecky tuze rád — — a že nám se tak povedlo, jakoby ho spíš trochu mrzelo, aspoň velké radosti neukázal . . .

A bratr s ženou taky! Toť zrovna jakoby polánecká samota byla nějaká nuzota — jakoby to jejich lhotecké nebylo menší! A skoro jakoby chtěli, abysme se začali nějak naparovat, aby všecko spíše šlo od desíti k pěti. —

Voral při ženině návratu na první pohled poznal, že s veselou nepřišla — ale nevyptával se; až když večer seděli spolu na dvoře a všecko mu vypovídala, řekl klidně: „I to se ti snad jen tak zdálo, jak pak by tatínek neměl radost; když s ním o tobě mluvívám, zrovna se třese radostí!“

„Měl jsi ho slyšet! Pořád jen, abych se tam neudřela, jakobys ty snad už nechtěl dělat.“

„Má tě rád, starost o tebe má —“

„A povídal taky, že je ještě na tu koupi času, jako bysme se snad jen tak chlubil —“

„No, vždyť budou vidět,“ usmál se klidně a spokojeně zabafal.

Voralka potom s úsměchem vypravovala, jak vysoko Věchtovi myslí, že hocha chtějí dát do Jičina.

Voral bystře obrátil hlavu k ženě, ale když dopověděla, nepromluvil . . .

Ta návštěva na Lhotce Voralčinu mysl k rozhodnutí, aby v Bystrém koupili, hodně posunula, třeba že jí starosti dost a dost lomcovaly. Řekla si však, že by divně dopadalo, kdyby teď nechali všeho — ještě by se jim potají vysmáli.

Ale práce, jíž bylo stále plno, popřávala málo času k rozjímání a klidným pohovorům.

V neděli po ranní přišel na Polánku lhotecký Voral, Josefův bratr. Bára vypravovala právě Vášu a Manku do kostela. V jediné sukni byla a bosa. Voral Antonín býval za svobodna ve všem pozadu za bratrem, ale když ho dnes Voralka viděla, povídala: „Podívejme se, jaké teď dělají na Lhotce bastanty.“

„Bodejť by nedělali,“ chechtal se, až se mu hlava rozkývala. „A kde je Jozef?“

„I má v Libočanech nějaké rovnání za cihly, povídal, že zůstane už na hrubou. Sedněte si u nás!“

„Tak jsem slyšel, slyšel, že chcete kupovat —“ štířil se přihlazuje vlasy k uchu.

„I ještě, švaře, nevíme — mám s tím pořád náramnou starost.“

„Čmerta, jakou pak starost, když jsou peníze, jaká pak starost!“ a opět se zachechtal.

„A kdo vám to povídal?“ ptala se dopínajíc Mance šaty.

„Kdo? I to víte, lidé všechno přinesou — od vašich že to slyšeli —“

„Od našich?“ zakývala zamyšlena. Napadlo jí: Vida, naši sami jim to nepověděli!

„Bodejť by se nepochlubili, když se chcete pustit tak vysoko —“ píchal.

Voralka cítila, jak ho ty zprávy těšil. Všecka oživila, div se mu do očí nezasmála. Dostrojivši Manku běžela pro chléb.

„Ukrojte si u nás, švaře, ale musíte odpustit, másla nemám, nic mi teď chlív nedá — když je taková nouze o zeleno!“

Jen zakýval; ukrojiv si skývu a posoliv povídal: „Žena mi řekla, abych se přec stavil, je-li to pravda —“

Aha — aha — napadalo Báři — závidí, proto ho poslala.

„Pravda to je, ale nevím ještě, co uděláme — je to přec jen trochu mnoho —“

„Bodejť, snad já vás neznám —“

„A co tomu říkáte?“ ptala se s úsměvem.

„Co bych říkal — jen se dívím, kde jste tolik peněz nasušili, toť zrovna, jakoby tu na zahradě rostly. Člověk si skoro myslí, že když tady jdou takové časy, je škoda odtud chodit!“ a mutlaje sousto, potměšile se na ni díval.

„Pane, to mi taky leží v hlavě,“ řekla starostlivě, ale v duchu se smála, jak by švagr chtěl zrážet.

Váša s Mankou přišli strýčkovi na rozloučenou políbit ruku.

„Taky k nám někdy přijďte,“ zval, leda zval, „a tu máte, něco si kupte —“ a dával každému krejcar.

Děti se zdráhaly, a matka pravila: „Snad byste si nedělal škodu? Co by kupovali, hrušky nám už padají, hryžou to celý den.“

Ale strýc jim přece krejcarey vnutil: „Jen si něco kupte —“

„Já bych jim dala, aby zbytečně utrácely,“ smála se matka vědouc, že děti těm slovům dobře rozumějí.

„A jak se u vás pořád máte?“ ptala se, když děti odešly, a jen Julka košilatá, umouněná batolila se světnicí. „Chtěla jsem se stavit, ale síň byla zamčena —“

„I to víte, když jsou žně —“

„U vás ono se sklízí vždycky po kolika korcích —“

„Sklízí, jenom že co z toho zbude! Ano, kdybysme měli ještě jako má Jukličková na Pastvinách! A co pak to v Bystřém stojí?“ zabočil.

Pověděla, zač je odhadnuto — ostatní že se ukáže teprve při licitaci.

„A to jo, to jo — já myslel, že už to skoro máte —“ a trochu se usmál.

Zavrtěla hlavou, ale pomyslila si: „Jen se směj, však přestaneš!“

Hovořil ještě sem tam o sklizni, jak sype, jak špatně platí — —

„Váša náš taky přikupoval pole,“ prohodila, zkoušejíc, ví-li o tom.

Přisvědčil a řekl: „Však ona se Věchtová taky kroutí —“

„Je jako mladice, je —“

„Já zas radši myslím, aby děti měly — co už my, ne?“

Lhotecký přikývnuv povstal: „Nono, musím zas k nám —“

„A já myslela, že počkáte na Jozefa a zůstanete s námi na oběd — třebaže mám teprv zaděláno.“

Jen se ušklíbl: „I bodejť bych nezůstal, do oběda budu zas doma.“

Vyprovázela jej až na zásep a loučíc se, povídala: „Že švakrovou pozdravuju, a ať přijde taky trochu na přástvu!“

„Děkuju hezky — děkuju — tak s Pánem-bohem a již se kolébal od chalupy.“

Voralka dělajíc potom placky ustávala, a hledíc do okna rozjímalá o té návštěvě. Představovala si, co asi švakrová říkala, jak se tvářila, když slyšela. Přinesla ona do živnosti hromadu peněz, dávala to Voralce hodně znát, a teď najednou slyší, že Josef s Bárrou hodlají z chudé chalupy do hezky velikého . . . Zvala ji na přástvu dobře vědouc, že lhotecké ani nenapadne, aby přišla. Pomyslela si, že někdy v neděli po ranní schválně si švakrovou vyčihá, aby viděla, jak se bude tvářit kysele . . .

A následující neděle přišli Juklíčkovi z Pastvin.

Voralovi, už když je viděli loukou přicházeti, smáli se, že ani těm to nedalo.

Juklíčková byla vystrojena jako na svatbu: nakynutá polohedvábná sukně jen jen šustila.

„Pane, vy jste, švagrová, selka,“ sotva že se pozdravily, velebila Voralka, se všech stran si jí prohlížejíc.

„Vždyť vy taky budete,“ ostrým zpívavým hlasem a smějíc se odpovídala jí Juklíčková a a vážně dodala: „Slyšeli jsme, slyšeli!“

„Tak se u nás posaďte,“ pobídl Voral a dětem ukázal, aby šli ze světnice.

Juklíček vida to, honem k nim přistoupil a každému strčil kornoutek.

Juklíčková zdvihnuvši vrchní sukně opatrně usedla a rozhlížela se světnicí.

„Dávno jste u nás nebyli,“ stoje před nimi usmíval se Voral.

„I prosím vás, švaříčku, kde pak člověk může,“ rychle odpovídal Juklíček. Byl menší než žena, slabý, ale také vystrojen: vázací náprsenku měl žehlenou, kvítky vyšívanou, na krku hedvábný šátek, na vestě notný stříbrný řetěz.

Voralka zatím odběhla, a zvenčí pronikl zvuk paličky, tlukoucí do hmoždíře.

„Práce pořád dost — zvláště u vás,“ kýval Voral.

„Ba dost — a k tomu ty starosti s obcí!“ a Juklíček starostlivě pokyvuje hladil si vousy pod ušima.

Voral jen přisvědčoval; věděl, že Juklíček je od jara představeným na Pastvinách.

„Dost jsem se té starosti bránil, ale sousedé ne a ne povolit —“

„Prosím tě, koho jiného by si byli vyvolili,“ úsměšně řekla žena. Seděla stále vzpřímena, rty měla semknuty a strnule hleděla světnicí.

„To je to,“ suše se směje kýval Voral.

„Žádné radosti s tím nejsou, leda trochu pochůzek, ale aby nefekli, povídal jsem, že teda ty tři roky v tom ouřadě zůstane —“

Voralka vracejíc se nesla talíř placek, posypaných smíšeninou cukrového a skořicového prášku. Postavivši talíř na stůl zvala: „A vezměte si u nás, švaře — švagrová — ale my jen po sprostě, vy u vás budete mít lepší —“

„Děkujem pěkně, děkujem,“ vážně kýval Juklíček.

„No, jen do toho, po cestě je hlad,“ nutil Voral.

Juklíček si kousek ulomil: „Abysme teda nedali košem —“

„Švagrová, vy dobře vypadáte, vy jste paní představená,“ stojíc u kamen a Juklíčkovou upřeně si prohlížejíc, opět velebila Voralka.

„I naběhám se dost, třebaže člověk přec jen všechno už dělat nemůže, když je táta v tom ouřadě —“ a zase semkla rty.

„Pomluvili by, že je to chatrný představený,“ vysvětloval Juklíček, „ono už teď to jde všechno jinak než dřív.“

„I však vy taky budete dělat paní, až přijdete do Bystrého,“ ostře zasmála se Juklíčková.

„Já?“ a Voralka trpce stáhla rty.

„Slyšeli jsme, že kupujete —“

„No, ještě zrovna ne — byla teprve první licitace —“

„První? Tak ono do toho je ještě dlouho,“ zardívila se představená, „a tuhle u nás někdo povídal, že už kupujete!“ a zasmála se.

„I to ony se řeči dělají,“ mávl rukou Voral. „Žeť tady zůstat nehodláme, ať už to tam dopadne tak nebo tak,“ a vypravoval, že na první licitaci nikdo nepřišel.

„No, ve dvou měsících to budete vědět,“ začal zas Juklíček a zdvihnuv prst zkušeně nepochybně: „Ne abyste o té druhé dražbě přidával! O třetí pak můžete jít pod odhad.“ To povídal, aby Voral viděl, že těm věcem rozumí.

Voral přisvědčoval.

„Jezte, švagrová, jezte, ony vám nejedou, vidíte, mám jen sprosté,“ pobízela zas Voralka.

„No, vždyť snad naše Anna není žádná královna, doma jsme taky mívali černé placky,“ na ženu obrátil se Voral.

„Ale teď asi peče bělejší,“ usmála se žena.

„Ba to že,“ svědčila Juklíčková, „všecko se musí vést trochu vejš.“

„A když to jde, proč by se nevedlo,“ dívaje se s jednoho na druhého přidál Juklíček.

„I však vy v Bystrém taky všecko povedete jináč, tam se, pane, na všecko drží, chodí to tam už skoro jako v kraji, třebaže my u nás taky žádní horáci nejsme!“

„A to, švagrová, nebudeme, my už zůstaneme, jací jsme, ať si dělá kdo chce, jak chce, to je nám

jedno, darmo bysme zbytečně vydávali, a dětem by to pak ubylo," velmi živě kázala Voralka.

„No, no, vždyť tak zle nebude," usmál se muž.

„Člověk musí hledět, aby s lidmi vyšel," začal Juklíček. „My jsme taky všecko vedli po staru, teprve teď že se to kapku změnilo. Bos už na pole chodit nemůžu, nebo abych se na poli svlékl, jako se to ve žních dělává; kdo pak by si potom z člověka něco dělal? Tuhle Nanka odebírat taky nechodí, jako chodívala, řepu taky neokopává, leda že si jde někdy za stavení nakopat bandor. Ale na poli o žních váže taky, třeba že si tu kartonovou halenu nechá na sobě a nesvlékne ji jako děvečka. Když ono se přec jen řekne: představená!"

„Právě, právě," kýval Voral.

„My při tom, švagrová, taky nerozhazujeme," s malou špičkou usmála se Juklíčková, „šetříme taky, a Nanyinka naše se zle mít nebude —"

„Ach Bože, Nanyinka — u vás — na tolika korcích — jediná dcerá!" a Voralka zachmuřena mávla rukou.

„Ty korce taky budete mít," usmířena usmála se Juklíčková. „Já jsem tomu zprvu ani věřit nechtěla, že byste už byli tolik naskládali —"

„Vždyť jsme se taky, holka, nadřeli —" usmál se Voral.

„Však je to na vás vidět na obou!"

„Toť — ty jsi, Nanka, starší, a jak proti Báře vypadáš!"

„No, Pánbůh vám tam dej štěstí, koupíte-li," povídal Juklíček. „Hezká vesnice — slušná — —"

představenému Vejběrovi všecko se tam už říká starosta. Známe se dobře z okresul!"

Když Juklíčkovi odcházeli, Voralovi vyprovodili je kus od stavení.

Při návratu Voralka opět velebila: „Bože, ta Nána dobře vypadá, jen kyne —“

Voral neodpovídal.

„Z té se, pane, udělala představená!“

„Za to on i jako představený velký vejpada není,“ usmál se Voral a ještě se za přátelstvem ohlédl.

Voralka podívala se na muže a v duchu si řekla, že Josef i při tom dření je jiný chlapík než ten Juklíček.

„Kdybys to dělala jako ona, vypadala bys taky jinak —“

„Že by mne Pánbůh netrestal,“ horlivě odvětila.

„Vždyť jsi slyšela, že nerozhazujou!“

„To se řekne — — a můžou dělat, když nemají dluhy.“

Šel pěšinkou za ní sehnout.

Když přicházeli k stavení, Bára se ještě obrátila a zasmála se: „Paní představená — taky velkou radost neměla, že můžeme na lepší!“

Směje se odpověděl: „A což pak, kdybysme se jim i jinak chtěli trochu rovnat!“

Žena se poobrátla, ale vidouc, že muž lhostejně hledí k zemi, řekla jen: „To by nám k vůli nim stálo za to!“

IV.

Voral vykročiv z lesa maně se zastavil a hleděl známým dolem. Pěkný podzimní den objímal krajinu. Slunno bylo, ale ne jasno jako za žhavého léta nebo za svěžího jara. Po bledé obloze rozestřeno bylo husto mdlých bělavých paprsků, a záře jejich, padající v dol, byla chaba, zádumčiva. Vzduch byl pln rozteklého bělava, vesnice stály jako za sklem jemně zkaleným, a lesy na obzoru byly jen jako stínové obrazy na bílé oponě. Holá zažloutlá luka, černavé lány měkkot i mladé svítící ozimy němě rozprostíraly se kolem Libočan i vůkolních obcí. Jen někde na řepništích se ještě lidé činili. Po lučinách temnila se stáda krav, jejichž bukot přes tu chvíli prorážel tichem. Z dětských ohniček ploužily se líné vlny čpavého kouře. Řady sliv, s těmi tmavohnědými koši, stály v polích jako truchlíci, žalem schvácení pohřebníci. Za to v dědinách vypjaté kmeny jásaly všemi barvami.

Při pohledu na Bystrý se Voral maně usmál, jak celá ves svítila žlutí topolů. Chvilí se na ten jasný ostrov díval — — potom těmaže jasnýma očima utkvěl na střeše stavení, jež bývalo Haňákovo.

Bývalo, ale již nebylo; dnes bylo jeho, Voralovo — kráček právě ze soudní dražby.

Voralka již nahoře před lesem pěšinou pustila se přímo na Polánku, tatík chtěl se staviti u Haňáků.

O starou rákosku opřen zrakem iněřil lán, jenž táhl se od stavení k západu. A k Polánce se zahleděl, k pestrému ostrůvku stromů na podlesí, z nichž zdvihala se střecha chalupy — dosud jeho, ale snad již v nejbližších dnech Vojtíškova z Vidochova.

Ze Lhotky na Polánku — teď z Polánky do Bystrého! myslil si přehlížeje celý ten dvouhodinový kus cesty. Před lety tamtou silnicí, řadami stromů označenou, s málem jeli do malého, teď po dlouhém dření postěhují se sem do pěkné vesnice.

Hledě opět k dosavadnímu domovu vzpomínal si na hon, jehož tam užil — vzpomínal na poslední měsíc, kdy od šerého jitra do smrákajícího se večera se ženou bez oddechu lopotili, aby vše připraveno bylo k pohodlnému stěhování. Pomyšlil i na to, co ještě zbývá, aby do listopadu všecko bylo k stěhování připraveno — a při tom ve všech žilách, ve všech sválech cítil, že čeká notná robota. Na ženu vzpomněl a byl přesvědčen, že se tam někde od Polánky dívá na Bystrý a uvažuje o budoucím životě.

Ubíraje se s návrší hleděl zas k Haňákovým.

Se žádným z nich dosud nemluvil, ale když Rozumíš přivedl Vojtíška na Polánku, povídal, že vědí, kdo se chce do jejich hospodářství dostat. Teď si je v duchu představoval, jak šli tenkrát vedle hospody z nedělní procházky.

Co řeknou? Jak ho přivítají? Snad spustí pláč a budou lamentit, že mají jít ze svého, z hospodářství, jež Haňák po otci zdědil. Při těch

myšlenkách maně pokrčival rameny a říkal: „Mně nemějte za zlé — já za nic nemůžu — jsem kupec, kdybych byl nekoupil já, byl by koupil někdo jiný.“ Také si umínil, že jim řekne, že je nevyhání, do listopadu že mají času dost na stěhování, aby si jen všechno pohodlně odštrachali, a kdyby toho nebylo, že vidochovský Vojtišek povídal, že by se na Polánku rád brzy stěhoval, mohli by tu být ještě déle. Voralovi nejsou žádné kruťáci a zrovna na to stěhování nečekají.

Představoval si Haňáka sedícího u kamen, chatrného, kašlajícího, a ji u okna zdravou, silnou, ale mračivou a nemluvnou.

Teď Voral přimhouřil oči a díval se, kdo z dola pěšinou proti němu uhání.

Kuliš Rozumíš! Čepici má v týle, hůl pověšenu na levačce, a kroky dělá veliké; teď i rukou rozkládá a něco sám s sebou mudruje.

V tom Rozumíš povznesl hlavu a již na Voralu zakýval. Šli proti sobě ještě rychleji.

„Tak jak — koupeno?“ v ústrety křičel Rozumíš.

„Koupeno!“ spokojeně se usmívaje svědčil Voral.

„No, zaplať Pánbůh — já to věděl, vždyť znám lidi kolem dokola! Byl bych rád přišel, ale byla jiná starost. A dobře?“

„Dobře — osm tisíc devět set padesát — a mohlo to jít ještě níž, kdyby byl javorecký Kracík nepřidával — měl, trvám, tisíc chutí!“

„Kracík —“ táhle zašklebil se Rozumíš — „to je přátelstvo ještě s Petřivými. Nelicitoval:

„Ještě krejcárek — ještě krejcárek?“ Když přijde do hospody říkává: „Tak za krejcárek — a pak ještě za krejcárek!“

„I pane, dost se činil,“ odvětil Voral. „Taky starý Šatoplet přihazoval,“

„Ó — ó —“ nadýmal se Rozumíš, „pan rychtář! To je jeho — jen když nějak může k ouřadu, a když s ním páni promluví. Ale víte, rozumíte, dobře jste koupil a můžete mi poděkovat, že jsem vás popíchl!“

Voral směje se, přisvědčoval, ale hned dodal: „Člověk neví, jak půjde štěstí!“

„Bodejť, bodejť,“ bublal Rozumíš, „vám taky někde štěstí nepůjde, když oba dřete jako rasi. Ale tady bych radil všechno moudře, tady není Polánka, a hospodář na takové živnosti se nesmí zahodit; lidem nic neujde, a když pozorují nějaké nuzáctví, tuze se potom vyšklebují. Ale co bych vám to vykládal —“ a Rozumíš popleskal Voralu po zádech, „vždyť jste člověk, který se mezi lidmi dost protřel. No — a kam teď, kam teď?“ a sotva že se na Voralu úlisně zašklebil, bezzubá ústa hned se mu zas přišpulila a rty se zachvěly.

Voralovi to neušlo, ale pousmáv se pravil: „Rád bych se tam stavil, abych pověděl, co a jak!“

Rozumíš zachmuřil čelo, až se mu brvy nad nosem potkaly.

„Víte, rozumíte, to bych vám skoro neradil — neradil!“

Voral zastaviv se, tázavě naň pohleděl.

„Že se to dnes prodá, vědí, a Kracík a Šatoplet tam nešli jen tak; ještě dnes všechno zvedí,

vy byste radostí nepřinesl. S Lojzíčkem to jde, myslím, ke konci, už několik dní oupadem leží; jinak byli by se tam snad přece vypravili.“

Voral zamyšlen opět vykročil; spadané, krásně žluté listí topolové zašustilo jim pod nohama.

„Už nahlas ani nemluví, jenom šeptá!“ a Rozumíš vytáhnuv ze šosu dýmku, zapaloval a hlasitě bafaje tuze se mračil.

„A co ona?“ tázal se Voral.

Rozumíš rychle pokrčival rameny: „Pláče — pláče!“

Že za nimi hlučel prudký rachot, ustoupili stranou. Pár koní silných a jako uplácáných v starodávném pěkném postroji křepce ujížděl s vozem, v jehož fasaňku vzpřímen držel řemení starý Škutina. Nespouštěje s koní oči hlasitě mlaskal a Kuliše ani si nevšímal.

„Škutina — sedlák — pařez —“ vybafoval Rozumíš, „ale koně má!“

Chvilku oba upjatě zírali za koňmi.

„Jsou, vidíte? Ale jinak si ten strejc koleno dá provrtat pro krejcar. Když v zimě přijde mezi sousedy, všechny škrábky v dýmce podpaluje, jen aby to hodně čpělo a aby mu raději dali nacpat. Potom nacpe, že to ani nehoří, ale Škutina říká: ‚Vlhký tabáček — vlhký tabáček!‘ Přestane kouřit, ale doma nacpanou dýmku vyklepe a má tabáku na kolikrát. Špinkal!“

Voral se usmál, ale hned zase začal: „Byl bych u Haňáků rád pověděl, kdy jako hodlám —“

„I což pak je o to — jsem přec tady, s ní samotnou spíš někdy můžu promluvit — bude to

líp, než abyste tam tak najednou vrazil. Ona to už Lojzíčkoví poví — umí s ním, lepší ženskou nemohl dostat.“

Voral neodporoval, ač mu napadlo, že to tedy vlastně byla zbytečná cesta.

„Kam se postěhujou?“ ptal se.

„Tamhle do představeného baráku — býval Podzímek — Haňáčka byla tam s mámou, než si ji Lojzíček vyvedl.“

„Mnoho jim nezbude —“

Kuliš mávl rukou a pokrčil rameny.

„Jestli nějaká stovka — — No, živi budou, už teď jsou skoro jen z toho, co ona jehličkou vypíchá.“

Jdouce návsí oba stále pohlíželi na stavení, jež změnilo dnes pána.

Voral obnovoval si v mysli, co a jak je tam zařízeno, a v duchu dělal plány, co a jak sám si zařídí. Už se viděl, jak bez kabátu, všecek jen tak po domácku — ale obut — po záspi chodí do chléva, k stodole, po dvoře.

Obut! Ačkoli doma chodíval u stavení obyčejně bos, zde viděl se obuta; ne že by si byl pomyslně: Tady musím chodit obut! — samo sebou to tak přišlo.

A viděl se, jak vchází do síně — jasné, prostorné, s pořádnou podlahou a ne jen upěchovanou hlinou — a dál do světnice. Hned ve dveřích ženě povídá, co bude potřeba; ona sedíc u okna nad šitím přisvědčuje a praví, že si to také tak myslí.

Ale najednou se Voral z myšlenek vytrhl, protože si uvědomil, že ta žena, již v duchu viděl, není Bára, ale Haňáčka.

Že si prve představoval, jak dnes k Haňákovým přijde a uvidí jej u kamen, ji na lavici pod oknem, i teď se mu to tak namanulo.

Potom zas přestal myslit, jak oni, Voralovi, budou tam po novotě hospodařit, ale představoval si, jak asi tam je teď . . . A jaké to bude smutné stěhování ze stavení, jež bývalo jejich, do poddruží v baráku.

Ale když šli proti Haňákovu stavení, nepodíval se tam, ale skloněn hleděl na silnici, aby se snad nedomnívali, že si myslí: Teď já jsem tam u vás pánem!

Pánem — pánem! Oh, bude třeba notně pracovat, stále shánět a šetřit, aby dluhů ubývalo; není pomyšlení na oddech, honěnice to bude, jako byla. Ale přece mnoho se zjinačí — na lepším to bude, v pěkné vsi, mezi lidmi!

Ale tu vyrušil jej Rozumíš; ukazuje na hospodu, mhouřil oči a úlisně povídal: „Víte, rozumíte, nic platno, zapít se to musí!“ a rty chvěly se mu touhou.

„Pane, už bych rád byl doma,“ bránil se Voral, „byla to beztoho zbytečná cesta, mohl jsem směle jít se ženou!“

Kuliš se zachechl: „I té je dnes doma veselo — nevidáno pro chvílku, já vím, že už máte notný hlad a žízeň. Rozumíte, tenhle den se vám víckrát opakovat nebude — snad byste neděla škroba! To byste byl pěkný Bystrákl!“

Voral rozpačitě se usmíval a poškraboval se za uchem a povídal: „Inu, inu — vždyť jsem snad — ale je to ještě kus cesty!“

„Vždyť tady nezůstanete —“

Voral zastaviv se ještě přemýšlel: „Inu, na chvílku se stavít můžeme.“

Rozumíš při tom stále dychtivě špulil bezzubá ústa — a sotva že se Voral rozhodl, Kuliš už byl v síni.

V prostranné, klenuté, začmoudlé šenkovně Brabínek seděl u okna a četl kus novin. Vida hosty, povstal, posmekl sametovou čepičku a ptal se: „Pivečko?“

„Dej Pánbůh zdravíčko,“ hlučně volal Rozumíš, „tak dvě holby — ale ať je!“

Voral položil hůl a klobouk na okno a sedaje za stůl opatrně zdvihal šosy. „Koupil jsem dětem trochu angreštu, abych jim něco přinesl, tak to nesmím rozmačkat.“

„Taky jsem hochovi noslval, taky — no, teď je na to velký,“ zašklebil se Rozumíš, a Voral si při tom vzpomněl na vyčouhlého loudavého klátíla, jež vídával u Libočan na stavbě dráhy nakládat.

Brabínek vracel se s dvěma napěněnými, svítícími sklenicemi.

„Rozumíte, jestli pak víte, kdo tohle je?“ nadýmaje tváře, kazatelsky ptal se Rozumíš.

„I vím,“ usmíval se Brabínek, „tenkrát v neděli v zahradě s paničkou —“

„To je pan Voral, budoucí náš souseď, dnes koupil Haňákovo —“

„Aaa — tak přeci — no, to pěkně vítám!“
a smeknuv podal ruku, potřásl a zařehotav dodal:
„Tak mnoho štěstí — mnoho štěstí!“

„Děkuju hezky, děkuju,“ stále se usmívaje
kýval Voral, „Pánbůh dej!“

Rozumíš již držel sklenici a odfouknuv pěnu
podával na přifuknutí:

„Tak na dobré zdraví, a aby vám tu všecko
kvetlo!“

Voral také odfoukl pěnu, přifukl, řekl „Dej
to Pánbůh!“ a upil.

Kuliš pořádně do sklenice nahlédl a potom
z hluboka si oddechl.

„Dobré pivečko, dobré,“ velebil, „to jen co
je pravda, tadyhle náš Brabínek má vždycky
dobré —“

„Od čepul“ zachechtl se hostinský.

„Dobré, dobré,“ i Voral zálibně pochvaloval.

„Jenom že pijete jako panna!“

Voral už už chtěl říci: „Protože nejsem
zvyklý!“ ale honem se vzpamatoval — — Co by
si o něm pomyslili!

„To naši sousedé, když jezdí tady na pole,
rádi si zaskočí na holbu nebo aspoň na štuček —
zvláště ve žních je to dobrota, prach se spláchně
a síly přibude,“ a Rozumíš dopiv do dna, opět
si tak labužnický vydechl, zatukal sklenicí do
stolu a volal: „Tak ještě jednu!“

Když byl Brabínek ve sklepe, z pokojíčka
vešla jeho žena. Pozdravila „Pěkně vás vítám!“
ale tvářila se při tom tuze mračivě.

Voral děkoval, a Rozumíš hned zas oznamoval, koho přivedl.

Brabínková pohledu nezměnila a do očí se jim nepodívala; jenom když Rozumíš dopověděl, pronesla: „No, to je hezky!“

„Tak dvakrát chleba a něco k němu!“ poroučel Rozumíš, ale Voral hned po něm volal:

„Mně ne — jedl jsem nedávno —“

Brabínková nepromluví odešla.

Dohazovač přikloniv se k Voralovi zachmuřen důvěrně vykládal: „On je tuze šikovný šenkýř, ale ona se do hospody nehodí!“

„Je nějak stará proti němu —“

„Ó jé! Bůh ví, kde ji nabral — před třemi roky přišli spolu z kraje — tři děti mají — myslím, že ona měla nějaký groš, a on se na něj chytil.“
Že slyšel Brabínkovy kroky, zmlkl.

Hospodský postaviv sklenici usedl si zas k oknu a pravil: „S Haňákem je to prý už tuze chatrné —“

„Taky jsem slyšel, taky,“ napiv se kýval Rozumíš.

„Včera tam byl hořický doktor, ale nedává jí už naděje —“

„Ale, ale — tak až z Hořic mu vzala doktora,“ divil se Voral.

„I libočanský se k němu nachodil dost a dost — ona Haňáčka by sháněla pomoc, kde by mohla —“

„Prosím vás — doktoři! Dokud je síla v těle a sama si pomáhá, lehko se jim radí, ale potom říkají: Nepomůže-li Pánbůh —“ breptal Kuliš.

„Jak se říká: Doktor pomáhá a Bůh uzdravuje,“ kýval Voral a dopil.

„Nalejť — nalejť!“ horlivě křičel Rozumíš.
„I snad už ne — než dojdou domů —“

„A to by bylo —“ ústa maje plna mutlal —
„víte, rozumíte, řekněte paní Voralové, že jí vzkazuju, to že nejde jen tak Kulišovi utíkat, když dobře poradil — to by byla pěkná čest, to aby nějaký baráčník udělal —“

V tom pod okny zahrčely vozy. Brabínek honem vyhlédl, povstal a směje se povídal: „Páni Bourové!“ a mna si ruce šel jim naproti.

Na sni ozval se dupot a hlučný smích.

Vkolébali se Boura od topola i Boura s kopečka, oba širocí, zardělí, a za nimi šoural se Pětioký, kravař, nevysoký, proláklý, v lících jako plesnivý, slídívých očí; kolem krku měl otočenu velikou šálu, jejíž koncevisely mu až na boky.

Usadili se v čele světnice u stolu pod začazené obrazy Karla Havlíčka a Josefa císaře, a Brabínek dříve nežli pivo dal jim na stůl karty.

Rozumíš rychle bafal; měl zlost, že nikdo si ho nevyšiml.

„Tak, páni souseď,“ začal po chvílce, „víte-li, že tuhle pan Voral koupil dnes Haňákovo?“

Bourové jen ledabylo pohleděli k Voralovi; Pětioký stranou déle na něm utkvěl a řekl suchými, táhlými slovy:

„Nehodíte si s námi?“

„Pane musím domů,“ rozpačitě odpovídal Voral.

„Aby maminka nehubovala, ne?“ a Boura s kopečka dal se do hluchného smíchu.

Brabínek stavě na stůl tři sklenice lahodně se usmíval.

„Tak jaké to dnes máte, strejče?“ ptal se Boura od topola a vzav sklenici díval se na ni proti světlu.

„Dobré, dobré,“ natřásal se Brabínek a hrčivě zařehal.

„A něco bych taky jed' —“

„Co, prosím, co, jitrničku nebo snad něco masitého nebo jenom páreček —“

„I tak třeba tu jitrničku —“

„Panu Bourovi taky?“ na druhého usmíval se Brabínek.

„Taky!“

„A mně třeba taky,“ řekl i Pětioký, již rozdávaje.

Voralovi bylo tu nevolno — pivo jej rozpa-lovalo, a ti naparovači mu milí nebyli.

„Brabínku, dejte panu Voralovi cikárko,“ pozoruje to volal Rozumíš.

Voral už opět chtěl odporovat, ale vzpomněl si, že by se tamti třeba šklebili.

Bourové položili před sebe každý hrst drobných, a karty již pleskaly.

„Ten je vždycky trochu obtáhne a ještě se zadarmo s nimi poměje —“ o Pětiokém šeptal Rozumíš.

Voral kouře doutník, jež držel mezi dvěma nataženými prsty, jen přikývl.

Mrzel se na sebe, proč sem chodil — Bára jistě už čeká, a ten strejc udělá notnou outratu.

„Tak ještě jednu — a panu Voralovi taky!“ poroučel zas Rozumíš.

„Nene — mně už ne,“ bránil se Voral.

„Ó cheche — to by bylo — takovou živnost koupit a ani to neoslavít —“

Ale Voral řekl: „Už ne!“ a povstal.

„Ale jděte — ale jděte — tak mně honem ještě jednu!“ a Brabínek již utíkal.

Když se vrátil, ptal se Voral: „Tak co to stojí?“ a z vesty tahal šestáčky, jež volně sázel na stůl.

Rozumíš pil rychle, až všecek zčervenal. „Už jdeme — už jdeme!“ breptal.

Voral vzav hůl a klobouk plaše řekl: „Dej Pánbůh dobrou noc!“ a rychle odcházel.

„Navštivte nás zas brzy,“ mna rukama volal za ním Brabínek.

Rozumíš dopil do dna, oddychl si, hůl přehodil přes ruku a broukl: „Snad ještě přijdu!“ a uháněl za Voraalem.

„Pane, to si Bystrý pomůže,“ hledě do okna za Voraalem zasmál se Boura s kopečka.

„I jen ho nechme, ten ví, co dělá,“ suše řekl Pětioký a pleskl kartou.

„A Rozumíš se ho umí držet!“

„No, ten s prázdnou nepřijde — — Házej!“

Po hodné chvíli se Kuliš vrátil.

„Tak — pustil?“ doutník maje v koutku úst, oko přimhouřeno, líně ptal se Boura s kopečka.

Pětioký jen stranou po přichozím mžoural.

„Rozumíte, jako do dřeva se člověk namluví — ten umí mačkat krejčary!“ a Rozumíš spěšně k nim přisedl — —

Voral skloněn, polní pěšinou pospíchal k domovu. Západ již vyhasl a rychle se šeřilo. V šíru polí bylo ticho a pusto, hnijící natě páchly, a chvílemi začpěl čmoud zhasínajících ohníčků. V dále po silnici dupalo stádo panského dobytka, a hlasy pasáků daleko se rozléhaly.

Voral dokuřuje rozkousaný doutník, čím blíže byl domova, tím více pospíchal. Nebylo mu veselo — vzpomínky na pobyt v hospodě, na útratu s Kulišem i na to, že Bára jistě netrpělivě čeká, ho zlobily. Proč vlastně do Bystrého chodil, když se ani u Haňáků nestavil? — Napadalo mu sice také: Nevídáno, slavný den je dnes — živnost jsem koupil a dobře koupil, kdo by si všiml hloupostil Konečně z té samoty půjdeme — však to dost dlouho trvalo — jako zakopání jsme tam byli — — Ale ty veselé myšlenky nebyly s to přemoci mrzutou stísněností.

„To to pivo — a ten doutník!“ zlobil se Voral a nedopalek zahodil do brázd.

Žena ho již před chalupou vyhlížela a slyšíc jeho kroky, šla mu naproti.

„Bože, člověče, že jdeš!“ vítala jej nevlídně.

„Prosím tě, vždyť je to kus cesty —“

„Kdy pak já už jsem doma — ale byl ty jsi v hospodě!“

Voral měl zlost, že tak morousí, ale přemožil se a vypravoval, co a jak se stalo.

„I Bože —“ zvolala pichlavě, „to bylo řečí, že musí přec k Haňákovým, a zatím si s takovým nedopitou sedí v hospodě.“

„Vždyť jsem taky byl už uhoněn,“ pravil ostřeji než mívával ve zvyku.

„A domů bys byl nedošel, vidě?“

„Držel se mne jako připínák — ještě cestou mě nechtěl pustit a že musí za všechno aspoň pár jednušek dostat —“

„I Bože — a snad nedal’s?“

„Nedal — co jsem měl dělat, pětku jsem mu dal! Mám se v Bystrém dát ostudit dřív, než tam budu?“

„I pro Pána Boha — takhle člověk seje pětkami — co se jeden nadře, než ji ušetří! Cizímu člověku — pro nic za nic —“

„Přec o ledačem pověděl —“

„Pro tebe to nedělal, však on mu Vojtíšek zaplatí! Děti tu čekají, co jim táta přinese, a táta zatím —“

Voral hořce odplivl.

„Tak vidíš, jaká jsi,“ řekl ostře, „lacino jsem koupil, všechno se povedlo — a teď pro pár grošů tolik rámusu. A proto, že jsem si po všem lítání koupil dvě holby pival“

Vešel do světnice, rychle svlékl sváteční, oblékl všední a šel na dvůr. Ačkoli všelijakému mrzucení jejímu byl zvyklý, dnes ho to přec jen pohněvalo. Místo radosti takové řeči!

Obcházeje stavení rychle kouřil. Temno bylo již a studeno táhlo z luk . . .

Zadívav se k Bystrému a mysle na Haňákovy řekl si: „Ta s ním jináč dělá!“ — Ale když se potom v tichém chladu uklidňoval, napadlo mu, že zprávy o tom, jak se Haňáčka o Lojzíčka stará, byly as hlavní příčinou, proč se dnes na Báru opravdu rozmrzel. Vždyť Bára taky dře — a jak dře i lopotí — utruje si a šetří. Teď také dostal zlost, že strýcovi Kulišovi tak povolil — — ale když se držel jakc pijavka a ne pustit — a to že by byla pěkná čest — —

Když potom zase seděl na špalku, přišla žena již všecka jiná. Vypravovala, jak se děti těší a co si všecko už povídaly . . .

Ráno vyjel zas Voral s Voralkou dobývat posledních bandor. Váša, učení řemínkem spoutané nesa pod paží, putoval na Polánku do školy, ale Manka musela zůstat doma u Julky.

V následujících dnech zněl z otevřené stodoly Voralovy klepot dvou cepů . . .

Dni byly pořád jasné, jenom že vždycky po ránu širo polí a luk bělalo se jíním a po celý den bylo v nich mrtvé ticho.

O jednom z těch dní u Voralů zvěděli, že Haňák je v Pánu, i kdy bude mít pohřeb. Byli tím velmi překvapeni — nenadáli se, že Lojzíčka ještě z jeho bývalého stavení budou pohřbívat. Voralce napadlo: Bože, Bože, jak nám tam bude, když zrovna před naším příchodem hospodáře odtamtud vynesou! I to si řekla, že kdyby to už nebylo koupeno, teď by Jozef kupovat nesměl. A chalupa na samotě byla jí teď nevýslovně drahá — — „Jak se s ní rozloučím — jak já si jinde

zvyknu," tesknívala, „tady znám každý kout, každou skulinu.“ Do polí se dívala a říkala si: „Už se na těch vašich hrudách nebudu dřít — jiní přijdou, docela cizí.“ Když se však před Jozefem zmínila, říkal jí: „Nepůjdeš sama, půjdem oba a děti s námi! Tam jim bude taky líp!“

Na Haňákův pohřeb vypravila se Voralka. Ačkoli zesnulý nebyl z příbuzenstva, ale člověk docela cizí, přece ustrojila se do nejtmaší sukně, kterou měla, a loktušku vzala si černou, po nebožce matce zděděnou.

Cestou ojiněnými polí, jež se při ranním slunci mdle leskla, v liduprázdném šíru pod vysokou oblohou padal smutek do Voralčiny duše. Jednu chvíli ohlížeje se k osamělé chalupě, v níž tolik roků žila, i do pláče se dala . . . A čím blíže byla k Bystrému, tím teskněji jí bylo. Tušila, že tam bude mnoho lidí. Jsouc po tak drahá léta na samotě, v samém dření, odvykla lidem a nerada mezi ně chodila. Do kostela putovala sic každou neděli, ale tam pod boží střechou nikoho cizího si nevšímalá, cítíc, že před tváří boží všichni lidé jsou si rovni. Někdy se známými ze Lhotky se sešla, nebo s jiným přátelstvem na hřbitově pohovořila a potom klidna vracela se k Polánce. Přidružila-li se časem ta neb ona sousedka, Voralka ráda s ní promluvila, protože byly ženy jako ona, se starostmi jako byly ty její.

V Bystrém zůstala na dvoře opodál hlavního davu pohřebníků; nerozhlížela se, aby si snad někdo, kdo jí zná, nemyslí, že pyšná i o pohřbu prohlíží si nový majetek, ale zamyšlena, sklo-

něna stála poblíž několika stařen a v duchu se modlila. Nešla jako jiní do síně, aby se u mrtvoly pomodlila a aby Lojzicka pokřížovala v mrtvém líci — nešla proto, aby hned do začátku nového života neměla smutných vzpomínek, a bála se, že by potom stále mrtvého Lojzicka v té síni vídala.

Také v průvodu na libočanský hřbitov šla až na samém konci, pořád s těmi vetšími belhavými stařenkami, jež se s ní daly do řeči a nadšeně vypravovaly, jak si Haňka nebožtíka sama do rakve vystrojila a co se nad ním naplakala.

Na hřbitově, když se lidé tlačili k novému hrobu, nad nímž spočinula Haňákova rakev, aby viděli, jak bude vdova bédovat, Voralka klečela stranou, kde zahrabána byla matka její i první dvě děti. Ale modlitby její byly potrhané, protože oči stále obracely se tam, odkud přilétaly úpěnlivé vzlyky a kde buchaly hrudy. Teprve když se zástup téměř rozešel, přistoupila, aby také hodila hruď do hrobu a nad ním se pomodlila.

Domů putovala sama jediná. Na dvoře zastavila se u muže, jenž rozdělával notné koháty, aby pověděla o pohřbu.

„Slavný byl?“ ptal se ustav.

„Ó, slavný, kněží oba, muzikantů celá banda, zpěváci, brateráci a těch lidí co bylo!“

„A co ona — Haňka?“

„Inu, plakala — ne že by snad byla lamentila, jak to dělávají, ale bylo vidět, že ho tuze nerada ztratila.“ Po těch slovech se trochu zamířila a hleděla do polí.

„Povídaly mi tam také ty baby, jak jí všichni litují a jak jí v té sháňce pomáhali; sám představený a jiní sousedé že se tuze starali, aby jí v tom zármutku poradili a ulehčili. A sama jsem viděla, jak jí tam na hřbitově těšili — ten Vejbera pořád jen: ‚Paní Haňáková, pamatujte se!‘“

„A o nás nemluvili?“

„I jen jedna tetka mi cestou povídala, že je to hrozné, když tak nadobro o všecko přišli.“

„Vždyť jsme je o to nepřipravili!“

„Tak žádný nemluvil — jen jí litovali. No, mladice už zrovna není, ale tak slušná ženská — černé šaty měla a černý šáteček na hlavě. Musí ona přec jen něco ještě mít, když takový funus vystrojila.“

„Ty jsi se k ní nehlásila?“

„I prosím tě, kdež bych se mezi ně tlačila — všecko bylo nastrojené —“ a zvolna šla do stavení.

Voral zamyšlen hleděl za ní, potom naplil si do dlaně, a nové rány počaly padat do kořenatých pařezů . . .

Asi za týden vydal se do Bystrého Voral; teď, kdy koupě byla už v plném pořádku, bylo potřeba s Haňáčkou promluvit, jaké úmluvy měli s nájemníky polí a stodoly, aby věděl, co a jak se stěhováním a s podzimní přípravou polí.

Říkal Báři, aby šla také, ale pravila: „Však to vyjednáš beze mne.“

Šel jen, jak chodíval, ale kabát i klobouk vzal nedělní a také sváteční šátek si uvázal.

Bylo sychravo; ranní mlha se již rozptýlila,

ale s šedivé oblohy visely její cáry; lány byly vlhké, zasmušené, a vlhce studený vzduch lezl do těla.

Voral celou cestu myslel, jak se s vdovou setká a s ní pohovoří. Celé řeči a výklady si ustanovoval. Jda návší, plnou promočeného zhnědlého stlaní, pod topoly téměř holými, viděl Haňáčku na zahrádce před stavením; sbírala zeleninu a skládala ji do nůše. Ulevil v chůzi a k zahrádce šel skoro po špičkách.

Pozdravil, a když vzpřimivši se poděkovala, ptal se: „Znáte mne či neznáte?“

„Pan Voral — snad —“ a upřela naň klidně modré oči.

Když přisvědčoval, povídala: „Viděli jsme vás tenkrát po licitaci se strejcem Kulišem; jdete se podívat?“

Byla jen po domácíku, ale ne jako tetky po chalupách v jedné sukni, v košili a bosa, ale obuta, v přílehlé tmavé jupce a šátek měla na hlavě. Ačkoli byla prací i chladem zardělá, přece poznával, že je v tvářích hodně přepadlá.

Cestou domníval se, že se bude nějak kabonit nebo urputně mluvit, ale byla vlídna.

„I jdu prosit, co a jak je s nájmem polí, a stoda kdy bude prázdna. Kuliš sic povídal, ale pro jistotu —“

„To bude všecko v pořádku! Tuhle dotrhávám zeleninu, tetka z Libočan si na večer pro to přijde — a pojedte dál!“

„Děkuju hezky, děkuju,“ zdráhal se všecek rozpačit.

Ale nedbala a šla předem do stavení.

Ve světnici, notně vyprázdněné, podala židli, a když se posadil a rozhlédl, pravila: „To to zde vypadá, vidíte? Zrovna na mne všeco padá. A vy snad ještě ani nevíte, že naše Petřivá včera umřela?“

Voral povstal překvapen. „A to snad ne?“ vyjelo mu.

Haňačka mlčky přikyvovala. „Chudás — — už budete mít hospodářství bez vejměnku!“

Voral pořád údivem vrtěl hlavou a rozpaky přihlazoval vlasy.

„Vždyť by to tak zlé nebylo — a co tak najednou?“ Tázaje se, do očí jí nehleděl; ze všeho poznával, že je slušnější ženská, a ostýchal se.

„Byla už chatrná — prosím vás, přes osmdesát — tenkrát jste s ní mluvili — ale od té doby, co můj umřel, zvlášť to na ni padlo, pořád tuze naříkala.“

Obrátivši se ke kamnům urovnávala něco na plotně; ale Voralovi neušlo, že hned potom utřela si oči.

„Paní Voralová taky k nám přišla na pohřeb — tuze mě to těšilo —“

„I co pak to, co pak to,“ rukou odmítal chválu, „bodejť bysme nikdo nepřišli, vždyť jsme snad lidé —“

„Všichni lidé nejsou stejní — mám tu kolem taky přátele, ale tuze jich nepřišlo — za to teta až z Hradce přijela —“

Pozoroval, že má kolem očí hodně tmavo a v čele několik rýh.

Měla ona soužení! pomyslíl si.

Pověděla mu, nájemci že měli všechna pole ještě na rok, teď na podzim že dojde úmluva.

„Ještě jsem taky od nich mnoho nedostala — až prý teď na podzim —“ dodala s trpkým úsměvem.

Rozprávěl, že doma má ještě pořád co dělat, že má jenom dvě krávy, že je sem kus cesty, a že teda sám pole na zimu tuze připravovat nemůže.

Radila, aby si došel k Munzarovi a Škutinovi, nájemcům, s nimi že si může všechno ujednatí.

„Jde mi jen o nějaké osetí,“ povídal, „třebaže na mnoho ozimu nemyslím — — Zrno bych si dal, ale na práci musím zjednat —“

„I to oni snad udělají, Škutina má silné koně a jezdí taky na cizí dělat.“

„Na jaře si už sám všechno zdělám, musím beztoho hlavně myslet na jařici, na ječmeny, oves, bandory, len a potom nějakou tu směsku, kde zas napřesrok budu mít ozim.“

Šla k polici, vyndala chléb bílý, pekařský, a podávala, aby si ukrojil.

Děkoval, ale potom si přece skývu ukrojil. Ulamuje sousta opět se rozhlížel.

„Prodávala jsem,“ povíдалa, „jen to lepší tamhle v pokojíčku si nechám. A kdy se přistěhujete?“

„Rád bych hned po Všech svatých —“ a díval se, nemrzí-li jí to.

„Všecko bude v pořádku — nemějte starosti. A myslím, že vám tu nebude zle — to nebude jako s námi. Můj dělat nemohl — a kdyby byl dělal, dluhů bylo mnoho. Ke všemu jsme o pár

set přišli, on byl takový dobrák, kavíroval za bratrance, a potom to zůstalo nám. Já vím, že ledakdo si myslí, že jsem špatně hospodařila!“

„I to ne — nikde jsme nic takového neslyšeli —“

Když při tom povstal, že už musí zase jít, pravila s úsměvem: „A pojedte se podívat na naši babičku!“

Byl na rozpacích — ale potom šel, aby si snad ledaco nemyslila — —

Přes síň vešla do vejměnku.

Chudá byla ta světnička, ale jasná, dosti velká; nábytku tu bylo skrovně a všecek už chabý, zčernalý, velmi starý.

Stařena ležela na lavici vedle lůžka a byla bílým prostěradlem přikryta. Haňáčka odkryla jí hlavu a poprsí.

Voral zadíval se na suché, sivé, ztuhlé tváře, do hlubokých očních důlků, v nichž černala se podélná proužka, i na lesklé čelo, nad nímž šediny byly hladce přičesány. Taková malinká byla ta stařenina hlava.

„Chudinka!“ vydechla Haňáčka a pohladila ji po lících. „Ráno jsme jí s tetkou Caromejkou ustrojili — to nejlepší jsme jí dali, všecko si to schovávala. Už dávno mi řekla, co komu z její sedničky mám dát, až umře. Tuhle v truhle měla ukryto dvacet zlatých, ty schovávala na pohřeb. Má přátelstvo už hodně vzdálené — dnes odpoledne už dvě příběhly — — Tak jsem jí sama dosloužila.“

Když Voral stařenu pokřičoval, Haňáčka opět ji přikryla.

„Ona byla hodná — cizí jsme byli, ale ona všecko nesla s námi. Když můj umřel, zle naříkala. Včera na večer se přibelhala do světnice a že je jí najednou tuze slabo. Šla jsem s ní, ale musela jsem ji vést, byla by se mi v síni skulila. Uložila jsem ji a doběhla jsem ke Caromejce, aby někdo šel pro pana pátera. Potom se jí trochu ulehčilo. Něco jsme jí uvařili pro posilu, ale mnoho toho nesnědla — potom usnula a v tom spaní skonala. Sotva dvakrát hlasitěji vydechla. A tak jsem tu zůstala docela sama — —“ a Haňáčka dala se do pláče.

Voral nevěděl, co by řekl. Přešlapoval, utíral si oči a zlobil se sám na sebe, jaký že je pařez.

Nevěda co jiného, řekl: „A já musím k nám — buďte tu s Pánembohem a potěš vás Pánbůh!“

Haňáčka vyprovázela jej ze síně.

„Pohřeb bude zítra v osm hodin — kdybyste snad někdo — — Vida, tamhle jí právě nesou truhlu — a tetka Caromejka taky běží.“

Z návsi zabočili dva chasníci, nesoucí rakev. Voral u branky postavil se stranou, aby mohli vejít; za nimi hned chvátała Caromejka.

Voral dívaje se za nimi viděl, že Haňáčka upřeně patří na chudou, černě natřenou rakev.

Posmeknuv ještě, zabočil návsi k Munzarovým.

Divná ženská! myslil si cestou, na první pohled zdá se trochu panská, ale jináč je zas docela jednoduchá. Tak hezky o nebožce mluvila! Dnes

byly ještě spolu ve stavení, zítra tam snad bude docela sama.

V tom se Voral zrovna zalekl — Kulišův křaplavý hlas za ním přiletěl: „Ale máte vy štěstí — svět neviděl! Tolik roků tu byla vejměnice na živnosti, a jemu umře, zrovna než se přistěhujete!“ a podával ruku.

Voral přijal ji zamračen.

„I vždyť bysme ji snad byli taky ještě uživili,“ povídal dost ostře, „mohlo nám tu být ve-seleji. Chudasl!“

„Vždyť je jí lepší, byla beztoho už víc na onom světě než na zemi. A co Haňáčka — pěkná vdova, ne?“ a mhouřil oči. „Pane, kdyby měla taky v kapse, to by se předbíhali, ale tak!“ a Kuliš rychle krčil rameny. „Leda že by se — leda že by se — takhle — tento — leckdo rád oblíz’ —“ a skloněn zamhoural kolem návsi.

Voral rychle podal mu ruku a spěchal dál.

„Tak s Pánembohem, s Pánembohem!“ a Rozumíš kopaje schválně do vrstvy spadlého listí, posměšně se chechtal — — —

Když Voralka na večer zvěděla, že také Petřivá je v Pánu, naříkala: „Bože, co tam na nás čeká — funus za funusem jde nám ze stavení!“ Ale když jí muž pověděl, co všechno slyšel a viděl, také nad stařenou zaslzela a pravila, že jí půjde zítra doprovodit. Chtěl jí také povědět o setkání s Kulišem, o tom, že by Rozumíš Haňáčku už pomalu vdával, ale pak si pomyslí, že proč a nač by to povídal...

Po pohřbu staré výměnice byl již u Voralů shon se stěhováním.

Hned po Dušičkách Voral nakládal celou „světnici“, aby žena s dětmi již mohla zůstat v Bystrém. Voralka nosíc kus za kusem na dvůr, kde zboží své rovnali do žebřin, měla tváře zardělé a přes tu chvíli utírala si zástěrou oči.

Přichvátal starý tatínek Věchet ze Lhotky, aby tu do večera hlídal, než se Voral z Bystrého vrátí; potom měl stařec za dcerou a vnoučaty jíti do Bystrého na noc.

Voral chtěl ještě nocovati na Polánce, aby mu do rána nevykradli půdu.

Ráno čekali již nového majetníka.

Když vůz, harampátím vysoko naložený, vyjížděl ze dvora, Voralka, do loktuše zakublaná, spustila hlasitý pláč, a Julka začala po ní. Také tatík rukávem utíral si oči. Váša a Manka šli vesele — — vidělit v duchu všecko blaho, jež počínalo:

Kůň tam bude, hodně dobytka, drůbeže, králci!

Dědeček Věchet kořenku máje v koutku úst, shrben díval se za vozem a zajíkaje se volal: „Tak jeďte s Pánembohem — a dej vám tam Pánbůh štěstí — —“

V.

V sobotu odpoledne Kuliš Caromio shoupnuv se se své krejčovské stolice, protáhl se a hlasitě vydechl. Přistoupiv k okénku, hubeným hřbetem dlaně setřel krůpěje, jež se na tabulce třpytily hustě jedna vedle druhé, a pohleděv ven broukl: „Brečavo!“ Bylo pochmurno, nebe zachumláno, a chuchvalce mlh s něho visely nad samé topoly každou chvíli se jich kus utrhl, splynul až dolů na náves, ploužil se, ploužil, až zemdlen ulehl.

Kuliš se stěny sejmuv zrcátko v dřevěném rámu, červotoči rozvrtaném, opřel si je na stole, po němž ležely ústřížky látky, a do poličky sáhl pro své holičské náčiní. Tváře už měl, jakoby je byl komíník hladil.

Naliv do soudečku s mýdlem teplé vody, horlivě míchal. Stojel jen tak v nohavicích, řemenem přepásaných, punčochy bez chodidel maje na nohou, stále hleděl k oknu a tvářil se velmi nevrle.

Na nízkých stěnách světničky, bílených, barvami postříkaných, byla hejna obrázků drobných i větších, malovaných na skle i tištěných; největší byly dva obrazy bitev, v nichž bylo vojska až černo. Uprostřed stropu visela holubička z výdumku a nad trnožovým stolem košíček z pestrých skleněných koralů.

Caromio domíchav usedl před zrcadlo, namazal tváře a počal se holit.

Dvěře vrzly, a žena vplouživši se bublala: „Už zas sečou na panském pšenici?“

Řekla to, poněvadž jehelnatá houšť vousového strniště pod břitvou hlasitě chrastila. Škrabal dál, jakoby byl ani nezaslechl.

Usedla na lavičku u kamen a složivši ruce na bedrách, ohřívala se o vlahé kachle.

„Byla tam Munzarka, aby jí taky vzala Vincinku do učení,“ suchým ostrým hlasem počala vyprávět.

„Zas? To bude učednic!“ otíraje břitvu, rychle řekl Caromio a hned řezal dál.

„A to bylo řečí: — Ona naše Vincinka už umí krásné práce, vložek si naháčkovala hromadu, punčoch napletla na léta a co všelijakých věcí už vyšila! Ona se Vincinka nikde nad lidi netlačí, nevynáší se, ale mohla by se postavit vedle každé i té nejlepší — má všeho a umí všecko! Ale ráda by, aby taky šaty dovedla! Ona síc Vincinka všecko jednoduší si už šila sama, ale chce, aby uměla taky to lepší.“

„No bodejť!“ přihodil muž a s tvářemi jsa hotov pustil se do brady.

Caromejka napodobujíc Munzarku, rozmazaným, strojeným hlasem pokračovala:

„Ona Vincinka ne že by to chtěla umět, aby snad šila lidem, to ne, má dost a nepotřebuje to, ale když se vdá, je to pak hezké, když všecko umí. Aspoň si dovede poručit. Ona stará Munzarka by byla přec jen ráda, aby Vincinka dostala někoho lepšího, aby nemusela dříť, protože Vin-

cinka beztoho k tomu ani není, je jen jako slečinka, taková jemná —“

„Vitr by ji odnesl,“ šlehl muž a již zas měl jazyk na dolní dásni.

„Ona Vincinka nejradši takhle ráno vstát, pěkně se ustrojít, a potom se jen s těmi ručními pracemi párat. Jenom že to u nás tady nejde — táta leckdy zabručí — to víte, mužští.“

„A co naše — co říkala?“

„Jako Haňáčka? Jen to tak poslouchala, přikyvovala, usmála se — toť víš, jak s lidmi umí; ale ty druhé holky se jen krčily a kuckaly.“

„Vincinku měla s sebou?“

„I bodejř! Stála jako zlámaná lilie — kousek těla ani barvy to nemá — a jen se kroutila. Všecko jsme musely vyslechnout, co kdo Vincince povídal, jak ji všude každý chválí — tuhle pan farář, a paní Horáčková že povídala, jak je hezounká a že by mohla do každého města. Napovídala, co Vincince koupila, co od tetky z Jilemnice, co od té z Kruhu a z Vysokého, kolik ručníků, kolik šátků, na kolik košil a lajblíčků, jaké má cíchy a přikryvky —“

Caromejka sedíc nehnutě vypravovala pořád stejně mazlavě; muž poslouchal, sem tam slůvko hodil, ale teprve když strniště nadobro doškrábal, dal se do hlasitého chechtotu.

„A povídala, jak si to Vincinka doma všecko řídí, do světnice že se k nim žádný stydět nemusí a do jejího pokojíčka teprva ne, tuhle že tam byla paní starostová a že zůstala zrovna udivená, když viděla ty vystlané postele. Ale k muzice

že se holce nechce — taková stydlavá že je. A mohla by, přes tu chvíli ten onen vzkazuje, ale je ona to hlavička, které se taky všechno nechce líbit.“

Muž složiv zas holičské zboží stál uprostřed světnice a protahoval se, až mu v zádech praštilo. Potom šel k oknu, vzal kořenku, nacpal a z hluboka zahulil.

„A naše ji přijala?“ ptal se mezi bafy.

„Přijala — proč by nepřijala —“ V tom povstavši ukazovala do okna: „Podívej, Voral ještě vozí; ten člověk toho měl, že by jeden neuvěřil, že se to do té jejich chalupy vešlo.“

Silnicí mezi uplakanými topoly jel vůz s párem strak, a na něm bylo vysoko naloženo slámy. Voral, huňáčku maje naraženu, krátký kalmuk a kalhoty do bot, oprati drže v ruce šel vedle podsední.

„Inu, jsou to shánělové — jsou to dřiči —“ a Caromio chodě sedničkou notně bafal.

„Ale ty mě už zas chceš vykouřit!“ broukla žena a chrchlajíc šla ke dveřím.

V tom přiletěl však ze síně dupot, dvěře se otevřely, a vešel Brabínek, hospodský.

Přiběhl jako v létě, tak jako chodíval doma, ledaže moherovou čepici si posadil.

„Mordie, strejče, vy hulíte — za malou chvíli bude v sedničce tma!“ volal, sotva že vstoupil.

„Pěkně vítám,“ ouliskně pozdravila Caromejka, ale hned počala skuhravě:

„Vidíte, pane Brabínku, jako trávu to pálí — ó, ten jaktěživ vykouřil tabáku, že by se nevešel do panských stodol.“

„To taky že nevešel,“ vypustiv mocný proud, zašklebil se Caromio, a vyklepav, postavil dýmku, kde prve byla.

„A je to takový křeček, no, kolik ho je, do pytle by ho svázal, ale jen když může dejmat!“ a kašlajíc plížila se ven.

„Tak stříhat — stříhat —“ čechraje si krátké vlasy, ostře poroučel Brabínek.

Kuliš zadíval se naň udiven.

„Co — co se díváte?“

„Nosíváte delší a potom —“

„I čerta, lepší kratší — to mi ten libočanský vždycky takové pačesy nechával, proto jsem se dopálil.“

Caromio štíře se, podal židli, a když se Brabínek posadil, dal mu na záda mámin starý široký fěrtoch nedělní a pod bradou mu jej uvázal; rozpravovák pohroužil do vlasů, a velké nůžky zacrčely.

„Ale ne, strejče, abych nesměl s hlavou nad lidi!“ připomínal hospodský.

„No — no — vždyť snad znám věc. Caro mio, co já jsem se už nastříhal — zvláště na vojně — od nejnižších do nejvyšších. Sám náš pan major mi kolikrát řekl: „To mi věřej, že mne žádný nedovede ostříhat jako oni, Kuliš.“

„Tak jen hezky — a ne podle ošatky. Ale nahulil jste tu, strejče, a já přeci něcc snesu!“

Kuliš se zašklebil: „Nahulil — ale jaká pomoc — jíst bych nemusel, ale kouřit musím. Je to už rodem, nebožtík tatínek taky rád hulíval, jenom že tenkrát bývaly jiné časy, o tabák zle, v Libočanech bývala tenkrát jediná trafika, nevím, až odkud to vozili a sušili na peci. Nebožtík tatínek na podzim trhával mateřilíčko a usušené míchal s tabákem na polovic.“

„Brr —“ zaklepal se Brabínek.

„I proč pak, lepší něco, nežli nic. Já hlavně na vojně jsem to pěstoval — caro mio, to bývaly časy při vojanském!“ a řádě nůzkami na Brabínkově hlavě, hlasitě si zamlaskal. „Jak jsem přišel z cvičení, už jsem ji měl v zubech. Sedali jsme v dílně a kouřili všichni, ale já nejvíc; kamarádi sami vždycky za chvíli říkali: ‚Krucifix, Kuliš, ty nás všecky uudíš!‘ A proč bych byl nekouřil, když tabáku bylo pořád na fůry — kamarádi za správký tím platili.“

Brabínek se krátce zařehnal.

„Když jsem byl na vojně asi desátý rok, dostali jsme nového hejtmana; ten všecko všude prolezl, všecko prosmejčil, o všem musel vědět. Jednou — bylo to v Itálii, v Mantově — sedíme, šijeme a hulíme všichni. Najednou mi někdo poklepal na rameno. Podívám se jen tak na půl oka — — ale už jsem stál, fajfku v levé a pravou salutuju. Ale jak jsem se prve zalek', poslední dlouhý bať mi zůstal na jazyku. Najednou se pan hejtman ptá: ‚Už dlouho sloužíte?‘

Věděl jsem, že je zle, že dřív než promluví, musí kouř z úst, abych se nezakuckal. Pootevru —

a celý mrak se vyvalil. Podrážky se z něho mohly krájet. Pan hejtman se musel uhnout.

Vyvalil jsem oči, stál jsem jako šňůra a čekám, co se bude dít. Ale pan hejtman se dal do smíchu a povídal: „Mně se zdá, že rád kouřitel“

Salutoval jsem: „Poslušně prosím, pane hejtman, tuze rád!“

V tom se mu Brabínek dotkl ruky a ptal se: „Vy v tomhle baráku už dlouho zůstáváte, vidíte?“

Kuliš přestal stříhat; co tohle zas — z ničeho nic — uprostřed nejlepšího —?

„Proč?“ zeptal se úsečně.

„I jen tak,“ lhostejně protáhl Brabínek.

„Ba to že dlouho!“

„A to patří panu starostovi?“

„Patří, před lety to koupil v licitaci.“

„A kolik je tu světnic?“

I čmerta, pomyslí si Kuliš, snad nás nechceš kupovat? Nahlas řekl: „Dvě světnice — jedna je tuhleta naše a druhá na levo.“

„Aha, aha — a kdo tam zůstává — či je taky vaše?“

„Tam? Paní Haňáková, vdova — což pak vy to nevíte?“

Brabínek se zařeholil: „Kde pak já se mám kdy starat, kde kdo zůstává!“

„A caro mio, snad nás nechcete kupovat?“

„Che — co by mi tohle napadlo, takový barák!“

„Inu, barák, ale světničky pěkné, teplé — tam ta je ještě větší než naše a pak jako panštější, třeba že naše máti se taky zahodit nedál!“ a přestav

nůzkami řádití, chvilku zálibně zadíval se na poste s vyžehlenými přikrývkami kartounovými.

„Pláče? Pláče?“ opět štířil se Brabínek.

„Kdo? Jako Haňáčka? Toť, že si zapláče —“

„Mhm — a vdávat nic? Nikdo sem ještě nebrousí?“

„I kde pak! Čerchmanta já si všimnu, ale myslím, že žádná světačka není.“

„Není — mmm — není — no, to je hezké! Jenom že ony ženské —“ a mhouře oči šklebil se:

„Vždyť to znáte taky — starý voják —“

„Inu toť! Do duše jí člověk arci nevidí, ale jak jí znám — myslím —“ a Caromio odloživ nůzky, div neposkakuje ofukoval Brabínekův týl i uši. Hladě pak oběma dlaněma ostříhanou hlavu, velebil: „Hlavička jako klubíčko!“ a již hosta oprašoval.

„Holit taky?“ zeptal se lahodně.

„No, když už jsem tady —“

„Hned to bude, hned to bude —“ a v minutce měl Brabínek tváře jako v smetaně.

Kuliš potíraje břitvou řemen, svítil očkama a tváře měl samou lahodu; těšil se, že teď dopoví, co prve uvázlo. Počav holití, spustil div se nerozplýváje: „To když jsme tenkrát leželi v Mantově, nejpěkněji jsem si zakouřil na dvoře. Zvláště na večer, když už v dílně bylo jako v udrné. Měřil jsem dvůr pěkně od rohu k rohu a baččil. Čudilo se za mnou jako z pekařského komínu, a kamarádi říkávali, že by si mě sedláci měli v suchém roce zjednat, abych jim nadělal mračen. Jednou tak chodím a bačám — — tu najed-

nou přiběhne frajtr a že mám jít nahoru k panu hejtmanovi. Letím, co můžu. Pane, nahoře stála pánů oficírů celá hromada. Pan hejtman podává mi tabák a povídá: „Kuliš, tuhle si nappou, ale pořádně; potom zas půjdou na dvůr, rád bysme věděli, brzo-li to vykouřej!“

Usmál jsem se, salutoval a začnu ládovat.

„Jen hodně, nešetřej!“ pobízěl pan hejtman. Když byla báh plná, hnal jsem se dolů; zapálím a začnu mašírovat. Inu, jen co je pravda, tahal jsem, že by oblátek musel hořet. Přejdu jednou kolem, po druhé, po třetí, a když jsem šel asi po páté nebo snad po šesté, pozoruju, že v dýmce skučí. Podívám se, smáčknu — opravdu jsem u dna. Ještě pár baů a již jsem zas uháněl nahoru. „Poslušně hlásím, pane hejtman, že je dokouřeno!“ Páni se smáli, po německu brebencovali jeden přes druhého, a pan hejtman povídá: „Kuliš, oni jsou dokonalý kuřák, ode dneška fasujou dva paklíky na den.“ Caro mio, to byla sláva!

Kuliš dopověděv, současně také položil břitvu, zástěrou otřel Brabínkovy tváře a hladě je jako prve hlavu, velebil: „Pane, tvářička jako mísenské jablíčko!“ a podával zrcátko.

Brabínek nahlédl, pohladil si tváře, zakroutil kníry, zaplatil a široká ústa maje otevřena do smíchu, povídal: „Napadlo mi, že když jsem už tady, mohl bych se té vaší Haňáčky optat, jestli by holce neušila šaty!“ a jen jen mrkal.

„Ó, to dozajista že ušije, šije každému, a všecko lepší jde k ní —“

„Eee — tak pro jistotu, nevím ani, kolik holka potřebuje —“ a urovnával si vestu.

„I to ona — jen takhle přes síň —“

„Tak s Pánembohem — až to vyroste, zas přijdu!“

„To bych prosil, dej Pánbůh zdravíčko!“ a Kuliš vyprovodil hosta až ze dveří.

Brabínek opět se v síni upravoval, potom přiklonil se až ke klice, zaklepal — a již tlumeně se chechtaje vklouzl do světnice.

Kuliš zavřev, znova si zapálil a bafče měřil světnici od okna ke dveřím — — —

Už se zas chystal do práce, ale namátkou pohleděv ven, honem pejpu postavil na okno zahvizdl si a broukl: „Caro mio —“

Na záhrobní dupaly kroky ; v tom se však i na síni ozval Brabínekův chechtot.

„I podívejme — kde pak vy tady!“ přiletělo z venčí, a Kuliš poznal suchý, tahavý hlas pana starosty Vejběry.

„Já? Echeche — u Kuliše jsem byl, u Kuliše“ a Brabínek smeknův ukazoval starostovi ostříhanou hlavu.

Starosta se srdečně rozesmál, až se mu dlouhé vousy klepaly: „No, stará vás uvítá — vždyť to máte jako Škutina —“

Brabínek se šklebil, ale Kuliš ve světnici plil do kouta za kamny.

„A co tadyhle jste sháněl?“ ukazuje na Haňáččiny dvěře smál se starosta.

„Tady? Eeee — no, rád bych holce pořídil šatečky, tak jsem se ptal, kolik potřebuje.“

„Ale — ale — tak ona vaše už nekupuje?“

„Rád bych jako k svátku — Barušce — ani ženě nic nechci —“ breptal Brabínek.

„Tak tak —“ kýval starosta, „já myslil, že jste —“ a zvolna hrozil.

Brabínek hlasitě se chechtaje uháněl po záspl.

Starosta směje se, sehnut vešel ke Kulišovým.

„Pěkně vítám — pěkně vítám, dej Pánbůh zdravíčko!“ u dveří stoje jako voják, pozdravoval Kuliš.

„Dobry odpoledne,“ zvolna, suše odpovídal představený a přimhouřiv oči, protáhl: „Fí — tady je kouřel!“

Kuliš mávaje máminou zástěrou honil oblaka šmoudu do dveří.

Starosta zvolna došel k posteli a položil klobouk. Pohleděv stranou na Kuliše pravil: „I nechce se mi dolů a nůžky mám jako kudly — nepřistříhl byste mi trochu vousy?“

„Ó, s radostí, s radostí,“ natřásal se krejčl a podával židli.

Starosta usednuv zamhoural po světnici a povídal: „Hezky teplo tu máte; kamna jsou v pořádku, ne?“

„Ó, v pořádku — kamna musí moje mít vždycky v pořádku!“

„A jak pak vedle — nekouří to tam? Pečou dobře?“ a starosta pořád se zkoumavě rozhlížel.

„I snad dobře — nic neslyším —“

„Ony takové vdovičky rády buchtičky,“ rozmazával starosta, a Kuliš přisvědčuje hlučně se řeholil.

Starosta nadzvednuv bradu kázal: „Ale pozor, strejče, ne zhruba, jen tak ty nejdelší vejhony, člověku to překáží.“

Kuliš jen ústa našpulil, oči poobrátil vzhůru, naznačuje vážnost práce, a potom uctivě chýlil se k starostově chundelaté bradě . . .

„No, tak co říkáte vojně, strejče?“ když Kuliš ušvihl několik nejdelších chumáčů, tázal se starosta.

Krejčí ustav vzpřimil se, oči mu zasvítily, a kázal: „Caro mio, zráda, samá zráda!“

Starosta se jen usmál.

„Já to věděl už dávno — už tenkrát, když Prajzí chytili toho posla od Mac Mahona k Bazainovi. To jsou jenerálové, když si jen tak pro nic za nic dají chytit posla?“ a když starosta neodpovídal, znova, opatrně počal ustříhovati.

„A potom ten Napoleon!“ znalecky měře vykonanou práci, začal zas. „Musel to dělat? Samy noviny píšou, že nemusel. Caro mio, mít stopadesát tisíc mužů a vzdát se — není to hanba? Ale to je to — všechno bylo napřed umluveno!“

„I to snad ne,“ usmál se starosta a uchýlil hlavu.

„To mi nikdo nevymluvil! Vždyť je to hrůza — — on, císař francouzský, jede se už vzdát do stanu prajskému králi a ještě si kouří —“

Starosta pokrčil rameny: „Oni, milý brachu, takoví na to na všechno jináč hledí než my.“

Kuliš chtěl se již již pustit do kázání, ale vzpomněl si, co má provést; poodstoupil a zkou-

mavě starostu obhlížel. Potom znova začal přistříhovat.

„Teď tam mají republiku —“ dušeně řekl starosta.

„A dobře tak!“ sekl Kuliš a vzpřímiv se kázal: „Mě nic tak nedopálilo, a nikdy jsem ty Francouze tak nelitoval, jako když jsem četl, jak ti Prajzi radostí skákali, jak zpívali a jak si padali kolem krku. Caro mio!“ Při té řeči však s vousů starostových očí nespustil. „Dobře — dobře —“ broukal si a podal starostovi zrcátko.

Vejběra se všech stran vousy prohlížeje, povídal:

„Milý strejče, teď je tam zas Francouzům nůř —“

V tom vešla Caromejka. Spínajíc vyhublé dlouhé ruce volala: „I to jsou k nám hosti — pěkně vítám, pane starosto, pěkně vítám!“ ale hned se rozkašlala.

„Dobrej večír,“ kývl Vejběra a povstal.

„Ten náš táta tady nakouřil — Bože, co já se namluvím —“

„Už jiný nebude,“ usmál se starosta.

„A měl by si vážit a ne takhle vyčuzovat —“

„Co dělá nová podruhyně — nenaříká?“ na Kulišku mhoulal starosta.

„I to vědí, to vědí, popláče si dost —“

„Musím se tam taky podívat, není-li snad něco potřeba. Do starého taky ještě chodí?“

„Jako k Voralovým?“ tázala se. „I Bože, kdež pak, od té doby, co se odstěhovala, nohou tam snad nevkročila. Vždyť jsou to lidé jako z hor,

se žádným nic, jakživi neřeknou: Přijďte k nám taky!“

Starosta mlčky poslouchal.

„Ona jen v takové plandačce od rána do večera lítá po staverí a shání. Děti má jako z lesů, holku jsem ještě pořádně učesanou neviděla, a ustrojeno je to —“

„Šetří ona hodně,“ usmál se starosta.

„Inu šetří — ale šetřit a šetřit je rozdíl. Tuhle u pana starosty se taky nevyhazuje oknem! Povídala mi onehdy tetka Pětioká — a ta přec zbrousí celou vesnici — jaké to tam Voralka má a jak prý na každého kabousí, zrovna se lidí bojí. To by se měla podívat po vsi, třeba do posledního baráku. Povídala Pětioká: Bože, když tam byla ta bejvalá paní; to bylo všecko jako v pokoji — ale teď! A myslím, že Voral není o mnoho lepší — no, dřiči, dřiči!“

Kuliš při té řeči netrpělivě potahoval řemen. „Moc řeči,“ bručel, „napovídáš toho, až budou pana starostu uši brnět!“

„Ale jen co je pravda, pomlouvat nechci žádného, povídám jen, co vidím a slyším. Třebaže jsme tu jenom na vsi, každý přec říká: Ó, co pak v Bystrém!“

Muž vida, že Vejběra odchází, honem přistoupil a úlisně se tázal: „S dovolením, že jsem tak žádostivý, ale já ty noviny dostanu málokdy, a to ještě jen kousek — co se tam zas těm Francouzům stalo?“

„I ani se neptejte! Ten maršálek Bazaine

se v pevnosti Metách vzdal. Všecky jenerály a stosedmdesát tisíc mužů mají Prajzi v rukou.“

„I Kriste Ježíši!“ vzkřikl Kuliš a rychle přešel světnici.

„Ano, ano — už v minulém měsíci,“ a starosta chmurně potřásl hlavou.

„Vidíš, nepovídala jsem ti, že tuhle to čer-veno na západě —“

„To byla severní zář,“ suše usmál se starosta, „to je v přírodě a nemá to s vojnou co dělat!“

Caromejka netroufala si odporovat, ale muž hroze do okna ukazovákem, kázal: „Když byl tuhle v noci ten strašný vítr, hned jsem si pomyslíl —“

„Tak s Pánembohem!“ vydechl starosta.

„Mají se hezky a navštíví nás zas brzy,“ volala Kuliška.

„Dej Pánbůh zdravíčko — jen pomalu, jen pomalu přes práh!“

Když dvěře zaklaply, krejčí rozčilen pře-cházel.

„To je zas neštěstí pro národ! To oni se Prajzi zas smáli, skákali, zpívali —“ stupňovaně křičel — „ach, hořko, hořko je člověku!“ a suše vyplil se do kouta.

Žena sedíc zas u kamen hleděla do okna. „On řekne, že je to v přírodě — ale to mi žádný ne-vymluví: krev na nebi!“ hučela.

„Vždyť slyšíš, že se vzdali, tak netekla!“

„Netekla, tys tam byl — pořád tam teče, jako tekla v šestašedesátém!“

„Já zas — ten vítr! Jaktěživ jsem to neslyšel, a povídali tuhle dole, že i v samé Praze to bralo věže —“ a ruce maje skříženy na zádech, rychle chodil.

„Nebrus pořád — radši zatop!“ škroukla po chvíli.

„Když to člověkem zrovna zaklepe!“ Ale sedl k prsku a počal chystati na zátop.

„Co pak že tak přišel?“ tázala se již lhostejně.

„I povídal, že má nůžky jako kudly — bodejť, bodejť — ale hledají člověka, vidí, že Kuliš —“

„A ty musíš pořád čuditi! Podruhé ti sem někdo půjde — Co ti dal?“

„Čtyrák —“ prudce hodil krejčí a foukal do kamen, až zrudl — „nepředá se, dole by musel dát víc!“

Caromejka zívala. „A co ten řehola, že přišel tak najednou! Tam přiběhl a jen se natřásal —“

„Tenhle se taky zastavil!“

„Vždyť je to hezké od něho — jiný takový by si nevšiml. A což pak ona Haňáčka s lidmi promluvit umí!“

Po chvíli slyšeli, že starosta odchází. Poslouchali nedutajíce.

„Poroučím se, pane starosto!“ slyšeli Haňáčku.

„No tak, aby se vám tu hezky hajalo — jen když není zima —“

Na síni dupaly starostovy kroky — jakoby se ještě vracel nebo přecházel — — V tom viděli jej již po záspi odcházeti.

„Mně se zdá, že ho ani nevyprovodila,“ šepal Caromio.

„I má tam ty holky — —“

Když za krátko potom i Haňáččiny učednice odešly, Kuliška šourala se tam na černou hodinku; ale jen se usadila, táta přiběhl za ní.

„Bodejť bys ty za mnou nevlezl,“ vítala jej. Seděla na lavičce u dveří a pozorovala, jak Haňáčka zatápí. Plameny, v třískách rozdmýchované, vrhaly jí do tváří i dále do světnice rudé zášlehy.

„No mlč, stará, mlč,“ breptal Caromio, „bejvala's ráda, když jsem za tebou chodíval,“ a úlisně se šklíbil.

„I bodejť bych nebyla — takový spratek!“

„Vždyť ty taky, holenku, nejsi, jako jsi bejvávala! Milá paní Haňáková, nikdo by neřekl, jaká tohle bývala ženská! Když jsem přišel z vojny, byla jako husar. Když se v Libočanech ve dvoře po žních strojival „starý“, tuhle Stáza se oblekla do mužských šatů, do fráčku a krátkých kalhot, cylindr dala na hlavu, do ruky vzala hůlku a vykračovala si první před ostatními. Cigáro páliila jedno za druhým a všecy holky — i správcovy slečny — ona provedla. A teď je z ní tahle baba kašlavá!“

„Ale pořád hodná, vidíte,“ usmála se Haňáčka.

„No — žeť bych ji neprodal, jen kdyby tolik nebručela —“

„Ohřívám si bryndu od poledne,“ přistavujíc hrnek na plotnu povídala Haňáčka.

„Taky tam trochu mám —“

„A mně jako vždycky kuchtí koroptve — motykou střílení!“

„Co pan starosta říkal?“ úlisně zeptala se Kuliška.

„Přišel, jestli tu nic nepotřebuju — abych jen řekla, kdyby něco chybělo —“

Potom bylo ticho, jen v kamnech praštělo, a na zdi tikaly hodiny. Z plotny i dvířky vyskakovaly na podlahu i na stěny červená slunéčka i dlouhé šlehy. Škvařící se smola zavoněla z prsku.

„Nevím, jestli nám nebude padat sníh,“ hledíc do okna, před nímž temněly se květiny, upozorňovala Haňáčka a zatáhla záclonku.

„I však by už byl čas —“

„Tak si jen považte, paní Haňáková, co se zas v té francouzské zemi děje —“ a Caromio počal rozvázně i důkladně vykládat, co prve od starosty slyšel.

Když dopověděl a dolitoval, povídala mu žena: „Jdi radši zcedit bandory, kazateli!“

Za minutku po něm odcházela také.

„Přiďte posedět, přijďte,“ zvala ji Haňáčka, „beztoho už nic dělat nebudete —“

„I toť že přijdeme —“

„Lepší ten večer uteče —“

„Dobře tamhle u Voralů se v noci kale nesvítlí — a mně se zdá, že ještě blikají jen olejem. Jak to ti lidé přespí!“

„Po práci jsou uhoněni,“ podotkla Haňáčka, a dvéře za Kuliškou zaklaply.

U Voralů nesvítili . . . Děti, cestou ze školy vymrazeny a hrami na domácím dvoře unaveny,

chodily spat, sotva že večer položily lžice nebo dojedly bandory. Voralka s mužem udělali pctom dobytku pití, schystali na noc, a hospodyně po tmě dojila. Tatík, nebylo-li tuze chladno, sedal na lavičce u síně a do temna bafčil; bylo-li venku mrazno, zašel do světnice a pokouje rozjímal o hospodářství.

Světlo louče kmitlo světnicí, jenom když se Voralka vrátila z chléva a chtěla dojení odnésti do sklepa. Za chvilku potom, majíc u kamen všecko v pořádku, šla také na lože. Jenom muž sedával přemýšleje . . .

Všecka nynější práce jejich soustředila se na domácnost; muž rovnal a dělal na patře, dole v stodole, na půdě, na sýpce, v kolně; pořádek po stěhování si tu učinil, aby vše k jaru bylo připraveno. Také dříví z lesa přivázel, pařezy štípal a štěpiny rovnal do hranic. Až se i ženě zdávalo, že toho naváží zbytečně mnoho; ale pověděl, aby se jen nebála a nestarala, z toho že bude šindele krásného a že se pěkně odveze na trh i dobře prodá.

Voralka měla již v chlévě třetí kravku — za bulíka jí s Pětiokým vyměnili; sloužila chlévu, sloužila drúbeží a ve světnici drala neb u kamen předla z vlastního poláneckého lnu na kanašas. A den za dnem utíkal . . . Po mlhách, kdy nebylo viděti ani na náves, kdy v šedu zmizely i smutné topoly, nastaly chumelice a po nich přišly mrazy. Stavení se pod sněhem krčila, se střech natahovaly se jim tlusté rampouchy, jež při slunečnu sršely, jískřily a stékařícími krupějemi, jež většinou hned

přimrzaly, srůstaly v celou houšť; na větvích stromů třpytily se sněhové hvězdy, jež se při každém jemném zavanutí rozprašovaly. Pod tou bílou přikryvkou jako by se byla náves i pole rozšířily a natáhly.

Voralka v prvním shonu nemívala na vzpomínky kale pokdy — pořád práce čekala, stále nebylo něco hotovo; jenom před spánkem, než se oči sklížily, rozjímávala, a teď, v tichých zimních dnech někdy přistoupila k oknu, rozdýchala ledové květy a zahleděla se přes náves a protější zahrady do polí, jež táhla se až k podlesí, až k vršku poláneckému. Nebo večer, když u okna poklekla, hledívala do tmy, a myšlenky přelétaly chalupy, z jejichž okének blikala světla, přelétala tiché bílé lány a spouštěla se tam, kde po řadu roků také takto u okna klekávala. Co tam nyní dělají?

Výsiedkem těchto klidných chviliek bývaly však starosti, jež znova a znova vzrůstaly, a jež tatíkoví potom předhazovala. Někdy jí připadalo, že tu ani nejsou doma, ale jenom na chvíli — že je to jen sen, z něhož se probudí opět na Polánce. To bývalo hlavně, když jí přepadly teskné myšlenky na nebožku Petřívou nebo na Lojzíčka Haňáka. I ta velká světnice, z pola prázdná, jako by jí byla utvrzovala v domněnce, že tu není doma.

S vesnicí se Voralovi téměř nestýkali a neseznamovali, ledaže tatík se záspi po staveních se dívával pozoruje, jak co kde mají seřizeno a co na dvorech kutí, nebo večer pozoroval, kde se

svítí. Ze starostova baráku pokaždé ploužily se do návsi světlé pruhy, jež roztékaly se v mlze nebo rczjiskřovaly snsh; Voralovi nejednou tu napadlo, jak se asi teď Haňáčce, sedící tam snad u šití, v samotě stýská. —

Přišla adventní tmavá jitra, kdy i z Bystrého lidé putovali do Libočan na roráty. Voralovi chodívali také, někdy otec, jindy matka, Manka s Vášou vždycky s nimi, a ty děti zůstávaly potom dole ve škole. Váša nosil si v brašně, Manka v slaměné kabelce krajíce, v půlkách šátků zabalené, aby měli na poledne; domů vraceli se až na večer.

Oběd se v těch dnech odbýval u Voralů tuze jednoduše: brambory byly den co den, polévku vařila teprve navečer, aby se děti zahřály.

Svatá Barbora nadšlejíc po vsi, u Voralů se nestavila; Mikoláš nechodil k nim na Polánce a nepřišel ani v Bystrém. Když děti, přišedše ze školy, s obdivem povídaly, co kde nadělil, matka řekla krátce: „Jsme tady cizí, Mikoláš k nám netrefil.“

O Štědrém večeru jako každoročně přišla na stůl houbová polévka, jahelník, jablka, mrazivou rosou zadýchaná, hrst ořechů a suché ovoce vařené. Děti jdouce na lůžka uchystaly si čepice a punčochy, aby jim Jezulátko nadělilo; ráno tam Váša našel tlustou novou šálu, Manka rukavice na šňůře a Julka čepeček, ježž byla Voralka sama, povléknuvši starý čepec Mančin, upravila.

O svatém Štěpáně na bysterské návsi, pod topoly, ovinutými a opletenými šňůrami jinovatky,

řinčely rolničky na skvostných ústrojích frkajících i hrabajících koní, zapřažených do řady panských saní. Topolečtí rolníci pořádali sanici do okresního města a v Bystrém u Brabínka byla zastávka. Celá ves byla vzhůru. Pan starosta Vejběra se ženou a s dcerou, Bourové se ženami, starý Šatoplet mlynář vyjeli také ze svých dvorů a přidali se k průvodu. Též Mokříš chalupník se ženou vyjeli na saních sedláka Škutiny, jenž na kozlíku držel oprati bujného páru a pyšně naň mlaskal. Po jásotné chvíli u Brabínka všecko sedalo: muži, ženy v drahých kožiších, huňatých čepcích, čepcích, šálech — všichni rozjaření, zařídělí — — A koně dupali, rolničky řinčely a chřestily, sněh rozstříkovač se na všechny strany, ze saní vzlétal smích, a celá výprava divě uháněla, provázena smečkou bysterských hochů i psů...

Po vánocích o prvním jičínském trhu koupil si Voral koně — bílou, ne už mladou kobyly. Do stavení přibyla s ní radost náramná. Tatík potom denně jezdil na Horku do čedičových lomů a vozil štěrk na stavbu tratí u Libočan. Časně vyjížděl, za tmy se vracel; ale Váša vždycky ho očekával, naproti mu běhával, aby jen mohl šimlu odpřáhat a zavést ji do stáje.

A Voralka již skládala vejce na kuřata, na kačky i housata.

V hospodářství začínal nový život...

VI.

Voral před zrcadlem přičisnuv si smočené vlasy oblekl nedělní kabát a nasadil klobouk. Z police vzal modrou berniční knížku, nahlédl do ní, přepočítal vložené papírové peníze a strčil ji do spodní náprsní kapsy. Pohleděv ještě do zrcadla, je-li černý šátek kolem krku dobře uvázán, vyšel. Venku bylo větrno, ale vlaho; bílé oblaky jeden za druhým uháněly po vysoké obloze k západu. Na návsi pod hučícími topoly lesklo se mokré náledí; chalupy, nočním deštěm ošlehané, krčily se schlíplé.

Voralka stojíc u chléva dívala se za mužem. Jak se na tu cestu vystrojil! Na Polánce chodíval s daněmi, tak jak přišel z pole — tady jde skoro jako do kostela. Nevidáno — k bysterskému představenému — — k tomu je třeba pitvořit se před zrcadlem!

Voral cestou přemýšlel, jak bude u Vejberů jednat a mluvit, aby se snad představená neohrnovala a nedomnívala se, že nikde nebyl, nic neviděl a neví, jak se s lidmi jedná.

V tom letěly za ním spěšné kroky — než však se ohlédl, již Kuliš Caromio vedle něho zasalutoval a dále uháněl nechávaje za sebou dlouhý proud kouře.

„Kam pak tak na spěch?“ volal za ním Voral.

„Pro nitě —“ již hezky z dálky odpovídají krejčí.

Voral blíž se k představeným, obdivoval pěknou výstavnost Vejběrova statku: taškovou střechu, vysoké stěny, velká okna, zásep důkladně dlážděnou; a jaké ma stodoly i kolnu — pomalu jako dvorec! Zahrádka pod okny vroubena byla hložím, v němž poskakoval a pískal párek střízlíků.

Na záspi stála Lídy; měla světlé, nažehlené šaty, rusé vlasy vysoko načesány a upřeně dívala se do návsi. Když ji Voral pěkně pozdravil, jen hlavu uklonila a něco zapískla. Jda dále, všiml si, že pod kolnou stojí zánovní žlutý kočárek, a polní náradí že je tam hezky urovnáno.

Velké dveře do stavení byly dokořán a síň za nimi jako pokoj, s podlahou prkennou, s vysokým stropem. Pod schody na půdu visel útroj koňský, kočárový, třpytných kovových ozdob.

Voral přiklonil se k půlovým dveřím, bíle natřeným, zaklepal a naslouchal; potom honem strhl klobouk a vešel pozdravuje: „Pánbůh rač dát dobrýtro či už předpolední!“

Představená u sporáku kuchtic byla také ve vyžehlených šatech a v halence, přepásané širokou, pestrou zástěrou. Na pozdrav přikývla a řekla mdle: „Pěkně vás vítám!“

Voral přihladiv si vlasy od čela na skrání usmíval se a říkal: „Děkuju hezky — děkuju — pan starosta doma?“ a urovnával šátek na krku.

„I je doma,“ řekla zase tak chladně a ukázavši na židli pobídla: „Posadte se u nás!“

Voral hledě do světnice stál chvílku nehnutě. Na bílé podlaze, ode dveří až ke stolu, potom v pravo až ke dveřím pokojíka položen byl šedý

koberec s červeným okrajem; Voralu tuze překvapil, takže stál, jakoby přemýšlel, má-li se po něm pustit nebo ne.

Podívav se zas na představenou znova řekl: „I děkuju pěkně — můžu postát, člověk se teď nasedí —“

„Jen se posaďte, můj je jen v pokojíčku, něco píše —“

Voral teprve teď po špičkách došel k židli a usednuv rozhlížel se. Všecek nábytek: velký přikrytý stůl, postele, židle, skříň byly z tvrdého dřeva, leštěné; na oknech visely krajkové záclony, obrazy po stěnách byly malované, v širokých zlatených rámech všelijak ozdobených; u kamen stál soustruhovaný věšák, v levo u dveří do pokojíka skleník s misami, talíři, skleničkami, koflíky a nad ním na stěně křížem visely dvě ručnice.

„Jak se vám v Bystrém líbí — už jste si zvykli?“ nehledíc naň zeptala se představená.

„Už — už — jak pak by se nelíbilo — když je pořád dost práce, člověk zvykne hned,“ a rozpačitě se usmíval.

„Paní Voralovou ani vidět není —“

Voralovi kmitla se v duchu žena v jediné modračce, v sdrhnuté košili, jak prve ve světnici mrzutila, proč se tak strojí.

„Slyšela jsem, že chce všecko potřhat sama.“

„I pořád něco sem tam kutí — když člověk přijde z menšího na větší, neví, kdy má přestat —“

„Mmm — to právě na větším není potřeba, když se všecko hezky zařídí, nemusí paní ze sebe dělat, děvečku.“

Když Voral mlčel, ptala se: „A kolik máte dětí?“

Voral pověděl.

„My také tři — nejstarší si odbývá vojnu, už má tři hvězdy — byl na hospodářské škole, německy umí jako česky, mohl by udělat oficíra, ale nač by to bylo, když bude doma; druhý je v Jičíně ve čtvrté škole na latině, a Lídy je věkem mezi nimi.“

„Tak starostí dost,“ usmál se Voral a rozkýval hlavu.

„Dost, peněz to stojí, zvláště ta vojna, protože se takový nemůže zahodit. Ale jen když jsou synové hodní — a dcera taky — vždyť jste ji viděl —“

„Viděl — viděl — slečna!“

Představená se usmála a přisvědčovala; mluvíc o dětech teprve oživovala.

„Ale nevím, nevím, paní starostová, jak jí dlouho budete mít doma!“ a Voral potměšile se usmívaje hrozil.

„I kdož pak ví —“ slastně odpovídala — „prosím vás, takové děvče se sic rádo baví, ale se vším se, holečku, nespokojí! Byla dva roky v Jičíně a teď je pořád dole v městě —“

„I jo jo,“ svědčil, „to se všechno může dělat, když je hromada peněz nasušená!“ a lichotně se zasmál.

„My jí přejeme, ať jen se baví, ať si užije — ona Lídy tuze krásně tancuje, všichni pání to o ní říkají, až se ty slečinky kolikrát zlobí, ony že jsou z města, ona z vesnice!“ a paní starostová

zasmávši se srdečně, ještě dodala: „Třebaže, jaká pak tady vesnice — vždyť nejsme tak daleko od nich! Pravda, jsou oni tu lidé, kteří by všelicos rádi, ale když on každý ke všemu není. Jako tamhle Munzarovi — snad je znáte — mají dceru Vincinku, Bože, Bože!“ a starostová se dala do srdečného smíchu. „Ondy jsem tam byla, a to bylo ukazování a vychvalování, ale co je všechno platno, když holka není k tomu!“

V tom z protějších dveří vycházel Vejběra. Rozčesáváje si vousy, vítal tahavým, suchým hlasem: „Á — pěkně se vítáme, to jsou hosti!“ a přimhuřoval oko.

Voral povstav také pozdravoval. Starosta podav mu ruku řekl: „Tak pozdrav vás Pánbůh a odpusťte, že jsem vás nechal čekat, ale měl jsem tam nějaké referády, chodí toho od ouřadu jedno za druhým. Tak jak jdou časy?“ a stranou si jej přehlížel.

„Děkuju hezky,“ usečnuv kýval a usmíval se Voral.

„Dobře, vidíte! Inu, co je platno, Bystrý je přec něco jiného než Polánka -- tam je to jako na konci světa a tady jste mezi lidmi, ves je už pokročilá, z novější doby. Tak co jste nám pěkného přinesl?“

„I pěkného, pane starosto, nic — daně —“ smál se Voral a vytáhnuv knížku, vybral z ní peníze a podával ji starostovi.

„To rád vidím,“ zavelebil starosta, „protože mám rád pořádek a na některé lidi aby člověk pořád posílal. Poslíček je tu přes tu chvíli a vždy-

cky přijde se stejnou: Pane starosto, pan berní se dává pěkně poroučet a prosí — — Tak to vidíte, a když potom pošlu po obci, leckdo myslí, že já to dělám," a pan starosta starostlivě se chmuřil.

„I to tak bývá," kýval Voral a poskrabal se za uchem.

„Tak všecko — všecko?" nahlížeje do knížky, potměšile ptal se starosta.

„I všecko!"

Starosta údivně naň pohleděl. „No, tohle je přeci řeč!" a vešel do pokojíčka, dvéře nechal za sebou otevřeny. Voral viděl, že postavil se tam k psacímu stolu, na němž ležela tlustá kniha rozevřená a že zapisoval. Podlaha pokojíčka byla také s těmi hadry, nad stolem viselo velké zrcadlo v zlaceném rámu, a kus postele bylo viděti, bílými peřinami vystlané.

Paní odešedši prve ze světnice, vracela se nesouc sklenici piva.

„Zavdejte si u nás," pravila podávajíc ji Voralovi.

Překvapen povstal. „I Pánbůh rač nadělit!" bránil se.

„No — jen pijte, máme vždycky trochu piva doma — máme taky nějaké akcie na libočanském pivovare, můj je při tom — snad jste slyšel —"

„Slyšel, slyšel — no tak na dobré zdraví!" a znánko upiv podal zase sklenici představené. Už zdvihal dlaň, aby se rtů utřel si pěnu, ale honem vzpomněv vytáhl šáteček.

„I to musíte vypít," usmála se a postavila sklenici na stůl.

Voral vzpomněl si, jak se před několika lety upisovaly akcie na libočanský pivovar; měl tenkrát také tisíc chutí aspoň na jednu, ale Bára nechtěla ani slyšet. „Budeš někomu strkat naše peníze do krku!“ hubovala.

Když se starosta opět vrátil, Voral vysázel peníze.

„Také bych, pane starosto, dal nájem z těch dvou korců obecních —“

Starosta pohladil si čelo a pravil: „To vede účetvedoucí — pan Ruda — radní —“

„A to jo, to jo,“ kýval Voral.

„Jeden člověk nemůže všechno zastat, je s tím ouřadem povinností mnoho, nějaká cesta přes tu chvíli — jsem taky v okresním výboru —“

„To já vím,“ pochvalně zasmál se Voral, a starosta usmívaje se pod vousy, čechral si bradu.

„Už mne to všechno tuze tíží, čekám jen, až se ty tři roky doklepou.“

„I to pan starosta neudělá!“

„Udělá, udělá,“ tence tahal Vejběra, „vždyť snad nemusí pořád jeden jediný obci sloužit, už to vedu jedenáct let. Ať se zas Ruda stará, ne? A nic platno, příteli, vy se mezi nás taky dostanete,“ a starosta poklepával Voralovi na ramena.

Voral přisedl; kolem úst rozvil se mu rozpačitý úsměv, a oči zamžikaly. Nevěděl honem, co by řekl.

„No, nemám pravdu? Vy jste přeci tuhle z nejpřednějších rolníků — kolik nás tu je na živnostech? Už jsme si o tom kolikrát povídali.“

Voral v rozpacích potahoval šátek na krku —
— ale blaho se v něm rozlévalo.

„I člověk má dost se svým,“ po chvílce vypravil a díval se k zemi.

Starosta se zasmál: „To my všichni! Mám sic čeledína, ale člověk přec jen musí přihlédnout ke všemu.“

„U pana starosty je jináč, hospodářství je větší a čisté — mně na tom hromada uvázla! — budeme mít co dělat —“

„Máte zas malé děti a já velké, to je jiná starost. A nevidáno pro těch několik schůzí! A pijte!“

„Děkuju hezky!“ a Voral opět upil.

„No, dnes nevím ještě co a jak, ale rád bych vás ve výboru viděl. Nebožtík starý Haňák tam byl taky. — už i Lojzíček!“

„Náš tatínek byl taky ve výboru, ale ne dlouho, nedržel na to, říkal, že je škoda času a že jsou s tím jen mrzutosti.“

„Na Lhotce je jináč — tady jsme zámožná, pokročilejší obec. A jaké mrzutosti? Když se někdo zlobí, nechá se zlobit. Každý se do toho taky nevezme, tomu rozumíte — je potřeba, aby to byl slušnější člověk, aby z něčeho byl — — od každého si přec poroučet nedáme!“

Voral zamyšlen jen přisvědčoval — — starostova řeč mu lahodila. Vida, vida — ani si nepomyslel a taková vážnost.

Když starosta již nemluvil, Voral povstal a pravil: „Nono, musím zas jít, stavím se ještě —“

chtěl říci u ‚Rudy‘, ale vzpomněv si v čas řekl — „u pana Rudy, abych to s tím polem srovnal.“

„Teď bude doma,“ svědčil starosta, „je taky pořád v práci; myslím —“ a usmál se — „že by on rád nás všechny předhonił. No, má jen jediného syna! Ale dopijte, ať tu nenecháte sílu!“

Starostová také opět oživila a hlasitě se zasmála: „Oni by taky s tím Ferdáčkem rádi všelicos, ale když on každý ke všemu není!“

Voral se taky usmál, ač nevěděl proč.

„A ať se přec taky paní Voralová ukáže — jsme tady nedaleko a kale se neznáme —“

Voral byl po těch slovech starostčinych ve velikých rozpacích; napadlo mu, aby řekl, že Bára pro žádné spolky není, ale potom si řekl, že by si třeba pomyslili, že jsou docela nějakí sprostáci — —

Jen přisvědčoval, děkoval „Pánbůh rač nadělit“ a odcházel.

Starosta vyprovodil jej ze síně. Podáváje mu ruku, zval: „A přijďte taky někdy mezi nás, ať se přec dohromady seznámíme!“

„Í pane, kdyby ono bylo kdy,“ krčil se Voral.

„Nevídáno pro chvílku, v neděli odpoledne přec neděláte, ani nejezdíte — — a nezapomeňte na mou řeč!“

„Mějte se hezky,“ volal Voral a hlavu maje v ramenou uháněl do návsi.

Starosta pod vousy se směje, přimhouřenýma očima hleděl za ním.

Lidy ze zadního pokojíčka přes síň vešla do veliké světnice. Jedva vkročila a vdechla, za-

tvářila se kysele a tence zastýskala: „Ten tu botami zavoněl!“

„Taky to cítím — kozli vědí, čím to mažou, sedláci!“ broukla starostová.

„To si, pane, Bystrý zas popadl —“ a Lídy se sykavě ušklíbla.

„Prosím tě — z Polánky! Ale promluvit s nimi člověk musí — —“

Lídy ohrnula ret. Přistoupivši k oknu zahleděla se na náves a tlumeně opakovala si konec sladkobolné písničky, již si prve v zadním pokojíčku notovala:

„Ó, neplač, vždyť se sejdeme u Pána Boo—haa zaas,
ó, neplač, vždyť se sejdeme u Pána Boha zas!“

Voral jda návší, ve spěchu umírňoval; to dělaly myšlenky, jež rozrojívaly se mu hlavou. Vida — jak s ním jednali! Starostová se sic ze začátku trošku naparovala, ale když poznala, že Voral taky žádný sprosták není, obrátila hned.

A on jak přišel — kdo by si byl pomysll! Voralovi myšlenka, aby se dostal mezi „obec“, dosud ani kale do hlavy nevpadla, a starosta tu najednou povídá, že už o něm mluvili! — Opakuje si v duchu, co prve slyšel, přisvědčoval: Žeť je to pravda — hospodářství máme z nejlepších, nač se tak krčit? Ale to ona Bára — — ta je pořád jako na Polánce. Jak ta starostová zvala — kamarádit by s ní začala — — ale kdež pak Bára! Potom se řekne: Páni, dělají ze sebe kdesi cosi — tuhle s člověkem jednali jako se sobě

rovným. Jak by tamhle na Pastvinách zelenali, kdybysme se tu tak dostali mezi přední . . .

Při těch myšlenkách otvíral branku u Rudů.

Stavení jejich ještě zcela starosvětské, roubené, ale úhledné a čisté, stálo hloub v zahradě a staré štěpy je zpola zakrývaly.

Voral jda uličkou mezi ploty, jejichž krajiny prolézaly proutky angreštu, všiml si, že zahrada je v pořádku, hojně mladých stromků vysázeno, slamou ovázáno a staré že jsou dobře okopány. Mladého Rudu tam viděl štíhlého, hubeného, trochu dlouhonožého; bezvousý byl, krátce ostříhán. Byl jen po domácku bez kabátu, paže měl založeny a hleděl do širých polí.

Síň u Rudů byla nízká, dvěře jen jednoduché, pomalované květinami a ptáky, podlaha ještě hliněná, ale stěny byly čistě obíleny.

Směleji než u starostů vstupuje do světnice Voral viděl, že Rudová právě dávala na stůl talíře, a proto pozdraviv dodal: „I podívejme, to jsem trefil zrovna k obědu!“ a přihlazuje si vlasy, potměšile se usmíval.

„Pěkně vás vítám!“ vítal hospodář a povstav podával velkou ruku.

„Pane, u nás byste se nenamlsal,“ smála se žena, „my to bereme tuze jednoduše — jen že ta hovézí polívka a kousek masa musí být, ale jináč nic!“

Voral vída ji, připomněl si, že je synovi tuze podobna.

„Posaďte se u nás, posaďte!“ pobízel Ruda.

Mluvil vážně, slovo za slovem, a na každém si dával záležet.

„Děkuju hezky, zas půjdu — no, abych neodnesl spaní,“ usmíval se Voral a usednuv pověděl, proč přišel.

„Dobrá, dobrá, zapíšeme to,“ kýval Ruda a šel do přístěnku; u dveří se však ještě ohlédl a řekl: „To on už syn všecko vede —“

Voral přehlížeje světnici, pomyslně si hned, tady že je to „nižší“ než u starostů, třebaže všecko pěkné, bez hany, ale přec jako spíš po selsku: postele vysoko vystlané a pokryté háčkovanými pokryvkami, židle sic měkké, ale úhledné, s namalovanými sudy a ne jen takové ty vykrajovaných lenochů se srdíčkem, obrazů barevných, jako by na plátně byly, tu také nebylo, ale ty, jež zde visely, byly zánovní, čisté, všecky v zlatě a ne jen takové ty barevné na skle nebo v leda jakých černých rámečkách. Skleník u Rudů nebyl, ještě jen police, ale v té bylo všeho, že by to žádnému, ani lepšímu skleníku hanbou nebylo. Po stěnách také visely rozličné drobnosti vyřezávané: kroupka, sirník, slánka, pantoflíček na hodinky a všelijaké divné košíčky, o nichž Voral kale nevěděl, co všecko se do nich dává. Také malé fotografie obou manželů i syna jejich visely nad prádelníkem v rámečkách vyřezávaných.

Rudová stojí u kamen stále vzpřímena, přísného pohledu, vidouc, co Voral pozoruje, povídala: „Díváte se, jaké tu máme věci vyřezávané — to syn všecko dělal.“

Voral pochvalně přikyvoval. Ruda vycházejze z přístěnku, zaslechl ženina slova a dívaje se teď s Vorallem na všechny ty trety, upozorňoval: „Tohle je zvláště věc tuze krásná a práce znamenitá — on syn už má pro to jiné fortele, byl taky v Hradci na tej reálce —“

„Ale?“ zadivil se Voral, „a nelíbilo se mu?“

Ruda upřeně se naň zadíval, ale prve než začal, spustila žena: „I toto, kde pak to, náš hoch se, človíčku, vždycky učil, že býval premiant pokaždé — ale máme jenom toho a nemohli jsme bez něho vydržet — A vždyť může mít tuhle doma taky dobře, ne?“

„Je to teď beztoho samý študovaný člověk, chalupníci i jen takoví řemeslníci už na to děti dávají,“ teprve nyní počal hlásati Ruda, „každý chce být jen pánem s pérem za uchem — zatím — achach, známe to panství! My rolníci jsme páni, sví páni, žádný nám nemá co poroučet, vám ani mně, ne? Tuhle sedím ve svém, pod vlastní střechou, pozemky máme svoje, pěkně rovně můžeme chodit a hlavu nosit vzhůru. Když potkám některého toho foťtíka nebo ouředníčka zámeckého, i kdyby měl sebe víc vousů a sebe pyšněji vyšlapoval, já se před ním neklaním, ale pomyslím si: Jen si vyšlapuj, možná, že zejtra tě panstvo vyžene a půjdeš fechtet i s ženou a s dětmi!“

Rudovy oči při té řeči víc a více svítily, a tváře se nadýmaly.

„Za to u našich Vejběrů jen kde se můžou k takovým přitřít,“ přistoupivši blíže, tajemně vyprávěla Rudová.

„Inu, ať se přitírají —“ broukl muž.

„Byl jste tam — byl?“ opět ptala se rychle.
Voral přisvědčil.

„No — tam vedou všechno vysoko, vidíte? Hadry po zemi, krajkové záclony — — inu, já tuhle taky mám ledaco, ty záclony taky, ale kdež pak u představených — či, abych nehřešila, u starostů! Chtějí všechno mít galantní!“

„Bosi nechodíme, proto hadry pod nohy nepotřebujeme,“ ostře šlehal Ruda.

Voral se zasmál, přisvědčoval, ale Rudová přísného pohledu nezměnila.

„Ale to všechno, že je odrostlá dcera v domě — Lídy, snad jste ji viděl; tam se napořád říká ‚slečna‘ Pánbůh zachovej, aby jí cizí člověk řekl jináč, dopadl by, jako kdyby řekl ‚představená‘ a ne ‚paní starostová‘ —“

„Natoť ‚Vejběrko!‘“ zachechtal se Ruda.

Voral se také rozesmál, ale jen suše, nuceně.

„A proč ta pejcha náramná? Vždyť ono to se všim všudy není tak hrozné, my tuhle taky ledacos máme a vy také, a nenaparujeme se; kolikrát si tak myslívám, nejde-li to tam od desíti k pěti,“ a Rudová do prázdna hrozila dlouhým ukazovákem.

„I to snad ne,“ vmísil se Ruda, „ale je tam chytrost, náramná chytrost! Jen počkejte, až tu budete dýl, všechno prokouknete. Už jsem tuhle povídal, že musíte taky přijít do obce — i nic neříkejte, musíte tam přijít, jste přec člověk z takového hospodářství a ne hloupý! Pan starosta všechno nejlepší sám! Pronajímají se obecní pole —“

pan starosta si vybere nejpěknější! Prodává se kus lesa — pan starosta ho koupí, zač chce. Prodává se na obecním seno nebo otava — pan starosta shrábne nejvíc! A pořád se jezdí sem tam k úřadům, do schůzí, s vlastními koňmi se jezdí, ale obec musí všechno zaplatit!“

„Protože ho necháte dělat, co chce,“ zaryla žena.

„I to ne — ale už to tak umí všechno narařit; to je ‚sousedé sem, sousedé tam‘ —“

„A paní starostová se vyptává, co dělá paní Mokříšová, paní mlynářka, paní Bourová, paní Munzarová i paní Škutinová — — když je potřeba, říká tak každé, třebaže jindy si myslí, že jen ona je paní —“

„Vždyť to uhlídáte, až jen budete ve výboru — a vy tam přijít musíte, o to se zasadíme!“ a Ruda hleděl na Voralu, jako by říkal: My to dokážeme!

„I ani jsem na něco takového nepomyslel — mám se tak dost co točit —“

„Inu, inu — ale čest je čest, to nic, kalakter musí být, jak se patří! Ale to hned taky povídám, ne že bych byl starostu pomlouval, to ne, jsme tuze dobře, nic beze mne nedělá, jen jsem tak povídal, co je pravda. To on zas jináč má všechnu úctu — kolikrát mi to už dával — ale kdež pak to, jsou jiné starosti! Říká vždycky: Držím to, dokud vy jste prvním radním, jináč bych to byl už dávno pustil,“ a volně šel zas do přístěnku.

Voral povstal a usmívaje se pravil: „Nono, musím zas k nám —“

Rudová jako by byla oživěla, spustila znova: „Oni si lidé myslívají, že by jako náš syn myslil na tu Lídy, ale kdež pak to, ani mu nenapadlo; ještě se o ženění ani nezmnínil, ví, že je mu takhle dobře, když je u rodičů. Je bez starostí, dřít se nemusí, přečte si nějakou tu knihu, noviny čte každý den, v městě jde mezi to lepší, umí s každým pohovořit —“

„A proč by nešel,“ vcházeje kázal Ruda, „má študie, rozumí víc než leckterý z těch pánů, který se jiráč nadouvá!“ a podal Voralovi knížku.

„A potom co s tím — vždyť ta holka k ničemu není, krávu podojit neumí, jen tak s něčím se párat, česat se, strojit a chodit do bálů. V Bystrém ne — tady do bálu nejde, to je jí sprosté, jenom do Libočan a dál do měst. Tuhle jsme slyšeli, že v Hořicích v bále se jí nějaký chlapík chytil — a je prý to pán, nějaký snad inženýr, u Bydžova je prý na té železnici — nic jste v Libočanech neslyšel?“ a oči se jí jenjen kmitaly.

Voral vrtěl hlavou: „I kdež pak já —“

„No, já se jen tak ptám, jináč nám to je jedno, máslačka se tuhle zmiňovala, kdož pak ví, co z toho bude. Chytala se už jiných, až se lidé smáli, a kolikrát jsem si pomyslíla, že kdybych já byla tou matkou, jen tak bych to nenechala.“

„A co bysme se starali — přijede-li princ, ať přijedel!“ zasmál se Ruda. „A přijďte taky mezi nás — my žádné hazardy, jen slušná společnost —“

„A paní Voralová ať přijde na přástvu, jsme tu na blízku a ani se kale neznáme —“ a Rudová jen se teď v sladkých slovech rozplývala.

„I taky se chudák nahoní od rána do večera —“

„Jako já, ale chvilka přeci zbude. A že ji vzkazuju pěkně pozdravovat — a mohl jste s námi zůstat k obědu —“

„Zaplať Pánbůh, děkuju hezky, taky oni už doma čekají —“ a již byl ze dveří. Ale na síni si vzpomněl a volal: „Tak dobrý chutnání přeju!“

„Nápodobně, nápodobně!“ kýval Ruda a vyprovodil až na zásep.

Voral jda návší, měl hlavu hodně nahučenou. Věda, že žena i děti jistě již čekají, neměl kdy rozvažovati, co slyšel. To mu však lahodilo, že s ním i u Rudů tuze krásně jednali — jako se starým známým. Nejsou to žádní nadouvači pyšní, ale slušní lidé, vlídní, mluvní. Jsou taky jen sedláci — on se za to docela nic nestydí, ale jak to tam vypadá a jak se pěkně žije. Báru dala pozdravovat! Při tom opět představil si ženu, jak prve v té jejich světnici mrzutila.

Tuhle byl ve dvou nejpřednějších staveních — a jaká všude účta! Aby prý přišla — že ony taky přijdou. Co by Bára říkala — a co by ony říkaly . . Při té myšlence byl by Voral utíkal.

Voralka jej již vyhlížela. Že byl čtvrtek, děti byly doma a za stolem nedočkavě čekaly.

„Žeť se už loudá,“ konečně broukla matka a šla vysypat bandory.

Julka seděla na umazané podlaze, nožky měla rozkročeny, v klině hliněnou misku s mlékem i s nadrobeným chlebem a lžící jedla.

Pod lavicí u kamen stála bachratá rozčepýřená kvočna, k níž tulilo se hejno žlutavých kachňat hlučně žvatlajících; pod druhou lavicí schoulila se jiná kvočna, jedním okem pozorující dvě kuřátka, jež pod křídla se jí neschovala, ale cupitala sednicí. Každou chvíliku přibatolily se ty živé tmavožluté hrudky k Julce a hnaly se do misky, takže měla je lžící co odháněti. Pod postelí byla kukaň, z níž vyhlížela hlava třetí kvočny, sedící na poslední násadě.

Voral vešel zamračen; pohledem přeletěv světnici, šel k posteli a svlékal kabát.

„Julko, nevidíš, že cejkáš po podlaze?“ rozkřikl se, až obě děti i žena překvapeny naň pohleděly. Čepici hodiv na lavici, knížku uložil do police. Jda ke stolu, opět prohlížel podlahu a mrzutil: „Ta drůbež tu dělá — ještě některé zašlápnu!“

„Však si dají pozor,“ suše zasmála se žena.

Váša pokřičovav se počal říkat: „Oči všech doufají v tebe, Hospodine, ty jim dáváš pokrm a nápoj, v čas příhodný otvíráš ruku svou a nasyčuješ všeliké zvíře dobrotivě. Amen.“

Voral mlčky loupal. Žena již také chtěla přisednouti, ale náhle si vzpomněla, odskočila do síně a přinesši dřevěný pekáčovitý žlábek, postavila jej před kachňata lákajíc: dlidli, dlidli, dlidli! Droboť chvátala s křikem a rozestavivši se kolem žlábku, hltavě jedla. Kvočna je všechny obcházela a sem tam některé dobla.

U stolu mlčky loupali, krájeli a mazali tva-rohem,

„Pozdravujou tě od starostů i od Rudů,“ promluvil rychle polknuv.

Jen hlavu k týlu uchýlila.

Chvilku zas mlčky jedl a potom začal znova hodně pochvalně: „Obě se po tobě tuze ptaly— a abys taky přišla —“

Žena se hořce usmála: „I bodejť, někdo má kdy na přástvy —“

Voral při těch ženiných slovech trošku zachmuřil oči, ale hned zas pravil: „Taky jsem jim povídal, ale vedli stejnou, chvilka že se najde. A máme taky v neděli mezi ně přijít!“

„To by se nám chtělo — ne?“ zase se usmála. „Jsme rádi, že máme v neděli trochu pokoje, a budeme ještě chodit rozhazovat peníze!“

Voralovi zamlaštělo v ústech.

„No bodejť,“ odpovídal, „ono je jen o to, aby neřekli, že se vyhýbáme, anebo aby se nějak neohrnovali.“

Žena zas jen uchýlila hlavu, ale neřekla již slova. Zlobilo ho to, ale schválně začal ještě povídati, jak a co při těch návštěvách viděl. Když se zmínil, jakou měli v obou místech podlahu, žena ohrnula ret a pravila: „Může být čistá, tři cikáni po ní netlapou, a kdo nakládá hnůj, taký sotva po ní chodí.“

Nedal se však mýliti a vypravoval dál, u Rudů že měli zrovna přichystáno k obědu — pro každého zvlášť talíř, a mísa na polívku že už čekala.

„Tak je to,“ kývala Bára, „vždyť já vím, jak to takoví páni dělají — pivo, maso — všecko se projí, propije, a dluhů pomalinku přibývá.“

„Povídala Rudová, to maso že jim přijde nejlaciněji —“

„A ty tomu snad nerozumíš, ona ti to potřebuje povídat,“ a s trpkým úsměchem podívala se na muže. „Ostatně nejsou dlužní, mají jen jediného syna. A kdo by se o pány staral —“

„I toť se rozumí, nic nedají nám a my jim. To všechno jen povídám, že jsme jednou tu, mezi nimi — vyhýbat se jim přec jenom nemůžeš. Takový představený může na člověka všelijak a —“ jižjiž chtěl vypravovati, jak mu také povídali o tom novém výborství, jak oba o něj stojí, ale hned si pomyslel, kdo ví, co by žena řkala. Nic jí tu pořádně není vhod.

„Když je člověk spravedlivý, co mu kdo může udělat?“ pronesla.

„Inu toť — ale víš, taky si zas myslím, že žádní chudáci nejsme a že nám není potřebí nějak se mezi nimi zahazovat. Nesmíš si myslet, že jsem nevěděl, jak mezi nimi jednat. A jestli starosta řekne mně: Má úcta! dovedu to říci taky. A jestli se Vejběrka zeptá: Co pak dělá paní Voralová? dovedu já zas říci: Děkuju hezky, paní starostová. Člověk nemusí dělat nějakého staváka, ale zahodit se taky nemusí.“

Váša při tom otcově živém rozkladu přestal jíst a napjatě ho pozoroval.

„Tatínku, byl jste vojákem?“ zeptal se po chvílce.

„Proč?“ a otec otázkou tou překvapen povznesl hlas.

„E tamhle kluk Hovorků z baráku se mne v neděli ptal jestli jste byl vojákem, protože prý mám mundúr ze starých vojenských kalhot.“

Tváře otcovy proskočila červeň.

„A co jsi mu řekl?“

„Povídal jsem hned, že jste vojákem nebyl. Potom povídal, že jste teda snad byl ponocným, ten že má takový plášť —“

„Nech kluka mluvit,“ ostře řekla matka, „on ti na šatstvo nepřidal.“

„Tuze se mi s tím šklíbil a druzí hned po něm.“

„Mně se zas Mokříšová smála —“

Otec na děti nehledě loupal brambory, ale viděly, že se zlobí. Ty nedělní Vášovy šaty z vojanského nebyly, ale byly z límce starého pláště, jež zdědil po otcí; že ho sám nositi nemohl, protože se něco takového dávno nenosilo, dal límce synkovi přešít, a hošek si v tom už notně pochodil. Máma loňskou zimu dala z druhého límce holce udělat jupku. Ještě dvojí mundúr mohl z toho pláště být — děti by ho mohly užít!

„A kdyby to i bylo z vojanského, nic špatného by to nebylo!“ ostřeji spustila matka.

„Mně ta Nanyňka taky povíдалa: Na tobě je vidět, že jsi z Polánky!“ ještě Manka vypravovala.

„Nechte je mluvit, cikány! Ať jen jim kupují, ať si je strojí, vy k nim k žádnému o nic nepřijdete. Vždycky si všimněte nás: já ani tatínek na nějakou parádu nemyslíme, raději se staráme, abysme vám zachovali. Až budete větší, budete

děkovat a říkat: Ten náš tatínek a maminka tomu dobře rozuměli!“

Doobědvali mlčky.

Když Voral vstal od stolu, byl by málem zatlápl kuře; vyhýbaje se mu, zamotal se a rozzloben vykřikl: „Zatr— — —!“ a vycházeje ze světlice huboval: „Tohle nemám rád — v pořádném stavení se to nenajde!“

V těch slovech vybuchla všecka hořkost i hněv, jež prve skrýval.

„Jdeš pod lavici, maličké!“ roztahujíc zástěru proti kuřeti smála se Voralka. „A ty stará bys na ně nemohla dát lepší pozor? Ještě já k vůli tobě dostanu.“

Zvenčí přiletěl jednotvárný klepot řezačky. —

Následující soboty povídal Voral ženě: „Zejtřa dole v městě koupím trochu satingla.“

„Nač pak?“ tázala se.

„No — Vášovi — vždyť je jaro!“

Bára se trošku zamyslíla. „A co holce?“

„To půjdem do Hořic na jarmark, snad taky něco potřebuješ!“ a usmál se.

„Já — co bych já potřebovala, mne si někdo všimne!“

„I mlč — všimne — tady přec nejsme na Polánce — zahodit se nemůžeme!“

Žena překvapena zahleděla se mu do očí. „Prosím tě, že tě ta řeč nemrzí — bláznit bych musela!“

„Inu — inu — máš svůj rozum —“ krčil rameny, „koupím teda jen to satinglo a o jar-

marce holčám. Sám už taky aspoň na kalhoty potřebuju —“

Voralka chvílku stála zamyšlena — potom pravila: „Snad ten Kuliš by jim to ušil? Je to starý řemeslník, třebaže breptá, udělá to aspoň pořádně.“

Voral přisvědčil.

„Až některý den nebude takový hon, vezmeme ho do stavení — půjde nám to líp, když bude ke stravě.“

„Třebas. Aspoň se Vášovi nebude pak nikdo pošklebovat —“

„Že jsi si toho všiml!“

„A bodejť bych nevšiml! Dáme takové peníze za živnost a potom se snad někdo bude dětem pošklebovat!“ odvětil rozhodně.

„I ať se pošklebují — však oni přestanou!“

Voral již ve dveřích jen rychle, zlostně pokrčil rameny . . .

VII.

Voralka seděla u kamen spravujíc, Julka oblečená v kanafasovou pruhovanou sukénku, hodně umazaná, v koutku u postele hrála si, s kravkami a kozičkami, jimiž byla uražená ucha starých hrců a pekáčů i bílá dvě ouška hrníčků porcelánových; u stolu, na němž rozloženo bylo šedočervené satinglo, stál mistr Kuliš Čeromio. Staré kostěné brejle měl vysunuty doprostřed čela, nad nímž ježily se vlasy, přemýšlením zpo-

cené, a veliké nůžky drže v pravici, ostrýma očima zíral na látku, na níž křídou narýsovány byly části budoucího Vášova munduru.

Mistr byl bez kabátu, rozepjat, a kolem hohlého krku, v němž špičatěl ohryzek, visela míra, z proužků papíru sešitá.

Dopolední slunce okny nad zaspí vrhalo do světnice zlacené pruhy, jež činily ji vlídnější a veselejší. Za zavřenými dveřmi na sni cupaly drobné nožky kuřat, do jejichž pískotu vpadalo odměřené kvokání.

„Caro mio — dobře to vyjde — dobře — ještě na správkú zbudel!“ stříhaje kázal mistr. Břejle měl již v půli nosu a hleděl jímí velmi přísně. „Žeť on takový loketník říká: ‚Málo, málo bude, je potřeba o čtvrtku víc‘ — — ale Kuliše učít nebude.“

„Jen aby to nebylo malé, bylo by škoda, aby hoch přerostl a nemohl to donosit,“ povznesši oči od práce starostlivě děla hospodyně.

Kuliš ustal, vzpřimil se a hledě na Voralku kázal: „Žádnou starost, tyhle ruce něco nastříhaly — na vojné tisícům sprostých i officírů — a pane, tam nebýt něco na fous podle reglementu, to by člověk tancoval!“ a potměšile se zašklebil.

„No, vždyť jen tak povídám —“

Světnicí zněl zas jen rachavý zvuk, to jak nůžky stříhající narážely na desku stolu.

„Hoch bude mít šatečky, jako když je ulije,“ Kuliš znova při tom zahovořil. „Žeť se těm loketníkům nedivíme, každý prodá raději víc, a potom jsou zvyklí od těch nynějších mladých

pánů mistrů — pánů mistrů — pánů — třebaže sotva k řemeslu přičichli. Kdež pak za mých časů! Než se někdo někde usadil, musel dřív něco prodělat, něco dokázat, než mu lidé dali látku do rukou!“

Voralka přisvědčovala.

„Ale teď? Potřebuje jen přijít panák s navoskovaným trňousem, a všecko se hrne jen k němu, třebaže sám má kabátek, že by se ho člověk styděl obléct, se šůsky jako pro děti, s krátkými rukávky a s životem, jenž na všech stranách praská.“

„To je pravda — všecko spíchnou jenom na těch mašinách.“

„Ba to že proto; toťsi považme, sedne k tomu, a juž to jde: hrrr — a rukáv je hotov, a zas: hrrr — a je druhý. Caro mio, tuhle člověk píchá steh za stehem, jeden jako druhý — ale ať to potom někdo chce párat. Kolikrát mi lidé řekli: „Řekněte mi, mistře, jakou vy máte ruku, kabát se rozsejpá, ale vaše šití nepovolí — žena tuhle ustříhla rukáv na hadr, ale ne a ne ho rozparat!“

„Máte pravdu — ve všem je teď faleš —“

„Jsem tu na mou milou tolik roků, a ledaco jsem přečkal. Před nějakými patnácti lety se sem na mne přistěhoval tamhle Lejhanec — a všecko se hnalo hned k němu. Kuliš, který je dřív patnáct roků šatil, nestál najednou za nic, neuměl nic po módě — a dnes? Lejhanec pase kozy, chodí na dříví, pomáhá v poli, protože nemá do čeho píchnout. To že zas přišel nový panák — ten Matocha! Vystrčí si za okno baráku pár těch malovaných panáků, a juž jde všecko k němu.“

Páni! Bysterští páni! Rolníci! Pan Matocha šije po módě — má na to obrazy! Ano, ano, kdyby on to ušil, jak je to na obrazech namalováno — ale jen když je to podle obrazu, ať z toho jde třeba hrůza. Ale to, milá hospodyně, máte teď sedláky — jenom že oni si říkají rolníci, statkáři. Bastanti!“

„I to máte pravdu,“ usmála se hospodyně,
„no, náš táta si v šatství nevybírám.“

„Óóó, což pak ten — což pak pan Voral!“
a Kuliš ustav v práci, kázal tuze vážně: „Ten jen od rána do noci ze dřeviny do dřeviny — nekáže, nenafukuje se, ale za to pěkně krásně oře, vláčí — ó chocho; to se všechno dobře vyplatí! Cizí lidé jaktěživi neudělají, co a jak si hospodář udělá sám!“

„To já taky říkám.“

„Ale vezměte si je tady po vesnici — pana starostu, Rudu, mlynáře, Brabínka, Boury, Mokříše a dál a dál — dům za domem — jeden pán větší než druhý. Leda bysme Škutinu postavili stranou, ale ten je lakota a přeje koním víc než sobě a svým. Kdež pak by dnes některý z nich šel do pole bos nebo v pantoflích! To musí být ustrojen, jako když jindy šel do kostela. Z fajfky si po navsi zabačí málokterý, i kdyby byl sebe větší kuřák, musí v prstech žmolit to cikáro. A noviny čtou — jenom že to nejde z jejich kapsy, to platí obec, a jdou po číslech, ale člověk málokdy kousek dostane, třebaže tuze rád a rozumí tomu, ale to všechno zůstane u pánů výborů. A což ještě u nás — ale dále v kraji, tam jsou teprva

kosáci: meetingy, schůze, hony, karban, výlety, sanice a co všechno! A selky? Která pak z těch našich jezdí ještě s trakařem a vozí hromady jetele, trávy nebo natí? Která pak chodí muži odbírat? Která vezme nůši na záda a jde nakopat bandor?"

„I chodí — sama je vídám v polích,“ usmála se. —

„Chodí, ale které, jen ty ze starého světa — nebo jdou, aby se nefeklo! Paní starostová nejde nikdy, ta ani ve žních skládat nepomůže — aby si ruce nepopíchala. Jiná běží do pole zadem vesnice, aby jí lidé neviděli — ustrojena jde v čisté kartounce, v halence, šátečku —“

„Ale na poli to shodí —“

„Žeť by snad v tvrdé kartounce, která šustí, jak se pohne, neokopávala? Mokříška ani krok do pole za práci neudělá, ledaže s ním v neděli vyjde přehlížet, co za týden odedřel. Ten je — jen co je pravda — sám dost velký dřič, protože toho nemá, aby si mohl zjednat — ale blázen, ji nechá doma vystrojenou zahálet, zametat, oprašovat, strojit, a sám se potí —“

„Nechce, aby se udřela —“

„Toť že nechce, myslí, že se ostatní lidé na ni dívají jako na obraz, tak jako on se na ni dívá. Blázen — záleží na ní lidem — ledaže pan starosta“ — a Kuliš se chrchlavě zasmál.

Voralka zvolna upřela naň zapadlé černé oči — ale mistr honem byl v nejpečlivější práci.

„Rudová taky dělá,“ po chvílce pravila zas hospodyně.

„Dělá — vždyť to bývala nějaká dřička, ženská jako obr; když spolu sekali žito nebo pšenici, bývala na ně podívaná, sama jezdila s kravami do pole a nadělala fúru jetele za chvilku. Proto taky něco mají — Ale pane, teď už se taky tak do všeho nežene, protože je paní radní, a co by řekla paní starostová, kdyby ji viděla jít vedle krav vysokou, v modračce, bosou —“

„I vy jste rejpoň, strejče!“

„Každé slovo božská pravda! Toť vám se nedivím, že to nevíte, vy tuhle doma lítáte z chléva do stodoly, na pole, za nic se nestydíte, i ten hnůj sama v poli rozkydáte — kterou pak to teď vidíte dělat? Ani jednu, ani žádnou baráckou, to si všimněte. No, leda snad jednou za čas Mendlici, Škutinku nebo Vaňurku — a sem tam některou — ale to jsou všechno ještě ženské, jak bývaly. Ty by tátu ani nepustily do chléva, aby šel vyházet hnůj, protože vědí, ta práce že přináleží jim.“

„Tak vidíte — kam by přišly, kdyby nedělaly!“

„Nono, jen to nechme, je jich pořád míň a míň — táta s mámou ještě dřeli, dcera už nic, tak to jde dál a dál. Počkejte, až bude příkladně hospodařit tamhle mladý Ruda, ta, kterou si přivede, už nebude dělat, jako jeho máma dělávala, to už bude dokonalá paní —“

„I to nevíme —“

„Ba víme, víme, protože si žádnou takovou dřičku ani nevezme — vždyť nemá pro jinou oči než pro tu starostovu, jenom že tam se zas myslí daleko výš, tam se už v nynějších panujících

sešlo dvojí bohatství, mladá už by ani nechtěla do živnosti, i kdyby věděla, že tam nebude muset dělat.“

„Ale to to může se všemi špatně dopadnout.“

Krejčí rychle krčil rameny: „Může — může — někomu dřív, jinému později, jak si kdo pospíší. Dokud tamhle Rozumíš byl na chalupě, pořád ho bolelo v kříži — s kým se potkal, tomu stýskal: Ach, to mě, človíčku, bolí v kříži — — teď, když nic už nemá, chodí jako mladík a nezanařká!“

Voralka směříc se vstávala: „Bude čas, abych zadělala na placky!“

Kuliš také položil nůžky. Popošed k Voralce, vzpřimil hlavu, zachmuřil čelo a pozdvihnuv kloubnatý ukazovák spustil: „Věřte mi, že to všechno dělají takoví divní panáci! V Libočanech jich máte hromady — mnoho toho remá, ale okoukli se ve světě, a když přijdou domů, jsou samý prsten, samá kudrna, fousek a chodí nastrojeni. Některý si zařídí krámek, jiný začne řemeslo, a jak začne, je to všude samá tabule, samý nápis — něco blýskavého, parádního seženou z městských krámů — a lidé se na to všechno dívají jako na boží div, a všechno táhne k nim d krámů a do dílen. Pan mistr mnoho nedělá, jenom poroučí. Všecko se jen tak slepí, ale lidé platí jen což. Ale za pár časů, když se to všechno prohlédne, je po slávě. Tak to bude taky s tím Mafochou — třebaže mně je to jedno, protože u těch, kdo mají rozum, starý krejčí Kuliš pořád ještě platí!“

„A tak co bysme si tím hlavu lámali, ne? Nechme lidi, když chtějí bláznit,“ smála se Voralka.

„Toť! — Chvála Bohu, máme nastříháno!“ a když hospodyně přikročila, ukazoval:

„Tuhle máme záda, tady rukávy, límeček. přednice — a kalhoty s vestičkou budou tuhe.. No tak — a pořád, že to nestačí!“ a již si rychle oblékal kabát.

„Kam pak?“ ptala se ho.

„Pro nitě — hned jsem tady!“ a čepici hodiv na hlavu, již byl venku — jen to na síni zarupalol

Přistoupivši k oknu, viděla, že si u branky zapaloval — a již vypouštěje husté proudy dýmu, vzpřímen, děláje krátké ostré kroky, uháněl dolů.

„Hraj si, Julko, hraj,“ na dcerku usmála se Voralka, „půjdu hodit kravám,“ a svléknuvši jupku, jen tak v modračce a v košili běžela ven.

Za chvílku potom šla u Voralů po záspi a dále do síně Caromejka. Postavivši se v pootevřených dveřích do světnice, podívala se v pravo, v levo, zafukala, ale když nikoho neviděla a nikdo se neozýval, povídala: „Musím se sama pobídnout dál!“ a vešla.

Děvčátko nechavši hry, velkýmá očima hledělo na stařenu.

„Hraješ si s kravičkami?“ zeptala se Caromejka a nahnula se k dítěti.

„A š košama,“ ukazujíc na dvě bílá uška odpověděla Julka.

„Párenku nemáš?“

Dítě se zasmušilo a potom hledělo na stařenu vzpomínajíc.

Tu již Voralka vcházela do světnice.

„Pánbůh dobrytro, paní Voralová, přišla jsem se podívat jen, co táta dělá,“ vzpřimivši se pozdravovala Caromejka.

„Pěkně vás vítám, ale už jsem vám povídala, abyste mi tak neříkala!“

„A to by bylo hezké,“ a velká, hubená postava Caromejčina se začala pohupovati, „když se to říká jiným po vsi, i baráčnicím, snad by se to tady neřeklo!“ Bylo patrné, že chce mluvití vlídně, lichotivě, ale hodně bublala, jakoby se vadila.

„Já vám taky tak neříkám,“ odpírala Voralka.

„I kdež pak mně — to by pěkně dopadalo: Paní Caromejko!“ a stařena se řehtavě zasmála.

„Vždyť se váš jmenuje Kuliš,“ usmála se hospodyně. „Tamhle už má nastříháno a běžel si pro nitě.“

Stařena se ostře ušklíbla, kašlajíc rozkývala prošeďivělou hlavu: „Pro nitě — to on říká — potom zas poběhne pro knoflíky nebo pro vosk, pro lemování — pro každou hloupost zvlášť — a zatím si chce jen zakouřit. Než doběhne k Libočanům a zpátky, má hlavičku prázdnou — baťák jak panský komín — za čtvrt hodiny po něm říkají lidé tou cestou: „Tady jistě běžel Caromio.““

„Vždyť by si tady taky mohl zakouřit —“

„To Pánbůh chraň — čudí, jakoby hořely panské stodoly — ale ví, co se sluší a patří.“

„Bodejť, nám by tu něco zakouřil,“ sypajíc mouku do velké mísy, usmála se Voralka.

Stařena se rozhlédla a neodmlouvala.

Voralka nalivši do mouky kvasnic s mlékem, usedla na lavici a zvolna míchala.

„Sedněte si u nás,“ pobídla.

„I děkuju pěkně, jen jsem tak zaskočila — no, abych nevynesla spaní,“ a usedla. „Taky jsem doma šila, táta má trochu víc práce, proto pomáhám.“

„Náš dnes vozí na železnici — ale já jen tak spravuju —“

„I bodejť byste se pořád honila a chvílku aspoň nevypřáhla —“

„Už jsem tak zvyklá — a tady je, pane, co dělat —“

„Však vy to teď na jaře sama dlouho nezastanete, a budete si muset vzít pomoc.“

„Pánbůh rač chránit —“

„Tady ve větším všude mají děvečku, zvláště kde jsou děti —“

„Naši klazani jsou ve škole, a tohle si dovede hrát od rána do večera —“

„Bože, to je štěstí!“ vzdychla Caromejka a zamlčevši se trochu, spustila horlivě: „Oni to tady vedou už trošku po pansku — já že sem tam přijdu někoho namazat nebo o svatbě, o křtinách když posluhuju a zas když mrtvého do truhly strojím, všecko vidím. To už není, jak to za stara v selském bývalo — teď už to všude mají jako v pokojí, záclony, deky na postelích, ubrusy na

stole —“ a Caromejka se při té řeči məně dívala na okna, na postele, na stůl.

Voralka se usmála: „Já si zas myslím, nač záclony; chce-li se k nám někdo podívat oknem, ať se podívá, nic zlého neuvidí.“

„To je pravda — ale není o to — je to víc jako slušné — já jsem jen podruhně, ale mám záclony taky.“

Voralka domíchavši přikryla mísu šátkem a postavila ji na vrch kamen.

„Když ona tady bývala naše Haňáčka, měli tuhle sednici jako pokoj,“ tím svým chrchlavě rachavým hlasem velebila Caromejka, „a tuhle vedle pokojíček byl teprva v pořádku. Snad jste to viděla?“

Voralka skládajíc do kamen třísky jen přisvědčila.

„U nás má taky sednici tuze pěkně spořádanou — no, leckdo přijde, tak ať vidí!“

Hospodyně podpálivši foukala do kamen; když zaplálo, přiložila polínek a zavřela dvířka.

„Chtěla jsem se zeptat vašeho, ale když jste přišla, zeptám se vás,“ pravila vstávajíc. „Chceme Mance i téhle malé o jarmarce koupit na nějaký ten hadr — komu bych to měla dát ušít?“

„I Bože, komu pak jinému než naší mladé,“ rychle vstávajíc volala Caromejka.

Ale Voralka vrtěla hlavou: „I kde pak to —“ a zamávla rukou — „to jenom nějaké holce, je-li tu jaká, aby jím to zpíchla. Jindy jsem to všocko udělala sama, ale tady není kdy. Kdež pak vaše, ta šije jen panské!“

„To by bylo pěkné, abyste šla jinam — všecko ušije, i z baráků jí dávají — aspoň je to k světu. To jen bez starosti —“ a úlisně se k Voralce klonila.

„Ale bude ona mastná,“ zasmála se domácí.

„Není — není —“ nadšeně volala stařena, „tuze lacino šije, a kdybyste sama něco potřebovala, všecko vám krásně vyřídí. Kolikeré šaty teď šila už na jaro: paní starostové, mlynářce, Bourová dceři řídila dvoje — i dolů do města šije, vždyť má kolik učednic!“

„I kdež pak já! Mám toho tamhle v sedniče ještě ze svobody plnou almaru —“

Caromejka mávala snědou dlouhou rukou: „Inu, inu, ale paní z takového hospodářství se přec musí časem ukázat v novém — už k vůli lidským hubám — a potom —“ a Caromejka se potměšile ušklíbala — „přec taky k vůli panu Voralovi!“

Voralka zamračena na ni pohlédla, ale dříve než odpověděla, na záspi zabuchaly kroky, Kuliš kmitl se v oknech a již vcházel. Vida ženu, na licho si hvizdl a povídal: „Když jsem já si nemyslel, že tě tu najdu!“

„Kdybys raději šil, nelítal a vážil si práce —“

„Necukruj, stará, necukruj, nastříháno máme, teď to půjde parou!“

„Ty toho posekáš! Takhle běhat, hned s tím, hned s oním se zastavit a hodně dlouho pošplechtat — to je tvoje! Já vím, že's zas někde stál a kázal,“ bublala.

„Nestál, máti, nekázal! Běžel jsem koupit nitě a hned jsem tu zas, Ale ty jen když si můžeš zacukrovat.“ Kabát hodil na lavici, přestříhl nitě, pověsil si je kolem krku, sedl na roh stolu, chytil dva kusy látky, bystře navlekl — ale v tom zas látku položil, seskočil a přiblíživ se k hospodyni povídal: „Companiešnaidrem jsem mohl být, Companiešnajdrem!“ a vykuluje oči pozdvihl prst. „To bylo v Itálii — jednou táhneme, táhneme — kolik regimentů, všecko panstvo i s jenerálem s námi. Najednou, jak jdeme po kraji lesa, jenerálův kůň přitlačil se blíže ke stromu — a rycí souček roztrhl generálovi nohavici — zrovna tuhle na portě. Já měl tenkrát všude oči — přiskočím, salutuju a spustím: ‚Ekcelenc, já to v minutě spravím!‘ Jenerál se na mne podívá, usměje se a povídá: ‚Ah, to je Kuliš! Viděj, co se stalo, nové kalhoty — padesát jednušek mě stály!‘ I řku, že to spravím, že památky nezůstane. Povídá: ‚No, ukážou, co uměj‘ — už jsem o nich slyšel.‘ Vytáhnu jehlu, a jedna dvě, dám se do práce. V pár minutách nebylo na nohavici památky. Ještě posledněkrát píchnu — ale v tom — čerti vědí, kůň se něčeho lekl, stranou do mne vrazil, já nahlas vyjekl a chytil jsem prst. Jenerál se hned ptá: ‚Co se stalo, Kuliš?‘ Povídám: ‚Ekcelenc, jehla je vražena do prstu a zlomila se.‘ Jenerál zakroutil hlavou: ‚Mhm, mhm — jsou dobrý řemeslník, Kuliš, a tohle by pro ně byla rána, vědí co, v Mantově půjdou do špitálu.‘ Maširovalo se dál, ale mě naložili na vůz, protože jsem chvílemi bolestí pištěl — jak pak ne,

když je jehla v prstu. Šest neděl jsem ležel ve špitále —“

„To jsi byl rád, vid', hovorko jedna,“ zasmála se stařena.

Ale krejčí se nedal mýlit a pokračoval: „Šest neděl — pomohli mi, ale tohle mi zbylo —“ a mistr povznesl prostřední naduřelý prst — „je chromý do dnes. Jenerál se v tom čase každodenně ptával, co dělá Kuliš, a když zvěděl, že jsem uzdraven, dal si mě zavolat, prohlédl prst a povídá: ‚Krucifagot, to je pro ně malér! Ale vědí co, Kuliš, oni teď budou jako invalid a dostanou graciál‘. Poklepal mi takhle na prsa a křikl: ‚O to já se postarám!‘ Ale já hned jenerálovi povídám: ‚Ekcelenc, to já nepřijímám!‘ ‚A proč, Kuliš?‘ ptal se. ‚Protože se mně mezi kamarády líbí a chci císaři pánu sloužit dál!‘ Toť se rozumí, že jenerál zůstal na mne takhle s koně koukat —“ a Kuliš nachýlen poulil na Voralku oči.

„I vždyť neseděl na koni, povídal jsi, že si tě dal volat do kanceláře,“ zaryla žena.

Jen stranou na ni ostře mrkl a hned pokračoval: „Do kanceláře si mě dal volat, ale během té rozprávky jsme šli na dvůr, kde sedl na koně — abys teda rozuměla! Jak se na mne tak zakoukal, povídá: „To jsem já přec jen nevěděl, že oni, Kuliš, jsou takový voják. Bravo — bravo!“ a mistr hrdě podíval se na Voralku.

Ta napjatě poslouchala, protože krejčí nejen vypravoval, ale rukama, očima i líci hrál. Sama Julka povstala od hraček a očí s něho nespustila.

„Tak vy máte graciál?“ vzpamatovavši se reptala se Voralka.

„Nemám — řekl jsem, že jsem ho nevzal.“

„A proč?“ zadivila se.

„Protože kdybych byl envalid s graciálem, žádná holka by o mne byla nezavadila, každá by se byla ohrnula: ‚Co pak s envalidou!‘ A caro mio, do mne holky bývaly jako blázni — byly by se o mne praly. Já měl štěstí u Uherek, Krobotek, Němkyň, inu, kam jsem přišel. Ale co čert nechtěl mít, přišli jsme na pár časů do Čech, já se zakoukal tuhle do té báby — a bylo po slávě!“

„Že tě všichni čerti!“ smějíc se hubovala žena, „já byla tenkrát blázen, ne ty. Byla jsem holka jako karafiát — a takového krejčíka jsem si vzala!“

„Caro mio — jen si vzpomeň. A jak povídám, nebýt té jehly a tohohle prstu, mohl jsem být jináčím pánem!“ vztyčil prst, přísně se rozhlédl, bystře se obrátil, vyhoupl se na stůl a dodal vesele: „Ale teď to půjde parou!“

„Jen aby!“ hrozila mu žena a davši s Bohem! odcházela.

Voralka vyprovodila ji až na síň, a ještě tam chvílku rozprávěly . . .

V poledne dostal Caromio pět velikých placek, slivami namazaných. Odloživ šití, sedl na lavici a dal se do nich.

„Ale jsou jenom tak po sprostou,“ povídala mu Voralka, „u nás nestrojíme.“

„Ó, pane, takové já rád!“ liboval si. „Člověk se aspoň nají — pořádně nají. Teď ony takovéhle

nejsou v módě — každá tetka, která si tu po vsi myslí, že patří mezi ty lepší, už takových nedělá, ale dolky na dvakrát do huby. Dolkyl! Dolky bývaly přec odjakživa z ječné mouky a lité — ale těm se teď říká lívance. Všecko jináč, všecko po módě! Ona už i naše máma dělá placky menší než dělávala.“ A při té řeči jedl, až se mu kolem úst lesklo.

„Náš táta teď k obědu nejezdí,“ vypravovala, „říká, že je to trochu daleko; vezme si k obědu kus chleba, nebo když je nějaká ta placka z předcházejícího dne. Tyhle bude mít až k večeři.“

„Ale za to naseká peněz!“

Voralka se známinko usmála.

„Děti, když táta nepřijede, zůstávají taky na poledne, a tak obědváme jen tuhle s Julou.“

Caromio pohleděl na dítě a musel se zasmáti, jak bylo zvedeno — nos, líce, brada, košilka černaly se povidly.

Když snědl tři, zamyslel se; byl sice pořádně syt, ale na čtvrtou přec jen dlouho zrak upínal a nevěděl, co počít, Lákala tuze kouzelně. Ale potom se přece přemohl, povstal a povídal: „A tyhle honem donesu mámě!“

„Ale když jsou jen tak sprosté —“

Caromio se hlučně zasmál: „Pravý boží dar — kdyby jich bylo denně.“

„Co si vaše pomyslí — a Haňka kdyby je uviděla — já vím, že když tu bývala, strojila jináč!“

„I to snad ne, aby byla nějak mlsavá, jak teď ženské jsou, není — jen kafuje, ráno v poledne,

večer! Arci, za mého mládí ženské na vsi ani o kafi kale nevěděly a zobaly hlavně bandory.“

Obléknuv kabát, placky dal jednu na druhou a již uháněl. U plotu položil boží dar na prapisek a vytáhl dýmku. Nacpav, zahulil, a již se zas za ním krajem návsi táhl oblak.

Caromejka seděla na lavici u studených kamen a jedla krajíc namazaný tvarohem. Vidouc, co táta nese, povídala: „Však jsem si myslila, jestli ti něco zbudel!“

„Pane, jely mil“ liboval si.

„I toť já vím, ale černé jsou hodně — a nic do nich nedá —“ broukala, z jedné kousek uloupnuvši.

„Ale syté jsou!“ a rychle zabafal.

Rozkrojivši jednu povídala: „Musím půlku dát do sedničky, aby mladá věděla, jak se tam teď strojí. A poslouchej, řekni Vora'ce, aby sem jen po jarmarce přišla, že ji naše mladá vezme míru a ty šaty ušije.“

Muž přisvědčoval.

„Aspoň ty děti budou k světu — je to jako cikánata. A tam to vypadá — Bože, to už tady nikde není. Jako by byli ani mezi lidmi nežili — to tuhle má sednice je proti jejich jako pokoj.“

„Ale nenafukuje se a práci rozumí“ vrčel.

„Považ si,“ spustila tajemně, „ten řehola tu už zas byl!“ a oči jí zlobně zasvítily.

„Brabínek? Ale!“

„Že prý by rád holce na zástěrku — tak aby mu poradila, kde a co koupit. A zrovna ti přišel v pravé poledne, když holky odešly. Ale naše

mladá slyšela, že jsem na síni, honem otevřela dvěře a povídá: „Paní Kulišová, kde pak je teď nejlíp koupit kartoun?“ Šla jsem tam a povídám, to že se v Libočanech všude dostane, a tak zas táhl. Ale ve dveřích jí strkal rozolku.“

„Fíí — caro mio — a co ona?“

„Zapráskla dvěře! Ale načudil's tu za chvíli, budu mít odpoledne co dýchat. A běž zas, ať neřeknou, že jen kážeš a lítáš!“ a po kouskách placky uštípovala.

„Vždyť už běžím!“ a již kmitl se vedle oken.

Caromejka znovu placku prohlížela a potom půlku nesla přes síň . . .

Ve čtvrtek za jitra vyšli Voralovi do Hořic. Caromejka, jež slíbila jim opatrovat stavení i děti, vyprovázela je až k brance a přála šťastnou cestu i koupi.

„I vždyť my krom té krávy mnoho řídit nebudeme, škoda peněz,“ odpověděla jí hospodyně a ještě z návsi volala S Pánembohem!

Pustili se pěšinami. Voral, toče rákoskou, vykračoval vzpřímen a pohvizdoval si, ona, polosvátečně oděna, šla za ním sehnuta; v rukou, na prsou semknutých, nesla uzlíček a v něm dva krajíce chleba — aby nebylo třeba utrácet.

Pod vysokým nebem, na němž plovaly potřhané bílé mraky, leželo širo tmavých i hnědě-zelených lánů a teskné lučiny, v jejichž dolících se při ranním slunci třpytila vodní zrcadla. Dech rozmočené země ploužil se vzduchem. Lesy po výšinách stály tmavy, jenom holé koruny habrů a buků zardívaly se z temna.

Skřivani již vylétali z měkkých brázd a s výše sypali bohaté ručeje jásavých trylků. U struhy v panských lukách skvěly se první zvonky bledulí.

Vesnice byly jako umyty; že jich ještě husté koruny nezacláněly, vesele svítily bílými stěnami, a z oken tu tam završelo, jako by tryskala z nich radost, že omladlé slunce počíná se opět smáti na matku zemi, jež svlékla již tu bílou huňáčku svoji, z níž jen v oupadech a zapadlých koutech ležely ještě roztrhané, ušpiněné cáry.

„Jen pár dní aby takhle bylo, a budeme moc dělat,“ rozhlížeje se, řekl Voral a opět si zahvízdal

„Jen aby to dnes nějak tuze neplatilo,“ myslíc na trh, odbočila žena.

„I to snad ne, vždyť tomu dosud není kale co dát do žlabu.“

Sem tam po cestách i po pěšinách jiní trhaři putovali k Hořicům; bukot jalovic, vedených na prodej, rozléhal se širem.

Když Voralovi některé prodavače dohonili, muž ptával se: „Na prodej, na prodej?“

„Ba, na prodej!“

„A co bude stát?“

Uslyšev cenu, jen pokývl, ale hovoru nezapřádal.

„Vidíš, co jsem povídala?“ když poodešli, zasteskla Voralka.

„I vždyť jim tolik ještě nikdo nedává,“ smál se, „jedva se to vleče, kdo by to koupil!“

A zas mlčky spíáchali do kopce, na němž černala se lesní hloub . . .

Na dolní části hořického náměstí bylo dobytka až temno, hřbet hrbil se vedle hřbetu. Stály tu sedřené krávy sklopených hlav i bujně jalovice, jimž bylo stále do tance, do bukotu, a jež průvodčí jejich měli co držeti. Hluk lidských hlasů a bukot dobytčí splývaly v jediný hučivý proud, z něhož vylétaly jenom vypité ryky kravařů, plácotem dlaní provázené.

Kuliš Rozumíš, placatou čepici maje v týle, šediny rozházeny po čele, všecek zarudlý křičel na ně: „Tak co sháníte, stavte se u nás, nechoďte k cizím, ať si plácnem! Jalovici chcete či starou — podívejte tuhle na tu, všecko na ní hraje, a dáme ji lacino!“

A druh jeho Pětioký, drže střečkující jalovici u huby, jen se na ně štířil a potměšile mžoural.

Voral zakýval a směje se povídal: „Nejdřív se musíme poohlédnout!“

„No, jen se tuze neohlížejte, abysme zatím, rozumíte, všecko neprodalil!“

Když poodešli, Voralka pravila muži: „Bodejť bysme od těch kupovali — to jsme za nimi nemuseli až sem!“

Na volnějších místech postáli a rozhlíželi se; Voralka muže sem tam upozorňovala a prodavači pozorující to lákali řvavě i úlisně. Teprve když celým trhem se naproplétali, Voralovi znova zabočili tam, kde již byli, a počali se vyptávat. Ale uslyševše žádané ceny, jen rukou zamávli nebo říkali: „Ó, jemine! To je drahota!“ a již kravař nadarmo velebil, opleskával, i tlamu krávě otvíral.

Když opět hodně se nachodili, Voralka všecka zamračená pravila: „Mně se zdá, že nekoupíme nic!“

Muž neodpověděv zabočil stranou, tam kde se prodávalo obilí, jetelové semínko, suché ovoce; ačkoli kupovati nechtěl, přece se vyptával, aby věděl, jak to dnes chodí. I mezi baby zašli, a tu se zas žena tázala na nádobí dřevěné i hliněné, na plecháče i železnáky.

A zas vrátili se mezi dobytek, prohlíželi, ohmátávali, vyptávali se a konečně začali kupovat. Když se Voralce zdálo, že muž rychle přidává, že pouští se tuze daleko, tahala jej za kabát, mračila se, šeptala, aby raději šli jinam.

Bylo už jedenáct hodin, když si Voral s ho-rákem až někde od Studence plácl; koupili kravku nevelkou, ale mladou, kulatou, červeně a bíle strakatou. Voralka už si ji v duchu v chlívě umístila a představila si, jak tam budou stát čtyři pěkně vedle sebe: straka, červinka, pálenka, smolka.

„Jen bude-li hodně dojit,“ několikrát pravila drobnému, suchému baráčníkovi, jenž se svým hoškem kravku přivedl.

„Ó, ba bude, panímámo, ba bude, kdyby nebylo tak zle, ani bych ji z chlíva nevyvedl,“ odpovídal strejček, a na smutných lících jeho bylo patrné, že nelže.

Když Voral přejal provaz z ruky chlapcovy, zalily se hoškovi oči — — ale pak přece se probral a nastaví ruku na zpropitné.

Když prodírali se s kravkou zástupem, Voralka několikrát se ohlédla, ale vždy viděla, že

tatík i syn upřeně dívají se za odváděným hovád-kem. A kolem řvali překupníci, třískali si do dlaní, i krátkými bičičky práskali.

Voralovi odvedli zatím kravku do hospodního chléva, aby mohli volně nakoupiti.

Než pustili se mezi kramáře, usedli na kraji podsíně a Voralka vybalila šátek.

Lámajíce z krajců, dívali se dolů na náměstí, na ten temný chumel, z něhož hučelo jako rozdivělá voda.

A tu již zase Voralka začala, že muž snad přec jen tuze rychle přidával a že mohli koupit laciněji.

„Abysme ji teda zas vedli na prodej,“ usmál se.

„To neříkám, ale myslím, aspoň ty poslední dvě zlatky že bysme už nebyli museli přidávat!“

„I vždyť jsi slyšela, co říkal,“ odpověděl, a když dojedli, znova šli do chléva, aby se na kra-
vičku podívali a přesvědčili se, že dobře koupili.

Potom putovali od krámu ke krámu, aby Mance a Julce koupili kartounu na šaty a šátky na hlavy, Vášovi čepici. Voralka prohlížela, ohmatávala, ptala se, zač to ono, v duchu počítala a neřekši nic nebo jen: „To je drahé!“ tlačila tátu dál.

Opět se zastavivši vybrala, smlouvala, ale když vše bylo dojednáno a prodavač bral již nůžky, pravila: „Ale já opravdu nevím, jestli by se jim to líbilol“ a starostlivě se zamyslivši, dodávala: „Ještě se někde podíváme!“ a šla dál, aby se po chvílce přec jen zas vrátila.

Koupivše kartounu šli pro šátky; viselo jich všude krásných hedvábných i jen polovičutých kosmonoských i kopřiváčků všemi barvami hrajcích, a kramáři i kramářky s obou stran volali, div se nepřetrhli. Vybírajíc, v dlaní pořád svírala šátek, v jehož rohu měla zavázány dvacetníky, na tu dívčí parádu uskládané.

Vybravši, ptala se tatíka: „Líbí se ti?“ a teprve potom smlouvala. Když konečně uzel na šátku rozvázala a dvacetníky jeden za druhým pozorně vysázela, Voral potměšile se usmívaje povídal kramářce: „A teď mi ještě ukažte pěkný šátek pro tuhle paní!“ a ukázal na ženu.

„Bože, co by ti to napadlo,“ překvapena zrovna vyjekla, „nic neukazujte, vždyť já nic nepotřebuju.“

Ale Voral nepovolil — a to že by bylo pěkné, aby si nic z jarmarku nepřinesla, že s přec za tu velkou robotu aspoň šátek zaslouží. Pěkně to povídal, takže se přestala bránit, ale dlouho vybírala i zkoušela ptajíc se, který si má ponechat; stydlavě se při tom zarděla, zdálo se jí to tak marným, pro ni už neslušným.

Když na podsíní u židovského krámu koupili Voralovi na kalhoty a Vášovi čepici s blýskavým štítkem i růžovým pírkem, a vyšli zas do volna náměstí, Voralka zavzdychla: „To je peněz, to je peněz! Ale teď už pojďme!“

Šel, ale ne přímo, ještě jí vodil sem tam, a prohlíželi pestré zboží, jež čekalo již na odpolední jarmark. A se všech stran ryčelo: „Nechoděj dál, daj počinek, paničko, stavěj sel“

Tam, kde vyloženo bylo lepší nádobí, Voral povídal: „Poslouchej, Báro, tuhle by sis něco měla koupit!“ a úlisně se usmíval.

Ani věřit nechtěla, co zas myslí a povídá.

„Viš, v Bystrém všude mají už ty skleníky, nebo aspoň ty police krásné — mnoho jsem to vídal, stojí v nich nejen to potřebné, ale ledacos taky jen pro oko. —“

„I že bych nerozhazovala,“ mrzutila a obrátila se k odchodu. Ale muž se nehnul.

„Dělej, jak chceš, ale přec k nám taky někdo přijde — i kdyby to žebračka byla — dívá se, dívá a potom po vsi povídá —“

„Tak jí nechám povídat —“ a zamračena hleděla k zemi.

„Inu, dělej, jak chceš, ale nesmíš myslet, že jsme ještě na Polánce. Měla by ses jít podívat tamhle na pastviny k naší Náně, k představené — to bys viděla —“

Teprve teď se Voralka zvolna vracela — ale líce nevyjasnila.

„Jdou, paničko, jdou, pěkné hrnéčky mám, skleničky — tohle je na cukr, s krásným beránkem na víčku, tuhle slánka s holubičkou, koupějí něco do police nebo do skleníku,“ lákala kramářka tlustá, osmahlá, černých vlasů, jež na všech stranách vylézaly zpod šátku nedbale uvázaného, a přepásaná zástěrkou, jež jí v předu pada a — a honem předkládala a ukazovala.

Tatík hned počal prohlížet a chválit, ale Voralka usmlouvala jen tři kalíšky z nebroušeného skla, zdobené kvítky zlatými i rudými.

„Na rozolku, na punčmasu, nebo na kapku vínečka,“ kalíšky zabalujíc breptala kramářka.

„Snad si, osobo ,nemyslíte, že to piju,“ durdila se Voralka.

„I Bože, paničko, snad byste se nezlobila? Já taky ráda olíznu!“ smála se kramářka a přijavši peníze dala je do dlaně a třikrát na ně naplila. „Počinek, aby byl požehnán,“ vysvětlovala dávajíc je do hlubokého kapsáše. „Tak naděl Pánbůh stokrát víc!“

Na nároží vedle hospody visely na šňůrách řady obrazů i obrázků, papírových i na skle malovaných.

Voralovi maně se tu zastavili. Jen to všecko svítilo! Obrazy snad všech svatých tu byly, domovní požehnání, andělé strážní, Jezulátka s trnovými korunkami na hlavách snila tu na ležících křížích; byly tu obrazy císaře i císařovny, členů císařské rodiny, potom obrazy bitev, v nichž se vojska jenjen chumelilo, moře a na něm loďky s pány i paničkami a v pozadí krvavý západ, i všelijaké holčiny namalované a tuze málo ustrojené.

Voral chvíli přešlapoval, otíral si rty, ale potom přistoupiv blíže ptal se na ten, onen.

„Snad bys nechtěl kupovat?“ ptala se poplašena.

Neodpověděl, ale vyptával se dál — i smlouvatí počal.

Když ho zatahala za rukáv a broukla: „I pojď už!“ odpověděl s úsměvem:

„Tohle si zas já koupím!“ A koupil Srdce Pána Ježíše i Srdce Panny Marie, obrazy hořící barvami i zlatem.

„Jen se jdi podívat po staveních a uvidíš,“ povídal jí, když šli k hospodě, kde měli kravku, „ty naše beztoho již červotoči rozvrtali. Koupím pěkně ozlacenou tyčku a dám je zasadit —“

Ale Voralka sehnuta, zachmuřena, šla za ním nemluvic; ani se nezastavili u písničkářů, kteří ječeli a rákoskami tloukli do černého plátna, na němžto bylo všecko barvami namalováno.

Voral koupil ještě dětem po rohlíčku a stavívše se v chlévě, za krátko vycházeli z Hořic; muž napřed vedl straku za provaz, žena ji proutkem popoháněla. Hukot jarmarečního života je vyprovázel.

Hned za městem potkali poláneckého Vojtíška, nynějšího hospodáře na bývalém Voralových. Šel horák klátivý v úzkých brslenkách, oknoflíčkované vestě až ke krku, v dlouhém šosáku a v širáku se trapečky.

„I pozdrav Pánbůh!“ volal na ně z daleka a došed hned kravku prohlížel. „Za padesát?“ ptal se.

„Ó, pane, to ne, to o patnáct víc,“ odpovídal Voral.

„Tak to platilo,“ kýval si Vojtíšek, „já musím našim fakanům pro nějakou obuj.“

„A jak se u vás máte?“ ptal se Voral.

„No, jako po zejmně, teď se tepervo rozhlížím a ňáko se nám stejská — inu, my byli zvyklí na hora,“ a malé oči horákovy pod dlouhými tma-

vými řasami chmurně zahleděly se do širé hořické roviny, mdlým sluncem polité. Když Voralovi již nemluvili, podal oběma velkou ruku svoji a řekl: „Tak provázej vás Pánbůh!“ a klátil se dál.

„Vidíš, co jsem říkala,“ sotva poodešel, vybuchla Voralka, „takhle jsme se okradli.“

„I nech ho, horáka, ať jde kupovat,“ klidně odvětil.

Ale Voralka se již té myšlenky nespustila a znova a znova vracela se k ní i k ostatním vydáním, jež dnes učinili. Když i o obrazech začala, Voral krátce ji odbýval: „Taky jsem mohl zůstat doma a měla jsi jít sama. Totě hrůza — od vánoc jsem se plahočil na té železnici, a teď tolik řečí pro dva obrázky!“

Ta slova ji trochu vzpamatovala a po chvílce řekla mírně: „Vždyť já ti to přeju, jen mám starost, jestli jsme se s tou kravou neošidili —“

Již neodpověděl, ale zapáliv si, šel zamyšlen a rychle kouřil . . .

Manka přiběhla jim naproti. Poznali ji oba z daleka a zasmáli se, když spatřivši je dala se do běhu.

„Koupili jste?“ radostně je vítala. „Ach to je kravička pěkná — na, malá, na — jak j budem' říkat, straka či plosa?“

Voral sáhnuv do kapsy podal jí rohlík a zádivav se na ni, zálibně pochvaloval.

„No, ty jsi se dnes nějak učesala!“

Manka byla bez šátku a rusé vlasy měla skutečně hezky upraveny — cestičku uprostřed,

vlásky přilehlé, vzadu zapletené do spojených culíků.

„Prosím tě, kdo tě tak vymódlil?“ i Voralka ptala se překvapena, ale v otázce její byl i výsměch.

„I to paní Haňáková —“

Voral se překvapen obrátil.

„Což pak jsi u ní byla?“ tázala se matka.

„I jen tak přiběhla k nám — ke Kulišce — přinesla Julce panenku, pane, hezkou, z klůcků jí to ušila!“

„Co jí to osobu napadlo? Já jí to oplácet nebudu,“ nevlídně pravila Voralka.

„Jen chvíli poseděla a při tom povídala, že nám trochu ty vlásky učeše,“ a Manka se usmívala.

„Což pak chodíte nějak rozcuchány, aby vás musela chodit česat?“

Voral již měl na jazyku, že skutečně bývají rozcuchány, ale potom si pomyslil, nač že by ještě sám přidával. Ale když Manka šla zas vedle něho, řekl s úsměvem: „Máš hlavičku jako makovičku.“

Manka se vyptávala, zda koupili jí a Julce na šaty, a vypravovala, že paní Haňáková povídala, že jim to hezky ušije.

„Žádnou zbytečnou parádu dělat nebudete,“ odbývala ji matka.

„I jakou pak parádu,“ ozval se muž, „jen když budou trochu k světu!“

Váša přiběhl jim naproti do návsi, Julka aspoň k brance; ruku, v níž držela panenku, měla vysoce zdviženu a jásala: „Panna — panna!“

Hlavičku měla také nebývale upravenu, takže Voral s radostí se na ni zahleděl.

„Tak jste koupili, koupili?“ vítala je i Caromejka. „Ach, to je krásná kravička — a jaký uzel ještě všeho!“

Voralka jen starostlivě přisvědčila. Když potom ve světnici všecko rozbalila, Kuliška chválila:

„Dobře jste koupila — krásné šatečky to budou, uvidíte, jak to naše mladá hezky udělá, jak jim to bude slušet. Tyhle skleničky se do police zrovna hodí — a obrazy —“ Caromejka každý políbila — „abych opravdu řekla, ty sem do světnice chyběly. Ono to teď taky všude panuje, teď jsou všude jen v zlatých rámcích, aby přec už byly trochu do módy.“

Děti všecko prohlédnuvše běžely zas ke strace.

„Tak jste tu měla návštěvu?“ všecko zboží sbalujíc s nuceným úsměvem tázala se Voralka.

„Bodejť, naše mladá za mnou právě po poledni přiběhla. Bože, to bylo radosti z panenky —“

„Co jí to napadlo — co já jí za to dám?“

„I bodejť, to by bylo pěkné! Tuhle jsem se jí zmínila, že si maličká hrála jen se střípky, a to ona naše mladá už pamatuje. Má děti ráda a když může, udělá jim radost. Chvilí se s nimi párala, hlavičky jim učesala, dováděla —“

„A co že k nám tak přišla — nikdy tu ještě nebyla —“

Caromejka ohlédla se, nikdo-li nejde, a přistoupivši až k Voralce odpovídala tlumeně: „I abych

řekla pravdu, utekla! Když učednice odešly, viděla oknem, že zas jde starosta, a tak zadem z baráku vyběhla sem.“

„Starosta?“ zadivila se Voralka.

Caromejka přikývla; vidouc však, že Voralka nechápe, šeptala: „I on je takový doliza — k Mokříšům taky brousil —“

Voralka odplivla . . .

Když potom za odměnu dávala Caromejce mléka, babka rozhlížejíc se světnicí, ještě na odchodu povídala: „Až tu budou ty obrázky — přec jen, přec jen by tu měly být taky záclony. Tak děkuju hezky, a jen kdyby bylo potřeba, řekněte, paní Voralová, já ráda!“ a s dojeníčkem spěchala domů.

Když Voral přišel také do světnice, připadala mu nějaká veselejší než jindy. Čistě zametena byla — postele urovnány — a všecko tak nějak jasnější — — ani nevěděl, v čem to vězí.

Julka přibatolila se ukázat panenku, a Voral velebil a se všech stran si ji prohlížel.

O tom, proč Haňáčka dnes přiběhla, pověděla mu žena až večer.

„Ale jdi!“ zadivil se překvapen.

„Kuliš se mi juž ondy, když tu šil, zmínil, že starosta k těm Mokříšům brousil —“

„I kdo pak ví, co a jak,“ mávl rukou, „lidé mnoho mluví.“

„Caromejka by to jen tak neřekla — k starostům taky chodí a ledaco si odtamtud odnese. Ale Haňáčka měla vzít koště a ne utíkat.“

„To měla,“ smál se.

„Tak vidíš, jaké je to panstvo — a ty se vždycky jenom na ně ohlížíš!“

Voral zapaluje si neodpověď.

VIII.

O březnovém svátku mariánském chodili po Bystrém z ranní.

Bílou silnicí pod topoly, jejichž koše rděly se již krvavými třapci, uháněly vzdálenější kola-turnice, tetky jako z houžví, přihnuté, s vyšívanými loktuškami bílými neb i tmavými, zavázanými pod bradou, s krátkými sukněmi a širokými fěrtochy, s bílými neb i červenými punčochami do botek bez podpatků. Zhnědlé tváře měly samou rýhu a vrásku. Každá držíc tlusté knížky modlicí se šátečkem semknuty na prsou, vykračovala dlouhými kroky, v pravo, v levo nehledíc.

Domácí ženštiny, jež přicházely kus za těmi uhánějícími podhoračkami, tolik nepospíchaly. Šly samé vdané, pro svobodnice byla „hrubá“. Všecky byly už více po módě, jenom mezi staršími baráčnicemi a chalupnicemi zasvítily ještě sněhobílé pleny, zapestrily se loktušky i zástěry všech jasných barev, kmitl se duhový špenzr i zvoncová sukně velkých záhybů. Ale majetnic takových ústrojů bylo poskrovnu a mezi ty bysterské hlavní a lepší se ani nepletly.

Šla paní starostová s Mokříšskou, starostová v těžkém salupu, pověšeném na ramenou, na hlavě majíc krajkový bílý čepec s hojnými květy i s rudými třešněmi, Mokříška dokonce v klobouku se širokou pestrou stuhou, jež vzadu visela jí do týla, a ve světlých šatech na krinolině. Loudaly se a hovořily živě; Mokříščin švitořivý hlásek rozléhal se, až se ženské ohlížely a smály. Vysoká, zdlouha tlapající Rudová kráčela s Bourkou od lávky, jež hlavu měla v týle, všecka kynula a šustila hedvábím; Bourka od topola, tuze zardělá, byla s mlynářkou, obě v nových hezkých vlnáčích a se šátečky na hlavách. Podzimková, také všecka nová, kráčela se starou Šatopletkou, jejíž oči těkaly na všechny strany, Munzarka hovořila do Pácalky. Ty dvě nebyly sic tak vystrojeny, ale přec jen měly sukně pořádně dlouhé a salupy pod bradou sešpendleny, ne po staru na uzel. Stará Škutinka, velmi ohnuta, těžký Nebeklíč tisknouc k prsům, sama stranou se kolíbala.

Se silnice se sousedky rozcházely k svým příbytkům, ale nešly rovnou do stavení, u zahrádek postály a hovořily.

Voralka vracela se z ranní s Caromejkou; hospodyně i ve svém nedělním tmavém salupu měla záda přihnuta, i hlavu chýlila, kdežto Caromejka šla vedle ní vzpřímena, ale hubená a zamračena. Šly samy dvě poslední, za nimi už jen pár dědečeků v dlouhých šosácích loudalo se z libočanského chrámu.

Caromejka celou cestu Voralce vyprávěla, co ta která měla dnes nového a co bylo již od

lonska; i o modlicích knížkách věděla, kdy a zač je tatíkové na jarmarce neb o pouti koupili. A vypravovala, že slyšela, obě Bourové že si na pout hodlají dokonce pořídít hodinky — zlaté, malinké, jako libočanská doktorka nosí; Boura od topola že si teď pořídil hodiny na stěnu a že hrají kolik kousků, Boura od lávky že je už taky shání, ale že chce mít kousky jiné, hezčí. Povídaley si také, za koho byly dnes po kázání a po mši Otčenáše, a Caromejka vykládala, kdo na to ono modlení dal a jaké to vlastně bylo přátelstvo.

Před starostovým barákem se Caromejka zastavila a byla by ráda ještě dále vykládala, ale Voralka pravila, že musí domů, aby se zas táta s hochem vypravili na hrubou.

„To víte, Váša se do toho nového munduru vystrojil už ráno — bití by byl málem dostal, jak s tím na nás hartusil,“ smála se odcházejíc.

Váša si už notnou chvíli vykračoval po záspi; čepičku s pírkem každou chvíli sundával, pírkó rozfukoval a zas hladil, kabát rozepínal a zase zapínal. Už několikráte zašel do světnice, vynesl kartáče, aby boty ještě přetřel, protože se mu dost neleskly; nadarmo mu tatík vykládal, že se proto nelesknou, protože dosud bývaly mazány mastným, a že marně na ně vyplácává leštidla.

Julka v koutku u postele ještě v té umudněn týdnenní košilce seděla u svých kraviček a laskala se s panenkou, Manka rozcuchaná, ve všední modračce u stolu psala na tabulce úlohu; kamínek

zarýval se jí do břidlice a skřípal, takže Voral několikrát zahuboval, že to až do kostí proniká.

Stál před zrcadlem a vázal si šátek; ale sotvaže zavázal, rozvazoval znova, hleděl jej složití hodně uzounce, aby se límeček dal přehrnouti hezky hluboko. Už se při tom zlobil a bručel: „Nikdo to už tak nenosí — jen já a staří dědkové dosud šátek vysoko vážou a jen kraj límečku ohrnují — pro pošklebek abych byl!“

„A jak to nosí, tatínku?“ pozorovavši jej zeptala se Manka.

„Co pak jsi neviděla? Pořádný límec, ohnutý až dolů a jen ty motejlíky pod to strkají — takhle je člověk jako uškrcený. Když ona si naše maminka ničeho nevšimne!“

Ale když žena kráčela po záspi, honem to dovázal a oblekl vestu. Zapínaje ji pomyslil si, že teď už také žádný takový hospodář, jako je on, není bez hodinek — ale dlouho nerozjímal, pospíchal zatopit.

Žena odstrojivši se v komoře, mlčky přišla do světnice a s pece sundala mísu s těstem, jež jí tatík prve zadělal. Sedíc u kamen a míchajíc vypravovala: „Starý dnes kázal, a pane, vzal to pořádně. Povídal, jaká byla Panenka Maria chudobná panna, a přec že si ji Pánbůh vyvolil — a začal pak o nynějších holkách, jaké jsou marné, jen samá paráda, samá rukavička a mašle, jak se i v tomto kostele před Hospodinem kroutí, jedna po druhé že se dívá a zpytuje, a místo pobožnosti že mají v hlavě jen tu světskou pejchu. Povídal, teď že už dávno neplatí, co Staročesi

říkávali: Sedávej, panenke, v koutě, ctnostná-li's, najdou tě!“

„I co pak starý, ten on umí vždycky ještě rozebrat,“ procházej se světnicí, svědčil Voral, ale také pozoroval, má-li boty v pořádku.

„Inu, starší tetky a ze vzdálenějších vesnic všecky kývaly, že je boží pravda, co povídá. A na krchově potom bylo smíchu a vejkladů.“

„Pane, to věřím, když ony takové tetky něco dostanou do práce —“

„Ale je to pravda,“ rozhodněji řekla žena, „povídala mi cestou Kuliška, co se tady v každé chalupě, ba i v baráku a na podruží teď na jaře řídí, aby jen každá byla nová. Holky, které chodí jen na vejdělek, všechno hodí na parádu, a ty vdané — nikdo by nevěřil, kdyby neviděl! To je nového šatstva, rukavičky hned svlékají, hned zas oblékají, prstýnky to má na rukou a jaké modlitby mají — jenom že se do nich kale nepodívají!“

„Vždyť ty jsi si za svobodna taky pěkně chodila“ — a stoje před ní, zíral na ni s úsměvem.

„Chodila — ale kdež pak tenkrát a teď! Už když jsem z Polánky přicházela do kostela, ledačeho jsem si všimla, ale nestarala jsem se, protože jsem nevěděla, odkud a kdo jsou.“

„Inu, když jim to stačuje, ať se strojí!“

„To je to — když jim stačuje! Jako ty Bourky — hedvábím jen šustí a tváře div se jim nerozpuknou. Však, pane, povídala Caromejka, rozolka že pořád musí být doma — a pivo prý

pijou každý den a jen se pořád masuje. A ta mlynářka a Škaloudka ze zahrady — darmo mluvit!“

„Nasekají teď peněz na železnici — to je kamene, co ve svém nalámou a odvezou —“

Žena přisvědčovala. „Povídala Čaromejka, u těch Bourů že mají skoro každou neděli doma šejdovec, flašinet nebo harfu, tancuje se pry, jí a pije až dlouho do noci.“

„A tátové mastí karty —“

„O jaké prý peníze! Kam to tak, Bože, může dojít?“

„Je to pravda, je,“ pravil, oblékaje si kabát, „ale co bysme se starali.“

„Děti, dost možná, že budou jednou naříkat,“ a rozjímala, že tuhle tatík od vánoc pěkný groš přinesl a jak to hned naskočilo.

„I jojo,“ kýval posazuje si před zrcadlem klobouk, „a mohli by ledacos, každý by jim přál, jen kdyby dělali s rozumem.“

Voralka pohleděvši naň zasmála se: „Tyť se už taky před zrcadlem kroutíš!“

Přihladil si ještě vlasy za uši, bílý šátek strčil do zadní kapsy, růžek jeho nechal vystrčený, a dav s Bohem! odcházel.

Na záspi chytil jej Váša za ruku a šli.

Voralka přistoupivši k oknu, dívala se za nimi, pokud nezašli, a potom s úsměvem povídala Mance: „Vida, jakého náš tatínek ještě dělá chlapíka, když se ustrojí!“ —

V libočanském kostele, v němž ještě po ranní vonělo kadidlo, scházeli se koláturníci, kteří ráno doma hlídali: v lavicích v pravo muži hospodáři,

v levo babky vejměnice a starší holky. Na prostranství před lavicemi stavěly se dívky — ale jen ty bez klobouků. Přišla dívka všeccka vyžehlená s hedvábným šátečkem na hlavě, s náramkem na ruce, nadzvedla vrchní sukni, ale tak, aby se objevilo, že má pod ní několik bílých, vyšívaných, poklekla, bila se v prsa, a již přehlížela ostatní. Šepot vanul tu v pestrém zástupu. U ‚božšho stolu‘ stáli v levo dívky školačky, v pravo hoši; tam se také postavil Voralův Váša.

Kluci nastavěli se kolem něho a se všech stran si jej prohlíželi.

Ve výši padala okny celá zátopa světla, v níž třpytilo se zlato oltáře, a prach ve vzduchu skvěl se duhově.

Když kostelník Kužel, pro maličkou postavu zvaný Kužílek, zazvonil, po několika akordech starých varhan rozvlnila se pod klenbami mocná stará píseň: „Otče náš, milý Pane, dej nám Ducha svatého!“

Hned na počátku kázání celé dvě třetiny chrámu byly pokojny, nikdo příchodem nerušil, ledaže tam v předu opozdilý školák sakristií se vplížil; ale vzadu pod kůrem bylo skoro prázdnó, tam teprve během kázání přicházeli vesničtí mladíci, vystrojení, vonících vlasů, s řetězy na vestách, s pestrými mašlemi pod krkem.

A slova prošedivělého, usmívavého pana faráře slétala s kazatelny.

Také obě strany kruchty byly po začátku prázdný, a jen starý pan učitel odehrav píseň

před kázáním, po špičkách snášel hudební nástroje a rozdíl noty na figurálku.

Venku, před hlavními vraty, na hřbitově, bylo živo; tam scházely se slečny libočanské i ty z vesnic, jež mohly se jim rovnati — jako Lídy Vejběrova z Bystrého. Doktorovy tu byly, správcovy, kasírovi, z pošty, fořtova a jiné také z měšťanských domů a mezi nimi úředníčkové ze zámku, z továrny, myslivecký mládenec, pan expeditor, asistent, mladí páni učitelé. Zvěděvše po ranní, o čem je dnes kázání, nedaleko dveří naslouchali, usmívali se, posuzovali. Všecky ty slečny souhlasily, že dobře to pan farář povídá, protože se teď už každá Nána vesnická v neděli vystrojí, rukavičky natáhne na velké mozolné ruce, hrubé vlasy stočí do sífky, botky s vysokými podpatky oblékne na nohu, jež všedního dne ze široka bosa tlapala doma i ve stodole, v chlévě i na dvoře, prstýnky navlékne, mašle na krk uváže, náramky si nastrčí a myslí, že se může rovnat skutečným slečnám, které v tom vyrostly, a jež si to mohou dovolit.

Teprve po kázání, když chrámem rozšuměly se modlitby, všickni chvátali na kůr.

Slečny odloživše sluníky, křižovaly se dotýkajíce se špičkami prstíků ozávojobovaných tváří; a hned zas jim bylo do hovoru i do smíchu.

Starý pan učitel sedě za varhanami a všecko v pravo v levo, na kůru i dole pozoruje, vida, jak při prvním úsměvu jara všecko se již opestřilo a vyšnořilo, nahnul se k panu Šestipánovi, dlouhému pekaři, jenž už třicet roků na libočanském

kůru zpíval bas: „Kostel — boží služby — ale taky výstava, výstava hadrů!“ A pan Šestipán ohýbal se smíchem a potom svědčil: „Ba to, ba to!“

Když veselá hudba mešní zazvučela chrámem, hlavy v kloboucích plných květů, ovoce i pentlí i ty hlavy v hedvábných šátečkách zadívaly se do knížek, zdobně vázaných. Hospodáři říkali na Modlitbách, jež přinesli si v šose, někteří z paměti se modlili, a ty stařenky, jejichž šedivé hlavičky byly dosud v bílých nebo černých vyšívaných loktuškách, klonily se nad tlusté Nebeklíče, jejichž listy byly již tmavé a litery na nich veliké, starodávné.

Sotva že zvonek při požehnání docinkal, zástup mladíků, jenž stál za lavicemi, už byl z kostela venku a ve chvílce jako když ho hřbitovem rozstříkne. Do plného slunečna vyrojil se dav dívek planoucích tváří a hned zavířily tu veselé hlasy i smích; ale jako když do hrsti kvítí foukneš, tak se také rozptýlily hřbitovem. A jiné davy hrnuly se z chrámových dveří.

Vyšla i Haňáčka, všecka černě oděná; klidna šla, v tvářích mírně zardělá. Jedva však ze zástupu dostala se na hřbitov, už před ní stál Vejběra a smekaje světlý širák pozdravoval tím svým mdlým, vyšeptalým hlasem: „I podívejme, paní Haňáková taky v kostele?“ a podával jí ruku.

„Dobry poledne, pane starosto,“ klidně děkovala a modrýma očima přímo naň pohleděla.

„Tak se svezeme do Bystřého, svezeme?“ ptal se, oko maje přimhouřeno a v koutku rtů úsměv.

„Stavím se tady — pěkně se poroučím,“ odvětila a již byla mezi hroby a šla k čerstvé vysoké mohyle, novým drnem obložené, obsázené štěpnými sedmikrásami, ještě zavítymi.

Starosta všecek překvapen díval se za ní — ale potom zvolna loudal se k východu.

U vrat se ještě ohlédl — — klečela u hrobu, majíc východ ze hřbitova za sebou.

Voral s Vášou již také šli tvrdou hřbitovní cestou.

„Vysmívali se mi, takové čepice že nosí jenom na Polánce — a ten kabát že mám u krku jako chomout,“ vypravoval Váša v očích maje lítost, v tvářích hněv.

Voral zadívav se mu na límec, honem jej urovnával.

„Povídali mi: To ti jistě šil ten Caromio! a vyšklibali se.“

„I nech kluky hloupé, jen kdyby takový kabátek měli,“ mrzutě těšil jej Voral.

Na silnici vyšli z posledních. Voral nechávaje hoška trochu napřed, stále pozoroval, jak mu to přeci sluší, a říkal si, že ti kluci přec jen mají pravdu, že to Kuliš už kale neumí. Ale nevidáno — záleží něco na módě, jen když je oblečen v pořádném, neumazán, nerozedřen, vymlouval si zas — ale v minutce znova jej mrzelo, že pošklebky nepřestávají. „Mají zlost, že nemají čepičku jako ty s tím pěkným pírkem; hezky ti sluší, Vášo!“ hleděl synka potěšit.

„Dej Pánbůh dobrý poledne,“ ozvalo se za nimi, a Voral rychle se obrátil. Již podle hlasu poznal Haňáčku.

„I pěkně vítám — paní Haňáková,“ usmíval se a honem smekal.

„Á — Váša celý nový!“ chválila a hocha pohladila.

„I právě mi žaluje, že se mu v kostele pošklíbal, že mu to Kuliš kloudně neušil,“ veseleji povídal otec.

Haňáčka pohleděla na chlapcův oděv a řekla: „I nech je — to oni se smějou každému!“ a obrátivši se k Voralovi zeptala se: „Tak mě vezmete s sebou do Bystrého?“

„I toť vezmeme — bonejt bysme nevzali,“ smál se rozpačitě. Do tváří se jí nepodíval, ale oči přesmekly se mu po vysokém poprsí jejím a statné postavě.

Přidala se ke straně hochově, a šli.

„Ten pan farář to dnes sebral, vidíte?“ smála se, ale oči měla upřeny v předních zástupech.

„Pane, sebral, sebral,“ kýval Voral. Přemýšlel, co by dále hovořil, ale nic mu nechtělo napadnout; šel nehledě v pravo v levo. Se ženskými vůbec dávno řečí nevedl, a tahle Haňáčka byla také trochu jiná, nedalo se s ní jen tak snadno povídat.

„Pěkně nám to začíná svítit,“ až na libočanském náměstí znovu začal rozprávku.

„Pěkně — už děláte v poli?“ a podívala se naň.

Přihladil si vlasy za uši, a oči maje sklopeny odpovídal: „I dosud jen tak drobotinu,

ale zejtra se chystám — už se na to těším,“ a usmál se.

„Letos budete dělat s koněm.“

Rychle na ni pohleděl a přisvědčoval. „Dávno jsem s ním nedělal — co jsem z domu — doma arcí vždycky s koněm, měli jsme všechno větší než tam na Polánce.“

„Povídala mi naše Kuliška,“ kývla Haňačka.

„U pánů jsem jezdíval jen s párem — a na vojně jsem byl taky na koni —“

Haňačka stále jen mlčky přisvědčovala, ale hleděla v dál.

Voral opět nevěděl z místa, ale byl rád, že řekl aspoň tolik — a že to řekl důkladně — aby si snad nemyslila, že je docela nějaký sprostáček, jenž o světě nic neví.

„Co pak paní Voralová dělá?“ sama jej vyrušila.

„Děkuju, děkuju za optanou — no, jen tak pořád běhá a shání —“

„Nezlobila se, že jsem k vám ondy zaběhla?“ a při té otázce zase se naň zcela upřímně podívala.

„To Pánbůh chraň,“ horlivě spustil, „proč pak by se zlobila, to by bylo pěkné. A Julka měla nějakou radost z panenky — pořád si s ní hraje!“

„Chudáček, a jen jsem jí to tak honem spíchla.“

„A holky jak byly učesané — tuze se mi ty hlavičky líbily!“ a směje se, sám si přikyvoval.

„Musím jim zas nějakou panenku ušít, ale nějakou kloudnější!“

„I nač pak takovou škodu —“

„To není žádná škoda — mám děti ráda, proč bych jim to neudělala, když mají takovou radost.“

Zas šli mlčky; ale Voralovi pořád se do mysli vracela slova: „Mám děti ráda.“

„Tak jste kupovali na jarmarce, kupovali?“

„I krávu jsme koupili — teď má moje zas o kus práce víc.“ Voral jindy vždycky říkával „naše máma“ nebo Bára, ale teď řekl „moje“, jak to v Libočanech slýchával.

„To je hospodyně!“ pochválila Haňačka.

„Ó, to je,“ kývl a už už chtěl dodat: jenom škoda, že si taky víc nevšímá lidí, že jen tomu dření hová — ale polkl to, napadloť mu, že se s Haňačkou přec jen tak nezná, aby před ní o ženě tak mluvil.

„Však je to docbře,“ velebila, „mně by se bylo taky líbilo dělat po hospodářství a shánět —“

Voral se zasmál: „No, do takové všelijaké práce by paní Haňáková —“

Ale tu se naň podívala všhecka oživělá a spustila: „Myslíte, že bych byla nedělala? Že bych se snad byla styděla?“

Voral opět přihlazoval vlasy: „No, to zrovna ne, ale každý přec jen pro každou práci není —“

„Ó, to byste se podíval, jak jsem já se první dva roky, co jsem byla s nebožtíkem mužem, činila. Vázala jsem, nakládala, skládala, mlátila“ — a vypravujíc to, zrovna rukama hrála a oči jí plesaly, jak jí ta vzpomínka všhecku oblažila. „Opálená jsem byla, ruce jsem už měla jako pořádná selka —“

Voral vida ji, úžasem měl ústa pootevřena. Tváře jí planuly a z celého těla sálalo jí tolik života — —

„Ale u nás to nebylo všechno nic platno,“ pokračovala smutně, „ano, kdybychom byli bývali třeba na malém, ale na neprodluženém, snad by to bylo všechno jináč dopadlo.“ Potom znova začala horlivě: „Já byla kolik roků v městě, pořád při jiném živobytí, ale když jsem se tu vdala, přišla jsem jako na jiný svět. Bože, to byla má radost, pomáhat v poli — okopávat, trávu trhat, odebírat — A když jsem pro jinou práci musela zůstat doma, aspoň jsem ráda donesla oběd nebo svačinu; poseděli jsme na mezi a popovídali. Jenom že on můj nebožtík už tenkrát do práce nebyl — za ruchadlem chodil jen málokdy, a to ještě jen v prvních dobách. Ó, často si vzpomínám, jak se mi líbivalo, když jsme spolu jezdili do pole — pěkně zrovna z našeho dvora, takže se člověk nemusel strojit, leda že tu jupku na sebe hodil. Sluníčko kolikrát pražilo, až to v klasech praskalo, jeden byl jako v ohni, ale to bylo přece jenom něco dočista jiného, nežli sedět pořád nad šitím, jak jsem dřív tolik roků sedávala.“

Z té Haňáččiny řeči zrovna sálalo; Voral usmívaje se vykračoval jako omladlý. „I toť bych měl říci, aby paní Haňáková přišla teda v létě pomoci —“

Mávla rukou, v níž nesla si knížky: „To už, pane, není to — když potom můj stonal, byl konec. Ale kdo ví, jestli přec někdy o žních nepřiběhnu!“ a zasmála se.

To již vcházeli do bysterské návsi.

Stavení, obklopená stromy ještě holými, slunila se v plné polední záři. Lidé, kteří šli z hrubé, rozprchlí se již k domovům; někde u zahrádky stál tatík jen bez kabátu a díval se na silnici, nebo ruce maje vzadu složený procházel se po záspi. Jemné bělavé čmoudy vystupovaly z komínů, a leckde od stavení vála teplá vůně dopékajících se buchet. Brabínek hospodský stál na prahu a spatřiv Haňáčku, zamnul rukama a volal: „I pěkně vítám, pěkně vítám!“ a popoběhl naproti. „Paní Haňáková jako mladice, jako svobodnice! Jestli pak, až bude muzika, přeci taky přijdete?“

„I kdo pak má kdy na takové věci myslet — mě už dávno všechny muziky přešly,“ smála se, ani se nezastavivši.

„I však ono to půjde, ono to půjde — to by bylo pěkné, vdovička jako karafiát,“ a Brabínek řehtaje se div se nerozsypal.

Haňáčka již si ani nevšimla, ale přidala do kroku, takže Váša vedle ní poklusával.

„Pane, na tohle já taky nejsem,“ pravil Voral. „Ne, že bych si rád nezatancoval, ale to bývalo, dokud jsem ještě s mojí za svobody chodíval.“

„Taky to neškodí, ale musí být všechno, aby byla chut do takové radovánky.“

Byli ještě kus od starostova baráku, ale Haňáčka zvolavši: „Tak s Pánembohem, dobré chutnání přeju!“ rychle zabočila se silnice.

Voral byl překvapen, že už utíká, sotva se vzpamatoval a opětoval: „Děkuju hezky,

taky nápodobně přeju —“ a sehnut mlčky kráčel dál.

Zatrachtílá ženská! táhlo mu hlavou, jak ta všecko poví a jak jí to dokonale sluší. Paní — selka — všecko dohromady — ale žádná pejcha a přetvářka. Prve bylo mu nevolno, že se k nim přidala, trapno, že nevěděl, co a jak hovořiti i jednatí, ale teď by s ní byl šel, kdo ví kam . . .

V tom za nimi jechal Rozumíš.

„Taky, taky s vdovičkou?“ mhouře oči šklebil se, když se Voral ohlédl.

„Bodejtl!“ s úsměvem kývl Voral.

„Vy ještě nemáte hlavu podle ošatky,“ pokračoval dohazovač, ale vida, že Voral nechápe, breptal: „No, víte, rozumíte, teď už polovice Bystráků, starých, mladých bude mít hlavy podle ošatky ostříhané.“

„Proč?“ divil se Voral.

„Proč! Dřív se smáli, že Caromio stříhá ještě po staru jen podle ošatky — a musejí stříhat jiný — teď se všecko táhne k němu do baráku!“ a zachectav se hřmotně, dodával mírněji: „Počkejte, počkejte, ode mne jste v Hořicích nemohl koupit!“

Voral začal kdesi cosi, ale Rozumíš odvětil krátce: „Nic neříkejte — vždyť se známe. Dobry chutnání!“ a podav ruku uháněl dále.

Voral s Vášou zabočili do branky.

„To je dost, že jdete,“ v síni vítala je hospodyně, „všecko ostatní je dávno doma.“

„Í to snad ne,“ usmál se a ve světnici svléknuv kabát, šel do chléva. Když se vrátil, Váša už u kamen dojídal z hlišáku polévku, a Manka

u okna dokusovala placku, hruškovými povídky namazanou. Julka spala na peci. Žena nalila do misky drobenku, a přisedli.

„Tak se mu zas kluci pošklebovali,“ povídala mezi jídlem. „Pomalů se jich budem muset chodit ptát, jak děti ustrojít.“

Voral jen přisvědčil.

Po chvíli začala zas: „Ale ty bys ty svoje kalhoty neměl snad Kulišovi dávat, aby ti to nezkazil — když už to stojí tolik peněz!“

Voral neodpovídal — přemýšlel — ale pak řekl: „Prosím tě, snad mně nedovede kalhoty ušít — já na tu parádu tak hledím!“

„Bodejť bys hleděl,“ zasmála se, ale ta slova jeho ji potěšila, myslila už, že se ho také chytá marnost; povědělať jí Manka, jak ráno bručel na límeček.

„Tak vám prý Haňáčka vykládala, jak ráda chodila do pole,“ smála se přinášejíc mísu s plackami.

„Toť vykládala,“ kývl s úsměvem.

„Ono se to povídá, ale kdyby měla opravdu den za dnem, sotvaže se začne otvírat —“

„I tak se mi opravdu zdálo, že do toho měla chut.“

„Prosím tě, hochu, takové ony toho napovídají! Takhle na chvíli by dělaly, točily se, až by jim sukně žustily — to ony ty holky správcovy v Libočanech taky chvíli nahrabovaly, aby zčervenaly a aby se o tom povídalo — ale šátky měly vždycky až na nos, aby je sluníčko neopálilo. Ale kdyby měly chodit bosy po str-

ništích, ruce mít rozedrané nebo jako kámen, hroudy tlouct, pohonět —“

„Vždyť se nemusí každý tak honit z roboty do roboty a odedřít každou práci!“

Voralka se zasmála. „Myslíš, že má dělat jako některé ty zdejší, víd? Někdo to udělat musí — či má se za to radši platit? Povídám, že to všechno jsou jen plané řeči nad lidi — škoda, že to znáš!“

Voral neodpověděl, a ženě se zdálo, že souhlasí. Jedl mlčky . . . ale nenadále sebou škubl, jakoby chtěl vyskočit, a spustil ostře: „Ale jíme my jako cikáni, každý jindy! Jedna už na peci spí, druhá se taky najedla sama, a třetí musel jíst zvlášť na lavici. Táta s mámou tuhle jedí sami!“

Voralka nechápala, co ho tak z ničeho nic napadlo; jindy jedl třeba sám a neřekl slova.

„I mělo to už hlad — nevidáno —“ odvětila.

„Ale to nemá být,“ huboval, „děti si mají zvykat pořádku, ne jíst, kdy jim napadne. Tuhle mají sedět za stolem a pořádně obědvat.“

„Že bys nehuboval — vždyť nestrojím na kolikero! Julka se najedla už v jedenáct hodin a zalezla na pec, ani jsem si nevšimla; Manka zas, že polévku nebude, a jen placek se držela, a Váša, sotva že to se sebe shodil, už spustil, že má náramný hlad. Proč ho taháš s takovou povídkou — mohli jste být dávno doma!“

Voralovi zamlaštělo v ústech — ale mlčel.

„A jak pak až budeme bývat na poli?“ usmála se.

„Právě proto, dokud jsme doma, mají si zvykat. Jen si všimni a zeptej se, jestli tady v pořádném stavení jí každý zvlášť!“ vykládal.

„Nevídáno — Bystráci — půjdeme se po staveních učit — k pánům —“

„Inu, hádat se nebudu!“ řekl hořce.

Jedli mlčky. Poslední slova jeho ženu domrzela — cítila, že muž měl pravdu a že jej zbytečně rozhněvala.

Když potom vstal a nACPával si, obrátila se k dětem: „Ať mi odpoledne nelítáte — Manko s Julou, půjdem potom k Haňáčce, aby vám vzala míru!“

„Půjdete? A to bych já mohl ke Kulišovi — ve všední den beztoho není kdy,“ jako by se nebylo nic stalo, pravil Voral.

Ženu potěšilo, že ho zase mrzutost tak brzy přešla, a pravila vlídně: „Jen aby ti to ušil k čemu — musíš si poručit!“

Přikývl a vyšel ven na záhrobeň — potom dál až za stodolu.

Díval se na dlouhý lán, do něhož se zítra chtěl pořádně dát, a těšil se, jak to půjde. Pokuřuje, zvolna šel vozovkou podél pole.

Vysoké modré nebe klenulo se nad selskými poli, jež vyhřívala se ve vlašnu jarního slunce a ležela ticha, již nedočkavě čekající, až se do nich zaboří rádla, až se v nich zas počnou hrabati tvrdé ruce a zahlaholí nad nimi jarý hovor a smích . . .

Když se Voral vracel, pohleděv k starostovu baráku maně vzpomněl si na Haňáččinu rozprávku, i co žena potom doma povídala, a pomysll si:

Žeť by sotva pohoněla jako Bára — a hnůj by taky sotva rozkejdala — a jak mu tak v duchu připadla v jediné staré modračce plandavé, s nohama až po kolena zamazanýma, polohlasně se zasmál.

Za chvíli potom šel se ženou a s oběma děvčaty do baráku; Váša zůstal doma na záspi hlídat. Voralka šla v baráku v pravo, muž na levo zaklepal.

Caromio právě na holé lavici natažen nejkrásněji chrupal, ale slyše, že někdo vchází, hned byl vzhůru a vítal: „Á — pěkně se vítáme — tak na ty kalhotky — povídala moje —“

Voral mu podal látku.

„Mmm — pěkná, pěkná,“ velebil Kuliš, „to každý nemůže mít!“ a vykuluje oči vztýčil ukazovák.

„Tak jsem dobře koupil?“ Kulišovou řečí potěšen usmíval se Voral.

„Po čem loket?“

„Po dvou jednuškách!“

„Áá — to je laciná, to je tuze laciná — a přec látka, že ji každý nemůže mít!“ a mlasknuv zaluskl prsty.

Ustříhnuv si proužky papíru, sešil je na míru, Voral ostře očima přeměřil a ptal se: „Tak jak si to budete přát?“

„No, pěkné nedělní kalhoty — pohodlné, slušné —“ přihlazuje si vlasy, rozpaky přešlapoval Voral.

Kuliš kýval, že rozumí. „Tak je to, tak — pohodlné a slušné — teď to ti panáci nosí, že noha sotva do nohavic vleze, ohnout se v tom ne-

může — ale jen když je to podle módy!“ a již měřil.

„Já na marnou parádu nedržím,“ pokračoval Voral, „ale aby to přec bylo aspoň trošku po nynějším, ne zrovna po staru —“

„O to žádnou starost — kdež pak po staru Vašíček už dělal v novém mundúru parádu!“

„Ale přišel mi, že se mu kluci smáli, že má kabát u krku jako chomout.“

Caromio zrudl a nemohl vypraviti slova, až se mu ústa pohybovala. „Tady to máte,“ vyhrkl, „to jsou ti panáci, tou módou všecho pokazili, poplašili. Jako chomout — takový kabátek! Až ho bude Váša dotrhávat, potom si povíme!“

Voral neodpověděl, až když Kuliš všecho si důkladně naměřil, řekl: „A tak zas půjdu —“

Kuliš ho vyprovázel.

Na síni se Voral zastavil a pravil:

„Moje je vedle u paní Haňákové, na záspi na ni počkám!“

„I to jen dál, jen dál!“ pobízel krejčí.

Voral váhal — ale v tom se otevřely dveře, a Haňáčka smějíc se v nich, volala: „Jsou tady, jsou — jen pojdte dál, pane Voral!“

Voral smeknuv, přihlazoval vlasy a švižně vstoupiv k ní do světnice živě pozdravoval. Rozhlédnuv se, překvapen stanul u dveří. Jasná byla Haňáččina světnička, čistá a pěkná jako pokoj; nikdo by ji v takovém baráku nebyl hledal. Vystlané dvě postele byly pod háčkovánými pokrývkami, stůl pod sněhovým ubrusem; i skleník

tu stál, pěkné tvrdé židle, hezké obrazy, okna byla plná zeleně a záclonky je obepínaly.

Haňačka podávajíc židli pobízela, aby se posadil.

„Děkuju hezky, děkuju — no, abych neodnesl spaní —“ a roztáhnuv šosy, usedl.

Haňačka ještě doměřovala Julky; když byla hotova, objala ji, políbila a pravila.

„Tak, děvenko, to ti to bude v nových šatech slušet!“

Voralka seděvši na lavičce u kamen zamračena, teď vstala a pobídla:

„Tak zas půjdem!“

„I poseďte, paní Voralová —“

Ale Voralka šla ke dveřím.

Když je Haňačka vyprovázela až na náves, Voralka jdouc vedle ní povídala pořád tak zamyšlena: „Ještě jsem chtěla o nějakou radu — ale když táta vlezl za mnou, musím přijít jindy!“

Haňačka tázavě na ni pohlédla.

„I k vůli košilím jsem chtěla —“

„Jen přijďte, paní Voralová, když tu nejsou učednice, sedím pořád sama doma.“

Haňačka na rozchodu ještě děti pohládila a děkujíc za návštěvu zvala: „A zas přijďte!“

Manželé Voralovi šli mlčky vedle sebe, on pořád s úsměvem na rtech. Až doma na záspi promluvil: „Je tam pěkná sednička, vid?“

Voralka chvílku mlčela — potom pohodila hlavou a řekla: „Bodejť by se tobě byla nelsbila! Prosim tě, taková paní — je sama, může si to strojit! Kdyby jí dal tři děti k tomu!“

Voral neodpověděl, ale vešed do světnice zastavil se hned u dveří a rozhlížel se.

„Inu, u nás to takové není!“ pozorujíc ho řekla s trpkým úsměvem.

„To vidím taky,“ odvětil zdánlivě klidně, ale Voraška jehličku ucítila.

„Já nejsem taková paní, abych mohla utírat a prostírat — — a mluvit taky tak neumím!“

Svléknuv kabát vzal dýmku a šel si sednout na zásep,

IX.

Tmavou jarní noc tichou a vlažnou prolínalo ranní šero. Nejprve tam na východě počalo řidnoutí a v temnu zvolna blednoucím začernalo se pozadí starého lesa, potom i dále vnikaly šeré zášlehy, jimiž pronikaly tmavé postavy velikých stromů; i vesnice jako černé ostrovy zatemněly se v mlhavu.

Potom se tam na luzích v podlesí počaly zdvihati šedé, při blednoucím východu modrající postavy z mlžin; výš a výše se zdvihaly a jedna za druhou se ploužila. Jak se východ víc a víc jasnil, mlhová roucha bělela i fialověla.

I nebe ve výši a dále k západu bledlo, beránkové čupřiny se na něm zabělely, stříbrně zaleskly, a na pokraji jejich počalo svítati růžové lemování. Tu již se mlžné postavy počaly opět

skláněti k zemi. Ranní jásot kohoutí rozléhal se tichem čistého jarního jitra.

Východ zasvítit bílým žhavem, jež počalo jiskřiti. Jehličnatý les stál před ním v plné nádhře, dole tmavomodrý, ve výši samá rozlitá zlatá zeleň, mezi níž pronikaly žhavé pruhy.

Rovina polí, mezemi rozsekaná na šedé, hnědé i černé plochy, tichá, dumná ležela pod klenbou nebes. Skřivani z nich vylétli, a krajem zazvučely třepetavé jejich zpěvy.

V té chvíli Voral již poloustrojen stál na záspi a přes náves hleděl k východu. Jasně se tam díval, protože den rozvíral se čistě, svěže — bez královského roucha zkrvavělého, ale také nezakuklen do mračného pláště; vstával dnešní den v čistě prosté říze a usmíval se mírně a tklivě.

Za krátko potom zapištěl rumpál, na němž Voral do studny pouštěl okov, aby napojil koně. Voralka také byla vzhůru a chystala dobytku.

Sotva že slunce vystouplo nad les, z Voralova dvora do polí vyjížděl bílý kůň, zapřažený do ručadla, položeného na rozpory, a Voral oprati drže v ruce, kráčel vedle něho. Radlice byla čerstvě naložená a zostřená, ještě tkvěl na ní tmavomodrý nádech, s nímž přinesl ji před několika dny z kovárný.

V šíru bylo dosud placho, nikde ani človíčka; jen někde v dáli po silnici hrčel vůz. A skřivani zpívali; hned tu, hned onde vytryskl některý z hrud, ztrácel se ve výši a jen tóny jeho rozstříkovaly se čistě.

Voral dojev k poli, na němž rozházena byla mrva, sundal ruchadlo a připraviv je k první brázdě řekl: „Tak s Pánembohem!“ a opřev se o kleče pobídl koně. Ukrajovaná půda počala se pokládati na strniště a za ruchadlem zalesklo se dno čerstvé brázd. Kůň odfrkuje si, bystře vykračoval, takže Voral chvílemi za ruchadlem div neklusal. Brázd přibývalo — dva záhony víc a více se šířily. Vzduchem zafrčelo hejno špačků a spustilo se na blízkém jetelovém strništi. Vesele čířikajíce vykračovali si polem a bělavé zobáky jejich klofaly v půdu.

Když asi po hodině Voralka nesla do pole snídani, na lánu loňského strniště temněl se již tmavý, čerstvě zoraný pás, v němž jiskřila sklíčka a střípky, a po němž vykračovali si špačkové, radujíce se z hojného živobyť.

„Tak jak to jde, jak?“ s úsměvem volala na muže.

„Chvála Bohu, dobře, jak vidíš, jen se to krájí, kdyby tak všecko šlo, byla by radost rucht.“ Usednuv na ruchadlo, do notného hliňáku kávy nadrobil si chleba a jedl. Voralka stojíc před ním rozhlížela se po poli.

Již asi na dvou chodily také před ruchadlem strakaté krávy, a hlasy oráčů, o kleče opřených, rozléhaly se slunným ránem. Střechy bysterských stavení byly polity sluncem, a vrcholky stromů svítily v jeho záři.

Když Voral posnídal, zahřát hodil kabát na mez a již opět chvátal čerstvou brázdou. Žena

chvilku se za ním dívala, potom rozveselena vrátila se domů.

Slunce výš a výše vystupovalo, a krůpěje na květech devětsilu a orseje se ztrácely. Země, jež dlouho mrtvě snila, nyní povrchem, čerstvě zoraným, počala zhloubi vydychovati.

Až do poledne Voral ruchal — až když na svatojanské kapli bysterské zahlaholil zvonek, sklopil zas ruchadlo a jel domů. Byla chvíle odpočinku — ne tak k vůli oráči, jako pro koně.

Odpoledne začalo se na novo. Voral měl radost z té práce, liboval si, jak se v dobré půdě s koněm pěkně dělá, to že je jiné nežli bývalo na Polánce s kravkami. Když po notném honu zas ustál, došel si k mezi, kde pod kabátem ležel uzlík s notným krajícem chleba s tvarohem; opět usednuv na ruchadlo, svačil. Ukrajuje notná sousta, pozoroval jiné oráče, i jejich dílo vykonané. A napadlo mu, že kdyby tu teď místo něho seděl nebožtík Haňák, byla by mu žena sama přinesla svačinu. Stála by tuhle naproti němu a povídali by si. Žeť by smutku na pole nepřinesla — musít každý říci, že je ženská šikovná, jadrná, moudrá; kdyby on nebožtík býval jiný člověk, byli by se přece museli na živnosti udržet, třebaže ji měli prodlouženou. Při tom začal počítat, co mohli rokem vydělat, jak uplácat, a dostal se tak opět na své plány, na své naděje hospodářské.

K večeru přiběhl na pole Váša a žadonil, aby směl pohonět. Voral mu opratí nedal, jen bič mu půjčil, a hošek vykračuje vedle koně pošvihoval ve vzduchu, zapráskal a pořád šimlu pobízel,

hladil, popleskával. Otcí házel otázku za otázkou, ale tatík odpovídal rád.

Jelí domů již za soumraku; Váša měl teď i oprati a vedle šimly si vykračoval. Voral, ruce maje vzadu skříženy, šel vzadu sám. Myslí už na zítřek — co asi za druhý den dokáže. Docházejí k stodole, pohleděl na starostův barák, a napadlo mu, že se Lojzíčkoví jezdilo vesele domů, když žena tak radostně čekávala; to ono potom bývalo řečí při večeři. A představil si, jaká bude teď jeho vlastní večeře — nedomyslíl však, odplivl si a broukl: „To všichni čerti vědí, co se mi pořád —“ Když si po večeři a po práci v chlévě šel sednout před zahrádku na starý, ležící prapisek, travou obrůstající, sotva že si nacpal, přihnul se Caromio, všecek v oblacích.

„Hovíte si, hovíte?“ volal z daleka. „Koukal jsem odpoledne, jak jste se na poli honil — pěkně se, myslím, dělalo?“

Voral chválil, že se země krájela jako chleba.

„Teď zrovna od nás odešel starosta,“ usedaje vedle Voralu bručel Kuliš.

„Ale —“

„I tak na večer přichází — jednou jako by šel odněkud z pole, jindy zas, jsem-li na záspi, přijde a začne o vojně — ale to je —“ a Kuliš odplivl.

Voral, jako by nerozuměl, obrátil se k němu.

Kuliš přimhouřil oči a vypravoval tlumeně, ale štiplavě: „To on pořád kouká, nevyjde-li naše mladá. Žeť ona se k vůli němu ani neukáže, ale někdy přec nevědomky vyjde; to potom začne

tím svým hláskem oulisně — oulisně a natahuje to, jakoby se chtěl rozezpívat. A jen kde může štípnout nebo aspoň pohládit.“

Voral rychle bafal.

„Ale kdež pak naše mladá — to si přijde na pravou! Ženská, která ještě pláče po tom, kterého loni pochovala, si snad všimne strejce starého, ženatého — i kdyby byl sebe větší pán.“

„I čerta, věřte ženským,“ broukl Voral.

„Inu, inu, toť známe — ale naše si nic takového nepotřebuje začínat — až bude chtít, přijdou jiní lidé a ve všem pořádku. Vždyť jí tamhle tetka hradecká už prý kolikrát ve psaní nadhodila, že by tam byl hodný člověk — ale kdež pak naše mladá!“

„A co Vejběrka — nehubuje?“

„To by jí bylo platno — a je beztoho už celá scvrklá a kňouravá —“

Voral se dal do hlasitého smíchu: „Vy jste taky podšívka, mistře!“

„Potom — pan Vejběra! — vždyť on je starosta, ten přec musí lidem poradit, starat se o ně, ne?“ a Kuliš stranou zamžoural na Voralu. „Ale caro mio, v tom Francouzsku to dopadlo, tam to dopadlo!“ zabočil.

Voral se sice o tyto věci málo staral, ale býval přece rád, když doslechl, co se ve světě děje. Teď však mu Kulišova odbočka nebyla právě vhod — ale ten spustil výklad: „Že Prajzi vyhráli, víte — zrada, samá zrada — tuhle už na konci února vmaširovali do Paříže. Jen si tak myslím, jak těm chudášům Francouzům bylo. Kriste Ježíši!

Já vím, jak mně bylo, když sem v šestašedesátém přitáhli a když se jich tuhle po zahradách modralo. Ne že by snad ti sprostí byli bývali zlí lidé — já ze ještě z vojny německy umím, dost pěkně jsem s nimi povídal a také jsem si všiml, že se tuze rádi modlili: rozlezli se po stavení a na knížkách tiše říkali —“

„Taky jsme je měli, taky,“ kýval Voral. „Přihnalo se jich na zahradu hrůza — já byl sám doma, ženu s Vášou a Mankou jsem poslal na Lhotku k pantátovi, protože jsem nevěděl, co se bude dít. Inu, zpočátku křičeli, křičeli, ale že jsem se s nimi přece také smluvil, protože jsem za mlada s tatínkem jezdíval na hora do bělidla, potom jsem byl u těch pánů i na vojně nějaký čásek, a když jsem jim stavení zotvíral a dal všecko mléko, které ve sklepě bylo, mlčeli. Zrovna na dvoře si rozdělali ohně a topili tam — já se jen křížoval, aby mi chalupu nezapálili.“

„Taky tuhle na tom dvoře jich bylo kolem ohňů jako much!“ skočil mu do řeči Kuliš. „Ale co pak to — ale když tam ve Francouzsku vešli do Paříže, to ono těm Francouzům srdce pukalo! V ulicích, kudy jeli, všechna okna byla zavřena, nikde ani človíčka se neukázalo. Pražský král nejel, toho pejcha přeci rozešla, jenom syna poslal — a Bismark, ten Bismark!“ a Kuliš zahrozil pěstí. „Já jen se dívím, že tam někde z okna —“ a Caromio vypouliv oči namířil ruku.

„I prosím vás, bylo by jim třeba ještě hůř —“

„Co už je horšího mohlo potkat — krásný kus

země jim vzali, platit budou, že to svět neslychal — a ten to všechno spískal!“

„A to vypravuje starosta paní Haňákové?“

Kuliš z kázání vyrušen mrzutě zabafal. „No, mně to vypravuje, ale je rád, když ona taky poslouchá. Jenom že já to všechno už vím, a on si myslí, že přišel s něčím novým. Jako teď, že máme toho ministra Hohenwarta, starosta pořád pro-rokuje, jak se všechno změní. Já zas říkám: I kdo pak ví!“

„To máte pravdu, nedá nám žádný nic — leda trochu daní —“

„Tenhle by snad — snad — jenom jestli mu do toho něco nevrže. Vždyť si na mou milou český národ taky něco zaslouží — či je nad českého vojáka? Když jsme tak v Itálii stávali v řadách a některý ten velký přehlížel, jak přijel k našemu regimentu, vždycky kýval a říkal: Á Češi — naši Češi!“

„Vždyť jsem to věděla, že zas káže,“ z prava přiletěl ostrý Caromejčin hlas.

Kuliš odplivl a broukl: „Můžu-li pak já paty vytáhnout?“

„Ještě málo se za den nalítáš a narozkládáš?“ bublala, ale rozuměli, že je to na prázdno . . .

Za časného jitra Voral opět vyjel do pole, a jako prvého dne opět až do soumraku lopotil se na své půdě. A tak den za dnem. Denní práce úsilovná, bez oddechu, všechna jej zaujala, bylo mu, jakoby prudce, úprkem ubíhal k vzdálenému cíli, k němuž chtěl dorazit co nejdřív, nevida, neslyše, co se kolem něho děje a necítě potu ni

únavy. Cílem tím byla ukončená všecka jarní práce polní. Voral i ve snu vídal ten dlouhý pás svých polí všečen již vzdělaný, kusy zelenající se osením, jiné rozlinkované řádky mladé řepy a brambor . . . Po několika dnech chodila s ním do pole žena: pohoněla, sama vláčela, a když půdu připravili, také síla. Pytel s obilím majíc po boku, chodila polem a rozhazovala boží zrní jako muž. Lidé z jiných polí dívali se na ni jako na něco nevidaného — v Bystrém už hodně dávno neviděli ženskou síti, to vídalo se leda ještě v těch zastrčených vískách dále v horách. V Bystrém ženské při setí mnoho práce nedělaly, ledaže služebná některá hroudy tloukla a kraje zaseté role uhrabovala. To Voralka také všecko dělala, ale vedle toho pomáhala jako čeledín. Sluncem ožehlá, zpocená, až se jí košile na zádech lepila k tělu, ale při tom jako sukovatá, dělala od rána do noci. Dychtivost, všecku tu práci co nejdříve zmoci, hleděla z očí i jí. Děti přišedše ze školy přicházely za nimi, Váša s Mankou chvílemi pomohli pohonět, sbírat pejřavku i kamení a tlouci hroudy, nebo se batolili s Julkou, proháněli se po mezích, dováděli na vozové cestě a výskali na palouku. Stavení Voralovo bylo v tom čase liduprázdné, stále zamčené, jenom Caromejka, byla-li doma, časem přicházela dohlédnout, poseděla na lavičce na záspi, obešla stavení i stodolu. A Bysterští povídali si, jací jsou Voralovi dřiči, jak se oba i s dětmi v té své zemi hrabou. A dlouhý pás role měnil se den za dnem, pěkně se měnil, takže Voral rád se naň zadíval.

Así dvakráte jeda z pole viděl, že Haňáčka chodí po zahradě, a pomyslnil si, že se jí as při práci zastesklo a vyšla si, aby viděla do polí, kam za svým nebožtíkem chodívala. Povídala ondy v podvečer Caromejka, že ta ženská teď pořád sedí nad šitím, v noci že pracuje a ani v neděli si tuze pokoje nedá; s jarem nahrnulo se jí práce, příští měsíc bude bysterská pouť, každá holčina, ba i mámy chtějí býti nové, a Haňáčka že chce všude vyhovět.

Také večer, když s Kulišem sedal na prapisku, nejednou mu napadlo, že by Haňáčka mohla přijít popovídat, ale když nepřišla, pomyslnil si, že má jiné starosti, nežli s dvěma strejci hovořit.

Přišla k Voralovým o třetí dubnové neděli po ranní; přinesla Mance i Julce šaty a hned je také chtěla sama do kostela ustrojít.

Voral nebyl ve světnici, loudal se zas podél svého pole; vyšel, aby přehlédl vykonanou práci, ale také, aby si sám na sobě v klidu prohlédl, jak mu Kuliš ušil nové kalhoty a vestu, je-li to přece k světu. Doma se tuze prohlížet nesměl, aby se Bára nevysmívala.

Vrátiv se jak byl bez kabátu, s čepicí v týle, dýmku maje v ústech, překvapen spatřil Haňáčku sedící na lavici u okna a česající Manku. Trochu zčervenal, ale potom honem strhl čepici a zvolal: „I to jsou k nám hosti — pěkně vítám!“

„Děkuju pěkně,“ zasmála se, „pan Voral se mne až lekl!“

„I to ne, ale kdo pak by se nadál, taková návštěva!“

Voralka sedíc na lavici u kamen, po návratu

z kostela již odstrojená, mísu opět měla v klíně a vařečkou míchala těsto — dnes na peciválky.

Přistoupiv k posteli, na níž rozloženy byly nové šaty, zadíval se na ně a zálibně si pokyvoval.

„Na mou pravdu,“ povídal, „teď budou naše holky paničky — Julko, to se budeš kroutit!“ a usmívaje se usedl v čele světnice právě pod nové obrazy v zlacených rámcích. Spatřiv, že také Haňáčka se na ně zadívala, povídal: „To jsme v Hořčicích koupili — pane, u nás to nevypadá, jako to bývalo u vás!“

„Jako v hospodářství,“ odvětila klidně, oči majíc zas upřeny na dívčinu hlavu, „kdo celý den dělá, nemůže se starat o světnici.“

Voralka s úsměvem na ni pohlédla a pravila: „I to on náš táta najednou v Bystrém pořád myslí na takové hlouposti — někde něco pochyť a už by to chtěl taky — na Polánce mu ani nenapadlo, tam věděl, že sedlák je sedlák.“

„Mno, jaké pak hlouposti, pořádek je pořádek,“ odpovídal na oko lhostejně.

„Kdyby tuhle hospodyně nedělala s vámi, mohla by místo toho tučet světnic vystrojit, vidíte paní Voralová,“ Haňáčka stále vesele pokračovala.

„Tu to slyšíš,“ zasmála se Voralka a na muže upřela své tmavé oči.

„U nás zas nebylo, co je tady a co je lepší než všecko to hamparátí —“ a ukázala na děti.

Voral na ni rychle pohlédl a všecek obličej se mu rozzářil.

„Inu, to je pravda, vždyť jsme taky rádi, je jich tu pořád plno,“ vesele přisvědčoval.

„A to je dobře; u mne, když učednice odejdou, je jako v kostele, ne-li jako v hrobě!“

Dočesavši Manku, vzala za ruku Julku, jež stojíc vedle ní nemohla se už dočkat, a laskala: „Tak pojď, pojď, maličká!“

„Mmm, Manko, to je hlava,“ zavelebil Voral, „kdy pak ty to sama tak dovedeš?“

Ve světnici bylo potom ticho.

Voral kouře díval se, jak Haňáčka s dítětem dělá; pozoroval, jak jí ty prsty jen jen hrály, jak se na děvče usmívala — na hlavu se jí zadíval . . .

Všecko ostatní uteklo mu z mysli — jen jí viděl, jak se hezká k dítěti skláněla a jak jí to slušelo. I kouřiti zapomněl . . .

„Pro Pánaboha, člověče, vždyť oči na ní necháš!“

Voral sebou škubl, rychle přesedl a mračivě zadíval se na smějící se ženu.

„Na kom — na mně?“ rozesmála se Haňáčka.

„I bodejť!“ vstávajíc hořce smála se hospodyně.

„Pane, to by měl na kom oči nechávat!“ klidně odpověděla Haňáčka a hleděla si zase vlásků.

„To ona naše máma hovoří do větru —“ zčervenalý rozpačitě bručel. Seděl, kouřil hledě do prázdna, potom hlavu skoro líně poobrátil k oknu a díval se na náves.

Přetvařoval se, strojil lhostejnost, aby zakryl, že poznámka ženina trefila.

Po chvílce začal nový hovor: „Je, pane, čas sázet bandory, tak jsem se chtěl přeptat, koho bysme nejlíp měli jednat,“ a tázavě pohleděl na Haňačku.

Ta oči nepozvednuvši vzpomínala: „Naši by vám dozajista pomohli — ne-li oba, aspoň ona, potom byste mohli vzít Zelendu s ní, snad tetku Borovcovou, Šikýřku, nebudou-li zrovna jinde —“

„A ke stravě?“ ozvala se žena.

„Brambory sázet je tady nejlépe ke stravě, v poledne by vám běhali domů — a kde by honem něco sehnali?“ radila Haňačka.

„Musíš jednat, Bára, zejtra, pozejtří aby se vykrajovalo, a ve středu začneme.“

„I mnoho toho nenabereme,“ začala zas Voralka, „ono to velké jednání nedělává kale dobrotu, čím více jich je, tím méně udělají. Když povařím, přiběhnu taky, a děti po škole můžou —“

„Tak jen zjednej, zjednej,“ kýval, jakoby říkal: Vždyť já vím, že to dobře zařídíš! a povstav vycházel volně ze světnice.

Na záspi si vydechl, jakoby byl z dusivého těsna vyšel na čerstvo.

Všecko, co prve dělal a mluvil, bylo jen proto, aby se ženě ani dost málo nezdálo, že si prvejší nenadálé poznámky její tuze povšiml, aby si nemyslila, že ho překvapila a že řekla pravdu. Byl si vědom, že na Haňačku leckdy myslíval, že se mu u ní ledaco líbilo, že byl rád, když pohovořila; i toho si byl vědom, že se na ni dnes — ač ani nevěděl, jak to přišlo — díval upřeně a dlouho.

Ale již si také povídal: Co je na tom zlého?

Toť by bylo, aby si člověk nesměl všimnout, jak je jiná ženská pořádná, šikovná, chytrá! Podívejme se, tohle Bára hned viděla a nedala si ujít! Něčeho jiného by si měla povšimnout: jak je ta Haňačka vždycky pořádně ustrojená, že nekabousí, jaký má doma pořádek, jak o všem dovede promluvit. To jsou věci, které se mu při ní líbí a pro které je rád, že Bára někdy s Haňačkou jedná. Pró nic jiného, pro nic — a tuze rád by byl, aby si Bára všimla, aby u nich doma bylo tak mnohé jinak. Kolikrát už před ženou to ono své přání nadhodil, ale jaktěživa nedbala a ještě se spíš obroukla. A dnes najednou — aby na Haňačce očí nenechal. Nevídáno — — — Či snad si Bára pomyslila, že by on, Voral, táta starý, se chytal divných myšlenek?

Chodě po záspi a zvolna kouře, sám se tomu v duchu usmíval.

Anebo to Bára řekla jen tak pro zasmání, a on sám si to vyložil hůř, protože opravdu si všímal trochu víc než měl?

Nebo se mu chtěla vysmát, že on, sedlák nešikovný, si myslí, že by Haňačka si ho všimla? Chtěla snad, aby se mu ta ženská dala do očí do smíchu? To ať si Bára nemyslí, jestli ona dělá všelijak, on se zahodit nedá!

Konečně si však řekl: Hlouposti — jaké s tím dlouhé myšlení, člověk má jiné starosti. Však ona Bára poznala, že si jejích slov kale nevšiml, že mu jsou docela lhostejna.

V té chvíli jej lákalo, aby se zas do světnice vrátil a hovořil o něčem v hospodářství neb o ves-

nici — — ale nešel, v duchu si předhodil, že chce vlastně proto domů, aby tam Haňáčku ještě zastal.

Šel za stavení na zahradu, a ačkoliv jej každou chvilku nutkalo k návratu, nešel — nešel. Aby Bára viděla!

Konečně si však přece řekl: Co už budu otálet — je čas do kostela! a skoro do světnice spěchal.

Děti ustrojeny v růžových šatech, s novými šátečky na hlavách, každá knížky a bílý šáteček v ruce, již čekaly. S radostí se na ně zadíval — a hned také na ženu, co ona tomu říká.

Jen pochvalně kývala.

„Jestli pak jste poděkovaly paní Haňákové, že to tak pěkně ušila, a mamince, že dobře koupila?“ ptal se důrazně.

V tom Manka přistoupila k němu a řekla: „Pánbůh rač nadělit, tatínku!“ a políbila ruku. Julka se také přibátolila a děkovala.

Voralovi se to tuze líbilo a dobře tušil, odkud to přišlo, protože se tak u nich ještě nikdy nestalo. Vzav z almary nedělní kabát a klobouk, rychle se oblékl a řekl dětem: „Tak půjdeme, Váša už chodí na návsi. A obrátiv se k Haňáčce pravil: „Tak vám taky, paní Haňáková, pěkně děkuju —“ a hned otočil se k ženě, objal ji kolem boků a usmál se: „Tak vidíš, maminko, že jsme to na jarmarce dobře koupili.“ A již vyšli.

Voralka s Haňáčkou dívaly se za nimi oknem; teprve když zašly, i Haňáčka dávala S Bohem.

„Tak prosím vás, paní Haňáková, pamatujte na ty košile,“ vyprovázejíc ji žádala Voralka.

„Buďte bez starosti —“

„A kdybyste byla tak dobrá a ukázala mi potom, jak tou cihličkou všechno udělat.“

„S radostí — jak jsem povídala —“

Když Haňka odešla, Voralka vracejíc se k plotně vzdychla: „To je peněz — to je peněz!“ —

V následujícím týdnu při měkkém, jemném deštíku Voral vyorával brázdy, do nichž zjednaní dělníci sázeli bramborové kousky. Po kolenou se šoupali a rukama, vlhkou hlinou obalenýma, brázdy zahrabávali. Všichni tu byli, jak je Haňka poradila: Caromio i s ní, Zelenda se ženou, Vacková i Šikýřka. Vlhko lezlo jim do těla, ale smích i hovor jejich bystře rozletovaly se poli. Celou ves, dům za domem probírali a přetřásali. A najednou povídala Šikýřka:

„Ale, Caromejko, vždyť vy jste byla v neděli v Libočanech v divadle — povídejte, povídejte!“

„Byla, byla,“ usmála se Caromejka. „Lídynka že taky hrála, potřebovala trochu šatů, a odnesla jsem je tam v nůši.“

„Pěkně hrála, pěkně?“

„No, pěkně, tak trochu sladkohořce a chvillemi do pláče — musím říct, že to hezky provedla, každé libočanské se vyrovnala. Toť ona si dala záležet, když tam seděl ženich —“

Všecky tetky povznesly hlav a dívaly se na ni.

„Povídali, povídali, že je prý velký boháč,“ zvolna kývala Zelendová.

Caromejka vážně přisvědčovala: „Je prý — je je —“ a hned pokračovala živěji: „Ale žádný

jen tak — — pán, mladý, hezký, samý prsten, krásně ustrojen —“

„Je prý nějakým tím inženýrem —“

„Je — ale k tomu! V Praze mají několik domů — sama starostka mi to povídala.“

„Taky jsem to slyšela,“ zasmála se Vacková, „ale povídala Rudová, kdo prý ty domy viděl, jestli to nejsou jenom takové z papíru na Bětlemě —“

Všichni se rozchechtali — jenom Caromejka vážného pohledu nezměnila a pokračovala:

„Inu tomu rozumíte všichni, proč Rudová tak mluví! Mně zas starostka povídala, že je to jistá věc, ale že Lídy do ničeho nutit nebudou. Jenom že myslím, není potřeba jí nutit, když se sama jen třese. Když byla na divadle, oči měla pořád jenom na tom pánovi; seděl se starostou i s ní, a musím říct, že tuze krásně s nimi jednal. Ono se hned pozná, když je člověk z velkého města a z lepšího —“

„Toť že je to jináč, než když nějaký takový panák —“

Caromejka však muže přerušila: „Má prý tam v Praze ještě matku a snad sestru — povídala starostka, že se mu nabízelo slečen náramných, ale že nechtěl. Ale lidičky, to jste měli vidět oči těch libočanských slečen,“ a Caromejka se zasmála, „ty ony ho Lídy nepřejou, třebaže si mají pomyslit, že mu žádná z nich nemůže přinést tolik, co ona.“

„A byl tu na noc?“ rychle ptal se Zelenda.

„Byl — toť víte, že ho starostovi nepustili!
V neděli tu prý bude zas —“

„Pánbůh jim požehnej — Ale to bude o svatbě slávy!“

„A vaše mladá bude mít šití!“

„Pane, nevím,“ odpovídala Kuliška, „povídala tuhle starostka něco o Jičíně — že prý Haňáčka kdesi cosi přec jen tak — — Ale to neví, co naše mladá umí!“

„Bodejt' by věděla — to máte Bystráky!“
rozkřikl se Caromio, „kdež pak by dali svatební šití doma, to musí být z velkého města, ať to stojí, co chce, a ať je to, jaké chce. Jenom že naše mladá bude ráda, protože jí je nafoukanost protivná, a natejrali by se jí dost a dost!“

„Inu, ještě nevíš,“ krotila ho žena.

„Toť že nevím — možná, že jak panák přišel, tak odejde — —“

Následujícího rána Šikýřka ani Vacková do pole nepřišly a také slova nevzkázaly.

„Co se jim stalo, že nemůžou?“ divil se Voral.

Zelenda pořád kdesi cosi, poškraboval se za uchem, špulil svá blýsknavá ústa a konečně povídal: „Ale co to budu otáčet, řeknu rovně. Povídala Šikýřka, že takovou vodovou kaši z jahel, jako hospodyně vaří, žrát nebude. Vacková taky ryla — a chleba o svačině jí nejel, že byl málo namazán, a kořalku že nedáváte, tu že už teď dávají všude. A nezlobte se, že jsem to řekl rovnou“. Dopovídav sklonil se zas k brázdě a horlivě sázel. Ostatní mlčící také velmi spospíchali.

Voral neřekl tak ani tak, jen hlavou pohodil, ale uvnitř se zlobil. A za nějakou chvíli rozběhl se domů, aby Báře všechno pověděl.

Spustila zle, že táta na ty řeči dá, že jsou to beztoho mlsné baby, které by nejraději mnoho nedělaly, ale hodně oblizovaly.

„Bože nebeský, jací jsou to lidé,“ hubovala, „já jsem hospodyně a můžu to jíst, oni jsou zjednaní a nemůžou. Vidíš, tu je máš, to jsou podruhyně, pak se řekne, že nemají co jíst, a tuhle pohrdají!“

„Nic to platno není,“ odporoval rozhodně, „lidem se musí dát, a potom budou dělat!“

„I bodejť bys ty nebyl při nich — jen dávej, dávej, a shledáš se! Inu, inu, budu teda zavářet jen samým mlíkem — a snad dokonce abych pekařský chleba kupovala, buchty jim pekla, pečení, rozolku sháněla, ne?“

„Jaká pomoc,“ krčil rameny, „teď teprva rozumím, proč si včera odpoledne přede mnou pořád povídali, co tam a tam měli mlatci.“

„Jen si všímej Bystráků — předhánějí se, jen aby lidé o nich mluvili!“

Voral se již nepřel, ale vracel se do pole zle rozmrzen.

Bystráci! Pořád se jim Bára jen vysmívá, ačkoli by se ledačeho měla pěkně všimnout. Proč sem mezi ně chodila, proč nestála na svém, aby tedy zůstala na Polánce? Tam arci na práci jednali zřídka, protože stačili sami všechno odedřít, ale zde to možno není, a lidé se tu také se vším nespokojí jako ti sproštější tam na kopci. A nevidáno

pro trochu mléka a másla v hospodářství, jako je Voralovo!

Na dělníky se tak nemrzela jako na ženu, protože pořád a ve všem dělala takovou chudačku. Teď budou pomlouvat, budou se po vsi pošklebovat, jakou Voralka dělá lidem kaši, jak málo chleba přeje a k tomu jakého, omastku taky že pořádně nedá. Pan starosta i pan Ruda mu nedávno zas nadhodili, že by ho při volbách v červnu měsíci taky rádi dostali do obce. Na jedné straně by byla vážnost, a na druhé Bára všecko kazí.

Bystráci! Snad měli do smrti zůstat v tom životě na Polánce, přátelstvo aby se na ně pořád dívalo tak s vrchu. Jak to Báru mrzívalo — a zatím vedla to teď jako dřív! Vždyť nebylo třeba nějak se napařovat, dělat pány — vždyť jsou ve vsi taky slušní lidé a nevedou to tak vysoko jako u starostů; není třeba, aby dělala jako Broulky nebo Mokříška, ale vždyť i ta Caromejka dělá větší paní. A Haňáčky by si měla Bára všimnout — a ne b, t umíněna, pořád zamračena a na nic lepšího nedbat! Snad to přivede tak daleko, že k nim žádný nebude chtít do práce, až se rozkřikne, jaké je u nich špatné živobytí.

V poledne Voralka přinesla dělníkům placky, jež byly přece k světu; ale jen je rozdělila a hned zas utíkala domů.

Voral vida, že chutnají, ptal se: „No tak, dnes by Vacková a Šikýřka nebručely?“

Když pak Caromio spustil svou velebu, Voral pokračoval: „Vždyť snad pro jednu nemuselo být tak zle — vždycky se všecko nepovedel!“

a o svačině sám tetku Zelendovou poslal pro kořalku.

Když si na večer Caromejka přišla pro mléko, jež Voralka dávala dělníkům místo večere, hospodyně štiplavě se jí ptala: „Vacková a Šikýřka neumřely? Neotrávily se u nás včera?“

Ale Kuliška se nezarazila a hned vykládala: „I to, hospodyně, nemějte za zlé — tady to chodí jináč než snad na Polánce. Když někdo jde dělat ke stravě, chce se spíš oblíznout, sníst něco lepšího, co doma nemá. Dneska to bylo delegácky, tetky budou litovat.“

Ta pochvala Voralku trochu usmířila, takže řekla s úsměvem: „Aspoň že jste dnes nehubovali!“

Ale Caromejka pustila se dál: „Ó, tady hospodyně musí kaši pořádně posypat cukrem a skořicí, aby tetky neryly; a když se o mláčení jí ve světnici z jediné mísy, pěkně napřed to vrchní seškrabou, a hospodyně honem posype ještě jednou.“

„To my kaši cukrovanou mít nemusíme, a jede nám,“ usmála se Voralka.

„I vždyť já taky ne, a tetky doma taky slupnou, co je, ale jak povídám: Když se jde do práce ke stravě, vybírají, a když to zrovna není, pomluví. Knedlíky musejí být pěkně z bílé mouky, jahelník se švestkami nebo s hruškami sušenými, peciválky notně máslem a syrobem polté, a když práce trvá dýl, bez buchet to zůstat nesmí. Zeptejte se naší mladé, jak bývalo, když ona mívala lidi ke stravě.“

„Však to, pane, taky dopadlo —“

„Ó tím to není, tím to není — co se na jedné straně dá, na druhé přibude, lidé potom s větší radostí dělají. A věřte mi, že ta pomluva za to ušetření nestojí — potom se po celé vsi na vlas ví, kde je hospodyně skoupá, nebo zas říkají, že nic ukuchtit neumí. Za to je chvály, kde dají víc kořalky, nebo kde za parna i pro pivo pošlou. Ale nemyslete si, hospodyně, že to povídám k vůli sobě, to Pánbůh rač chránit, já se najím všeho. Povídám to, protože nechci, abyste se dostala do lidských hub, protože vás znám, že člověku přejete.“

Kuliška povídala to všechno s velikou horlivostí a náramně sdílně, ale když potom přišla domů, přec jen řekla mužovi: „Tahle Voralka je škormajzlice, u té by lidé dopadli, kdyby mlčeli!“ —

Dni byly stále podmračné, a přes tu chvíli spouštěl se drobný, tichý déšť. Lidé se při tom pořád v polích činili jako mravenci; kde nasázeli brambor, začínali s řepami. Radost byla v těch lánech — pod vlahem nebeské rosy rostlo vše vůčihledě. Luka se zdvihala a v smáčené trávě bylo již rozkvetlých pryskyřníků, jakoby ji byl zlatem postříkal. Když pak na vše vysvitlo slunce, zasmál se celý kraj svěžími barvami, jež zrovna jásaly . . .

V sobotu večer, když se Voral vrátil z pole a opatřil koně, vůz zatáhl do stodoly, jda do světnice podívil se, že se tam svítí. Dveřmi dokořán otevřenými válo do síně horko kamen. Maně zavrtěl hlavou a postoupil — —

Okna byla dokořán; lampička stála na stole, u něhož Haňáčka žehlila. Hospodyně stála u ní, a všecky tři děti za stolem stuleny přihlížely. Voralem projela radost.

„I pro pána krále, co pak se u nás děje?“ ve dveřích zvolal překvapen.

Všichni se usmáli, a děti s otce očí nespouštěly; až když přistoupil a pohleděl na stůl, pravila mu žena:

„Pořád jsi huboval, že nemáš ty límečky a všecko, jak se teď nosí — tak jsem tuhle paní Haňákovou poprosila —“

Jindy by byl měl radost, že si Bára přece přání jeho všimá, ale teď ucítil horko v lících. Ookašlával a rozpaky přešlapoval — před Haňáčkou se styděl.

„No no — vždyť to nemuselo být tak hned —“ povídal očí nepovznášeje.

„Bodejť, snad já tě neznám — před dětmi tu vždycky v neděli kázal, že už tak nikdo nechodí, a teď bude zapírat.“

„Kdo pak si mne všimne,“ broukl patře na tři nové vyžehlené náprsenky se sámkami, s tkanicemi na uvázanou kolem těla i v týle a s pořádným límečkem.

„To máš pravdu — kdo by si tě všim’ — strejce starého — ale jsi ty človíček, myslíš si, že si přec jen ještě všimnou!“ a žena podávala mu večerí.

„Vždyť pan Voral není tak starý,“ řekla Haňáčka.

„I toť já vím — kdybych já umřela, ještě by se kroutil na všechny strany!“

Voralka povídala ta slova smějíc se, ale muž z nich přece cítil smutnou výčitku.

„Že bys nemluvila — člověk tuhle celé dni dře a má snad kdy myslet na hloupostil“ pravil, od večere hlavy nepovznášeje.

Voralka upřeně se naň zadívala a zvolna, ostře promluvila:

„A vidíš, myslí — to je pořád něco na dětech, na mně, tuhle po sednici, a tohle nedělám dobře a zas ono, a pořád mu někdo něco povídá, pořád něco slyší —“

Ve Voralovi začal se budit hněv, že Bára tak vyčítá a posmívá se mu před Haňáčkou.

„A to není nic zlého,“ usmála se tato, „když člověk mezi lidmi žije, musí se také trochu podle nich řídit!“

Ta posila Voralu potěšila.

„Právě,“ kýval, „potom lidé jen pomlouvají.“

„A tobě ty pomluvy dají starosti — — ani si toho nevšímnu! Na nás už něco záleží, my jsme si už svoje odbyli! Já aspoň už zůstanu, jaká jsem — otrhaná nechodím, líbit se žádnému nechci — a tak co!“

Haňáčka jdouc rozpálena od kamen, vesele pravila: „To neříkejte, hospodyně, že se žádnému nechcete líbit — musíte se líbit — tuhle panu Voralovi! Když jsem byla v Hradci, matka naší paní, už babička hodně stará, vždycky když si paní něco řídila, říkala: Žádná zbytečnost není

třeba, ale žena se vždycky má starat, aby se muži líbila!“

Voral se při těch slovech díval na ženu a usmívaje se kýval: „Slyšíš, Bára, slyšíš?“

Ale Voralka výsměšně ohrnula rty: „I bodejť, na tom mi teď záleží, jestli se ti líbím!“ Po těch slovech se trochu zarazila, ale potom dodala: „Nemusel jsi si mne brát!“

„Však víš, že jsi se mi líbila,“ smál se.

„Breptej, breptej, nevidíš, kdo sedí za stolem,“ připomínala škaredíc, „po tolika letech na jednu takové hlouposti.“

„Vždyť nejste ještě tak staří,“ upřímně podotkla Haňáčka.

Zas bylo chvílku ticho, do něhož jen žehlička cvakala.

„Tohle všecko nám jen Bystrý přinesl —“ řekla zas Voralka.

„I toť že Bystrý — ale vždyť jsi také na Polánce zůstat nechtěla!“

„Ale pro marnost jsem sem nešla —“

„No, vždyť snad mámo, nerozhazujemel!“

Děti si těch hovorů tuze nevšímaly a jen pozorovaly, jak pěkných sámek pod žehličkou přibývalo.

Až když nastalo delší ticho, Manka bradu majíc podepřenu usmála se: „Ale náš tatínek bude pán!“

„Bodejť by nebyl,“ zasmál se hořce a nacpával večerní pokouření.

„Motejlíka, tatínku, taky paní Haňáková ušila —“

„Abys ty všechno nevykdákla,“ zamračila se na ni Voralka.

Tatík vrtěl hlavou: „Inu, poslouchám, co se do naší maminky dalo!“ a usmál se.

„Co se do mne dalo — nic se do mne nedalo, ale mrzelo mě, že jsi huboval. Člověk tuhle od rána do noci shání, on to vidí a přec hubuje. Kdež pak jsem já na takové věci mohla myslet, když nebylo kdy; ale když bys měl hubovat, tak se radši starám — jenom že sama těch věcí neumím. Štěstí, že tuhle paní Haňáková je tak dobrá —“

Haňáčka poslouchajíc je, jen se usmívala a teprve teď řekla: „Jaké pak dobroty, vždyť jsem tu proto, abych posloužila —“ a chvátala zas k plotně.

Voral z vesty vyndal sirku šel si ke kamnům zapálit. Když škrtl a sirka zaplála, podíval se na Haňáčku.

Ucítil, jak se mu horko vlilo do očí.

Stála tu usmívajíc se, v tváři silně zardělá, s očima planoucíma, hrdlem trochu rozhaleným, s rukávy nad lokte vyhrnutýma — — Plameny, šlehající plotnou, házely na ni zarudlé šlehy.

Vzpamatoval se, až když sirka shasla. Hodil ji pod lavici a chvěje se vyndal jinou.

Haňáčka již chvátala ke stolu.

„Tak teď vy, paní Voralová — však vy to dávno umíte sama, jenom že si netroufáte —“

Voral ani druhou sirkou nezapálil. Nikdo si ho nevšimal, ale jsa odvrácen a mysle si, zda ho Bára nepozoruje, broukl: „I do kapsy se děš dostane a sirky smáčíl“ a šel si pro sirku do širníku.

Ode dveří podíval se ještě ke stolu — — Vorka byla všechna zaujata žehlením, a Haňka skláněla se pozorujíc její práci. Světlo lampičky padalo jí do planoucích tváří . . .

Voral vymotal se ze dveří na síň a dál na zásep.

Usednuv na lavičku chvílku neviděl nic než Haňku — ty její plné tváře a jasné oči!

A zas jako prve stála v koutku u kamen rozpálená, s hrdlem porozhaleným — —

Vzpamatoval se, až když maně zabafal a poznal, že nehoří. Odplivnuv, znova zápálil a počal chodit po záhrobní. Horko mu bylo — čepici strčil do týla a vestu rozepjal.

Silné temno bylo a stále přelo. Jen ten děšť jemně ševlel, jinak bylo ticho úplné, ani vánek nezadychl, ani strom nezašuměl.

Voral se záhrobně šel do deště — sem tam chodil a ne a ne se utížit.

Jaká je to ženská — — Jen ji chytit a přimáčknout! — — Dýchal z hluboka, aby v žilách přestalo hořet, a srdce aby hlasitě nebuchalo . . .

Hned jak prve do světnice vešel, celým tělem projela mu radost. A ta světnice zdála se mu celá jiná, jasnější, veselejší — —

Tam byly vedle sebe — Bára i Haňka!

Dobře to řekla: žena se má muži vždycky líbit! Kdež pak Bára — chodí, hlavu sehnutou, zamračená, usměje se málokdy a nic si na sobě nedá záležet. Když k ní člověk přijde a vezme ji kolem pasu, jenom zabuble: „I bodejť, strejče starý, já na takové věci držím!“

A při tom pomýšlení mu připadlo, jak by se ruka položila kolem Haňáčky. Zatřásl se a ruka maně sevřela se v pěst — křečovitě se sevřela.

V tom v síni uslyšel ženin hlas: „Tak vám děkuju, paní Haňáková — dobrou noc přeju!“ a již Haňáčka ve světlých šatech vychvátala na zásep.

Voral stál jako zaražen.

Haňáčka rozhlédnuvši se rychle a spatřivši ho zvolala: „Dobrou noc přeju!“

„Dobrou noc — dobrou noc — a děkujeme hezky!“ honem lapal slova.

Haňáčka přeběhnuvši zásep, chvátala již podél zahrádky.

„Prší — zmoknete —“ volal zas.

„I to já ráda — májový dešťček — ještě porostu —“ a na návsi zahlaholil její smích.

Voral byl by za ní letěl . . .

Došed k brance, díval se do temna, ale Haňáčky již nespátřil — jen uslyšel, jak v baráku klaply dveře . . .

Prve po celodenním dření šel domů jako rozlámán, ale teď by byl utíkal — — Drobné krůpěje hustě padaly mu do vousů, stékaly na čelo i na tváře, ale Voral stál nehnutě a pořád ji viděl . . .

Vzpamatoval se, až když žena zavírala okno a volala: „Tak, tak, jen se nech promočit!“

Vrátil se na zásep, ale ty myšlenky ne a ne ho opustit.

„Kriste Ježíši, co se to se mnou děje — vždyť tu rozmejšším jako hošek!“ říkal si, ale znova tonul.

„Co mi to napadá — kam myslím —“

Děšť pořád jednotvárně šuměl a tma byla již hluboká.

Voral dlouho ještě seděl na lavičce — a potom se zrovna bál do světnice vkročit. Když přece šel, žena už byla v lůžku.

„Co pak tak ponocuješ a burcuješ?“ ptala se obrátivši se na bok.

„I je tam vlaho — a člověk po takovém dření — to víš —“

Svléknuv se klekl u lůžka a klečel dlouho. Když se vplížil do postele, žena již hlasitě oddychovala . . .

V té chvíli Haňačka ještě seděla při práci.

Vrátivši se prve od Voralů, honem snědla kus chleba a dala se do díla. Petrolejovka mdle osvětlovala celou jizbu.

Jak Haňačka na žlutavé látce řadila steh za stehem, s úsměvem na rtech vzpomínala na Voralovy.

Přiběhla před nějakým časem Voralka a s velikou tajností, všecka poplašená a stydlava svěřovala se, že tátovi za tu dobu, co jsou v Bystrém, to ono není vhod, tuze rád že si teď zabručí a zahubuje. V sednici že se mu nelíbí, obrazy že si koupil, záclony že by chtěl, přikrývky na postel a jakou všelijakou marnost, děti že mu nejsou dobře ustrojeny, nic že mu neudělají vhod, na ni že buble a dělá, jako by z ní chtěl mít nějakou paní, sám že by se strojil, do hospody že by chtěl, v neděli že cikárko si kupuje. Zkrátka ta zdejší pejcha že se ho chytá.

Ondy po dvakrát, když nebyla doma, zle huboval i na košili. Už prý takové plátěny tlusté nikdo nenesí — škrábe to prý do zad, že by věchet plný písku tak nedřel.

„Tojik roků to ten táta nosí a nikdy ho to nedřelo, až tady v Bystrém,“ vypravovala. Dosud prý nosíval košile jenom z vlastního lnu, ona sama to napředla, na Polánce utkali a táta sám donesl si to do Hostinného do bělidla — — a teď najednou! Povídala, jak i na límečky huboval, jak tím škubal, a šátek si vázal před zrcadlem dlouho a dlouho jako svobodník.

Haňáčce byly v duchu některé ty marnůstky k smíchu, ale nezazlívala jich. Zнала zdejší vesnici a věděla, jak by mnozí byli rádi aspoň půlpány.

Nebylo divu, viděli, jak se jinde žije, a zle jim nebylo — proč by tedy nechtěli žít lépe?

Voral také do toho přišel, hloupý nebyl, chytá se, chytá — — Rád by pěkně promluvil a ukázal, že se v novějším světě ohlédl, také by si rád aspoň v neděli zahrál na půlpána —

Ale ona, Voralka, dřička, šetřilka, jinak však osoba poctivá, dobračka, jak je už novým okolím ustrašena, poplašena! Vypravuje o všem a stýská, jako by se jednalo o Bůh ví co. Táta chce to všecko tuze čerstva, a žena ze zvyku se brání. Proto Haňáčka byla ráda, že jí v lecčem mohla pomoci, poradit. Žeť by ledaco mohlo u nich být jinak — ve světnici — ona sama — děti — ale to by se časem dozajista stalo. Pomalu by to při-

šlo, ani by nevěděla jak — ale že ten hartusí, jen ji dráždí a zlobí.

Jak se prve styděl, když mu máma vyčítala, že shání parádu, že se ještě chce líbit, a jak by se ženil, kdyby ona umřela!

Teď bude Voral v neděli o ranní uvazovat náprsenku, a motejlíka bude nositi pod límcem! Haňačka se ještě teď polohlasně zasmála . . . Po chvíli práce ruční přistavila ke stolu stroj, a již to pod nevysokým stropem jednotvárně hukalo a buželo. A zas myslila na Voralovy.

Byli jí milejší než někteří zdejší naparovači, kteří se před ní nafukovali dávající znát, že oni jí dávají výdělek, oni že jsou sousedé, ona teď jen pouhopouhá švadlena. Voralovi spíš se před ní ponižovali, ona za všechno tolik prosila a děkovala, třeba že jí to všechno uvnitř zlobilo; Haňačka nepocítila od nich hořkosti, že oni panují teď tam, kde dříve bývala ona sama paní.

Byvší od nějakého dvanáctého roku ve světě mezi lepšími lidmi, cítila odpor proti hloupým vypínačům, proti ženským, které se jen honily za městskou parádou, proti dcerkám jejich, jež v neděli nosily hlavy vzhůru a mluvily, jak by každé slůvko draze prodávaly, ačkoliv jim venkovské Mařky a Nány hleděly z každého oka, z každé tváře, z ramen, zad i rukou. Neměla je ráda, ačkoli dávaly jí práci a výdělek, protože se tuze naparovaly.

Dokud bývala hospodyní, šla mezi lidi jen málokdy, leda jen když musela, aby se neřeklo; dávala jí starostová, Broulky i ta Mokříška dobře

znát, že ačkoli v hospodářství sedí, je přec ten z podruží, že v tom nevyrostla jako ony. A zvonily jí, jak jsou s tou kterou libočanskou paničkou za dobře — — poznávala, jak do svého selského života chtějí nachytati trochu panské slávy, jak napodobují řeč, způsoby a zvyky panské. K smíchu jí to bývalo, ale ne k úsměvu, jaký vzbuzovali nyní Voralovi.

Z těch myšlenek, jež jí nad strojem tekly hlavou, náhle ustala. Vzpřímila se a naslouchala — zdálo se jí, že někdo zakopl o stěnu sednice.

Ale ticho bylo hluboké.

Stroj opět oživil, a jehlička kmitala se nad látkou. Ale za krátko opět ustala — — teď se nemýlila — někdo zafukal do okenního rámu.

Kdo by to byl? Vždyť bylo po deváté a po svi chodili spat, když se setmělo, leckde už po jaru ani nesvítili; Kulišovi jsou také doma oba.

Povstávši hleděla k oknu a naslouchala. Venku někdo pokročil — a v tom uslyšela tlumená slova: „Paní Haňáková!“

Poznala ostrý hlas Vebjěrův — a všecka při tom zahořela hněvem.

Ani se dále neptala — už jednou, když spolu před barákem mluvili, řekl jí několik slov, jichž měla dost. A dnes opovází se přijít pod okno — Bože, aby to někdo viděl!

Nerozmýšlejíc se křikla: „Jestli hned nepůjdete a nedáte mi pokoj, zburcuju Kulišovy!“ Chvilku se nic nehnulo.

„Vždyť nic nechci, jen podívat jsem se na vás chtěl — ukažte se přec —“ zaznělo úlisně.

„Jestli hned nepůjdete, budu křičet, ať to celá vesnice zví!“ a ta slova již volala plným rozhněvaným hlasem..

„Tak neotevřete?“ zasípělo za oknem.

Haňačka neodpověděla.

„Hledejte si teda sedničku jindel!“ a rychlé kroky vzdalovaly se do návsi.

Haňačka třesouc se stála jako přikována.

V tom na síni vrzly dveře, kroky bosých nohou zapleskaly do hliněné podlahy, a již nahlédla Caromejčina hlava.

„Co pak — něco jste křičela?“ tázala se s úsměvem.

Haňačka pokynula, aby vstoupila, a zavřela. Caromejka, vysoká, hubená, oděná jen v jedinou vybledlou, krátkou modračku, vešla.

Haňačka šla jí v ústrety a spustila pláč: „Už tu zas byl — na okno klepal —“

„Kdo — starosta?“ a všechny kosti i vrásky v líci Caromejčině se zostřily.

Haňačka přikývla.

Caromejku rozklepala zima — honem usedla u kamen.

„Řekněte mi, proč já tohle mám zkoušet?“ naříkala i zlobila se Haňačka. „Což pak jsem někdy něco udělala, aby si myslil, že smí přijít? Kdyby ho někdo viděl, že jde od mého osvětleného okna, jaké by to mohly být řeči — — na mně by potom zůstala hanba! Ale řekla jsem mu, že zbudím vás a že po vsi budeme křičet —“

„Dobře jste udělala!“

„Potom povídal, abych si teda hledala sedničku jinde.“

Kuliška překvapením pootevřela ústa a zůstala všecka ztrnulá.

Haňáčka usedla u stroje a opřevší hlavu, rozohněnýma očima hleděla do lampy . . .

„No — vždyť ono ho to přejde — ráno o tom nebude vědět —“ za chvíli ozvala se Kuliška.

„Myslíte k vůli té sedničce?“ a Haňáčka ledabyle mávla rukou.

„Já že jste tu přec zvyklá — jako doma —“

„I pořád bych tu zůstat nemohla — chtěla jsem, jen až si trochu pomůžu —“

„A co byste začala?“

„Myslila jsem na krámek někde v městě — do každé služby už běžet nemůžu jako za mlada —“ a utřela si oči.

Caromejka jen přikyvovala a myslila si, jaká je Haňáčka rozumná ženská, co všecko už pro sebe rozmýšlela.

„Snad do Hradce, tetička by mohla —“

„Víš o tom, slíbovala — ale teď už po dvakrát psala o tom kupci Čališovi —“

Tetka zas si pokyvovala; chtěla říci, to poslední že by snad bylo nejlepší, ale pomyslíla si, že Haňáčka není žádná hr! a že pořád na Lojzicka pamatuje.

„Ale snad byste k vůli tomu honem neutíkala,“ začala po chvílce, „potom byste třeba ještě naříkala. Věřte mi, že budete mít pckoj — ani si už nevšimněte! Ten člověk se třese na každou lepší ženskou, kterou vidí — teď si dá pozor!“

„Prosím vás, jen se žádnému nezmiňujte —“
Kuliška přistoupivši k oknu, odhrnula záclonku. Venku byla úplná tma — ani u starostů již nesvítily.

Potom šla tetka na síň a před stavení. Déšť ještě tiše šuměl, ale s topolů pleskaly již těžké kapky.

Tma byla — tma na zemi i na nebi.

Přešla zásep — tam — sem — ale nic se nehulo.

Vrátivši se k Haňáčce, dívala se, jak jí zas práce pod rukama hrála; ale brzy počaly se jí oči přivíratí.

„Nono, půjdu do Hajan,“ loučila se.

„Jste hodná, že jste přišla, teď už snad bude pokoj!“

Když se Kuliška vkrádala doma do postele, Caromio broukl: „Ty se naburcuješ!“ Ale obrátiv se, spal dál.

Haňáččina okna až do půlnoci pohlížela do tmy . . .

Voralka po ranní vystrojila děti a poslala je na Lhotku navštívit dědečka; povídala v neděli švakrová, že pantáta trošku marodí.

Poslala však děti také proto, aby se dědečkovi a všemu přátelstvu ukázaly.

V poledne sedíc s mužem sama u oběda, náhle se naň ostře zadívala a sáhla mu pod nos.

„Prosím tě, prosím tě, co tohle máš?“ a usmála se.

Chtěl se také usmát, ale neušlo jí, jak se mu v očích zamračilo.

„Snad si nechceš nechat stát vousy?“

Přihladil si oba záhonky ostrých pichláčů a řekl: „A proč by ne?“ Měl zlost, že se opět vysmívá.

Žena spráskla rukama: „Co se to, lidé, děje — náš táta na stará kolena bude nosit kniry!“

„Vždyť snad ještě dědek nejsem, a všude to teď panuje,“ bránil se mrzut.

„Inu, inu, když se ti to líbí, s Pánembohem! Ale budeš to, myslím, mít jako kartáčky!“

Voral zrudl, ale nepromluvil. —

Po třetí hodině uchystali se spolu dětem naproti. Když vyšli na zásep, muž přešlapoval, rozmýšlel se, a potom pravil: „Ony ještě hned neprijdou, mohli bysme jít tuhle poli, nablížíme si!“

Pohlédla naň, jako by mu byla dobře nerozuměla.

„Poli? Proč poli?“

„Povídám, že si nadejdeme — došli bysme dál —“

„A děti by nás zatím mohly přes Libočany minout!“

„I tak brzy je domů nepustí!“

„A mokro bude v polích,“ ještě odpírala.

„To od rána dávno vyschlo — takové teplo!“

Voralka zamklá zírala k zemi. Po chvílce upřeně podívala se na muže a řekla trpce:

„Ty se, myslím, po vsi a po městě stydíš se mnou jít!“

Vorala jako když bodne — div neposkočil. „Co tě tohle zas,“ zlobil se a všecek zčervenal.

„Že ty, Báro, pořád něco musíš vymejšlet, čím bys se jerala.“

„Netejrám, jen to tak povídám —“ usmála se, ale smutek hleděl z toho úsměvu.

Voral vykročil k návsí. „No tak — no tak — abych se za tě nestyděl —“ smál se rozpačit.

„Vždyť jsem snad tak mnoho neřekla —“

Že se omlouvala začal znova. „Já se za ni stydím — patnáct let jsme spolu!“

„Ale nikam jsme spolu nechodili!“

„Nechodili — protože jsi nikdy nechtěla; řekni, a budem chodit!“

„Kam? Snad na procházky jako panstvo z Libočan — nebo do hospody, ne?“

„Tak vidíš, a pak řekneš, že se za tě stydím, protože jsem si chtěl nadejít!“

„Pojďme tedy do polí —“

„Teď už se nevrátím — vím, že bys za nějaký den začala znova!“

Ale Voralka měla prve skoro pravdu; ne že by se byl za ni zrovna styděl, ale ostýchal se s ní jít...

Byl v nových kalhotách i vestě, v kabátku, kulatém kloboučku; měl pořádný límeček naškrobený, vyžehlený, pod ním „motejlíka“ a náprsenku se sámkami. Ruce složil vzadu a vykročoval si hodně mladicky.

Jda proti starostovu baráku, pomyslně si, jestli je Haňka vidí. Jen mu to napadlo, Haňka vyšla stranou ze zahrady. Honem sklopil hlavu, protože cítil, jak mu v tvářích zahořelo.

„Kam pak, kam pak? volala na ně vesele.

„Naproti dětem, poslali jsme je k dědečkovi,“ Voralka odpovídala.

„To je hezké — vidíte, jak vám to spolu pěkně sluší!“ kývala s úsměvem je pozorujíc.

„Bodejť by neslušelo — tátovi a mámě staré!“ trpce zasmála se Voralka.

On jen klobouk posmekl.

Když vyšli ze vsi, několikráte zůstával pozadu jen proto, aby ženu pozoroval.

Šla přihnuta, záda měla i pod salupem notně kulata, a na každém kroku byla patrna upravenost její. Mnoho nemluvili.

Na libočanském náměstí bylo živo: slečny a mladí páni se tu procházeli, několik starších paniček v čepcích, v mantilách a širokých sukních na krinolinách vracelo se z požehnání, a také hloučky vesnických holek se tu pestřily.

Voral zabočil stranou se silnice a velmi pospíchal.

Když opět byli v šíru, řekl: „A e poslouchel, Bára, vidě a's, jak to všecko chodí, přece jen by sis taky měla koupit něco nového na sebe —“

Černé oči se do něho zabodly — —

„Vždyť jsem to povídala, že se za mne stydíš!“ pravila rozhodně

Olízl se a zamlaskl; lapal po slovech. „Inu, s tebou je těžká řeč!“ hodil zlostně.

„No tak si koupím — na šaty — rukavičky — a snad ten parazonek abych si taky koupila, ne?“ a jenjen že se nedala zlostí i lítostí do pláče.

„Nic marného, ale vzpomeň si na Nanku

na Pastvinách, jak se strojí — a Bystrý je přec jiná vesnice!“

„Nemá na hospodářství dluh jako my, až ho nebude:ne mít, kdo ví, co neudělám — baba ohnutál“

Šli potom každý po jedné straně silnice.

Nebe bylo vysoké a krásné, na stromech leskla se pukající poupata i nalité pupeny, a všechen kraj skvěl se v mladé kráse májové.

X.

Toho dne před svatojanským svátkem všeska dětská droboť bysterská od samého poledne dováděla u kaple pod lipami. Sotva že lžiči položili, hnali se na kopeček a celé odpoledne se jich tam hemžilo. Bylo májové vlaho; v hladké modré obloze třpytily se celé ostrovy jemně kučeravých beránků. Bystrý byl pln svěží vůně bezové.

U plotů zahrádek před okny stavení skláněly se ty rozkošné keře pod záplavou fíjalového kvítí. Celé baldachyny ho byly, kypré a vonné.

A na zahradách kolem chalup koše starých třešní, hruší, tu tam i sliv stály jako smetanou polity, rozpěněny; bílé lupínky jako krůpěje kanuly s větví a hojně skrápěly zeleň zahrady.

Celá ves zkrásněla.

Svěží trávníky, postříkané zlatem květů, roztáhly se po návsi, topoly ověšeny byly zelenavě

žlutými řásněmi mladého listí — a každé stavení stálo, jak by bylo z lázně vyskočilo.

Bysterští si již přes týden chalupy uvnitř i venku krášlili, a ještě dnes leckde natírali stěny a barvili okolky oken.

Včera odpůldne a dnes za jitra podléhala vůně bezová vůni čerstvého pečiva, jež chvílemi okny i komíny rozlínala se nad celou obcí. Dnes již vycházely ze stavení služky nebo dospělejší děti a na talířích v bílých šátcích nosili ocukrované koláče, jež hospodyně poutí posílaly přátelstvu a známým.

K páté hodině odpolední vyšel z baráku Caromio maje na rameni žebříček, a za ním žena jeho, Voralův Váša i Manka nesli dřevěný oblouk všecek opletený chvojí, v jejíž zeleni svítily narcisky a rděly se petrklíče.

Zamířili ke kapličce.

Děti, jež se prve po kopečku hemžily, schumelily se teď ke kapli, aby zas po čase spatřily oltář její a na něm bysterského patrona, jenž měl zítra svátek.

Okrašlovati kapličku na pout bylo již mnohaletou prací manželů Kulišových.

Voralův Váša s Mankou byvše poctění, že směli nésti slavnostní oblouk, blahem jenjen zářili. Děti jim ustupovaly a pohlížely na ně závistivě.

Hned se také přihnal tkadlec Strouhal, zvonik i obecní posílák, při tom každoročním krášlení věrný pomocník; bylo ho trošek, pouhá kost a kůže, všecko na něm špičatělo, ale byl jako jehla.

Caromio přistavil žebřík k oltáři, k soše svatojanské, Kuliška se Strouhalem podali mu oblouk — a v malé chvílce byl svatý ovrouben zelení a kvítím.

„A teď, Vášo, skoč pro paní Haňákovou!“ shledav, že dílo dobře je vykonáno, kázal Carmio, a Váša utíkal úprkem.

Když Haňáčka přichvátala, Kuliš opět vystoupil na žebříček, a vdova podala mu bílou látku. Rozhrnul — a diváci spatřili tylový závoj.

„Nahore ho na oblouk touhle pentlí přivažte a potom se po stranách rozhrne,“ nařizovala Haňáčka, a Kuliš hned ukazoval:

„Tak? Tak — dobře?“

Ten závoj byl tu novota nebývalá, myšlenka Haňáččina i její dar.

Některé děti spatřivše tu slávu rozutíkaly se domů, aby zvěstovaly, jaká bude letos v kapliče krása. A diváků přibývalo . . .

Přiběhl i hospodský Brabínek a všecek se natřásaje velebil znalecky: „Tuze hezky, tuze krásně!“ a popleskáváje Haňáče na rameni lichotil: „To vás budou hospodyně chválit, paničko!“

„Bodejť by nechválily,“ usmála se a šla k oltáři. Za svíčky nastavěla květináče s rozvitými balzaminami, obalené zeleným papírem. Potom připevňovala antependium čistě vyprané a nažehlené, i polštářky nově povlečené položila na oltář.

„Inu, inu, to ono se Kulišovi strojí, když má takovou pomocnici!“

Haňáčka slyšíc vyschlý, tahavý hlas, překvapena pohleděla ke dveřím; zapálila se a honem zase sklopila hlavu. Ostatní pana starostu pozdravovali a vítali.

Čechraje si vousy, mhouřil oko a v koutku úst měl výsměch.

V tom se všichni diváci před kaplí zahleděli do návsi. Tam hrnula se celá družina: paní starostová s Lidyňkou nesly pestré vásy s velikými bezovými kyticemi, služebná byla všecka otočena chvojovým věncem, a pasák nesl koš s nasekaným listím puškvorcovým. Všecko před nimi ustupovalo.

Starostová pohleděvši na oltář zůstala překvapena a pohled jí zkysal.

„Od koho je ten tyl?“ tázala se udiveným, písklavým hlasem.

„Naše mladá — naše mladá!“ rychle ukazoval Kuliš.

„Ale, ale, paní Haňáková — to je hezké — ale škoda, že jste neřekli, Lidyňka by k tomu byla přidala krajku, má toho doma — a takhle je to jako utržené —“

Když nikdo nepromluvil, hnaly se k oltáři. Lídy stavěla kytice mezi svícny, a matka pozorujíc ji volala mazlivě:

„Tak — tak — trošku v levo — níž, dušinko, tak, ach, teď je to krásné!“

Caromio vyplížil se z kaple a Haňáčka všecka planouc za ním.

Když starostovy ozdobily ještě svíčky pa-

pírovými květy, odstoupily a patřice na oltář jen slastně stenalý: „Ach, to je to krásné!“

Starostův čeledín na trakaři přivezl nasekaných větví topolových, a Vejběra velel, jak se mají k stěnám rozestaviti a připevniti; při tom přes tu chvíli zamhoural mezi diváky, kde Haňáčka mluvila se ženskými.

Caromio stranou broukal ženě: „To je rozumu, co? Jindy by byli svatého Jana nechali ve všedním a dnes najednou tolik pomocníků!“

„Jen mlč,“ krotila jej, „víš, že jim přijede —“

„Ale té chlouby co bude — to my, to my, to naše Lídynka — to tuhle naše Lídy!“

„Pánbůh tě chraň, abys něco řekl!“

Když se starostovy hrnuly z kaple, Haňáčka chvátala domů.

„Co pak paní Haňáková utíká?“ rozezpívala se starostka.

„I má moc práce, paničko,“ horlivě odpovídala Caromejka.

„Jojo — tak je to —“ významně kývala starostová. Potom znova zahleděla se slastně do kaple a blaženě stenalá: „To je to hezké — samý věnec, samá kytky —“ a obrátivši se k ženským vypravovala: „To naše Lídynka si letos řekla, že kaplička musí být pěkně ustrojena, a hned taky sháněla, co mohla. Že ona tomu rozumí, hned všecko krásně na oltáři prohlédlo!“ Nahnuvši se ke Kulišce bzučela: „Kdož pak ví, jestli ji ještě jednou bude strojit!“ a utvářivši se přelastně, významně kývala hlavou.

Tetky uslyševše také se usmívaly, a přisvědčovaly.

Lídy ploužila se již návsi k domovu.

Starosta přistoupiv ke Kulišovi poklepal mu na rameni a chválil: „Pan farář bude mít radost, vždycky se ptá, kdo má o to zásluhu —“ ale vida, že žena poslouchá, ztichl a šel také domů.

„Caromejko, pojdte si pro koláč!“ nade všechen zástup volala starostová.

Tetka se úlisně kroutila: „I Pánbůh zaplať — co pak by si dělali škodu —“

„Jen pojdte, pojdte!“ usmívala se panička, a odcházely.

Po návsi rozložil se mlčelivý, vážný stín . . .

Caromio vrátiv se do kaple, ještě všechno přehlížel.

„To bude vůně — puškvorec na zemi, bez na oltáři —“ rozplýval se za ním tkadlec.

Kuliš neodpověděl, ale mlčky ještě urovnával polštářky, svícny, vásy, ofukoval prach, čechrал sněti na stěnách.

„A abych snad zazvonil, ne? ptal se Strouhal.

„No, třeba!“

Strouhal naplil si do ruky, chytil provaz, a již se zvonek ve vížce jasným vysokým hlasem rozhlaholil.

Děti smekly, a oči jejich upřeně hleděly na zvonek.

Smekali lidé jedoucí z polí, smekali a křížovali se na dvorech i v zahradách. Pasáci obou Bourů vezli na trakařích z libočanského pivovaru soudky piva. Hospodyně nebo děvečky vybíhaly ze sta-

vení, aby umetly svůj kus návsi. Soumrak snášel se nad Bystrý, jarní zádumčivý soumrak; tratila se běl rozkvetlých stromů, temněly husté koše bezových keřů, a mûry počaly se nad nimi vznášeti. Poletovali netopýři, a každou chvíli kmitl se bručící chroust. Z chlévů ozýval se dobytek, jenž dnes pro samé sháňky dostával později večeri. Bezový dech silně voněl

Když se Caromejka od starostů vracela, hned ve dveřích tátovi povídala: „U Voralů na záspi dostávají děti — jenjen všískají.“

„Co pak se stalo?“ ptal se bafnuv.

„I křičí tam: ‚Budete vy pořád ve větru — dobytek tuhle čeká, člověk neví, nač dřív sáhnout, a oni si lítají po návsi. Manko — k Jule! Vašku — pro mouku!‘“ Caromejka napodobovala Voralku.

„Snad nekupuje teprva mouku na koláče?“

„Bodejť, ta bude péct koláče! Ptala jsem se dětí, budou-li mít hosty, ale koukaly na mne, jako by o tom byly jaktěživy neslyšely. Ptala jsem se, mají-li už koláče — maminka prý povídala, že zejtra upeče buchtu.“ A tu Caromejka nad stolem rozevřela zástěru. Na strejce zasmála se černá očka povidlových i makových koláčů. Hned měl jeden v hrsti.

„Mmm — paní starostová to má dobré!“ liboval si, koláč se všech stran prohlížeje.

„To se ten tvůj jazyk oblizuje!“ broukla, ale hned zas spěšně vypravovala: „Říkala mi, abych zejtra přišla trochu pomoct, že toho na ni bude mnoho!“

Caromio se na ženu zasmál.

„No, už teď se štiř! Pana faráře budou mít jako každý rok, pana učitele, ale taky doktorovy, správcovy, pana Horáčka i s ní, všechny slečny a ani nevím, koho ještě jmenovala.“

„Takraholte, takraholte,“ bzučel načínaje nový, takže nevěděla, patří-li ten obdiv jejím zprávám či koláči.

„Povídala mi, že hlavně dělají to tak slavné k vůli panu inženýrovi a že to snad s Lídyňkou půjde už ke konci.“

„To budem mít brzy svatbu, jakou Bystrý neviděl!“

„Ptala jsem se, jestli už byly námluvy, ale povídala, že takové věci se mezi lepšími lidmi nedělají, to že jen panuje mezi sprostším lidem; starosta že byl nedávno s Lídy v Bydžově a tam byli pořád s panem inženýrem, všude je vodil, ukazoval — už teď hnedle bude svým pánem. Tuze často jezdí do Prahy, k vůli těm domům —“

„Mhm, mhm —“ kroutil hlavou, ale poslouchal jenom na půl ucha.

„Jdi, snědl bys všecko, že by ani k snídání nezůstalo!“ zahubovala a shrnuvši opět koláče do zástěry, odnášela je do police.

„Nevidáno, snědí-li se o chvíli dřív,“ šklebil se.

Žena jak by byla neslyšela, vypravovala: „Ona starostová jen říká, aby Pánbíček dal, aby se pan inženýr dostal zrovna do Libočan, aby Lídyňku měla blízko, že je to přec jen jediná dcera; a jakou úlevu by mladí měli — máslo,

vejce, drůbež a třebaš i mléko by mohli mít — hromadu by ušetřili —“

„Potřebujou ušetřit, když je kolik domů!“

• „Prosím tě, prosím tě, jakobys nevěděl, že kdo má hodně, chce mít ještě víc. Lídy taky dostane kolik tisíc, starostová to sic obtáčí jen pozdě, ale vyrozuměla jsem, že aspoň šest jich bude. A těch věcí — Bože! Harampátí budou všechno kupovat v Praze už hotové — budoucí pan zeť tomu tuze dobře rozumí a potom u takových lidí nemůže býti všelico, leckdo přece přijde —“

„Jen je mi divno, že když má v Praze domy, tuče se ještě světem. A zrovna sem — do hloupého Bystrého že si přijde pro holku.“

„No, co bys to říkal, jaký pak hloupý Bystrý! Ale povídala starostová, že už taky takové řeči slýchala a sama prý mu to proto nadhodila. Jen se prý usmál a povídal: Kolikráte se dva lidé celý život hledají a nenajdou se — my jsme se na štěstí shledali na hořickém bále — viděla, Lídynko?“

„Viděla, Lídynko!“ mačkaje tabák do dýmky dušeně se chechtal.

Kuliška hledíc okénkem do temna směrem k starostovům, také zasykla: „Inu, tak to máš — pání, pání! Ale naše starostová dělá, jakoby v tom panství byla odjakživa. Vida — Voral tuhle teprv jede z dráhy.“

Kuliš bafaje přecházel. „Ten člověk toho dření užije!“

„Ba, a doma má jen bandory nebo nějakou kaši. Naše mladá si upekla jen tak v troubě pár

koláčů a každému dítěti Voralovu dala po jednom — to jsi měl vidět!“

Caromio již nepromluviv vyšel z baráku.

Krásný večer hvězdy po nebi rozsejpal. Struha tiše hrčela a z polí táhl jemný, vlažný šum.

Z Haňáččiných oken padalo do návsi mdlé světlo. Kuliš si vzpomněl, že v poledne povídala: Dnes musím sedět do rána, aby zejtra nebyl pláč, že šaty o pouti nejsou.

Z Voralova dvora přiletěl hospodynin hlas: „Vašku, pomoz tatínkovi s vozem!“

Kola sípěla do tvrdé země. Zas okov zahrčel a zapíšťel — — potom rychlé kroky duněly tmou.

Setmělo se úplně — — bysterská stavení již jenom nezřetelně pronikala tmavem, světla blikala však ze všech.

Někde nahoře rozštěkali se psi. A zase bylo úplné ticho — — —

Ráno byl Bystrý již zcela slavnostní — pouťově klidný. Za čistými okny bělely se skvělé záclonky, před nimiž kvetly balzaminy a modraly se kytice bezové.

Z komínů již od časných hodin bělavý kouř kroužil do čistého vzduchu. Na záspích i zahradách počali se objevovati hospodáři v nových kalhotách a vestách, s rukávy košil širokými, sněhově bílými, nažehlenými, hladce učesaní, oholení, a svátečně kouřili prvý pouťový doutník.

Ačkoli „hrubá“ měla dnes býti v bysterské kapli, hospodyně běžely do Libočan na ranní. O hrubé bude každá mít spoustu práce u kamen, a tak by ani parády neprovětrala. Chvátaly k městu

široké, v šustících vyhrnutých sukních hedvábných, aby bylo viděti i zvonec sukní bílých, vyšíváných, naškrobených. I ty starší měly vlněné salupy nebo hedvábné šátky.

U kaple hned za jitra vyrostly perníkárské boudy, kožešník rozvěsil čepice, jednu druhou krásnější, se zlatými prýmky a růžičkami, s pásky a kokardami, kulaté sokolky s lvíčky a dlouhými péry; byl tu i kloboučník, dva ševci a krámů s všelijakou drobnější ženskou parádou několik.

Domácí děti vymóděné, každé v tom, co mělo na pout nového, přibíhaly sem hned o ranní, žádostivě pouličili oči a mačkaly v kapsách krejcarey. Zboží perníkárské: hodinky, panáci a panny, husaři a sokolové, brejle i srdce — vše skvělo se nádherným pestrem barev! Krejcar za krejcarem už teď putoval aspoň za cukrové tyčinky krvavě rudé, lepkavé, jež hoši nosili potom v prstech a dávali do úst jako doutníky. Vzadu za kaplí výrostkové skupili se kolem stolu, na němž kramář s navoskovanými kníry, se šístkami při uších, s prýmkovanou čepicí k uchu, rozhazoval karty volaje: „Červená platí, pánové, červená — tak ta červená — za šestáček pět šestáčků, za dva deset, za tři patnáct —“

A od jiného krámu zněl vypitý, křaplavý hlas: „Tak, pánové a dámy, na ty fíky, na to cukroví a na ořechy — šesták na celý věnec fíků!“ a ruka míchala v plátěném, špinavém váčku, až to chrastilo.

Ale to všecko byl jen počátek pouti, zahájení její hejny nedočkavců mladých. Teprve když se

hospodyně vrátily z ranní, přicházeli chasnící vyfintění, navonění, s mašlemi, jež z daleka svítily, s klobouky na stranu, doutníky v ruce a slámkou za uchem; a dívky přicházely v šatech s tunikami, na hlavách s hedvábnými šátečky, jež se při ranním slunečnu třpytivě leskly.

Vesnické jaro smálo se ze zástupu těch dívek, oděných ve světlé barvy jásavé, dívek zdravých, kupřých, svítících očí, plných tváří a rtů.

Přicházely i holky služebné, každá v něčem novém, nač už od loňského posvícení všecku mzdu skládala.

Bylo však dobře znáti, co je služebného a kdo jsou dcery z hospodářství; kupil se rovný k rovnému.

Scházeli se hospodáři, vážně, moudře přicházeli, takže na každém kroku bylo patrné, že oni jsou ti, jimž Bystrý patří, a kdož jej řídí a spravují.

Nahoře u kaple sešly se babky vejměnice a zkoumavými pohledy pátraly v davech; žádné nové šaty, šátky, modlitby jim neušly, a dobře spočítaly, kolik tu bylo slunečníků, která ho již má, jíž ještě loni sluníčko klidně pražilo do tváří, která již stojí na špalíčkách, jež loni ještě chodila na plocho. Mnoho řečí vzbudilo, že Bourova Tóny má kolem krku řetěz — těžký zlatý řetěz! Dosud mívala ho zde jen starostova Lídy, ale ta byla vždycky jako opravdová slečna, kdežto Bourova byla přec jen holka vesnická. Povídalo se o tom už dřív — povídalo, ale dnes byla to očitá pravda!

Když hlaholy libočanských zvonů nenadále přeletěly topoly a snesly se až do hukotu kolem kaple, celé zástupy bysterského lidu táhly naproti procesí. Zapestrčila se silnice mladými, starými, a z baráků, chalup i živností dívaly se zpytavě oči hospodyň, jak to komu sluší a jestli jejich dítě dává na sobě záležet.

Zavlály rudé korouhve, zasvítil a zatřpytil se zlatý, krvavými růžemi květovaný pluvial pana faráře, jehož zardělá líce pěkně věnčily chumáče hustých bílých vlasů. Vřískala hudba, doprovázející zpěv zástupu.

Blankyt byl bez poskvrny, topoly samá mladá, světlá zeleň, mnohé stromy na zahradách obaleny ještě čistou bělí květů, a bez dýchal plnou silou.

Na tu bysterskou pout šli i lidé z vùkolí, selky až z Topolce a dobrých půl Libočan. Co bylo „to lepší“, šlo až vzadu za hlavním průvodem, kde nebylo třeba míti smeknuto, kde mohlo se žvatlat a smát se. Tu šli páni měšťáci: usedlejší ještě jen s vousy pod skráněmi nebo s věnečkem pod bradou, pan Šestipán ve svém božíhodovém žemlovém kabátě, stará Kastránková ve vikleru a velikém čepci, známém po širém okolí; ale mladší měli již kníry, brady neb i plnovousy, hlavy načesané, klobouky podle módy pomačkané. Na prvý pohled bylo patrné, že ti majetníci klobouků vědí, jak je pořádně na hlavu posadit, aby nekřičely jako na vesnických hlavách, na nichž do nedávna sedaly jen čepice.

A slečny tu šly jako květy — hlavy samé kudrlinky a loky, kloboučky jako z cukru, šaty jako nadýchané; šveholily, laškovaly, dováděly.

Tu kráčel také bysterský pan starosta s Lídy a s panem inženýrem. Lídy vznášela se jako královna, bílé šaty měla s růžovým lemováním, nový klobouk kolem dokola ovinutý hedvábnou bílou stuhou, jež vzadu splývala, a světlý hedvábný slunník nesla nad sebou krásně jako každá libočanská slečna, i jako doktorova a správcovy.

Inženýr byl všecek vymydlen, černé vlasy mu svítily, knírky měl načechrané, tváře čerstvě oholené, ne červené, ne bledé, jenom konec nosu jinak pěkného trochu nápadně se mu zardíval; tmavé šaty jeho nebyly sic už nové, trochu pomáčkané byly, ale z pěkné látky a dle módy ušity; vůně z něho táhla kolem dokola.

Bysterská tetka Pětioká, jež šla vzadu s libočanskou kostelnicí, všecku nádheru bedlivě pozorovala a několikrát vzdychla: „Jako z kastle by ji vytáh'! Bude to pár pěkných lidí!“

„Ale musí být už o hromadu starší než ona,“ o inženýrovi pověděla kostelnice.

„I tototo — povídala mi paní starostová, že je už člověk usedlý, vážný, žádný hopasínek, takže se zdá starší — ale je prý mu nějakých šestadvacet.“

Kostelnice neodporovala, aby snad Pětioká někde něco nevypleskla — neslat si kostelnice veliký šátek na uzel, do něhož bude po Libočanech skládat koláče.

Vršek u bysterské kaple byl po chvíli pln lidí; z pestra látek vynikaly hlavy staré i mladé, bílé, tmavé i rusé, tváře vrásčité i hladké, svěží, všechny ožehlé jarním sluncem, jež vesele rozhazovalo spoušť paprsků, svítících, hřejících.

Přede dveřmi kmitla se ve vzduchu ruka libočanského starého pana učitele, a již housle, basa, klarinety, trouby spustily veselou předeheru, po níž rozjásala se píseň: „Vroucně vítán budiž, Jene svatý, tys náš velectěný vlastenec!“

Na tu písničku těšivali se staří mladí; všechny pohledy se teď při ní rozveselily, zrovna omladly. Vlačovky kroužily nad návsi hlučně štiřikajíce — drůbež na dvorcích stála nehnutě, hlavu vzhůru a poslouchala.

U kaple, v levo ode dveří skupili se občané starosvětštější: Rozumíš byl mezi nimi, Drholec, Mendlík, Voral, Šatoplet, Munzar. Rozumíš, chmuře se, pustil se i do zpěvu a basoval horlivě, takže naň starý pan učitel zahrozil.

Voral, opřen o stěnu, stál skloněn, jako by všecek byl zaujat svěžími zvuky veselé písně; ruce měl sepjaty a rty se mu chvílemi pohnuly tichou modlitbou. Ale oči Voralovy vždy po několika minutách přeletěly zástup u kaple a zastavily se v světlé skupině bysterských dívek, v níž stála i Haňáčka — bylyť ty dívky zákaznice její, jež na dnešní pout vystrojila.

Hudba chvěla se potom Voralovi hluše kolem hlavy, rty jen maně pohnuly se slovy modliteb — duch všecek potápěl se v myšlenkách na ni —

na Haňačku. Zaletěv pohledem dolů k ní, myslil si, kdyby tak i ona sem k němu oči povznesla — —

Ví-li o něm? Tuší, že na ní myslí?

Když jásavé zvuky zvonků odcinkaly při požehnání, celý dav rozlil se mezi boudy a krámy. Hlučno bylo, šumno; z hukotu hlasů vytryskovaly zdroje smíchu a ryčné proudy vypitých výkřiků, pronikavé zvuky dětských píšťal i harmonik.

Voral sešel jeden z posledních; Váša s Mankou hned byli u něho, každé chytilo jej za jednu ruku a hned: „Tatínku, kupte nám něco!“

„A co bych vám koupil?“ ptal se, jak by se vzpomatoval, že jsou to jeho vlastní děti, jež tuto škemrají.

„Marcipán, tatínku,“ žádala Manka

„A já bych chtěl harmoniku —“ a Váša plaše naň pohleděl.

„Harmoniku — podívejme — a co stojí?“

„Pět krejcarů —“ ale při těch slovech hošek hlavy nepovznesl.

„I že by tě nemrzelo — a maminka by nás přivítala s harmonikou! Kousek marcipánu vám koupím, ale takovou hloupost nel“ a přikročili ke krámu.

Manka sem tam ukazujíc, tázavě ohlížela se na otce.

Koupil malý balíček marcipánových tabulek i několik bílých koleček a povídal:

„Nechte si to až domů — a dáte taky Julce a mamince!“

Dětské oči nemohly se ani od pestrých věcí na krámě odvrátiti.

V tom ozvalo se za nimi: „Vášo — Manko, slyšíš, tu máš pouti — —“ a Haňačka nutila Vášovi pestrého husara na koni, Mance pannu marcipánovou. „Tohle děťátko dáte Julce — ale ne abys to, Manko, zlámala!“ a pohled Haňáččin byl jediný úsměv.

Užaslé oči dětské svítky dívaly se s dárků na Haňačku a zas na otce.

Ten planul a rozpaky nevěděl, co honem.

„Co by vám tohle napadlo, paní Haňáková — takovou škodu,“ pravil potom a mžikem pohleděl jí do tváří.

„Nevídáno, jaká pak škoda!“ usmívala se. „Komu jinému mám koupit?“

„Ale to by bylo —“ odporoval, „vždyť jsem jim koupil, mají dost.“ Byl zmaten a nevěděl, co se kolem něho děje.

„To mají od vás, tohle zas ode mne! Mám je ráda — přijdou, popovídají, a kolikrát se zasmějeme.“

Teď Voral teprv nemohl s místa; až když viděl, že se Haňačka s dětmi loučí, vyhrkl:

„Tak děkujem' hezky!“ a posmeknuv, zmámen pletl se zástupem.

Když dostali se na volnější místo, ještě se ohlédl. Haňačka dívala se za ním s úsměvem. Usmál se také.

Děti nesouce „pouti“ ve vztyčených rukou, úprkem uháněly k domovu.

Zamyšlen loudal se za nimi.

Byl ještě pln překvapení, jak se nenadále

u nich objevila. A jak pěkně mluvila — — „Komu jinému mám koupit — — Mám je ráda —“

Komu jinému! Jakoby tu nebylo dětí dost a dost — dětí známějších!

Vzpomínka na ta slova její, upřímně pronesená, velmi jej oblažovala . . .

Jenom že sám zas byl nešika — nevěděl kale, co promluvit, styděl se jako vesnický chasník. A ty děti také! Vždyť ani nepoděkovaly — sebraly a mlčely. Ruku měly políbit, třebaže nebyla ani tetička, ani kmotra — — a snad měly zas něco koupit jí!

Ale tu mu napadlo, co by říkala žena, až by zvěděla, že jí koupili pouti. On, sedlák Voral — vdoviče! Ale vždyť by to koupily děti — na oplátku — —

Jenže Bára by neuznala — bublala by, protože na všechno slušné má zlost!

A rozkyselen stoupal k záhrobní. —

Pan starosta Vejběra si již také svoje hosty ze zástupu odváděl: pana faráře, starého pana učitele, správce s paní a se slečnou, doktora s paní, libočanského pana starostu Valentu, již bělovlasého, ještě ze starého saecula, s věnečkem od uší pod bradu, se šátkem kolem krku vysoce uvázaným, s bílou vestou a dlouhým šosákem, a choť jeho, malou stařenku ve velikém krajkovém čepci, v hadvábné mantille a modrých, žlutě pruhovaných šatech na krinolině, konečně i kupce pana Horáčka, čilého, mrštného, na všechny strany pozorného.

Lídy s panem inženýrem odešli již před notnou chvílí.

„Ale to mě mrzí, pane doktore, že slečny také nejdou,“ stýskal Vejběra, „a Žanetka pana Horáčka také ne —“

Doktor, vysoký, bezvousý, kostnatý pán, neodpoděděl, jenom španělkou si pohrával a hladil tváře, hladce oholené, ale choť jeho, široká, okynulá, horkem tuze zardělá, lahodně se tázala: „A kdo by byl doma, pane starosto?“ Jak se zasmála, laloky pod širokou bradou se jí rozvlnily, a pootevřená ústa hlasitě dýchala.

„O to přec není starost, jemnostpaní, služka by také uhlídala,“ usmál se pan farář.

„Ach, důstojný pane, to by to dopadalo, ta poletí jako vítr! Už kolik dní by byla nic jiného nedělala, než-li žehlila šaty k muzice. Ta tu přec musí být taky — a kdyby někdo pro mého přišel —“

„Na bysterskou pout nikdo nesmí stonat!“ zasmál se pan farář a ostatní hlučně po něm.

Paní doktorová se tím smíchem až rozkašlala a musela chvilku postáti.

„To bude má paní litovat,“ tahavě stýskal Vejběra.

„I nic se nestarejte, fotrlínku, vždyť nás jde dost a přičiníme se, aby vám nic neostalo!“ hlučel osmahlý, vysoký, ramenatý správce, již notně šedivý, a tahal mohutný knír, jenž jsa hodně probělen, ze zarudlého obličeje velmi vynikal.

„Ale tati —“ zastenala suchá, bledá jeho dcera.

„No co, já jsem už proto nesnídal a kalhoty jsem si vzal ty v pasu nejširší —“ a dal se do chraplavého smíchu, až zrudl.

„Ale Anton, ty zas mluvíš!“ zazpívala paní správcová, vysoká, houpavě, vznešeně se pohybující dáma.

Pan Horáček se v zadu skoro nepřetržitě smál a mnul rukama, jako když doma stával za pultem a selkám vychvaloval svoje zboží.

„No co, jaké čiry čáry, povídám, jak si to myslím, vždyť jdem' na pout, ne?“ chrchlal zas pan správce.

„Tak je to dobře, tak to má být,“ kýval starosta Vejběra.

„Tenhle můj muž má pořád humor, jako když býval kancelářským, ani nepovází, že už není mladík, že má tuhle velkou slečnu a syny —“

„A mám naříkat? Přišlo by to do jednoho!“

„Ano, ano — dobře, pane správce, smutný duch suší kosti —“ kýval pan farář.

„Jen veselou mysl!“ přidal i pan učitel a zálibně šňupal.

„Co oni tomu říkají, pane doktore? Jen poslouchají a neřeknou mé tvé — snad nemyslejí i teď na pacienty? Nestarají se — ti dovedou umřít i bez nich!“ volal správce.

„Vždycky čtverák,“ měkce odpověděl doktor, a obličej jeho byl samý lahodný úsměv.

Po návsi stály hloučky lidí bedlivě pozorujících, koho si pan starosta odvádí na pout. Když hosté došli k Vejběrům, starosta otevřel branku a ustoupiv řekl: „Tak prosím!“

„Prosím, paní doktorová —“

„Prosím, paní správcová —“

„Ale prosím, paní starostová —“

„Prosím, důstojný pane —“

„Jen račte, milostpaní, jen račte — a slečinko — dámy mají přednost —“

„Prosím vás, jenom nedělejte okolky, nebo půjdu napřed sám, aby nám polévka nevystydlá,“ do úlisných, pobízejících hlasů broukl správce.

Po záspi v ústrety chvátała paní starostová; ve světlé kartonce byla, nažehlená, opásaná sněhovou zástěrkou.

„Ach, služebnice, služebnice — vítám vás, paní správcová — paní doktorová — paní starostová — slečinko — to jste hodny!“ mazlivě stenala.

Paní správcová i doktorová se s ní objaly a políbily; hubička druhé paní tak hlasitě mlaskla, že všechny tváře rozvily se v úsměv.

„A prosím, paní doktorová, kde zůstaly slečny? Pane Horáčku, kde pak je Žanetka?“ jako náhle velmi překvapena volala Vejběrka, ačkoliv Lídy jí prve v pokojíku pověděla: „Doktorovy nepřijdou, founěly zas jako hraběnky, Žana Horáčkova taky ne — ale ta ať si tam zůstane!“

Doktorka i Horáček vysvětlovali, vymlouvali, ale na paní starostové bylo patrno, že poslouchá jenom na půl ucha, ačkoliv pořád vzdychala: „Ach, to je škoda, to je mi líto!“

Tu přichvátala také Lídy, všecka bílá, již bez klobouku, s hlavou plnou kudrnek a loků.

„Ruce líbám — tak račte dál — račte —“

„Ach, Bože, slečinka jako lilie, to je nevěsta!“ zpívala správcová.

Ostatní se usmívali, kývali, Horáček mnul dlaněmi a polohlasně se smál, jenom libočanský starosta nevšiml si a zpytavě přehlížel dvůr.

Služebné ženské — Caromejka mezi nimi — vystrkovaly hlavy ze síně, aby viděly to slavnostní shledání.

U dveří síně opakovalo se všecko jako prve u branky, a konečně celý proud zmizel ve stavení.

Voral stoje již doma na záhrobní, také celý ten výjev pozoroval; teprv když panstvo nadobro zmizelo, šel do světnice. Vida, že je žena u okna, ptal se:

„Taky se díváš?“

„Bože, to je na světě přetvářky,“ pravila rozhorlena, „to se to všecko kroutí a klaní — a tuhle jsem u Horáčků poznala, jak pak o sobě mluví. Tam u starostů bude dnes slávy — Caromejka bude olizovat! Ale co to Haňačku napadlo dětem kupovat?“

Voral odvrácen svlékal kabát.

„Nevídáno — povídala, že je má ráda —“ suše odpovídal.

„Ještě nás Bystráci pomluví, že jsme z hospodářství a bereme od ní — podruhyně! Snad jste to ani neměli brát!“

„A to by byla pěkná utřenost! Kde pak to máte, děti?“

Váša plaše pokynul na polici. Za sklem byl tam i husar a panenka i dítě.

„Uložila jsem to — vždyť to nepotřebuj hned sníst nebo rozbit,“ pravila matka nalévajíc polévku.

„Vždyť je to na to,“ a učiniv kříž přisedl ke stolu.

„Kolikrát si myslívám, jestli Váša s Mankou k Haňáčce tuze nedolézají, aby se pak třeba nepovídalo —“

Neodpověděl, jen se chmuřil, až po chvílce spustil: „Co zas mne mrzelo, bylo, že jeden ani druhý nemá kapku utřenosti, aby poděkovali. Přece vídávají mě, že jsem ke každému zdvořilý, ale to seberou marcipán a neřeknou mé tvé.“

„Nono, snad nebude tak zle —“

„Nebude, protože Haňáčka se nenaparuje jako některá, ale jestli si někdo všiml, řekne, že kouska manýry ty děti nemají. Oni jen být ve větru, růst jako divočina. To jsem se ondy potkal s Mokříšem, šel s hochem, ale jak ten synek krásně dal pozdravení a jak pěkně odpovídal, když jsem se ho ptal, co pořád dělá, jak se učí a čím chce být!“

Voral to povídal klidně, ale z mírných slov bylo přece cítiti stesk jeho nad tím, že vlastních dětí takových nemá.

„I bodejť, to se ti řekne,“ odvětila, „Mokříšův může hezky mluvit, vždyť ona nic jiného nemusí dělat, nežli se s nimi mazlit, strojit je a učit moresům. A on se taky nepřetrhne. Tam to není jako tuhle u nás, kde máma s tátou jsou od rána do noci jako v kole.“

„Vždyť nic neříkám, jen si myslím, že by už sami mohli být trochu chytřejší,“ odpověděl.

„Toť vím, že on náš Váša a Manka jsou pořád jako diví,“ svědčila ostře.

„Proto si myslím, že jim není na škodu, když někdy k Haňáčce zaběhnou, je přec ženská mezi lidmi obeznaná, a můžou ledaco pochytit.“ Řekl ta slova klidně, suše, ale co pravil, přál si touzně. Tolik se mu libilo, že Haňáčka s dětmi jeho hezky dělá, a ony že jí mají rády. V nitru však cítil, že té radosti nemá jen proto, že děti získají, ale že i jeho s ní sblíží.

Voralka přijala slova jeho s plnou pravdivostí a neodporovala, protože Haňáčka vystupovala vždy skromně a ochotně; dodala pouze:

„Jen aby neomrzely — ona taky mnoho kdy nemá!“

„Že neomrzely, vidíme na tom, že jim koupila pouti; kdyby je neměla ráda, proč by kupovala — co je jí po nás?“

„Snad koupila taky jiným — těm, kdo k ní dávají šít.“

„Nevím,“ pokrčil rameny, „ale z nás toho užítku tuze nepochytí.“

Při tom hovoru již se pustili do buchet, perníkem nadívaných, velikých, rudých, jichž Voralka vrchovatou mísu postavila na stůl.

„Bystráci by se divili, kdyby viděli, že o pouti máme jen buchty,“ usmál se.

„A není to jedno?“ tázala se.

„Je — ale taky bysme neschudli. Oni si lidé

vsimnou — ze všech stavení se ty talíře roznášely, jenom od nás nic.“

„A komu bys posílal? Nám z pouti taky nikdo nepošle. A jenom nech marnotratníky,“ a zahrozila do prázdna, „zrovna omámena jsem se dívala na nůše mouky, které z Libočan nosili. A drůbeže co chystají — kuřátek, teď na jaře! Mohla bych sousto polknout, když by ani nebylo z mého, když bych je musela koupit jinde, jako tamhle starostová u nás? To jsou mi pěkné hospodyně, když snědí víc, než jim hospodářství dává!“

Přisvědčoval, ale potom se zasmál: „Aspoň se o pouti olíznou!“

Podívala se naň stranou a kývala: „Pěkně — pěkně —“

Ale Voral smál se dál.

Vidouc, že nechce rýt, mlčela a klidně jedli.

Když poobědval, zapálil si a přecházel světnicí.

„Odpoledne půjdu s dětmi na požehnání,“ pravila, odnášejíc zbytky oběda.

„A na pout se ani nepodíváš?“ ptal se srdečně.

„Prosím tě, co bych si vynadávala — bysterská pout — nevidáno! Darmo by se panstvo na mne ohrnovalo. Já už zůstanu, jaká jsem: všude raději stranou a pamatovat na děti!“ Pravila ta slova důtklivě, ale nepohlédla naň.

Voral nepromluviv již, vyšel; na síni prudce vyplil se do kouta.

Mysle na ženinu řeč, pravil si, co mu dávno napadalo: že Bára nemá již pomyslení na nic, než aby měla hodně! Říká, že pamatuje na děti — ale pro samý shon sotva si jich může všimnout. Potom to roste jako dříví v lese, kouska slušnosti nemají a každý kluk se jim vyšklibne.

Schýlen loudal se zase svou nedělní cestou do polí.

Ty děti! Rostou, rostou, a bude pomalu čas myslet, co s nimi dál . . . Voral uvědomoval si, že se vlastně o ně také nestaral, že nechal je růst, jak rostly, že teprve pobyt v Bystrém trochu ho donutil — a pak Haňka!

Přec je nenechá, jako to dělají na Polánce — školu aby vyběhaly ledajak a potom se zas jen hrabaly v hrudách, holky jako děvečky, Váša jako skoták a potom čeledín. Světa musí si všímat, děti jiných — budou v Bystrém doma, ať tu tedy nejsou pořád jako cizí.

Tu si vzpomněl, že Bára vezme dnes děti na požehnání. Zrovna dnes — o pouti! Snad jim nepřeje, aby se aspoň na pout dívaly. A co pouti dostaly, vzala a uložila! Naposledy myslí, že jim je těch dárků škoda, chce tím snad podarovat jiných z přátelstva, až přijdou, nebo až ona se na návštěvu vypraví.

Ale tu si Voral řekl, že to musí dětem dát; dostaly to, je to jejich!

Ta jim to ráno přinesla všecka radostna, jistě už dřív na ně myslila! Voral znovu představuje si ranní setkanou, šel rychleji a rychleji — —

Povfdala, že je má ráda, a bylo na ní vidět, že mluví pravdu.

Náhle představil si její světnici, jasnou, čistou, spořádanou — — uprostřed stůl a na něm rozstříhanou látku — — Haňáčka prostovlasá, jen tak po domácíku, s rukávy povyhrnutými, veselá, zdravá, statná stojí a prohlíží uchystané šití. Děti, jeho děti točí se kolem ní, vypravují, žvatlají, dovádějí, ona se směje, vypyťává, náhle se obrátí, tu pleskne, tam pohládí, a všichni se smějí.

Maje ten obraz v hlavě, pole si ani nevšiml. Chtěl se vlastně podívat, co bandory dělají, a zatím přešel ani se nezastaviv.

V duchu viděl právě, jak se děti rozdováděly, jak se Haňáčka s nimi honí — najednou byl sám také mezi nimi, honil se také — — teď nenadále v tom běhu chytil Haňáčku od zadu kolem těla — smála se, všichni se smáli — ale on držel, nepouštěl . . .

Ale v tom již se také vzpamatoval. Otrěv si rukávem pot s čela, řekl si, že letěl jako bez rozumu, až se všecek zpotil, tváře že mu planou srdce prudce bije.

Takové nápady!

Ale kdo za to může, že přicházejí a těší! U nich doma radostí není — není — žena se leda ubroukne, pomazlí se zřídka jenom s nejmladší, a když se Voral vracívá, slýchává jenom žaloby, jak zas dnes zlobily, neposlouchaly, co na sobě roztrhaly, co rozbily. Jak by se potom s nimi mohl těšit? Utrmácen, ulopocen, mrzut se vrací a doma slyší

jenom nářky — samé nářky — nic radostného ani vlídného.

Plně pocítoval, že domácnost jeho vesela není, mrzuto že v ní je — hon a shon za prací. Rozvažuje o tom řekl si: Toho je Polánka vinna, ta naše vzdálenost světa, tam jsme se naučili mračit, zahlížet a jen se honit po stavení nebo potit se v polích. Tam Bára srostla s dřením, odvykla lidem, ztratila všecku veselost.

Jaká bývala! Bože — Bože — jak po ní bláznil, kolik nocí k vůli ní nespál!

Žádná fiflena sic nebývala, žádná parádnice, holka jen vesnická, ale jak zdravá, silná, ty snědé tváře zardělé jak jí slušely pod černými vlasy, a oči jak jí krásně svítily.

A teď? Sehnuta chodí, lopatky vysedlé, skráně vyvstaly, zuby scházejí. Zasměje se málokdy, a to jen kysele — taková je ustaraná.

Čim se to všecko stalo? Pravda, tenkrát doma na Lhotce zle to na ni dopadalo, mnoho zkusila — ale což nezkoušel také on? Nemučil se s ní — a necítil všecko jako ona? Vždyť mohla být ráda, že ji tak v srdci nosí — — on, Josef Voralů, po kterém by jich bylo dvacet sáhlo! Jen ona byla jeho — jeho Bára, Baruška, již tolikrát upřímně řekl, že bez ní živ býti nemůže. Nemohla, když se potom měli, být jiná — veselá, šťastná, že ho má, že se jí povedlo? Neměla mu tu jeho lásku teď, když byli svoji, oslazovat?

Voral zapomínal, že se sám tenkrát změnil, schladl — že sám znal také hlavně jen ten shon.

Zdalo se mu, že jen Bára byla vinna — ona že to všecko tak zavedla, jak to potom po léta chodívало.

V té chvíli pocítoval něco jako soustrast sám s sebou, jako lítost, že za všecku šlechetnost, dobrotu, lásku dostalo se mu tak málo štěstí — že se mu Bára neodměnila, jak zasluhoval. Když však dále rozjímal, musel si říci, že Bára dělala, co mohla, že dělala až do krvavých mozolů, že ty oči jí pro nic jiného nehořely, než aby dobyla, co jí na pretenci scházelo a co jí bylo vyčítáno.

A čím dál více dospíval k závěru: Tak je to, když si bohatý vezme chudou, ale hodnou!

Bára hodná byla — dělala, jen dělala — —
Chudás!

Litoval ženy, ale ta lítost nebyla prohráta láskou — spíše almužnou byla . . .

V té náladě vracel se do dvora.

Když žena s dětmi vyšly ze stavení, vidouce jej na dvoře, zastavily se na záhrobní.

„Tak už jdete do kostelíčka?“ usmíval se. „Jděte, jděte a pomodlete se taky za mne; hezky vám to tak sluší s maminkou,“ a pohladil děti i ženu.

Zvolna se naň podívala — ale potom koutky rtů zkřivily se v hořký úsměv.

Nepromluvivši již, odcházela s dětmi.

Ten úsměv její Voralá opět podráždil; hladě, myslil, že udělá neočekávanou radost, a zatím se jen ohrnula. Ani krapet radostného překvapení a vděčnosti v tom úsměvu nebylo. Inu, je to Bára, jež v tom dření také zpaličatěla. Neztvrdly jí jen ruce, ale i hlava i srdce. Nenapadne jí, že si od ní

zasluhuje něco jiného, že by si měla vážit, když tenkrát tak dodržel.

Na Polánce mu takové myšlenky jakživu nenapadly, teprve zde v Bystrém, a to zvláště za posledních časů počaly se proklubavati...

Dohrabav se k brance, ještě zahleděl se za svými. Šly stranou silnice, po níž se opět procházely hloučky nastrojených lidí bysterských i hostí jejich. Jásavé hlasy i smích proháněly se pod topoly, jež v koupeli z májového vzduchu ani nedutaly.

Tam šla jeho žena ohnutá, prostě oděná — jako ty tetky z pohorských vesnic.

Voral jasně viděl rozdíl života ve své i v jiných domácnostech zdejších...

V tom dole u hospody zabouchal buben, a již i činelly zařinčely — — Těmi pod topoly to zrovna šklublo a již se spěšně vraceli. Břeskná polka úplné libočanské kapely všecky nohy rozehrála — jen jen to poskakovalo.

A do davu u kaple jako když střílí — minutku zůstalo všecko ztrnulé, ale potom! Kluci rozletěli se jako diví, holky za nimi, děti, batolící se ještě, spěchaly, jak mohly, i babky kejklavé uháněly, aby užily slavné muziky.

Bujná polka zvučela, a ozvěny se všech stran přilétající motaly se s ní v divém chumlu.

V tom sebou Voral šklubl a leknutím couvl. Haňacka jen v lehkých šatech letních, prostovlasá, od shora chvátala k domovu. Spatřivši jej, zasmála se:

„A vy tu stojíte? Už byste měl být v hospodě i s paní Voralovou.“

Zasmál se, potom pohladil knírek a mávl rukou: „I kde pak my už na tanec!“

„Že by vás Pánbůh netrestal, což pak jste tak staří?“ durdila se.

Voral jen s úsměvem přikyvoval.

„A vy půjdete?“ zeptal se, když se zastavila.

„Na večer se tam musím s naší Kuliškou podívat, ne k vůli sobě, kdež pak já mám pomyšlení na muziku, ale k vůli zdejším holkám, ony se potom ptají, jak jim to slušelo, a to víte, švadlena musí radit a chválit. Ještě teď jsem pomáhala Vincinku strojit!“ a trpce se usmívala.

Voral pozoruje ji cítil, jak ho pod očima zas pálí a — zuby div že mu špičku dýmky nepřekously.

„Ale — když někdo přijde, přece si taky skočíte —“ Ta slova zle se mu s jazyku koulela.

„Bodejt — pro mne někdo přijde —“

„Ó, Bože — nejeden — řada by jich přišla!“ prudec jektal a očima jen ji hltal.

Podívala se naň překvapena a zchmuřila oči.

Zalekl se toho — napadlo mu, aby si snad nemyslila, že vyčítá jí ty dotěry všelijaké.

Ale Haňáčka hned zas klidně se tázala:

„Co paní Voralová dělá?“

„Šla s dětmi na požehnání —“

„Šla? To bych je sama byla ráda viděla, jak si je hezky vedla. A jak povídám,“ spustila zas veseleji, „nedržte prapisek, a až paní Voralová přijde, vypravte se spolu k muzice.“

„I toť že se vypravíme,“ smál se, a Haňáčka pozdravivši odcházela.

Voral omámen hleděl za ní — ale v tom, jakoby v něm vyšlehlo, zvolal: „A spolu si taky skočíme!“

Ohlédla se a zasmála: „Tak ale jistě!“

Voral vyjeven nespouštěl s ní oči . . .

V té chvíli hosté u starostů, rozsazení kolem dlouhého plného stolu, již doobírali kuřata a hleděli si jen sklenic. Domácí paní uvelebila se mezi dámy, hovoříc o hospodářství, o dcerách a zábavách jejich, o zábavách i toaletách. Správcova Karli bavila se s Lídynkou a s inženýrem, jenž zasypával Lidy zamilovanými pohledy a prokazoval jí všemožné milůstky. Když Karli zpozorovala, že ženich drží Lidy pod stolem za ruku, že ji hladí, tvářila se velmi unyle a jakoby jim říkala: „Vídím všecko, ale jen se milujte!“

Pan učitel přichvátal se sklenicí i k nim a podáváje k přituknutí, pravil: „Slečno Liduško, na vaše zdraví, a aby se vám každé přání vyplnilo!“

Všecka společnost si přitukávala, a Lidy stojíc všecka se stydlavě kroutila.

Pan správce tuze již plana, také si přitukl a hned žalostně zavzdychl: „Ach, kde jsou ty časy —“ a zakroutiv očima k choti, dodal: „vid', má roztomilá rachomejtle!“

Hlučně se chechtali, jenom paní správcová kroutila tělem a hrozíc, mazlivě napomínala: „Ty, ty, Anton, mně se zdá, že ti to pivečko tuze chutná!“

Ale správce nedbal a postaviv se uprostřed jizby, povznesl sklenici a dupaje do taktu, zpíval: „Hop, hop, ryndy bryndy, už to nejde jako jindy — hop, hop —“

Nový smích bouřil světlnicí; smály se i ženské, jež pootevřenými dveřmi přes tu chvíli nahlížely do světnice.

„Ne, ten můj muž má zas humór!“ volala správcová a rozkuckala se do šátečku, jež k ústům přidržovala.

„Jen veselou mysl — jen veselou mysl!“ upřímně se usmívaje kýval pan farář.

Ve dveřích objevila se hlava Caromejčina a zakývala na paní starostovou.

„Co pak se stalo?“ usmála se domácí paní a vyšla. Za chvíli vrátila se nesouc v ruce psaníčko a podávala je inženýrovi.

„Byla tu holka z libočanské panské hospody — a to prý mám odevzdat,“ usmívala se.

„Pan inženýr ani tady nemá pokoje,“ soucitně pravila doktorka, a všechny oči hleděly na inženýra.

Ten elegantním pohybem vzal do špiček prstů zalepenou obálku bez nadpisu a mžikem ji rozřízl.

„Snad nějaký kolega,“ kývaje šedou hlavou povídal farář.

Inženýr rozbaliv dopis trochu zbledl, a víčka oční i prsty rukou se mu zachvěly. Přivřev oči, četl; Lídy s něho oči nespustila.

Tu se již inženýr měkce zasmál, list podal Lídynce a povstav, pravil vesele: „Náhoda — sestřička přijela!“

„Ale — ale — sestřička — a to je náhoda —“
vzdychnuvši, stenavě volala starostová.

Celá společnost znova oživila.

„Ale to je náhoda, vidíte, paní správcová,“
usmívala se doktorka, a lalůček se jí klepal.

„Ale to je náhoda —“

Lídy přeletěvši dopis, četla nahlas: „Přijela
jsem ráno do Bydžova, ale tam mi řekli, že jsi
v Libočanech. Teď tu na tebe čekám. Ema.“

„Ale to je náhoda —“ letělo zas kolem stolu.

„Dám zapřáhnout a dojedu tam,“ honem
povstal Vejběra.

„A prosím to ne, to ne, tomu nedopustím —
co pak by řekla vážená společnost, kdyby domácí
pán odešel,“ oblékaje rukavičky horlivě odpíral
inženýr. „Račte jen, pane starosto, zůstat, do-
běhnu tam, sestra má příležitost, a hned ji při-
vezu.“

„Jen jeď, starosto, jen jeď,“ rozhodně pobí-
zela starostová, a také Lídy pohledem otce po-
bízela.

„Ne, ne, prosím, ne, na žádný pád ne, to by
bylo zbytečno — ani zapřáhat neračte dávat —
hned tu budu zas, račte být bez starosti — a když
dovolíte, sestřičku přivezu —“

„Půjdu tedy s vámi,“ chystal se starosta.

„Ne ne, na žádný pád — darmo byste se
uhnul —“

„To je pravda, kam pak vy mu už, starosto,
stačíte,“ přisvědčoval správce.

Inženýr chytiv klobouk i hůlku, přistoupil
k Lídy a podáváje jí ruku, sladce žvatlal: „Tak

zatím pa, Lídynko, pa — vzácná společnosti, zatím se co nejuctivěji poroučím —“ a na všechny strany se kloně, vycházel.

„Tak ale sestřičku přivedl,“ volala za ním Lídy.

Přistoupivši pak k oknu viděla, jak si na návsi sundal klobouk a utíraje pot, uháněl dolů.

„Roztomilý človíček,“ kýval pan farář.

„Roztomilý,“ přidávala paní doktorová, a správcová také přisvědčovala.

„Ale vida,“ libočanský starosta tleskal se do čela, „že jsem já neřekl, nebude-li tam příležitost, aby se stavil u nás, aby honem zapřáhli,“ a chof jeho, jež seděla pořád mlčky, ruce majíc v klíně, dolní ret položený na horní, přidala:

„Vidíš, Ferdinand, to's měl, ale ty na nic nepamatuješ!“

„Ale to by bylo zbytečno, paní starostová,“ sladce odporovala domácí, „sestřička pana inženýra jistě má příležitost, vždyť píše, že jela z Bydžova —“ a vzavši dopis podala jej libočanské.

Také ostatní paničky do toho nahlížely.

„Tak on má pan inženýr sestřičku,“ z myšlenek pokyvovala si doktorka.

„Ano,“ přisvědčovala domácí, „tuzе často nám o ní vypravoval. On je z tuze dobré rodiny, živa je už jen matka a ta sestra, ale v Praze je veliký majetek. Líbí se nám, že se mají dohromady náramně rádi —“

„Ó, to je dobré znamení,“ zavelebila správcová.

„Že jim nepsal — mohla užít bysterské poutí —“ mrzel se starosta.

Paní starostová zatvářila se výsměšně. „I jdi, starosto, takové slečně pražské by naše pout byla vzácná!“ a hleděla na muže jakoby říkala: Ty máš nápady — půjde ona z Prahy do Bystrého na poutí!

„Což je o to, paní starostová,“ velmi vážně ozval se doktor a hladil si lesklou bradu, „Pražáci rádi užijou kusa venkovské radovánky.“

„Vždyť to povídám,“ tence přisvědčoval Vejběra, „mohla přijet už včera —“

„Žeť by u nás dobře mohla být — všecko pohodlí by měla,“ zatačela starostová a dívala se s paničky na paničku.

„Jen když je tady — však ji tak hned nepustíme!“

„Paničky odpustí,“ povstavši klonila se starostová, „musím v kuchyni všecko připravit, když taková návštěva —“

„Ó, prosím, prosím, to přestává všecko!“ jásala správcová, a ostatní přisvědčovaly.

„A co my budeme jen tak sedět!“ zhurta spustil správce a mrknuv na Vejběru, obrátil se k doktorovi a dodal: „Nemám pravdu?“

Všichni páni smějíce se kývali, a pan Horáček rychle mnul rukama.

Vejběra vzal se skleníku karty a položil je na stůl.

„Prosím, dámy pěkně k sobě, a my se se-
sedneme tuhle k tomu krají!“ kázal správce.

„Vy jste pěkný, pane správče, vy umíte pěkně bavit!“ hrozila doktorka, a celé hrdlo se jí rozvlnilo.

„Už neumím, milostpaní, opravdu neumím,“ přisvědčoval a hned plačtivě notoval: „Kam jste se poděly, kam jste se poděly, moje mladé časy!“

„Pan správce jenom se tak tváří,“ pokračovala doktorka, „ale v každém bále všechny slečinky rozesměje!“

„Stará podšívka!“ hrozil farář.

„To je pravda, on ten můj muž má pořád humór!“ pravila správcová a unyle pohleděla na muže.

Ten měl doutník v koutku úst a již míchal. Pan učitel s Horáčkem postavili se za hráče. Po chvílce starostová přinesla ták s koflíčky černé kávy a roznášela jí kolem stolu.

„To se musí říct, tady se stroji tabule,“ již po několikáté pochválila paní Valentová a zas položila dolní ret na horní.

„Ó, prosím, prosím, všechno jen tak po venkovsku,“ upejpala se starostova, „kdybych neměla Lídynku, sama bych to nedovedla, ale ona všechno zná, byla při tabulích velikých,“ a usadivši se k dámám začala o svých starostech o dceřinu výbavu.

Správcova Karli jako dívčí poupátko sladce, stydlavě hovořila a dotazovala se Lídy po krásách její lásky. Každou chvílku zakroutila hlavou, povznesla oči a zatoužila: „Ale šla, Lídy, ale šla —“

Caromejčina hlava opět se objevila ve dveřích.

„Co pak — už jedou?“ spěšně ptala se starostová.

Caromejka vsunula se do světnice. „I ne, ale byla tady služka tuhle od pana Horáčka, panička že vzkazuje, jest-li by nemohl hned přijít domů —“

„Co se stalo?“ rychle ptal se kupec.

„I neříkala — jen že mají jistě hned přijít!“

„Toť jsem blázen,“ divil se Horáček a sháněl kloubouk. „to jistě něco k vůli obchodu, naposledy jenom nějaký rajzák — a tuhle taková společnost. Takové já mám radosti, člověk nemůže paty z domova vytáhnout.“

„I tak to odbuďte, ale ať se ještě vrátíte,“

„Prosím, račte se vrátit!“ i panička přidávala.

„Budu hledět, budu hledět — zatrachtílá věc —“

„A to kafe ještě dopijte,“ kázal starosta.

Horáček přisedl a rychle pil.

Starosta dívaje se na hodinky povídal: „Už by tu skoro mohli být —“

„Tys, tatínku, přec jen měl jít,“ žalobně ozvala se Lídy, „kdož ví, jestli slečna bude chtít — bude třeba říkat, že je neznámá —“

„Že jsem já neřekl, aby se u nás stavil,“ pravil zas libočanský starosta, a žena jeho rozkývala starou hlavu: „Když ty, Ferdinand, na nic nepamatuješ!“

„Pane Horáčku, prosím vás, pobídněte je za nás a nepovolte!“

„Pobídnu, pobídnu, pane starosto, a jestli je nepotkám, nehnu se od nich, dokud je nevypravím!“ a již kolem stolu podával ruce.

„A přijďte ještě —“

„Pěkné poručení paničce a slečince, a že nám bylo tuze líto,“ volala za ním domácí.

„Prosím, prosím — díky!“ a již se kolébal po záspi.

Venku bylo pořád hlučno; kolem kaple i po celé návsi pestřily se rozjařené hloučky. Rychlá hudba vylétala otevřenými okny sálu a plnila celou ves. Tanečníci a tanečnice rozpálení vycházeli před hospodu i dále do stínu topolů. Chodily tu dívky vesnické s hlavami hladkými, i libočanské slečinky okudrnacené i v kloboučcích s chasníky i pány, rozpálené selky domácí i z okolí s muži červenými, obtloustlými, již všichni přišli, aby také užili pouťové muziky.

Před hospodou kupily se stařenky i skromnější hospodyně, jež přichvátaly na podívanou. Mezi tancem objevovaly se v oknech rozohněné hlavy, a výkřiky, smích i písňe tryskaly z dupotu a hluku . . .

Již se smrákalo, když Caromejka prudce přiletěla domů; ale jedva vstoupila, již se rozkašlala.

„Caro mio, prosím tě, proč tak běháš?“ tatík ptal se jí tuze starostlivě.

„Když tu zas máš jako v pekle — nemůžeš otevřít?“ pištěla a znovu se rozkašlala.

„I tak jsem se zamyslíl, že jsem zapomněl“ — otevřel okno, a mrak kouře valil se do podvečerního vlaha.

„Je mladá doma?“ ptala se usednuvši u kamen.

Když přisvědčil, broukla: „Jdi honem pro ni!“ a zas kuckala.

„Toť jsem blázen,“ hučel si odcházeje.

Jedva Caromejka uslyšela, že se po sni vracejí, vstala a proti oběma spínala staré dlouhé, hubené ruce.

„Lidičky, lidičky, to je vám novina!“

„Co pak se stalo?“ breptal všecek se natřásaje, ale Kuliška opět kašlala i pisklavě hubovala: „Když jsi tu tolik načudil!“

Upokojivši se, spínala ruce a potom počala důkladně vypravovat, jak se hosté u starostů sešli a jaká byla trachta. Všecko že bylo náramně veselé, pan správce že dupal a zpíval, a jak potom přišla holka s tím psaníčkem.

Rozkašlavši se opět musela usednout.

„To jste vám, lidičky, měli v kuchyni shánku — nohy necítím a ruce mám jako přelámané,“ stýskala.

„A co to psaníčko?“ nedočkavě vyhrkli.

Jenom se naň zaškaredila a potom zas dlouze vypravovala, jak inženýra a sestru jeho čekali. Pověděla, že také Horáček musel domů, ale inženýr a sestřička že pořád a pořád nešli, takže starosta konečně dal zapřáhnout a vypravil se do Libočan.

„Ale to nejlepší bylo, že tam uvázl taky —“

„Toť jsem blázen!“ Caromio odplivnuv do koutka, přešel světnici.

Haňačka poslouchajíc, jen se usmívala.

„Toť si můžeme pomyslit, že Lídy byla pořád jako na jehlách, už i sama chtěla běžet a do pláče se dala, že se tam něco stalo. Všichni ji konejšili, co že by se mohlo stát, že by jistě byl někdo přiběhl, ale v tom že to bude, že se pražská slečna ostýchá jít, a starosta že se bez ní vrátit nechce.

Ale když to tak tuze dlouho trvalo, takže už žádný ani nemluvil, pan farář povstal a povídá: „Je čas, abychom šli také domů — aspoň je tam pobídneme, aby vás tu už nenechávali v starostecní.“ Starostová je zdržovala, naříkala, jak se to všechno zkazilo, prosila, aby jen ještě počkali — ale paničky už taky pospíchaly, viděly, že bude líp, když už půjdou, že se jistě něco zchumelilo.

Vejběrka dala každé balík koláčů, a všechno odešlo. Inu, lidičky, divně, divně se to rozešlo. Lídy a stará byly potom pořád venku a čekaly; holka zas chvílemi zabíhala domů, plakala a rukama lomila.“

„Toť jsem přeci blázen,“ broukal Kuliš. „A přijel starosta, přijel?“

„No, toť víš, že tam nezůstal,“ odsekla. „Přijel — ale sám!“

„I caro mio —“

„Ale jděte,“ podívala se Haňáčka, „a co se stalo?“

Caromejka zamyšlena kývala hlavou. „My stály v síni a viděly jsme, když přijel. Hned obě na něj, kde je inženýr. ‚Kde je, kde je!‘ rozzloben zrovna pískal a potom pěstí takhle hodil do dálky.“

Kuliš rozkřívav se chodil opět světnicí: „Když jsem já si tohle kolikrát nepomyslel, že kdoví co je zač, a že až se dobře poměje, foukne!“

„I prorokovali proroci!“ odbyla jej a povstavši vypravovala: „Starosta víc neřekl a šel rovnou do světnice; my jsme honem zas byly pod komínem. Ale jen za sebou zavřeli dvéře, už jsme byly za nimi, a tu slyšíme, jak vykřikl: ‚To byla pěkná sestra — nějaká — i s dítětem, za ním přijela!‘“

„I pranamoutě —“ a ústa Kulišova zůstala otevřena a oči vyjeveny.

„Lídy zaječela, až se nám nohy zatřáslly, a zrovna jsme slyšely ránu do podlahy. Utíkaly jsme honem pod komín. Starostová hrozně zaplakala a křičela o vodu. Chytila jsem džbán a vletěla jsem do světnice.“

Caromejka si z hluboka oddychla a opět usedla. „Přišla k sobě — teď tam leží na posteli, stará u ní, on chodí po zahradě, a Bětka musela hned letět pro doktora.“

„Caro mio, caro mio,“ bručel a rychle přecházel.

„I sedni někde!“ oškroukla se.

„A že jsi tam nezůstala — teď —“

„Protože jsem tam už neměla co dělat.“

„A co inženýr?“

„Nic, dočista nic dál nevím!“

Kuliše ve světnici všecho tísnilo; vyběhnuv před barák, rychle tam přebíhal a mhoural k starostovům.

Bílý statek stál jako po vymření.

Po návsi pořád bylo živo, hudba na sále vřís-kala, a dupot tancujících bylo slyšeti až sem. Bezová vůně plnila vlažný vzduch...

XI.

Bysterská stavení černala se v temnu, v němž mizely i vrchy topolů, ale na tmavé obloze bylo hvězd naseto. Jako když jarní louka rozkveté tisícerymi pampeliškami.

Byl májový večer tichý a vonný. Zmlkly již řezačky, nezavrzl okov, ani pumpa nezaskřípěla.

Z kaple, jejímiž otevřenými dveřmi šlehala na kopeček bledá záře, vylétala svatojanská píseň — táž veselá melodie, již tu o pouti provozovali libočanští muzikanti a zpěváci. Hlasy dětské i vyspělé, mladické i vyšeptalé v jediném proudu vylétaly do tmavého ticha. Mezi jednotlivými větami bylo slyšet i Strouhala, tkalce, jak zpěvavým vysokým hlasem předříkával; zvláště na konci veršů smekal se po slabikách a končil, jako by byl uvízl a nemohl dále.

Voral seděl na svém prapisku opřen o plot zahrádky a zvolna kouřil. Žena prve obslouživši dobytek, vzala všechny tři děti a šla také na večerní pobožnost; Caromejka ji k tomu přiměla.

Voral měl v hlavě jen včerejší dvojí setkanou s Haňáčkou — všecko si znovu představoval a opakoval. Když vzpomínal, jak na ní volal, že půjde k muzice a že si spolu skočí, i jak ona potom

vesele a živě odpověděla: „Tak ale jistě!“ přestal kouřit. A sedět nevydržel. S ní — s Haňáčkou — být v kole!

Chodě podél zahrádky zrovna cítil, jak by se drželi za ruce a jak by ji svíral kolem těla; hlava byla by blízko hlavy, jen svojí trochu pohnout —

V celém těle počalo mu vřít, a cítil, že by se neudržel a sevřel ji prudce, divoce, až by snad duši vypustila.

A hned si také řekl, že není vůbec možno, aby s ní tancoval, sic že by se něco stalo, že by vybuchlo, co v sobě zamačkával, co ho však teď stále pronásledovalo.

Chodě včera k večeru doma na záspl, na oko žertem ptal se ženy: „Tak co, Báro, půjdeme večer k muzice?“

Žena přijala to skutečně jako žert a zasmála se: „To víš, že půjdeme!“

„Inu, kdybys chtěla, já bych šel —“ usmívaje se zatáčel dále.

„Jsem do muziky celá blázen — nohy pode mnou zrovna hrajou —“

Ač cítil břitkost slov, přec ještě řekl: „Vždyť bysme nemuseli tancovat — nevidáno, když bysme spolu o pouti vypili dvě holby piva. Stálo by přec za to, vidět pěknou bysterskou muziku.“

„Inu, jestli tě táhne, jdi si, ale já děti samotny doma nenechám.“

Vida, že je škoda dalších slov, spustil se myšlenky, že se k muzice podívá, a jen duchem tam zalétal.

Sedě večer na záspl, slyšel polku za polkou a představoval si, jak se tam chumel párů po sále točí, poskakuje, nohama šoupe, čmoudu a prachu že je plno, lampy že už bídne blikají, ale ti lidé zpocení, uhonění že točí se jako diví. Haňačka je jistě taky v kole — provádějí ji jeden za druhým: pan starosta, Brabínek, Bourové, Maťocha krejčí — jeden druhého červenější, divější — všichni mladíci zdejší i z města páni, protože Haňačka musí se líbit každému. Jak by se, Bože, nelíbila — vdovička jako pivoňka — jen jen ji rozmáčknot!

Ne, není možno, aby tam také byl, aby to všecko viděl!

Potom zase vzpomínal, jestli jí přec napadne, co spolu odpoledne mluvili. Myslí-li si naň — když už přijde — čeká-li?

Nevyběhne se někdy podívat, nejde-li už Voral s Voralkou?

Večer dlouho se na loži převaloval, nemoha usnouti horkem.

Dnes ráno jeda na dráhu zas jenom na tu muziku myslil. Vida před sebou na silnici Kuliše krejčíka, práskl do koně, až ho dohonil a nutil přisednout.

Přímo naň spustil, jak se včera u muziky vytancoval.

„I pane, ani jsem si neskočil,“ šklebil se Caromio, „máma přišla od starostů už hezky pozdě, a tak jsme se šli jenom chvílku podívat.“

„Žeť jste si přeci šosy provětral,“ smál se Voral.

„I ba ne, ba ne, jen dveřmi jsme chvílku s naší mladou čuměli. Inu, pro ni přišli, zvali, nutili, aby šla taky do kola, zavdanou nosili, ale nešla.“

„Ale, ale — to snad ani není možná,“ na oko lhostejně podívil se Voral, ale v nitru bylo mu sladko.

„Ne — nešla — — ó, holečku, to naši mladou neznáte!“ velebil Kuliš.

Vida — nešlal A na něj kývala, smála se, když řekl, že si spolu skočí! S ním by jistotně byla šla — proč by to byla říkala — a s těmi nešla, se žádným!

„Starostovi taky byli?“ náhle rychle se zeptal.

Ale tu Kuliš udiven se naň zadíval a pozoruje, že Voral o včerejšku nic neví, tajemně počal povídati, co se u Vejberů šustlo.

Voral s počátku poslouchal lhostejně, ale čím dále Kuliš mluvil, tím více ho řečí svou vábil.

„Inu to se nedivím, že starosta nepřišel!“ na konci řečí se rozesmál, až se naň Kuliš překvapen podíval, divě se, proč on, Voral, starostovi to tak přeje . . .

Konaje potom své celodenní, jednotvárné jízdy vzhůru do lomů a zas dolů k stavbě mostu na trati, blažil se vědomím, že Haňáčka do kola nešla, ač s ním by byla šla.

Čekala — jistě že ho čekala — bylo by jí stálo za to, jít jen tak dveřmi nahlížet!

Hoho, panáčkové, chodili jste vymydlení, vystrojení, navonění — a nešla s vámi!

Nahlas se tou radostí zasmál. Kdyby oni byli viděli, na koho si myslil!

Nedočkavě toužil po setkané s ní, zda připomene mu slib, že si s ní při muzice skočí, a vyčte, že nepřišel.

Potom mu však napadlo, aby to snad Haňka nějak nešikovně neřekla před Bárou, ta že by se toho jistě chytla a řekla: „Tak proto ty jsi chtěl k muzice!“

Při té myšlence začala ho jímat úzkost, a zas zlost měl na sebe, proč se s Haňkou do takových hovorů dává, že z nich nic kalého vykvést nemůže — hříšno že je to od něho, táty starého.

Hned si však vymlouval, že v žertovných slovech o muzice hříchu nebylo — nevidáno, takových slov se řekne, a nikdo na nic zlého nepomyslí!

Vždyť snad Haňka docela nic nepravého nenapadlo, kdež ona dbá na něj, člověka ženatého, udřeného — to jenom on si maluje, maluje . . .

Ale proč by ho tak byla pobízela, proč by byla tak vesele přisvědčila?

Stará poctivost Voralova, vědomí povinnosti stále zápasily v něm s touhou po té ženštině — ale ta touha byla silnější, podléhal jí opět a opět.

Jen si umínil, že všechno vyžene z hlavy, že na ty hlouposti nevzpomene, a již si zase snoval, co jí řekne, až se s ní setká: i tak daleko šel, že si vymýšlel, jak se jí zeptá, zda si naň vzpomněla a čekala-li, že přijde a pustí se s ní do tance.

Co odpoví? Řekne-li, že proto hlavně do hospody šla, pořád že čekala, a líto že jí to bylo?

V kapli přestali zpívat a modlili se litanie; krátké pomlčky, v nichž Strouhal předfíkával,

střídalý se s jednozvučným sběrem odpovídajících zbožných.

V tom z prava od baráku chvátal Caromio; bílé kusy čmoudu, do nichž z dýmky zašlehávalo, odlétaly mu od hlavy.

Pozdraviv, usedl k Voralovi a hned spustil: „Tak jste slyšeli, slyšeli?“

„Co?“ vyrušen řekl Voral.

„Inu, o tom inženýrovi!“

„Celý den jsem jezdil, a máma byla na poli až za rybníkem, trochu trávy tam vyžínala po mezích, nemáme kale co řezat do řezanky. Seno došlo, jetele nasít nemůžu, louku kazit nechci, a tak to musím stloukat.“

Voral s kýmkoli teď mluvíval, o tom myslil, nepozoruje-li, co se v něm děje a jaké myšlenky nosí v hlavě — proto s takovou důkladností, zvolna vypravoval o denní práci, o hospodářských starostech, aby jen nikomu ani zdání nepřišlo.

Kulišovi byla ta suchá řeč dlouhá, dvakrát přehodil nohu a rychle bafal.

„Já jsem hned ráno slyšel, co a jak bylo,“ začal rychle. „Paní Horáčková sama mi to povídala — tam se to vlastně začalo schumlát, třebaže jsou při tom docela nevinni!“ Zakýval hlavou, zabafal a pokračoval: „Povídala mi: Byly jsme odpoledne s Žanetou v krámě; po požeňání přec někdo pro to, ono přijde, ačkoli mají v sobotu a v neděli ráno nakoupeno. Žanetka u dveří háčkovala a já jsem četla noviny. (Tu si Kuliš z hluboka oddychl.) Pěkně to tam v Paříži teď dopadá, samá rebelie, zle, zle; jako by neměli dost na tom,

co jim Prajz udělal, rozbíjejí ještě samil“ a zase chvilku dumal. „Tu najednou zahrčí vozejček, a v něm seděla ženská s holčičkou; vozejček zastavil, a z něho vylezla ta ženská, ne zrovna mladá, suchá, bledá, a ustrojena byla tak tak, žádná nádhera, žádná sláva, všecko jen spícháno, a klobouk jistě měla už kolik roků, jak byl sešmařhaný a podle staré módy.“

„To byla ta inžinýrova,“ vpadl Voral.

Ale Caromio pokračoval po svém: „Vylezla, ssundala děvčátko, trochu to na sobě urovnala a rozhlížela se na všechny strany. Povídala paní Horáčková, že jí hned napadlo: Ty tu něco hledáš! Na náměstí bylo prázdné, protože všecko bylo v Bystrém; neviděla než Žanetku. Povídala paní Horáčková: K naší Žanetce se jí tuze nechtělo, byla by radši viděla něco sprostšího, ale potom přece k ní šla.

Pozdravila: Dobry odpoledne přeju! Prosim, jsem tady v Libočanech? Žanetka kývla, že je. Paní Horáčková taky zdvihla hlavu od novin a poslouchala. A ta ženská povídala: Slečno, odpusťte, že jsem tak smělá, neznáte nějakého inženýra — Čert by to jméno pamatoval.“

„A všecko pamatujete, jako byste to teď byl slyšel,“ usmál se Voral.

„Ale to jméno nemůžu, a povídala paní Horáčková, že ona taky ne. Žanetka se usmála a povídala: Ó, toho dobře známe, je někde u Bydžova a jezdí sem se šutrovkou. A nevíte, kde bych ho našla? ptala se ta cizí. Taky vím, smála se Žanetka a povídala: Jsou s naším tatínkem v Bystrém

na pouti, pan starosta je pozval a všechny zdejší lepší pány.

Ta ženská byla prý pořád celá zaražená, ale po těch slovech se trošku jako rozveselila.

Tak vida, povídala, přece jsem ho našla, to jsem ráda! a zrovna radostí oddechovala.

Povídala paní Horáčková, že jí připadalo, jako by byl s paničky kámen spadl.

A tu prý jí paní Horáčková povídala: Ó pan inženýr se dnes má dobře, u starostů čekají, že dnes pořádně řekne o jejich Lídy — ta panička prý otevřela oči takhle široce!“

„No, vy mistře, vypravujete, jako byste byl býval při tom!“ a Voral z hluboka bafl.

„Povídám, jak jsem slyšel; jen boží pravdu. Teda otevře oči, zbledla ještě víc a povídá: Jak by o ni mohl říkat! — Paní Horáčkové se v té chvíli rozsvětliilo v hlavě. Snad to, na mou milou, není jeho žena nebo nějaká milá a jede za ním! napadlo jí a už neměla chut dál povídat. Ale že se ta cizí na ni nedočkavě dívala, přec jí řekla: No, jezdívá sem — u starostů tomu přejou, už je jako ruka v rukávě. Ale to není možné! vpadla jí do řeči panička. Inu, paní Horáčkovou to trochu urazilo, a proto řekla už jen krátce a dobře: Jsou v Bystrém — můj je tam taky — chtěli to mít slavné, protože pan inženýr nějak to už nadhazoval, že snad o pouti o Lídy požádá; pozvali proto všechno lepší — — Ale teď prý jsme tu osobu měli vidět; zrovna se zamotala, rukama zalomila a vykřikla: Vždyť to, pro Krista Pána, není možné — už máme svatbu umluvenou, čekám tolik roků,

jen co se trochu přichytí — a tuhle ta chudinka je jehol! Chytla dítě do náručí, škrtila je a hlasitě plakala. Povíдалa paní Horáčková, že jí při tom taky veselo nebylo. Dítěti je prý jistě přes tři roky, a taky to na něm všecko měla jen tak tak.“

Kuliš se trochu zamlčel — ale Voral nedutal; zvolna kouře, zamyšlen hleděl do temna. Až když poznal, že krejčí se dívá, co že tomu říká, rozkýval hlavu a řekl: „I jo jo, dějou se to na světě věci, že by nikdo nevěřil!“ ale v duchu si pravil: „Ó, kdybyste věděli, kam jsem myslil já — bysterský Voral — —“

Kuliš spustil zas: „Milá paní Horáčková tomu ani věřit nechtěla, a pak si řekla, že oni se do ničeho plést nebudou, protože lidé z obchodu ledaco přeslechnou, ale musí mlčet. Ale když to té nešťastné tuze dlouho trvalo, přece jen začala: A že by si byl opravdu tu slečnu chtěl vzít? Paní Horáčková jí odpověděla: My vlastně nic nevíme, jen co jsme slyšeli a viděli: že si prý s Lídy udělal známost v Hořicích na bále, že sem potom jezdil na šutrovce, s Lídy chodil, u starostů býval — i divme se, když se povíдалo, že si ji chce vzít! Tu prý ta ženská zas bědovala: Ještě tohle — co to stálo starostí a sháněk, než jsme ho zas k něčemu dostali — vždyť on ještě ani žádný inženýr není, třebaže by byl mohl být — jen se tak chytíl — a teď zas, Bože, Bože! Sotva že poděkovala a dala S Bohem! vyběhla ven, a paní Horáčková s Žanetkou nic jináč nemyslily, než že se pustí rovnou do Bystrého. Caro mio, to by bývala u starostů měla, aby tam tak byla s tím dítětem vrazilal

Běhala prý chvílku sem tam jako pomatena, ale potom řekla kočímu, aby jeli někam do hospody — že panská byla nejbliž, zajeli tam.“

V dýmce Kulišově zarachotilo; vyklepal popel a horlivě zas nACPával.

Voral mlčel, ale všecko v něm bylo roztřešeno. V duchu pořád si říkal: Ach, to je jiná věc — to je dočista jiná věc — ale já? Vždyť se nic nestalo — — nic, nic — nevidáno, když se někdo někomu líbí, když si na něj jednou za čas vzpomene — Tam to je zlá věc, hotová zlá věc — — ale tohle? Hloupost — náramná hloupost!

Do ticha pořád ještě vylétaly z kaple jednozvučné prosby zbožných.

„Tak to máte,“ zapáliv si začal zas Kuliš. „Moje byla taky ráno dole a slyšela všecko na vlas tak; chtěla to vaší už povědět, ale bylo zavřeno. Teď ona to už paní Voralová taky ví. V hospodě mojí staré vypravovali, že se tam ta osůbka znova na všecko vyptávala a potom začala, jestli by někoho neměli, kdo by jí skočil do Bystrého, že ráda zaplatí. Sehnali děvečku, aby šla s lístkem.“

„A ten panák potom řekl, že je to jeho sestra,“ kýval si Voral.

„Mohl to říci, z lístku nikdo nepoznal, kdo to je. Snad to tak už sama narafičila, aby nebyl u starostů rámus, a s inženýrem aby nebylo zle. Byla prý potom, chuďas, jako na trní, pořád vybíhala před hospodu, jest-li už nejde.“

„A co, když přišel?“

„Jen se prý rozsejpal — inu, vždyť jsme ho vídávali, to on umí — pořád prý: ‚I vítám tě,

Emínko, vítám tě' — a hubičkovali se. Jen spolu pár slov promluvili, už prý povídala: „Pojedeš se mnou, vid?' a jak se na něj podívala, jenjen se zas roztrásal. Zaplatila a kočí musel zapřáhnout; bručel prý, že ještě pořádně nenakrmil, ale nepovolila. Ve chvílce odjeli.“

„A vícekrát on nepřijede,“ usmál se Voral.

„Bodejt by přijel! Povídala paní Horáčková, že chtěla pro svého poslat hned, když ta s dítětem zašla do hospody, ale potom si věc rozmyslila, aby Horáček neměl u starostů mrzutost — byla přec pout a všecko tam bylo pohromadě. Dívaly se jen, co se bude dít. Nejdříve viděli děvečku z hospody běžet k Bystrému, a potom přišel on. Zrovna prý letěl, nevykračoval jako jindy. Teď už paní Horáčková taky nemohla dočkat, co a jak se ustarostů odbylo, a poslala pro muže. Toť se ví, ten že neměl ani tušení, zrovna prý ruce spínal a volal: „Vždyť jim ho mám honem poslat!“ Ale paní Horáčková se jen smála: „Jen jim ho pošli, Franc, když už ujeli!“

„Potom teda i starosta přijel —“

Kuliš kývl. „V hospodě mu řekli, co se vyptávala, že potom hned odjeli, a víc že nevědí, že snad u Horáčků budou vědět, tam že byla dřív. K těm se mu nějak nechtělo, ale potom přeci šel a zvěděl. Dnes ráno jel někam k Bydžovu, ale čerta ono to už bude platno.“

„Co tam ženské říkají?“ a Voral kývl směrem k starostovu.

Krejčí krčil rameny: „To nevím — to nevím!“ ale za krátko nahnul se k Voralovi a vztýčiv uka-

zovák, bzučel: „Caro mio, tohle by se všecko přeneslo, jenom, jenom jestli nenechal památku!“

Voral vyskočil a rychle přešel: „I vy byste to teprva hnal daleko!“ broukl.

Kuliš zas rychle krčil rameny: „Inu, inu, ale takoví panáci! A fekněme, proč by sem vlastně byl chodil?“

„Proč — líbila se mu,“ odvětil Voral přecházeje.

„Líbila — mhm — líbila, bodejť by se nelíbila! Pravda, taky se tu dobře poměl, toť bývalo vždycky slávy! A Lídy se bavila — bavila — To všechny ty nynější holky — Bavila jsem se — bavila!“

Voral se zasmál, protože Kuliš dobře napodoboval.

„A každá pána, jenom ne nic selského. A dělají přece ti panáci, co můžou, u libočanského frizíra jsou přes tu chvíli. Ti, kterým už pod nosem něco roste, běhají, aby jim to pomázl a natáhl do špiček —“

Voral se smál. „A povídáte, že je holky přece nechtějí —“

„Nechtějí, protože se přec jenom na první pohled pozdá, kdo v čem rostl a v čem umí chodit. Vždyť ono se ženskými je to vlastně zrovna tak: i kdyby se sebe víc vystrojila, parazonek si vzala, rukavičky natáhla a třeba klobouk posadila na hlavu, na první pohled vidím, z čeho je. Kdo trochu mezi pány — mezi opravdovské pány — přišel, ty poloviční pozná na ráz.“

„I to máte pravdu, ale každý hledí výš —“

„Ale to je marnost, hrozná marnost, protože se za strojením táhne zahálka a co všecho. Mámy ještě chodily s loktušemi na trávu, vozily trakaře trávy, rozkejdaly hnůj — ale dcery! Nic dělat, jen se před zrcadlem kroutit! Proto ani ty vystrojené panáky selské, ani ty s těmi navoskovanými vousy nechtějí. Se zahálkou jde ruku v ruce mlása, jen by strojily, vařily, pekly, zvaly kamarádky a bavily se — bavily. Hnedle každou neděli by šly do bálu neb aspoň do věnečku, jak tomu teď říkají.“

„U nás bejvaly šejdouce —“

„I vždyť u nás taky — stačila harfa nebo fláinet — tyhle harmoniky přišly až v pozdější době a šejdovec byl hned!“

„Ale vždycky jenom v neděli odpoledne.“

„Taky u nás,“ kýval Čaromío, „večer musela všeska mladá chasa být pořádně doma. Teď při obyčejné muzice v noci to teprve začne a končí ráno za světla. To se potom jde vesele do práce! A tohle všecho sem leze z kraje. Znáš já ty rolníky a statkáře — — sedlák mu říci nesmíte — natoť pantáto nebo panímámo. Dřív příkladně chodili do kostela pěkně po svých, přáli koním, aby si aspoň v neděli odpočali, ale přišly časy, že i sedlák musel do kostela jezdit jako vrchnost. Nejdřív kupovali vozejčky jenom s košatinkami a se sedadly, jak je tady ještě leckde vidíme; potom vozejček byl sprostý a kupovaly bryčky — teď už to začíná jezdit v kočárech —“

„Ale ne do kostela, do hospody —“

Krejčí přisvědčuje tlumeně se chechtal. „Ba to! Dřív se starali, aby koně na poli něco vydrželi, ale teď se musí kůň taky hodit do kočárku. Všecko jsem pozorovával, když tady jezdili na ty metinky: sedláci jako baroni, selky jako kněžny, koně samá kytka, samý fábor. A hráli páni krajáci bandurskou! Potom doma místo aby orali a kopali, nebo aspoň dohlíželi, raději chodili s flintou, mastili karty — a naši se hezky přiučují. Tuhle starosta, že je taky ze zámožnosti, a za mlada že přišel taky do čtvrté klasy, začal nejdřív; jiných se to tuze hezky chytá — vždyť vidíme. Ale, ale! Tamhle v Topolci se toho všeho v našem kraji chytali nejvíc a jak slyším, mají ti předáci statky už hodně zamazány a pole zvolna odprodávají.“

„Ti malí, přičinliví zas kupují, to taky není zle,“ vesele řekl Voral a pohodil si hlavou.

„To je jediné štěstí, hůř by bylo, kdyby kupoval žid!“

Chvilku mlčeli; Voral si z myšlenek tiše pohvizdoval, Kuliš rychle dýmal.

„Ale starosta náš je snad v pořádku —“ promluvil zas Voral.

„Protože je chytřejší, opatrnější, žádný mar-notratník; v tom pádu je ona horší, hlavu má až u nebe — no teď, to má. Cizí člověk přijde a hned se ho tak drželi!“

„Inu, nevěděli —“

„Nevěděli, ale měli vyzvídat, přeptávat se. Ale to jsou ženské: jen když přijde pán a je trochu k světu —“

Modlitby v kapli zmlkly, a vesničtí rozcházel se do tmy. Hlasy, jež nejdřív jenom kolem kaple hlučely, rozstříkávaly se na všechny strany. Zahlaholil dívčí štěbot — smích — i splašený výskot projel nocí.

Kuliš i Voral pozorovali, jak se ruch od kaple do vsi rozléval a ztrácel. Mezi topoly, jemně šumícími, zněl hlas Caromejčin.

Teď půjdou — a Haňáčka s ním si myslil Voral a umiňoval si, že zastaví-li se, bude s ní hovořit, jak by byl na ni jaktěživ nepomyslel. A dokáže to — musí to dokázat, a nikdy víc se těm myšlenkám nepoddá. Jenom aby nezačala o včerejší muzice — aby naposledy něco nešikovného neřekla.

Přicházely všechny — Voralka i s dětmi.

„Vida, my se modlíme, a oni tu bafají a povídají,“ pravila Voralka.

„To on vám toho můj táta zas nakázal,“ hlučela Caromejka.

„Nakázal,“ bafl Kuliš, „vypravoval jsem o tom včerejšku tamhle naproti —“

„Když jsem si to nemyslela —“

„Vždyť ty jsi taky nemlčela, víš?“

„Povídala nám, povídala,“ kývala Voralka, „člověk se diví, jaká panuje špatnost na světě!“

„Tohle?“ horlivě spustil Kuliš, „achach, kdo proletěl světem jako já, nedivil by se jiným věcem! Tenhle je přec ještě svoboděn, ale jak kdyby už byl s tou svou oddán? Ó, takových pádů je — ženatý — a proto tím radši má svobodu!“ a zašklebil se.

„Kdybys ty neplácal!“ zahubovala Caroméjka, a Voralka davši dobrou noc! rychle odváděla děti.

„A nemám pravdu?“ k Voralovi obrátil se Kuliš. „Že by mi nebyla milejší mladá kústka nežli takováhle bába stará?“

Ale žena si nevšimla a jenom vzdychla: „Chudák Lídy!“

„Teď ke všemu se jim i ti nejbližší vysmějou,“ řekla Haňačka.

„Bodejť by nevysmáli,“ broukl Kuliš, „kdo dřív záviděl, bude se teď smát. No, nám je to jedno, ale není to dobře, tuze se naparovat!“

„A jak se máte po pouti?“ k Voralovi zabočila Haňačka.

„I jako před poutí,“ usmál se, „u nás pout nepout!“

„K muzice jste nepřišli —“

„Kdež pak pro nás muzika, my se natancujeme se ženou dost po hrudách,“ odpověděl chladně.

„I trochu veselosti nikdy neuškodí,“ pravila ještě Haňačka, a již obě ženské dávaly dobrou noc!

Caromio také povstal, protáhl se, až mu v zádech zachrupalo, a pozdraviv chvátal za nimi.

Voral se nehnul — ani se za nimi nepodíval — do tmy hleděl — A přece dobře pozoroval, jak se vzdalovali, slyšel, když dupali na záspi i když dvěře zaklaply.

K muzice jste nepřišli! zvučelo mu hlavou. Vida, nezapomněla! Se žádným do kola nešla, ale jemu vyčetla, že nepřišel. Ona, Haňačka, ženská

ještě jako květ, jemu — sedláku sedřenému, nešikovnému. Inu — konečně, mladá už taky není — a on, když na to přijde, taky se ještě dovede ustrojít a vykročit. A dovedl by — ale to jen Bára z něho dělá takového strejce selského.

Haňačka práci polní tolik velebila, snad právě proto se jí sedlák líbí — a ve svém bývalém by byla!

Ale tu se zachvěl. Co by jí to, osobě hříšné, napadlo — a jej kam ty myšlenky zase zavádějí!

Ale kdož ví, jestli jí vůbec něco takového napadlo! Řekne: k muzice jste nepřišli — ale jen tak to řekne, ze zdvořilosti, a kdož ví, jestli by s ním byla šla do kola, třebaže kývala, že půjde . . . Jistě že by šla — šla! — ta darmo nemluví!

Rozechvěn počal chodit před zahrádkou; už zas cítil, jak by ji držel v náruči rozpálenou, hezkou s těma pěknýma očima veselýma a vlídnýma.

Spí? Či snad také na něj myslí?

Zašel až k topolům a díval se, září-li z jejího okna.

Nezáří — již tedy spí. Skloněn, rychle dýchaje upíral oči k baráku.

V duchu ji tam viděl . . .

Ale v tom se dole na silnici ozvaly kroky.

Škubl sebou a honem strčiv dýmku do úst loudal se zas k svému kameni, čekal, ač chodec přejde.

Ať je to, kdo chce, co na tom, ale ať vidí, že tu Voral sedí a odpočívá si.

Strouhal, nesa si na rameni veliký ranec nového díla, uháněl ani si nepovšimnuv.

Když zašel, Voral zvolna kráčel k záhrobni; tam se znova zastavil a hleděl do tmy.

Bože, Bože, jaké to trápení!

Ten inženýr byl přece ještě svoboděn — Kuliš dobře povídal, že i ženatí se chytí. Kdyby oni věděli, kdyby oni věděli!

Ale co se vlastně stalo? Nic — docela nic — a dobře jí to řekl, výborně. Kdež on, ženatý, udřený člověk má kdy myslet na muziku! Takové myšlenky ať si mají všelijaké vdovy, ale on?

Jda do síně, u dveří se přec ještě zastavil a vyčítal si, že se před chvilkou na návsi přec zase zapomněl. Proč nešel domů se ženou — — To měl udělat, to a ne — —

Bára ještě neležela; klečíc u okna na lavici, ruce měla sepiaty a hleděla do tmy.

„Ty teď zůstáváš v noci jako nějaký chasník!“ povídala nevrle.

Ta slova jí ostře projela. Jestli jí něco napadlo — a jestli pozorovala —

„I holka, jen tak špekuluju, co a jak udělat nejlepší — — a prve mi tam ten Caromio zvonil.“ Slova drala se mu z hrdla stísněná, suchá.

„Ti se teď napovídají o představených. Ale tady aspoň vidíš — — taky máš oči pro všelijakou zdejší marnost a velebíš —“

„Jaké velebení, to, ono se člověku líbí, ale na všechno se taky nechytí. Ostatně — co je nám po nich, ne?“

„I vždyť to vždycky říkám!“

„Jenom že nadobro se člověk zamknout nemůže, když už jsme tady mezi nimi!“ a klekl k posteli.

Voralka vlézajíc do postele povídala: „Haňka se dnes vyspí, říkala, jak se už těší. Kolik nocí sotva zdřímala, už se jí prý oči nad šitím zavíraly.“

Voral mlčel. Modlil se, ale ani jediné modlitby v celku nepřehlíkal; rozplašené myšlenky těkaly mu hlavou.

Blázen — Blázen! říkal si. Člověk si ledaco bláznovsky splítá a zatím — — Myslil si, že snad vzpomíná, a ona se zatím těšila na spaní; lehla a usnula, jako když ji do vody hodí. Vždyť je to hloupost všecko — — ta má jiné starosti! Pokřičovav se, povstal a poslouchal, jak děti pěkně oddychují, jak jim spánek chutná. Ulehl klidně.

Ale po chvílce znova a znova všecko se mu chumelilo hlavou — a ne a ne usnout. Jedenáctou — dvanáctou slyšel hvízdát, a oči byly pořád jako před polednem — — —

Probudiv se viděl, že ve světnici je již bílé ráno — — ale honem zas oči zamkl.

Jaký to měl prve sen!

Večer byl, hodně už tmavý. Voral přijev s pole, koně dovedl do chléva, vůz zavezl do stodoly a spocen šel do stavení. Všecko ve snu bylo jako živé — branka, náves, topoly ve tmě i temná stavení vzadu.

Vešel do černé síně a dvěma dokořán otevřenými do světnice. Byla v ní tma; zastavil se u dveří a hledí, hledí — Ticho — — Najednou

pozoruje, že někdo sedí na lavici u okna. Bára? Voral jde blíž — ale tu již povstala a těsně u něho stála Haňáčka. Najednou nebyla tma, ale světlý den; Voral pozoroval, že seděla prve u okna a šila. Červená byla, zpocená, krk měla trochu rozhalený, rukávy vysunuty až nad lokte. A povídá: Už jsi tady? V té chvíli chytila jej kolem krku — tiskla se k němu, a on ovinul jí ruce kolem těla. Tma zas byla, hluboká tma, a Voral cítil jen, že má Haňáčku objatou, ona že ho objímá, a padali spolu — padali tmou hlubokou, bezednou . . .

Ještě když se probudil, měl pocit, že padá, drže tělo její v náručí.

Uslyšev na záhrobní kroky, vyskočil a honem se strojil. Ruce se mu třáslly.

Voralka vcházejíc pravila mu, aby děti nevbudila: „Večer zbytečně ponocuješ a ráno zaspíš!“

„Nevídáno — pro chvíli! Co pak člověk pořád musí být jako honěné zvíře?“ vybuchl.

„Ještě vzbuď Julu! Večer se má jít spat a ráno vstávat!“ dušeně hubovala.

Hodiv potom čepici na hlavu a odcházeje zaryl: „Bodejť bys ty člověku nedala Šťastný dobrytro!“

Měl zlost. Do líbezna, jež zbylo v něm po ranním snu, vpadla ženina výtka.

Bodejť by Bára dovedla být vlídná — bodejť by ta se dovedla jasně podívat!

Když potom zapřáhal, a žena šla po záhrobní, všiml si jí a — bylo mu kyselo. V té jediné plan-davé modračce vybledlé, v košili pod hrdlem

sdrhnuté, kostnatá budila v něm jenom nelibost. Jaká je to žena — ani žádná děvečka bysterská tak nevypadá. Jasně se nepodívá, vlídně nepromluví. Při tom myslí, že tímto způsobem nějak zvlášt' hospodářství prospívá. Kdyby nebylo jeho hlavy, jeho jezdění za výdělkem, málo by její honěnice pomohla. Jeho zlatky vydělané pomáhají a ne její krejcary. Měla by se přičinit, aby muž s radostí jezdil do práce, s radostí z práce — ale zatím škaredí od rána do večera. Koho má potom robota těšit?

Jindy by byl podobné myšlenky zamačkával, dnes však, kdy v sladkou touhu tak prudce padla hořká skutečnost, dal jim volně bujetí.

Když vyjížděl z domova, ženě ani S Bohem! nedal, a čím více se vzdaloval, tím krásněji plynuly v duši hřející vzpomínky. A zcela směle vystupovaly myšlenky: Vždyť nejsem ještě žádný dědek — vždyť jsem ještě nebyl pořádně na světě, pořád jen dřít a dřít, mračit se na svět, kdežto jiní se smějí, chodí veselí, všecko je těší. Také u nich by mohlo být jinak, všecko by se mohlo po stavení smát — všude být jasno . . . A představoval si, jak by žena měla šukat po dvoře, po světlici, jak by se měla otáčet kolem kamen, jak přivítat z práce, pobídnout k jídlu a na večer posedět.

Ale žena, již si tak představoval, nebyla Bára . . .

Zatím je všecko jinak! Voral počal sám sebe litovat, sám nad sebou truchlil, jaký má jednotvárný život, v něm žádnou radost, čistě nic že neužije a léta že utíkají. Vzpomněl na bratra, na

sestru, na švakry a na jiné známé, a řekl si, že každý z nich má život veselejší, šťastnější. Nikdo z nich neví, jak pustě jemu den za dnem utíká. Nemrzel se na práci, říkal si, že by dělal stejně mnoho, snad i víc a raději, jen kdyby také bylo něco, co by těšilo. Na živnosti všeco by šlo krásně, všeco výborně uvedl do proudu, a viděl dobře, že dluh, jenž uvázl, v několika letech by se urovnal — ale léta utekou, den za dnem stejný, stejně suchý. Než se vzpomene, bude sestarálý, odejde na vejměnek, a co bude ze všeho? Děti sice budou snad zaopátrány, ale co on?

Toho dne v poledne nesnědl svých krajců sedě v stínu skály, jejíž rozdrčené kusy vozil na stavbu mostu, ale zastavil se v kantině. Pomyšlil si: Proč jen já mám takhle poustevničit, kdežto jiní jsou veselí, proč jen já mám dřít a ani se neposilnit.

V dřevěné boudě bylo živo. V kouři i prachu rojili sezdemladí, staří; u hrubých, chatrně stlučených stolků sedláci i partafíři seděli u piva a v chládku mastili karty; po lavičkách i v koutech dováděli dělníci a dělnice, chechtala se, zpívala a výskala mladá chasa. Mladý Kuliš, syn Rozumíšův, s dlouhýma v kolenách ohnutýma nohama, hrál na tahací harmoniku, a jeho kamarád Tonda Zadrmů, pěst maje vztýčenu a poskakuje, zpíval:

„Jen jsem nebyl tejden doma,
stala se mně škoda,
měl jsem holku namluvenou,
vzala mně ji voda.“

Voral vstoupiv mezi dvěře, honem by zas byl utíkal. Ale aby si nemyslil!

Sedl k pivu, zapálil si a myslil, jak zas bude rád, až bude odtud.

Boura s kopečka směje se volal naň, aby si taky šel hodit, a když Voral pěkně děkoval a že jen na chvílku si zaskočil, Boura se ušklíbl, tady že se nemusí bát, zde že ho máma neuvidí.

Vorala to bodlo, ale usmál se a odvětil: „To by bylo zrovna jedno — vidí, nevidí!“

Aby si snad nemyslil, že je nějaký ženin ošlapek, když dopil, dal si ještě jednu. Když však potom z kantíny vyšel, slyšel, jak se za ním všechno rozchechtalo a jak někdo křikl: Svatoušek!

Měl zlost, že tam chodil, a říkal si: „Jen vy se smějte, smějte, uvidíme, jak to dlouho vydržíte.“

Rozpustilost, kterou viděl a slyšel, se mu přičila, zvláště že i ženské mluvily a zpívaly hůř než chlapi. Ale když opět jezdil, napadlo mu: Svatoušek — jaký jsem já svatoušek!

Kdyby ti lidé věděli, nač skoro stále myslí! On — Voral z Bystrého, vážný sedlák, jenž nepil, nehrál a jen dřel a šetřil! Kdyby to vědělo přátelstvo — bratr, sestra, švakrová, co by říkali! Bratr, mladší bratr by se naň podíval a řekl by: Ty pěkně vyvádíš — že ti hanba není!

Ale vždyť nevyvádí — nebude vyvádět, nebude a nesmí. Ale to člověka všechno pronásleduje, i ty sny! Proč jen Bára není jiná! Snad se mu v té kantíně chechtali, že ho žena drží na provázku, žena neouhledná, jak ji sám ráno pozoroval. Měl

zlost, že tam dnes zašel, ale pak si řekl, že tam přec zas někdy půjde, aby si ještě víc nemyslili, že se ženy bojí nebo že na to pivo nemá.

Když však poklidným večerem jel domů, když se v kraji zvolna sešeřovalo a život zmlkal, padalo na Voralu teskno. Teskno z toho všeho, co se mu zas dnes v hlavě přechumelilo. Kdež mu ještě loni něco takového vlezlo do kotrby! Co chce? Vždyť už není žádný hošek, vždyť to, nač myslí, všecko má dávno za sebou. Může Bára za to, že už není mladice? Bývala — a jaká bývala, ještě onačejší, než je teď Haňáčka! Hřeší Voral, že jí vyčítá, vždyť sestarali spolu, svorně a stejně pracujíce. Dnes jsou oba u čtyřicítky, a tu se již nezpívá jako v dvaceti letech. A musí s ní po do-brotě, pak udělá všecko, vždyť už v ledačem povolila. Ať jen se Boura usklíbuj, kdož ví, co budou jednou říkat jeho děti! Ať jen vyhazují, žádná studánka nemá tolik vody, aby se nedobrala. A jestli jejich ženy jsou víc do světa, jestli se jináč strojí, nevidáno, kus hadru tolik nestojí. A Voral si umiňoval, že sám ženě něco pořídí, když sama si nic koupit nechce. Když už v Bystrém jsou, ať se jim nepošklebují. Řekl si, že Báři koupí na nedělní šaty, aby zas to obnošenější mohla vzít na všední den. Když se ustrojí, bude taky vy-padat jinak.

Ale tento úmysl měl jiný ještě kořínek, silnější než byl ten, z něhož že vyklíčil, si Voral namlouval.

Koupí Báři na šaty, aby nevěděla — a Haňáčka je bude šít, s Haňáčkou to všecko projedná,

dojde k ní, poví, co a jak by chtěl... Kdo by mohl proti tomu říci slůvko — vždyť tak jedná, aby ženě udělal radost!

Večer Voral na prapisek před zahrádkou nešel, zůstal na lavici u síně. Ale ve chvílce všecko v něm zas zakloktalo. Myslil si: Už ji včera i to mé večerní posezení pánilo, ani toho klidného odpočinku mi nepřála!

Ale nejednalo se o ten odpočinek, to si opět nahával, ale přicházel Kuliš se ženou, a snad byla by teď, když má v práci polevu, přišla i Haňka. Aspoň kdyby šla vedle, jistě by se stavila.

Bára přinesší mu večeri, zcela klidně vypravovala, že tedy již jedná lidi na okopávání brambor. Jen přisvědčoval, ale neřekl slova. Ten klid její ho zlobil, říkal si: Vida, hned z rána člověku zkazí den a potom dělá, jakoby se nebylo nic stalo.

Myslí ona si, že je mi už všecko jedno, a že musím skákat, jak ona hvízdá. Ale aby si myslila, že budu pořád jen ošlapkem, který jen dře a mlčí — — nebudu!

Když potom žena šla z chléva domů, volně kouře povídal: „Slyšíš, dnes si lehnu na půdu!“

Podívala se naň, jako by se ptala: Co ti zas napadá?

„I nemůžu horkem usnout — v noci se jen převaluju a ráno potom spím. Včera jsem usnul až po půlnoci.“

„Protože se večer hlavě má už dát pokoj a má se jít spat. Já zas můžu říct, že bych vždycky po denním honu usnula kdekoliv,“ důrazně odpovídala.

„Aspoň to zkusím; budu vidět —“

„Jak bude ve žních, když už teď je ti horko —“

„Budu chodit hlídat a vyspím se v polích.“

„I pro mne teda! Ještě tam podpálíš —

A kdež já vím, co nosíš v hlavě!“ Poslední slova řekla s mrzutou ostrovní a pohodivši hlavou šla do stavení.

„Fajfku nechám —“ začal odpovídat, ale nedořekl. Ženina ostrá poznámka zdusila mu řeč. Nosíš v hlavě — nosíš v hlavě — opakoval si v duchu a hned přidával: samou radost tam nosím, že mám doma jako v ráji, samé štěstí mi tam kvete, samé veselí — člověk by se pořád smál a zpíval!

Na půdě aspoň budu sám, budu moci myslet, nač budu chtít a jak dlouho budu chtít; když nebudu moci spát, nebudu muset mít strach, že bude hubovat. V pokoji budu — pěkně sám!

Hezky dlouho na záspi poseděl a pokouřil si, ale když potom v černé tmě pod střešou ulehl a mrtvé ticho jej obklopilo, klid nepřišel, ale počaly se mu hlavou honit celé smečky rozdivělých myšlenek.

Začalo to sladce, mile, jakoby se pohružoval do svěžího, občerstvujícího proudu: to byly vzpomínky na všechny setkané s Haňáčkou, na hovory, které s ní měl, na každý pěkný pohled její. Kouznil si obrazy nové: jak se s ní setká, co všechno jí poví — co jí musí povědět! Ale svěží tok vzpomínek brzy změnil se v horký proud, s nímž hned zápasil, hned zase se mu poddával. Opět prožíval chvíle jako v dnešním ranním snu. Hoře, došoural se

tmou k vykýři a tam lokaje studený vzduch, vyfyznutým okénkem hleděl k baráku, jenž nehnutě halil se v tmavu.

Tam pod tou střechou je — tak blízko a přec až běda daleko! Och, kdyby jen věděl — — Později však duch, bděním a zžíravou touhou zmořený, bránil se zas myšlenkám jiným, vyčítavým, chladným, drtivým. Svědomí zabouřilo, a Voral svíjel se úzkostmi. Na kolena klekl, k nebi volal, za nebožku matku i za otce se modlil prose jich, aby od něho tyto útrapy vzali, aby ho ochránili. Svatě slíboval — umiňoval si, jak se přemůže a bude, jako býval — ale obrátkou schvátily ho zas lítice vzrůstající vášně. Spal méně než včera; za jitra odjížděl z domova hlavu maje jako zatlučenou . . . A v poledne opět klátil se do kantiny.

„Aby viděli, že nejsem nějaký chudák nebo ženín ošlapek!“ povídal si a nedbal, že se včera za ním chechtali.

Smál se slyše řeči, jež ho včera zlobily, chechtal se s ostatními, když zpívali a při harmonice mladého Kuliše pustili se i do rozpustilého tance.

Boura od topola mu povídal: „Stakra, Vorale, vy se spouštíte! Kdyby vás tak viděla žena!“

„A co žena, a moje jako vaše — já jsem pán ve stavení!“ a práskl si do stolu.

„Nono, vždyť nemusí být tak zle,“ ušklíbl se Boura, „vždyť se snad známe!“

„Však proto,“ zahučel Voral.

„Vždyť taky nanosí domů peněz, ne?“ na Bouru na oko rozkřikl se Kamrádek, náčelník velké rodiny Kamrádků, jež tu byla se ženami

i s dětmi. „Totě nějakých for, které tu od zimy navozil — ať to někdo dokáže po něm!“ Ale potom obrátiv se na Voralu povídal úšklebně: „Jenom že by se pan Voral taky mohl jednou dát vidět — a dát přeci nalejt!“ a vykulil naň velké zvlhlé oči.

„I tak si dejte,“ kývl Voral, „nevidáno!“

„No, to je přeci slovo! Hospodo — kanon sem!“ a Kamrádek usednuv otíral si již našpulená ústa.

Voral smál se, když mu pětímazák přinesl, aby si taky zavdal — ale když po chvíli vyšel z kantiny, byl opět jako zpražen. Nejraději byl by někam zalezl, usnul a zapomněl na všechno — na všechno.

Když se však, jda vedle koně, chůzí i svěžím vzduchem trochu prořídil, a hlava zjasněla, říkal si: Nevidáno — člověk mezi to musí — a jaké pak řeči pro pár šestáků. Aspoň bude pokoj, aspoň nebudou myslet, že je Voral nějaká držgrešle a že neví, co je sedlák v Bystrém.

Také mu však napadlo, co by řekla Bára, kdyby ho viděla. I ať by ho viděla, odpovídal si, nesmí myslet, že na světě jde, nikoho si nevšímat a jen ty peníze ukládat. Člověk musí být trochu k lidem, sic by mezi nimi neobstál. A dobře to ten brykač Kamrádek řekl: Ať to někdo dokáže po něm! Ano, ať to dokáže!

Během odpoledne si však vyčítal, že smál se mezi lidmi, o nichž nikdy dobrého slova neslyšel, a že takovým špinavým, rozedraným řváčům a jejich ženským, kteří co vydělají, pro-

lejou hrdlem, tak vyhodil peníze. Ale není divu — když člověka všechno trápí, lecčeho se chytá

A Voral v následujících dnech ještě vícekrát zapadl do kantiny.

Jednou na večer, když mu žena na zásep přinesla večeři, povídal: „Nebudu jíst!“

„Což pak jsi jedl?“ ptala se.

„I nejedl — ale je mi nějak nekale!“

Už nejednou si všimla, že přijížděl zardělý, s očima planoucíma, a proto teď stísněna vyjekla: „Prosím tě, člověče, snad se tam nechytáš pít?“

Odplivl a odsekl: „Toť víš — já jsem tak na to — třebaže by nebylo divu!“ a ta poslední slova hořce vykřikl.

Zůstala všechna ztrnulá.

„Nebylo by divu? A co ti kdo dělá?“ vydychla.

„I co, jaké pak řeči — chceš-li, jdi se tam přeptat, co propijul!“

Voralka odplížila se mlčky . . .

Počal se sám na sebe zlobit — vyčítal si, v duchu na sebe klel a byl by se pral. Rychle kouřil, až se mu hlava roztřeštila. Zasloužím, zasloužím! říkal si, — kdyby mě viděla nebožka matka a otec — — Ó však oni by nevyčítali, litovali by a říkali: Vidíš — my jsme ti to říkali!

A přec zas viděl Báru, jak se beze slova odplížila jako po ráně. Hned si však povídal: I dobře tak, takhle se na ni musí! —

Byl však rád, že přišly zas dni práce polní. Od rána do noci s ostatními dělníky okopával brambory, potom řepu protrhávali, a při jídle sedal mezi nimi jako jeden z nich.

Pod božím nebem, na hrudách, po nichž již tolik roků se plahočil, ještě nejspíše našel klidu. Přicházely do pole i děti jeho; větší daly se do práce, a Julka batolila se po mezích. V podvečer zaběhl domů pro koně a vyjel do polí, aby nasekal trochu jetela. Život už zmlkal, stíny se natáhly, a rozkvétající jetely a květná luka silně voněla. Voral po práci denní zpocen přece radostně rozpřáhal se lesklou kosou a pokládal řádky, v nichž rděly se paličky, a po nichž skákali koníci. Křepelka volala z pšenice, a ze vsi až sem dolétal hvizdot špačkův. Voral naloživ, děti vysazoval na jetel a smál se, když radostí výskaly. Jeti domů s jetelem bývalo jím největší radostí. Vypptával se jich, jak bylo ve škole, co pan učitel povídal nového, i Julky se tázal, jak ona se celý den batolila, zda pomáhala mamince na zahrádce okopávat a rozsazovat řepu. A tu najednou slyšel, že mluvily s paní Haňákovou — kde se s ní potkaly, že se u ní stavily, a co povíдалa. Slyšel, že Váša dostal nový míč, Julka zas nové díátko, Mance že stužku zapletla do vlasů, zástěrku upravila, s úlohou poradila. Při těch slovech Voral div že se nedával do zpěvu. . . .

Doma sedali všickni kolem stolu a večeřeli; ale se ženou Voral mnoho řečí nenadělal. Na prapisek před zahrádku schválně nechodil, ač ho to dost lákalo, jenom na dvoře a kolem stavení se procházel, a když všecko ztichlo, usedal na záspi.

Na půdě spával každodenně. Ulehaje, liboval si, že se toho dne opět šťastně přemohl, že před zahrádku nešel, aby Haňačku uviděl; těšil se,

že je konec všem hloupostem, že to bylo jen takové bláznovství, jemuž je teď již pěkně konec — ale zatím toužil víc a víc . . . Jak blížila se neděle, říkal si, že s Haňačkou opět promluvit musí — nevidáno pro pár slov — vždyť je přec ženská ze sousedstva a chce s ní jednat jen o Bářiných nových šatech. Ať žena uvidí, že muž, ač bývá starostmi mrzut, na ni nezapomíná.

V neděli nečekal, až žena přišla z ranní, ale řekl dětem, že má v Libočanech jednání s inženýrem, a odešel z domu. Zamířil k baráku.

Měl již promyšleno, co a jak provede. Nejprve mu sic napadalo, že půjde přímo k ní — ať už je tam kdo nebo ne, protože se chce poradit, co nejlépe koupit a kolik; ale potom si řekl, že by přec někdo mohl po tom broudit, že by Kulišovi před ženou nemlčeli a že by se tak všechno prozradilo — i umínil si, že se staví u Kulišů.

Ale potom — —

A ať se nezdrží — — ať už se stane cokoli — — ať ji třeba těmahle rukama schvátí a stiskne — až třeba duši vypustí! Nemůže za sebe!

Když však vešel ke Kulišovým, krejčík seděl u stolu při starých novinách, a Haňačka proti němu na lavici poslouchala.

Voral překvapen zastavil se ve dveřích „I pěkně vítám,“ pozdravoval ho Kuliš, „caro mio, to je dost, že se hospodář taky u nás ukáže!“

Také Haňačka pěkně ho přivítala.

Byl všecek popleten a jda si sednout, zrovna se motal.

„Vždyť namoutě pro samou práci ani pohovořit nevyjdete!“ lichotil Kuliš.

Voral přihlazuje si vlasy hleděl k zemi. „I jdu vlastně k paní Haňákové —“ začal.

„Ke mně?“ podivila se.

Když Voral vykládal, proč přišel, Caromio brejle maje na špičce nosu a hledě přes ně usmíval se a příkyvoval.

„Tohle je přec hospodář — to je muž!“ breptal.

„Je to hezké,“ i Haňáčka chválila, „paní Voralová bude mít radost.“

Voral seděl stále skloněn. Povídal, že by rád koupil slušné černé šaty, protože Bára takových nemá, a že si všiml, že každá zdejší usedlice nosívá časem černé šaty.

Haňáčka schvalovala a poradila, kde by měl koupit a kolik. Pravila: „Šla bych s vámi, ale někdo by nás viděl, náhodou by se třeba před paní Voralovou zmínil, a měl byste po radosti.“

Povstav poděkoval a ptal se, může-li tedy s látkou přijít.

Haňáčka odpovídala, aby jen přišel, míru že potřebovat nebude, protože paní Voralová je s ní asi ve stejné velikosti

„Trochu slabší — trochu slabší!“ štířil se Caromio. „Tak překvapení — vida — Brabínek taky s tím přišel, ale s látkou se, trvám, neukázal.“

Voralem to škublo; chtěl říci, on že pro nic jiného nejde, že látku přinese, ale byl v přítomnosti Haňáččině již tak popleten, že si pomyslí, že by té odpovědi ani pořádně nesvedl.

Když vyšel z baráku, ohlédl se na všechny strany a uháněl k Libočanům.

Caromio přes brejle podíval se na Haňačku, a oba se usmáli.

„Dělá, co může, aby se Bystrákům trošku vyrovnal, ale Polánka je na něm vidět pořád.“

Haňačka zamýšlena přisvědčovala: „Po tolika letech na samotě v samém dření! Povídala mi ona, jak se jí všelijakými věcmi napronásledoval. I to prý kázal, že kyselo k snídani už jíst nebude,“ a usmívala se.

„Caro mio — kyselo!“ a Kuliš kroutil rty, až mu v nich mlaštělo, „kyselo — takové jídlo — a k tomu s bandorami! To je lepší nade všechny bryndy!“

„Musela tedy vařit kafe! A potom zas huboval, že ani pořádné hrníčky nemá, s těmi hlináky aby už přestala,“ vesele vypravovala.

„Bodejť, v Bystrém kyselo! Každá podruhyňe tu už vaří kafe, a ne jednou — dvakrát, třikrát denně!“ kázal Kuliš. „A hliněné hrníčky — v Bystrém — to se má Voralka jít podívat po staveních, jaké hrníčky a s jakým malováním stojí v policích a ve sklenících!“ a dal se do chechtotu.

Haňačka s úsměvem přikyvovala.

„Huboval, že placky dělá tuze veliké, takové že tu nikde jakživ neviděl; jahelník prý mu v neděli také nejede, sám po dvakrát v sobotu koupil maso.“

„Vidíme, vidíme —“

„Na peřiny hubuje, že jsou tuze bachraté, dva velikánské polštáře že už nikde v lepším ne-

dělají, ale všude tři, a cíchy že taky všude mají lepší.“

„Inu, chytlo se ho panství!“

„Jenom že as ona se už nechce předělávat, až umíněna je, a to ho zlobí.“

„Ať jen se naparuje jako ti zdejší nafukovači — dopadnel“ a Kuliš dal se zas do čtení.

„Ale trochu by mu povolit mohla, je přičinlivý a rád by taky kolem sebe viděl, že nedřel nadarmo —“

Voral jda návsí byl teď skoro rád, že se s Haňáčkou setkal u Kulišů; však k ní potom ještě promluví. Povídala, že by šla s ním — sama od sebe to řekla — bylo vidět, že by šla ráda — ale má pravdu, nač zbytečné řeči. Dobře rozumí, co by povídali — a nechce — — Taková přátelská byla — veselá . . .

Mysle na ni, uháněl jako vítr. V polích před Libočany potkával ženské chodící z ranní, a věda, že brzy potká i ženu, šel volněji.

Z daleka poznal ji skloněnou, jdoucí tím volným těžkým krokem.

„Co pak že už běžíš?“ ptala se, když se potkali, a ret stáhl se jí k nucenému úsměvu.

„I mám něco s inženýrem.“

Pokývla a šla dál. Když kousek poodešel, zastavil se a hleděl za ní — — Voralka se také ohlédla, ale hned se rychle obrátili a šli dál oba.

Sama jde — vždycky sama, leda s nějakou babkou nebo s některou z podruží, napadlo mu. Snad s ní ani žádná jiná nechce jít — na každého se mračí, sotva lidí pozdraví — — Ne, to ne —

pozdravení Bára dá každému i nejposlednějšímu, ačkoli by jako selka nemusela, a snad by bylo dobře, kdyby na sobě dala víc záležet — — Zdá se potom každému sprostá, chodí taky pořád v stejné nedělní sukni, v jediném salupě, a vědí oni lidé, že s ní kloudná řeč není. Nikam nejde, o jiné se nestará — pořád jako na Polánce.

Jak jináč chodí Bystračky z kostela, vystrojené, v samém hovoru, smíchu. Já vím, že tátové je už vyhlížejí! My se tuhle potkáme, řeknem' dvě tři slova a jdeme zas. Člověk se o ni stará, jak může — na šaty jí jde koupit — ale ona! Možná, že je ani nebude nosit, že bude bruchet, nač vyhazuju peníze. Když ona nedbá, musím já dbát, aby trochu byla k světu — je přec na bysterské živnosti, selka!

Obíraje se těmito myšlenkami, cítil dobře, že si všecko jenom namlouvá, že se o Báru nestará k vůli ní samé...

Lidé byli už v Libočanech na hrubé, když se s balíčkem pod paží vracel k Bystrému.

Mír byl v polích, nikde človíčka. Všecko bujelo — žita stála již hezky vysoká. Všude po cestách i na trávnících bělaly se lupínky, jež vánek roznesl s košů dokvétajících třešní i sliv, ale hruše i jabloně byly dosud květy obaleny.

Slunce vlidně smálo se na celý kraj, jenž byl nedělně klidný.

Voral nevšímaje si ničeho myslil jenom, jak k Haňáčce vejde. Teď půjde rovnou. Chtěl si promyslet, co všecko bude mluvit, ale nebyl s to

roztěkaných myšlenek uklidnit. Ať to již dopadne, jak dopadne —

Ale jen vyšel do síně baráku, Caromejka vyrazila ze světlice a úlisně spustila:

„Tak už jste koupil?“

Voral byl by s chutí zaklel — ale kývnuv, hnal se k Haňaččiným dveřím.

Caromejka kašlajíc šourala se za ním.

V té chvíli již Voralovi bylo, jako když ho poleje.

Haňačka, hezky ustrojená, zardělá, šla mu v ústrety s úsměvem.

„Ukažte, co nesete,“ pravila lahodně.

Caromejka hned také stála vedle ní a látku prvá měla v ruce.

S Vorallem zatočil se svět. V té světlice bylo tak vlídno, jasno — a potom Haňačka!

Všecek zmaten sedl na lavičku u kamen a hleděl se vzpamatovati.

„Pěkné, tuze pěkné,“ chválila Caromejka.

„Dobře pan Voral koupil,“ i Haňačka přisvědčovala a prohlédnuvši látku obrátila se k němu: „Jak to tedy budete chtít?“

Rozpačitě se usmíval, hladil si kartáček pod nosem a sotva že na ni pohleděl, honem zas oči sklopil a byl všecek zmaten.

„No — kde pak já ženské parádě rozumím — inu, vidím to, ono, líbí se mi to, ale kdež člověk pamatuje a dovede poručit. Nějak hezky bych prosil — tak jak se to teď nosí —“

Haňačka měříc látku, mlčky svédčila.

„Ty obruče ona moje nikdy nenosila —“

Caromejka se ušklíbila: „To už teď skoro na dobro přestalo —“

„Přestalo — no, já nevím. Tuhle jsem dole v městě viděl, že to měly —“

„Snad stará Capoušková, vdova — nebo Valentka a takové starší — ty už s tím půjdou do hrobu,“ smála se babka.

Voral nevěděl honem z místa. „I však ona paní Haňáková ví, jak asi —“

„Snad to trefím,“ usmála se.

„Já žádnou velkou parádu nemyslím, takových věcí také nejsem milovník, jen slušné aby to bylo, přec jako v Bystrém — ona moje má všechno ještě po staru — kdež pak na Polánce!“

„Udělám to, aby paní Voralová nehubovala!“

Voral vida, že není již důvodu, aby ještě zůstával, a nechtěje, aby Caromejka se nějak štířila, povstal, řekl: „Tak se mějte hezky!“ a již byl ze dveří. Že lidé ještě z „hrubé“ nechodili, domů nemohl a pustil se ještě jednou k Libočanům.

Caromejka osaměvši s Haňáčkou, znova prohlížela látku.

„On by tenhle člověk dost hleděl, aby jí udělal za vděk — ale kdež pak ona —“

Haňáčka mlčky přikývla.

„Ona jen spíš kabousí — na žádného se kale nepodívá a jen tak do chlíva běhat a potit se na poli.“

„Zvykla tomu, byli tam sami.“

„Ale teď přec vidí, v čem je. Vždyť se jí i ty nejposlednější smějou; povídala ondy tetka Pěti-

oká: „Tahle hospodyně div že ještě v neděli nechodí v duhové sukni, v špenzru a v bílé loktušce.“

„I což pak Pětšokál!“

„Nic platno, ono jen co může být! Vždyť s ní ten člověk nikam ani nemůže vyjít!“

Haňačka neodpověděla.

„Pane, kdybyste věděla, jak dnes po ranní ženské jely po starostových,“ horlivě zabočila Caromejka, „hned litovaly, hned se pošklebovaly. On prý starosta byl až v Praze — ale je ono teď platno jezdit! Smály se, Lídy že bývalo všude plno, ale teď že jí vidět není.“

„Vždyť stůně!“

„Taky jsem to povídala, ale smály se, že nechce jen mezi lidí. Někdo tam povídal, že jí chtějí dát z domu — ale to by bylo teprve úšklebků!“

V tom Caromejka zahlédla, že Bourové jdou po návsi, a honem štěhotala: „Nono, Bourové jdou z hospody, to už lidé půjdou z hrubé, a já nemám dovařeno!“ a chvátila domů, aby nikoho nepropásla.

XII.

V neděli k večeru na všech stranách Bystrého klepali kosy; dozrávala sena. Ale do rána přihnál se liják. S šedivých mračných plachet vytrvale cedilo, se střech padaly celé proudy, a se stromů hustě pleskaly veliké kapky.

Placho bylo po vsi, prázdno v poli — ale z těch lánů, čerstvými proudy napojených, z luk,

jež byly jedinou houštinou bujné trávy a všebarevného kvítí, dýchala zemitá vůně.

Voral nemoha z domu, dělal ve stodole šindele. Do světnice chodil jen v poledne a na večer; řečí mnoho nenadělal.

Ještě v neděli si umínil, že se v tom témdni zas k Haňáčce podívá. Proč by nešel — vždyť tam dal ženě ušít šaty. Ale hned v pondělí povídala Caromejka, že mladá je dole u doktorů, že si ji vzali do domu, aby ženské také mohly při šití pomoci.

V úterý k večeru pustil se dolů pro brousek těše se, že jí potká, že s ní aspoň pohovoří, ale ani jí nespatriil.

Večer sedal jenom na záhrobní a zamyšlen prudce kouřil. Jednou, když Bára dala chlív do pořádku a šla již nadobro do stavení, zastavila se před ním a začala:

„Poslouchej, byla tu odpoledne Caromejka a tak mezi jinou řečí povídala, že se má Haňáčka stěhovat.“

Voral vyjeveně pohleděl na Báru; bylo mu, jako když mu srdce smáčkne.

„No — co se stalo — tyf jsi se lekl —“ povídala volně, upjavši naň tmavé, chmurné oči.

Rychle zabafal a honem mačkal tabák v dýmce.

„Bodejť — lekl —“ vyhrkl prudce a tvářil se, jako by naslouchal.

„Co se tak díváš?“ ptala se, hlasu ani pohledu nezměnivši.

„I zdálo se mi, že kůň bouchá.“

Voralka také poslouchala, ale po chvílce řekla: „I nic nebouchá!“

„A proč se má stěhovat?“ ptal se mrzutě, ale slyšel vlastní srdce buchat.

„I představený ji už před poutí vypověděl.“

„Ale — to jsme neslyšeli —“

„Šeptala mi Caromejka, že ji tuhle před poutí večer přišel tukat na okno —“

Voralem to projelo, že div nevyskočil. Zlost jím zalomcovala, že ten člověk jde tak daleko, ačkoli ví, že o něm slyšet nechce.

„Haňačka ani záclonku neodhrnula, ale řekla, nepůjde-li, že bude křičet. Potom prý řekl, aby se teda vystěhovala!“

„Tak proto — mhm — že mu neotevřela okno, má se stěhovat!“ a Voral se dal do suchého smíchu.

„Ba, jsou teď lidé na světě, že je jednomu hanba, když to slyší! Představený — táta starý —“

Voral mlčel; cítil sice, že by měl hovořit, ale nebyl s to vypravit slůvka.

Žena stála před ním nepohnutě.

„Dávno na to zapomněl — má on teď jiné starosti —“ konečně pověděl.

„Nezapomněl prý — po Caromejce už zas vzkázal — a že on ve svém baráku takové všelijaké návštěvy trpět nebude.“

Voral se zas tak suše rozesmál.

„Je to pán, co?“ řekla zvolna, břitce. „Ještě takovéhle věci jí vyčítá —“

Voral mlčky přisvědčoval.

„Povídala Caromejka, že by Haňáčka žádným pádem nezůstala; bude ona trochu pyšná a nechce od něho milosti.“

„A co je nám do toho, co?“ prudce vyrazil a rychle povstav šel na dvůr. Hleděl k obloze, jako by pozoroval, zda přestane pršet.

„I toť se ví — chtěla jsem jen říci, s čím Caromejka přišla,“ zvolna pokračovala žena. „Povídala, že jí napadlo, že my tu máme prázdnou sedničku vejměnickou, a že jsi jednou povídal, že si tam někoho vezmem, kdo by dohlédl, když jsme z domu.“

Voral vrátil se zvolna k záhrobní.

„Vidím sama, že Haňáčka pořádná ženská je, s našimi dětmi dělá pěkně, že jsem se tomu sama kolikrát divila —“

Voral ji překvapen poslouchal.

„A ona sem chce?“ tázal se, hledě do tmy.

„I snad se nezmínila, nevím ani, jestli jí to napadlo — ale Caromejka povídala —“

„A co jsi řekla?“

„Že ti to povím.“

Voral byl by nejraději běžel do návsi nebo do polí, jen aby byl sám. Jak byl prve překvapen zprávou, že se Haňáčka má stěhovat, tak jej nyní roztráslo pomyšlení, že by mohla býti zde u nich v domě, pod společnou střechou s ním. Těmito dveřmi by se chodilo i k ní, přes tu chvíli by snad přišla k nim do světnice, nebo na zásep posedět — vedle něho, kde jinde — —

„Inu, za řeč to stojí,“ začala zas Bára, „spravedlivá je a sama jediná, to je hlavní. Křiku ne-

nadělá, je samý pořádek — všelico by ti tady udělala po chuti, a ty teď na takové věci držíš —“ a upřeně naň pohleděla.

„Na jaké věci — nač pak já držím —“ broukl.

„Co by ses teď proto zlobil, vždyť jsi každou chvíli s něčím přišel: hned ti postele nebyly vhod, hned zas police, pec, a pokojíček bys chtěl a zrcadlo — a tomu všemu ona rozumí.“

„Všecko dovedeš sama, jen když chceš,“ odbýval ji hučivě.

„Pane, já toho dovedu — jsem už jen hloupá ženská — kde jsem měla kdy si všímat — já už jen tak do chlíva a s motykou nebo s hráběmi do pole.“ Pravila to obyčejným svým hlasem, chladným a mrzutým, ale Voral slyšel, jak se jí slova na rtech třesou.

Aha, aha, pomyslíl si, obrací!

„Když je s tebou těžká řeč,“ řekl, a jako by se o nic zvláštního nejednalo, přešel sem, tam, a znova pozoroval nebe. „Zejtra snad už budeme mít líp,“ pravil potom zcela lhostejně.

„Tak jak myslíš s tou sedničkou?“

„I to je těžká věc — cizí osoba — ty učednice —“

„Vždyť jsi sám říkal —“

„Ani nevím, jestli by sama chtěla,“ rychle vpadl. „Bývala tu paní a teď by sem snad šla na podruží! Kdyby bývala chtěla, mohla se zmínit, než šla odtud.“

„Tomu se zas nedivím; tenkrát bylo krátce po jeho smrti, nás neznala, a tam v baráku bývala už s rodiči. Ale teď se má stěhovat!“

„Možná, že by tě dost brzy zlobila —“
 „Mne? Proč?“ tázala se zdlouha a upřela
 naň oči.

„Copak já vím! Rozumím já vám, ženským —“
 Voralka nehnutě hleděla do tmy.

„Je přec lepší ženská,“ vysvětloval dál,
 „kdyby potom opravdu radila, nebylo by ti to
 třeba dost brzo vhod!“

Voralka nedutla.

„A konečně — co bysme si tím už dnes hlavy
 lámali! Starostu to zas přejde, a bude ráda, že se
 nemusí hrclovat. Ona Caromejka vždycky má
 plno starostí za jiné!“

Bára zvolna zakývla hlavou a potom tiše
 šla do světnice.

Usednuv, zhluboka vydechl . . .

Po chvílce slyšel, že ještě jednou bosa vešla
 do síně — že se blíží — ale vrátila se zase do svět-
 nice. Bylo ticho.

Napadlo mu, že chtěla snad ještě jednou
 říkat, aby Haňačku vzali do stavení. Zrovna
 jako by ho hnala — jako by sama chtěla, aby —

Rychle šel dvorem až za stavení. Tma byla
 hluboká a hustý déšť jednotvárně šuměl.

Haňačka sem — do světničky, tam za to
 okno!

To pomýšlení Vorala rozpalovalo — a před
 myslí letěly mu obrazy, jeden druhého vábnější.
 Proč neřekl rychle, ať se tedy stěhuje?

Ale jestli Bára jen zkoumala? Ne, nezkoumala,
 ani potuchy nemá o tom, co se děje v něm. Vždyť
 sama říkala, jak by Haňačka všechno opatrovala,

děti že by si všimla — — Ach, všecko by jinak vypadalo — všecko jasno, veselo, do zpívání!

Zas představoval si Haňáčku i sebe, jak s dětmi v čisté, úpravné světnici dovádějí, jak se smějí, honí, chytají — — — Ale v tom přišla mezi ně Bára — ticha, zachmuřena. Bára — jeho žena! Jako z hrobu objevila se mezi nimi.

Voral se při těch myšlenkách zachvěl. Ne — není možno, aby zde Haňáčka byla!

Ještě v noci na půdě dlouho o tom myslel a vždy dospíval k téže jistotě.

Zle by bylo, bouře v domě, po vsi by se o tom mluvilo, po všem přátelstvu. Ani venku by se nesměl ukázat.

Z poznání však, že není možno, aby v tomto stavení bylo štěstí, jakého si přál, rostl i odpor jeho proti ženě . . .

Bylo u Voralů den za dnem nejasněji.

Veselejší chvílky měl Voral, když k němu do stodoly přišly děti. Julka se přibatolila a hrála si mezi třískami, jež se pod jeho nožem kroutily ze dřeva jako hádkové a padaly na mlat, pohovořil s Vášou, jenž rád vypravoval, jak bude jednou jezdit s koněm, jak se naň na večer posadí a vesele pojedje domů, jak sám všecko tatínkovi zdělá. Zasmál se, když všecky tři po mlatě dováděly koulejíce se na slámě jako kuželky. A rád poslouchal, když začínaly o paní Haňákové . . .

Když se Voralka muže v sobotu ptala, co tedy má Caromejce říci, že tetka už zas s tím začala, odbyl jí: „Dělej, jak chceš, ale ať mi potom

nekážeš, jestli se taky někdo otře, že's vzala vdovu do domu!"

Voralka se naň zahleděla.

„Vdovu do domu? Proč by se kdo otíral, snad ne k vůli tobě?“ to povídala, jako by se dusila, ale náhle dala se do ostrého smíchu: „Snad nemyslíš, že by někdo byl takový blázen a myslil“ — a davši se znova do hlasitého smíchu odcházela.

Voral div nožem za ní nehodil. Vykřikl: „Ty se máš proč vyšklibovat — ty —“

Ani se neohlédla a volně šla do stavení.

Krájeje šindel, pořád ji viděl, jak tu před ním stála s úsměvem na rtech. Jak baba je už kostrbatá — kosti pod očima má vysedlé, opálena je, na nose má celé čmouhy hnědé a dívá se jak čarodějnice! vztekal se v duchu.

Proč se má vysmívat? Nic hloupého neřekl — a je snad nějaký mizera? Ať jen dá pozor! Dřív sama po něm bláznívala a teď leda ret ohrne. Čím dál hůř dělá — jistě všecko naschvál!

Odpoledne slyše vrznoutí branku i dupot na záhrobní, ohlédl se a spatřil pana Rudu. Honem uhodil nožem a chvátal mu naproti.

Ruda, polosvátečně oděn, rákosku maje v ruce, otíral si boty o dlaždice.

„I pěkně vítám, to jsou k nám hosti!“ vítal ho Voral. „A prosím, abyste se nedíval, jak vy-padám, tamhle trochu šindela si dělám.“

Ruda blahosklonně mávl rukou: „To nic — práce je práce!“ a rozhlížeje se dvorem, pokyvoval na pochvalu.

„I jen tak to vedeme — člověk v krátku mnoho nedokáže —“ usmíval se Voral.

„Ale pořádek je vidět hned —“

„Tak jen dál — jen dál!“ pobízel Voral.

„Nebudu dlouho zdržovat,“ kázal Ruda a šel do síně.

Důkladně zatukal na dvěře, ale Voral sám volal: „Jen dál — jen dál!“

Host zvolna otevřev, hřmotně pozdravil: „Pozdrav Pánbůh — dobrý odpoledne!“

Za kamny vyhlédla Voralčina hlava.

„Pěkně vítám,“ vítala kysele a povstala s lavičky. Byla bosa a jen tak, jak doma běhávala. Na lavičce i po zemi ležely kusy starého šatstva, jež prve spravovala.

„Ó, paní Voralová pořád v práci!“ hlásal Ruda a vážně pokyvoval.

„Posaděj' se u nás,“ všecka splašena pobídla a podala mu židli. Potom honem vyběhla ze světnice.

Ruda položil klobouk i hůl na lavici a usedl. Voral si honem oblékl kabát.

Host mlčky rozhlížel se po světnici; až když všecko zkoumavě prohlédl, povídal vážně:

„Tak abysme, sousede, dlouho nemluvili — jdu k vůli našim volbám!“

Voral se rozpačitě usmál.

Tu vbatolila se Julka; byla, jak se prve ve stodole hrabala v třískách.

Zastavivši se u dveří, dívala se na hosta.

„Ty vypadáš, Julko, ty vypadáš.“ vítal ji

otec a obrátiv se k hosti omlouval: „Pořád si to hraje u mne ve stodole!“

„I to jinak není,“ přisvědčoval Ruda.

Julka cítíc se bezpečnou uháněla do svého koutka u postele; odtamtud však hosta s očí nespustila.

„Jak jsem vám už kolikrát povídal, smluvili jsme se, že vás taky budem volit,“ a Ruda tahaje široký svůj knír lichotivě se usmíval.

„A pane, to já nevím, jak to bude,“ stoje uprostřed světnice povídal Voral a poškraboval se za uchem.

„Proč byste nechtěl — je to přec jen čest, víte, že každého nevolíme, a že si v Bystrém můžeme vybrat. Ale jedná se o to, aby výbor nebyl jen tak!“

„Když ono, pane, je té práce u nás až nad hlavu — a nikdy jsem v tom nebyl!“

„To nic, to nic,“ zamítavě rukou mával Ruda, „všecko se podá; a jaké s tím trampoty — leda že se někdy v neděli odpoledne sejdem!“

Voralka přehodivši si v komoře sukni a vzavši halenu i střevice vracela se, nesouc bochník chleba a talíř s máslem i tvarohem. Uchystavši je na stůl, přinesla nůž a pobídla: „Ukrojěj si u nás!“ a šla si opět sednout na lavičku u kamen i dala se do šití.

„Musím přec taky paní Voralové povědět, proč jsem přišel,“ pořád laskavě se usmívaje, o něco sladčeji začal zas Ruda.

Poslouchala, hlavy od práce nepozvedajíc,

a když dopověděl, řekla: „I to pro mne a za mne ať si dělá, jak chce!“

„To snad přece ne,“ usmál se Ruda, „vždyť to taky pro ženu není žádná hanba, když je muž v obci!“

„I to mi věřej, že je mi to jedno,“ odpovídala pořád tak hořce, „když myslí, že to zastane a že nemá doma a v poli co dělat, pro mne a za mne!“

Voral přešlapuje nuceně se usmíval a kýval na Rudu, jako by říkal: „Mám to ženskou!“

„Bude tam pan Munzar, Budina, snad mlynář, Mrázek, Mendlík, Škutina, Drholec a jiní — všechno vážní sousedé —“

„A co pan starosta?“ zeptal se Voral.

Ruda vážně pokrčil rameny. „Nevím — všechno se mně zdá, že už o to nedbá; aspoň povídal, že je rád, že to bude moci složit!“

„I to snad ne —“

Tu přihnali se Váša s Mankou; ve dveřích davše pozdravení, kale nepřivítali a hned tlačili se k matce, aby jim dala jíst.

„Vy taky máte móresy,“ zahuboval Voral, „co se do vás namluvím, co se dělá, když u nás někdo je!“

„No, no, nehubujte, vždyť jsou to děti,“ vymlouval Ruda.

„Taková klazani velcí už by mohli mít kapku rozumu!“

Děti obdrževše od matky po krajíci s tvářem postavily se k posteli.

„Už to se starostou takové bude,“ pokračoval Ruda. „Prosím vás — ta věc s dcerou —“

koho by to nerozzlobilo? Slyšeli jsme dokonce, že si shání někde něco jiného — za mlýn prý to zdejší chce vyměnit — někde až u Hradce —“

Ruda vypravoval zvolna, slovo za slovem a tvářil se tuze starostlivě. Ale nenadále začal živěji: „Nic platno, ona se hlava nemá nosit vejš, než narostla! Já to vždycky říkal a moje taky. Nikdo tu pro Lídy nebyl — všecko jim bylo málo — pán musel přijít. No — chytili ho a teď ho mají. To byl ptáček — tam v kraji prý měl ještě jednu, taky takovou selskou slečnu —“ a Ruda se suše rozesmál.

„To snad ne,“ zadivil se Voral, a žena broukla na děti: „Teď si jděte ven — jindy lítáte pořád!“ a Váša s Mankou uháněli.

„Povídal mi ondy Horáček,“ vysvětloval Ruda. „Že je pořád v obchodě, zná všecko široko daleko. Ta pražská i její matka měly prý už s tím panákem hrozně starosti; sotva ho někde usadily, už něco provedl. Dluhů prý má jako kvítí. A tady bylo pořád: inženýr — inženýr — kolik domů a kdesi cosí. Vejběrka ona už viděla, jak se lidé budou dceři kořit a říkat jí jemnostpaní.“

„Tak to bejvá,“ kývala Voralka.

„Teď mají pěknou radost, každý se jim vyšklebuje. Lídy z domu nevyleze, a povídá se, že ji chtějí poslat do Prahy, aby se prý u přátelstva zotavila. A zavažme lidem huby! Žeť je lepší, když ji někam pošlou — kdo pak teď o ni zavadí?“

„Však oni ji odbudou, jen když jsou peníze!“ řekla Voralka. „Teď je dost a dost lidí na světě, kterým je všecko jedno!“

„Jsou — ale tím spíš by se u starostů mohli znova napálit. Ó, kdyby oni mohli, teď by rádi všecko smazali. Vždyť už ondy k nám někdo přišel a nadhazoval, že by jako náš syn — — Ale já s mojí jsme se jen smáli — bodejť, náš snad zavadí o něco, co jiný nechal.“

„Však on někdo přijde! Vždyť tu člověk nic jiného neslyšel než pořád: pan starosta — paní starostová, a mluvilo se o nich jako o panstvu ze zámku!“ pokračovala Bára.

„Povídám, hospodyně — pejcha náramná!“

„Všecko se jim kořilo — a kdyby chtěli, bude se jim kořit zas,“ dodala hořce.

„Nevím — nevím,“ hlasem hodně vyšším protahoval Ruda a povstal.

„I poseďte, pane Rudo, poseďte,“ zdvořile pobízel Voral.

„Pověděl jsem vám, proč jsem přišel, a tak zas půjdu. Zejtra odpoledne po požehnání přijďte k Brabínkovi mezi nás. Musíme přec dbát, abysme v tom byli vážní rolníci — pejcha a ludráctví ať jde stranou!“

„Tak, tak,“ přisvědčoval Voral.

„Mějte se tu hezky, paní Voralová!“ a Ruda podával ruku.

Voralka chladně vložila mu prsty do dlaně a povstavši, šla za ním až ke dveřím.

„Myslím, že by paní Voralová byla raději, kdybyste se nedal volit,“ na záspí potměšile zasmál se Ruda.

Voral mávl rukou: „Jaká řeč se ženskými!“

„Co je platno, když člověk něco má, ale sám nic není!“ a Ruda vypjal hlavu.

U branky se zastavil, zahleděl se na zahrádku, plnou bandor a řepy, a potom opět začal vážně: „Abysme domluvili! Jak jsem povídal: Vejběra starostou být nechce, a prosit nebudem, není proč; někomu, kdo s tím ještě neměl co dělat, to dát nemůžeme, tak jsme si povídali, že to přijmu!“ a zchmuřiv oči zkoumavě hleděl Voralovi do tváří.

Ten svědčil, říká: „Tak, tak — bodejť, bodejť —“

„Já sic o to zrovna nestojím, ale koho budete volit — koho? Je přec potřeba volit člověka, aby se ve vůkolních vesnicích Bystrému nepošklebovali. Starosta přec musí k ouřadům a leckam jinam, a je potom ostuda, když promluvit nedovede. Nebo volit někoho, kdo ani německy neumí, jako tamhle Mokříš, aby potom s každou německou cedulkou musel běhat po staveních nebo až do Libočan, jako to chloumecký představený dělá?“

Voral kývaje nutil smích.

„Taky je potřeba, aby měl trochu kloudnou ruku, aby ty cedulky, oběžníky, napsal tak, aby je po chalupách přečetli. Já sic mám už ruku trochu těžkou, ale je doma syn, študovaný člověk. Potom by zas mohl můj nynější ouřad — myslím to obecenství — přijít k vám, leda by snad mlynář tuze chtěl!“

Voral přešlapoval a zdráhal se, že kdesi cosi — ale bodlo jej, že o mlynáři Ruda dřív nemluvil.

„Je potřeba, aby to bylo v pořádném stavení a uprostřed vsi. Ale to si ještě povíme! Tak přijďte v neděli, přijďte! S kým jsem mluvil, každý je s tím vším srozuměn. Vždyť ona vaše taky bude ráda, až vám po volbě tuhle na dvoře zahrajou!“ a směje se podal ruku.

Voral vyprovodil jej až na náves a hleděl za ním, dokud nedošel do svého.

Když se vracel domů, začala se v něm roz-
tekat zadržaná zlost.

Zlost na ženu!

Seděla ještě u kamen mezi těmi hadry a hleděla si jen šití.

Rychle přešel světlici, vrátil se zas ke dveřím, jakoby chtěl odejít, ale přec ještě šel zpátky a uprostřed světlice spustil: „To je pravda, ty člověku přidáš cti!“ a zlostně odplivl.

Obrátila k němu oči a vidouc, že jenjen hoří, jen pohnula rty.

„Ještě se ohrnuj — hanba k nám vejít do stavení!“

„Nevidáno —“ řekla zvolna, hlavy nepozved-
nuvší.

„No co — nevidáno!“

„Pan Ruda z Bystrého — to je slávy!“

„Žádná sláva, ale má se jednat, jak se patří.“

Ale u nás je to jako —“

„A co jsem udělala?“

„Celé dny tu sedáš mezi těmi hadry bosa, v jedné sukni, žádná podruhyně tak nevypadá!“

„Mohl jsi si vzít lepší, panštější, která by se strojila a uměla se stavět nad lidi!“

„Vždyť se člověk musí stydět!“

„Za mne se stydět nemusíš, ale za sebe!“

„Proč bych se za sebe styděl!“ vykřikl. „Ke mně mají všecku vážnost —“

„Za tu si toho, pane, koupíš!“

Voral dušeně na ni zaklel.

„Hřeš ještě, naparovači — kdo ví, co si o sobě myslíš!“

Voral rychle přiskočil a zdvihl pěst.

Žena povznesla hlavu. Všecka krev vběhla jí do lící, a oči zahořely.

„Tak jen uhoď — a hodně! Však já vím, že ti tu už překážím!“

Spustil pěst a začal opět rychle přecházet.

„Všecko naschvál mi děláš!“ spustil trochu mírněji.

„Já dělám naschvál? Že si od rána do noci hledím jen svého?“ a utírala si oči.

„Taky nezahálím — ale u nás je to jako mezi cikány. Děti vrazí do světnice jako divé a čumí potom, že se promluvit nemůže. A ty v těch hadrech sedíš jako —“

„No, jen to řekni!“ A když mlčel, přidala: „Každá nemá kdy se strojit!“

„Pleteš se do věcí, do kterých ti nic není!“ honem pokračoval.

„I dělej si pro mne, co chceš; hraj si na pána, choď mezi to — mně se smát nebudou!“

„Že mě chtějí volit, to je ti smích? Naší Nance jsi záviděla, jaká je paní, a teď sotva jsi přišla mezi lidi, děláš ze sebe takovou tetku hloupou!“

Bára zaškytla: „Jsem pořád stejná, ale ty se nafukuješ. Když se ti nezdám, přiveď si jinou, a já půjdu!“

„Že tě — Já si chci někoho přivádět?“ vyjekl, ale sotva to dořekl, zarazil se cítě, to že povědět neměl.

Žena upřela naň hluboké oči — rty se jí rozklepaly, něco zablabolily — —

Voral vyklátíl se na síň; slyšel, že děti se vrací. —

Teprve po chvíli všimly si, že matka má oči zapálené.

„Co je vám, maminko?“ ptal se Váša, ale matka mu neodpověděla.

Běžel do stodoly zvěstovat, že maminka plakala, a ptal se: „Co je jí, tatínku?“

„I co pak já vím!“ odbyl ho Voral.

Všecko v něm kvasilo: hněv i žalost, láska i nenávisť — a těžké myšlenky, že počínají hrozné doby . . .

U nás je život! vzdychal, — to má člověk za všecko!

Ale cítil, že si nalhává.

Všecko naschvál! I ten černý bochník panu Rudovi přinesla, aby si ukrojil. Co si ten člověk pomyslíl?

Přijde soused ne ledajaký, zdvořile přijde, pěkně mluví, a ona se jen všemu vysmívá, místo aby měla radost, jaká čest se jí děje. Pořád Bára z Polánky — a škoda každého slova.

Nechal práce, zavřel stodolu a šel zapřáhat, aby přivezl krmení na neděli.

Již nepršelo, ale podmračno bylo dosud; šedé plachty mraků se nahoře ploužily, a nad lěsy vlekly se i choulily bělavé chumle mlh. V polních cestách stály špinavé kaluže; koně se jimi cachtali, a kola se v nich bořila. Všecko obilí i tráva v lukách skloněny byly proudy, jež se v minulých dnech na ně cedily, a na stvolech dosud svítily těžké krůpěje. Bujný byl všecken luh; dosyta napojený z hluboka oddychoval. Křepelka zas v něm radostně volala, a přes tu chvíli rozlehl se jarý bukot dobytka.

Voral prudce rozpřáhal se do hustého jetele, s jehož stvolů, listů a paliček stříkala mu voda až do obličej. Pokosené řady, z nichž vyhlížely i žhavé vlčí máky, silně voněly. Šimla pohružujíc tlamu do svěžích stonků radostně si odfrkovala . . .

V té době Haňáčka složila doma Voralčiny šaty, jež za večerů po práci v městě a dnes s učednicemi ušila, uložila je do bílého prostěradla a šla odvádět.

Šla ráda, věděla, že nese překvapení.

Voralka, jsouc sama ve světnici, dosud seděla spravujíc. Vidouc, kdo vešel, chladně pozdravila: „Pěkně vítám!“ a zardělé oči upřela na uzel, jež Haňáčka nesla v náručí.

Příchozí uložila uzel na stůl a s úsměvem zahleděla se na hospodyni; teprve teď všimla si, že je uplakána.

Chvíli stály proti sobě mlčky — Haňáčka hospodyní pozorujíc, tato s hlavou skloněnou.

„Co pak nám nesete, paní Haňáková?“ Voralka hlavu trochu povznesla a nutila se do úsměvu.

Haňačka rozhodila prostěradlo.

„Paní Voralová, tady nové šaty.“

„Komu pak?“ tázala se domácí a opět se zachmuřila.

„Komu? Vám!“

„Mně?“ vyjekla Voralka.

„Vám — vám —“ ještě více překvapena, ale klidně odpovídala Haňačka, „pan Voral sám na ně koupil a přinesl, abych je ušila. Priběhl, že by rád, abyste nevěděla!“

Voralka stála jako zaryta.

„Voral to k vám přinesl?“ ptala se potom a hleděla jí do očí.

Haňačka jen s úsměvem přikývla.

Voralka ještě chvíli tak hleděla, ale nena-
dále slzy byly v očích a hlasitě zaštkala. Usedla
na lavici a zástěru tiskla k očím.

„Ale to jsem si nepomyslila —“ všecka udi-
vena pravila Haňačka.

Voralka zamávala rukou.

„Co se vám stalo?“ a Haňačka přistoupivši
důvěrně se k ní sklonila.

Voralka se nehnula. Haňačka sdílně ji po-
zorovala.

„Mně to můžete říci, paní Voralová, kdo leda-
co zkusil, jako já, ten dále nepovídá!“

Voralka pozdvihla hlavu, z očí jí završelo,
a přímo pohleděla jí do tváře.

„A potom — dlouho tu už nebudu — proto
se nemusíte bát přede mnou promluvit —“

„Proč nebudete?“ sjelo s Voralčiných rtů.

„Tetka z Hradce pořád píše, abych šla k ní.“

Ze tu nezůstanu, věděla jsem, ale nemohla jsem se jen tak pustit — tady přec bylo živobytí. Teď mi tu zle není, ale neveselo — sama jsem tu — tak půjdu!“

Voralka ještě ji mlčky pozorovala.

„Když on můj je pořád takový divný,“ teprve potom začala stýskavě, „chodí, zahlíží, nemluví a jen vyčítá —“

„Ale jděte — snad není tak zle,“ mírně usmála se Haňáčka. „Jako tohle — sháněl pro vás radost, a vy mě vítáte pláčem. Já za to nemůžu — kdybych byla věděla —!“

„Jakou radost,“ hořce vpadla Voralka, „hadr není pro mne žádná radost!“

Haňáčka kmitla hlavou myšlenka, že se zase zlobí, protože Voral kupoval.

„A věřte mi, paní Haňáková, já si to jednání od něho nezasluhuju, já jsem dělala a dělám, jak můžu —“

„Vždyť to snad uznává — tuhle vidíte —“ Voralka mávla rukou.

„Nic mu neudělám vhod! Inu, já vím,“ začala rozhorleněji, „jeho se chytá svět, a já jsem mu teď sprostá!“

Haňáčka vrtěla hlavou.

„Přiběhl, radil se, co by koupil, a pořád jen, aby to bylo hezké —“

„Beztoho už se za mne stydíl!“

„Ale jděte —“

„Vy mi nevěříte?“ a zas upřela na Haňáčku hluboké své oči. „Já nevím, co se to do něho dalo, ale už to není k životu!“

„Vždyť dělá od rána do večera, sama pozoruju, že tu není druhého, aby se tak honil!“

„I to on dělá — ale co nosí v hlavě! Jsem už udřená, žádná mladice dávno nejsem a strojit se a kroutit se před ním už nebudu — —“

Haňačka stála zamyšlena; potom pokrčila rameny.

„Milá hospodyně,“ začala mírně, „nevím a nechci se plést, ale myslím, že trochu máte vyhovět. Jako dnes — když už ty šaty koupil —“ a došedši ke stolu, vzala šaty a povznesla je, až pěkně se rozhrnuly.

Voralka se malinko usmála. Šaty byly krásné.

„Zkusíte si je, vidíte?“ ptala se Haňačka.

„Věřte mi, že bych to nejraději pověsila tamhle do komory.“

„K vůli mně si je zkuste, do noci jsem o nich dělala, aby byly, jak si pan Voral přál!“

Voralka přemýšlela; potom mlčky svlékla halenu, a Haňačka jí pomohla šaty obléknout.

Tu hnali se po záspi děti.

„Paní Haňáková je u nás!“ volal Váša, spatřiv ji oknem.

„Á — naše maminka má nové šaty —“ ve dveřích vydechla Manka.

„Vidíš,“ usmála se Haňačka, „tatínek jí je koupil.“

Děti přistoupivše prohlížely si matku se všech stran. I Julka se přibatolila a s údivem dívala se na maminku.

„A to jsou ty, paní Haňáková, které jste šily! Proto vy jste nechtěla povědět,“ smála se Manka.

„Bodejť bych ti pověděla, abys to napřed řekla mamince. A tatínek by se byl zlobil. Snad bysme ho měly zavolat —“

„Já půjdu!“ a Váša již chtěl utíkat.

„Í neleť, jel pro jetel!“ broukla matka.

„To je škoda, přec bych byla ráda slyšela, jestli jsem to ušila podle chuti,“ usmála se Haňáčka.

Voralčiny rty se hořce zkroutily.

„Zejtra si je vezmete, maminko?“ tázala se Manka.

„I to víš, že vezmu,“ ledově odbyla ji matka a šaty rychle svlékala.

„Tak co jsem dlužna, paní Haňáková?“ zeptala se, když šaty opět ležely na stole.

Haňáčka se zasmála: „To vám přec povídat nesmím — kdo objednal, ať platí!“

Voralka pohodila hlavou.

„Já to půjdu říct tatínkovi!“ a Váša vyrazil ze světnice.

„Já jdu taky naproti!“ a Manka letěla za ním.

„Nelítejte jako diví!“ křikla Voralka, „a ty už buď doma, Julo!“

„Na mne se už, paní Voralová, nemrzte,“ chystajíc se k odchodu pravila Haňáčka.

Voralka se nuceně usmála: „I proč bych se mrzela —“

„Uvidíte, že si v těch šatech ráda pochodíte, krásně vám sluší!“

Voralka mlčky zakývala.

„Šťastnou dobrou noc přeju, a kdybyste něco potřebovala, já vždycky ráda posloužím!“

Hospodyně vzavši šaty šla za ní na síň.

„Pěkně děkuju, že jste si s tím dala takovou práci,“ řekla a šla rovnou do komory. Pověsivši šaty do černé jarmary, mlčky se na ně ještě zahleděla a potom přibouchla dvířka.

„Je to všechno jenom na oko!“ zahučelo jí v hlavě. —

Voral zvěděl od dětí, že Haňáčka již šaty přinesla, byl překvapen; nenadál se, že v tom témdni jich došije.

Od neděle jí neviděl a teď zrovna musel být v polí!

Když děti vypravovaly, že maminka byla uplakána a že ani nefekla, jestli se jí šaty líbí, zabouřilo mu v duši: Nestalo-li se tam něco! Nedělala-li Bára zle, když odpoledne tak divně mluvila!

Vyptával se, co žena s Haňáčkou povídaly, ale nic zvláštního nezvěděl.

Domů přišel zamračen, nemluvil, ale byl jako na jehlách. Žena slovem se nezmínila.

Při večeři děti matku stále pozorovaly.

„Proč jste plakala, maminko?“ konečně tázala se Manka.

Voralka neodpověděla, až když Manka znova začala a oči s matky nespustila, řekla tato: „I vzpomněla jsem si, holka, na nebožku maminku!“ —

Voral již se ženou nepromluvil. Večer sedě na záspi pořád jen si myslil, tuší-li Bára pravdu, či mluvila-li jen tak, na Haňáčku nemyslíc.

Stalo se to něco mezi nimi? Hanobila ho snad?

Řekl si, že jak jen bude moci, půjde Haňáčce platit — a tam zví všechno. Jen jestli Bára nekázala, jestli té ženské nějak zle nepohněvala! Co by Haňáčka říkala? Tušila-li už, co se v něm děje?

Ráno, když se Bára chystala do kostela, byl žádostiv, vezme-li si nové šaty.

Venku bylo zrovna krásně, východní slunce házelo do světnice celé proudy jasna, a celá návěs smála se v jeho záři.

Voral seděl u stolu a hole se, přec jen ženu bedlivě pozoroval.

Brala si zas ty své černé šaty, po matce zděděné a stářím již do hněda hrající.

Dělal však, jako by neviděl. Teprve když byla úplně ustrojena a již na odchodu povídala Mance, jak má připravit na oběd, postavil se před ní a tázal se s mírnou výčitkou:

„Tak si nové šaty nevezmeš?“

„I bodejť, já mám myšlenky zrovna na to!“ mrzutě odvětila.

Voral rozkýval hlavou: „Když člověk chce udělat radost —“

„O takovou radost já nedbám,“ odvětila nevrle a potom ještě ode dveří se naň obrátila a hledíc mu přímo do očí dodala: „Vždyť já ti rozumím!“

Voral udělal za ní prudký krok — ale dále nepostoupil; pohodiv hlavou, zlostně vyplil se do kouta a loudal se k oknu.

Tam na návsi šla přihnuta, ošumělá — Všecek pohled mu zhořkl . . .

XIII.

Když odpoledne Voral byl v hospodě na sousedské schůzi, a Bára sedíc v svátečním tichu světnice říkala z knížek, všecek uřícen vešel do světnice lhoteckých Věchtů synek Pepík. Políbiv tetičce ruku vyřizoval pěkné pozdravení, a že tatínek s maminkou vzkazují, že s dědečkem je nějak špatně.

Vyskočila celá polekaná. „Co dělá?“ vyjekla.

„Teď už dva dni leží. Jel dnes Lhotkou libočanický pan doktor, a tatínek ho zavolal, aby se na dědečka podíval.“

„Co říkal?“ tázala se dychtivě.

„Dědečkovi povídal, že bude běhat zas, ale dědeček že ne, a aby mu naši poslali pro pana pátera. Pan doktor povídal, to že můžou, a tatínek potom šel k Voralovým, aby strejček pro pana pátera po požehnání dojel.“

„Ježíši Kriste!“ zastenala, „a že jste nám dřív nevzkázali!“

„Dědeček leží dva dni, dřív jen tak marodil, to vám naši říkali, a maminka po překupnici ještě vzkázela; vyřídila to prý strejčkovi na železnici,“ vykládal hoch.

Voralka zalomila rukama. Davší hochovi placku, vyběhla na zásep, aby z návsi svolala děti. Vášu hned hnala do hospody pro tatínka, sama běžela do baráku, aby Caromejka byla tak

dobrá a šla k nim do stavení k dětem, protože neví, kdy se s Voralem ze Lhotky vrátí.

Na drnovém sedátku před barákem seděla Haňačka šijíc nějakou maličkost. Voralka suše ji pozdravila a šla ke dveřím.

„Nejsou doma,“ s úsměvem volala vdova.

„I pro pána —“ vzdechla Voralka.

„Šli do Javorce k sestřenici a povídali, že přijdou s večerem.“

„I Bože, a já ji chtěla prosit —“ a Voralka vyprávěla, co se stalo.

„Inu, kdybyste chtěla, jáf bych vám taky hlídala.“ Haňačka sama se nabízela.

Voralka oči majíc sklopeny chvílku přemýšlela.

„A co tady?“ zeptala se potom.

„Zamknu síň, naši taky mají klíč —“

„Když byste teda byla tak dobrá —“ a na tvářích Voralčiných ukázal se nucený úsměv.

„Já s radostí, když nemáte jiného — jen si to tu všecko uchystám.“

„Tak buďte tak dobrá!“ a Voralka těžkým klusem chvátila domů.

Voral dosud nepřišel. Za to lhotecký poslíček neměl stání a že poběhne napřed; vědomí, že přijde k nim s Pánembohem, bylo příčinou toho spěchu.

Voralka Vášu znova poslala do hospody, že má tatínek jít s maminkou na Lhotku, protože s dědečkem je snad zle.

Přišel zardělý, udychtěný. Žena čekala jej na záspi již ustrojena a plačíc.

„No mlč, Báro, mlč,“ povídal srdečně, „vždyť snad — A kde je Pepík?“

„Když jsi nešel, běžel sám — přijde tam pan páter.“

Voral překvapen chvílku mlčel. „Inu, že jsem nepřišel — — Váša jen přiběhl a že mám jít domů — toť víš, v takovém pádu jen se vyšklíbnu, že máma zas vzkazuje —“

Voralka zachmuřena se odvrátila a šla na dvůr.

Když prve chvátal domů, myslil si, nač že potřebují chodit na Lhotku oba, ale vida ženu všecku roztřesenou, jen se tázal: „Mám jít s tebou — a kdo tady?“

Neodpověděvši, jen hlavou k návsi kynula.

Obrátiv se, zůstal omámen. Haňáčka prostovlasá chvátala k nim.

„Dobrý odpoledne přeju,“ s úsměvem ho pozdravovala a na Voralku volala: „Tak už jsem tu!“

„I Bože, paní Haňáková — vy — to jste hodná —“ jekal.

Děti již se k ní taky hnaly volajíce: „Budeme u nás — vidte — v naší sednici —“

„Tak buďte tak dobrá, paní Haňáková,“ Voralka teskně se k ní obrátila, „a o večeři, a čeho by snad bylo potřeba, Manka ví.“

„Jen buďte bez starosti, však my budeme dobře hospodařit, vidte, děti,“ těšila ji Haňáčka.

Voralka přehlédnuvši stavení, zakývala na rozloučenou, tupě řekla: „Tak půjdeme!“ a již skloněna šla k polím.

Muž otálel — otálel — — Oči jeho radostně upínaly se na milé skupení.

Bože, jaká je to ženská — v těch světlých, lehkých šatech zrovna kvete!

„Tak paní Haňáková — u nás — a to bude radosti —“ sladce velebil vpíjeje obrysy statného, zdravého těla jejího.

„Chudák paní Voralová,“ hledíc za hospodyní, upřímně politovala Haňáčka, „je z toho zrovna zmatená, musíte ji pamatovat.“

Voral svědčil. „Ani jsem ještě nepřišel vypořádat, co jsem dlužen; chtěl jsem po schůzi, k večeru —“

„I na to je času — teď jen tamhle běžte za paní Voralovou —“

„Tak opatruj Pánbůh,“ pozdravil a již chvátal za ženou. Měl pocit, jako by se byl tam z toho místa, s něhož ji pohledem polykal, násilně vytrhl.

Voralka šla již mezi vybuchelými poli; slyšíc muže za sebou, ani hlavou nehnula. Nad návrším, po němž rýsovala se již nová trať železniční, sklánělo se slunce. Stálo ve mdle rudém, trochu do modra kaleném nebi klidné, tmavě červené, krvavé, bez sršících paprsků. Hledělo ztrnule, nehnutě, jako by se chystalo na vždy zhasnouti.

Žirný kraj ležel bez dechu, polit bleděčerveným nádechem, jenž hlavně zardíval se na některých hruších, dosud kvetoucích. Tu tam po mezích chodili vesničtí, svátečně odění, ale ticho bylo, vlažno, svato. Voralovi šli mlčky. Jeho všecko myšlení bylo doma — jak rád byl by tam zůstal! Ale také si pomyslí, že kdyby se ženou

nešel, nebylo by třeba, aby u nich někdo cizí hlídal. Jak krásně bude teď na dvoře i ve stavení, co řečí, veselí, smíchu — jaktěživo se tam tolik radostí nerozlévá! Ty děti jsou kolem ní jako kuřata, ona samý úsměv, samé pěkné slovo. Jak jí to slušelo ~ tváře zardělé — oči, že by člověk za nimi opravdu do vody skočil . . .

Ve vsi už začínají pěkně jednat, přestávají, se na poláneckého přistěhovalce dívat skrz prsty — ach, jak by to mohlo být!

Několikrát se plaše ohlédl, ale nespátřil nikoho; až s planinky — —

„Podívej, dívají se za námi,“ rychle upozorňoval.

Za stodolou stála Haňačka s dětmi; světlé šaty její svítily v zeleni.

Zčervenal, pot ho polil a nejraději byl by tam na ně zahoukl i rozběhl se k nim — snad by mu byli také letěli naproti.

Voralka se také ohlédla, chmurně pohleděla a hned opět šla dál.

Povznesl klobouk a ve vzduchu jím zatřepal; Váša také tak odpovídal.

Vida, že žena opět kus poodešla, pospíchal za ní. Ale opět se ohlížel. Když Haňačka s dětmi zmizely na dvoře, čekal doufaje, že opět se objeví, že aspoň na minutku přiběhne. Ale nadarmo vyhlížel. Když opět zpocen chvátal za ženou, napadlo mu, že by s ní přec jenom měl trochu pohovořit, aby si nemyslila — —

A začal: „Tak jsme se u Brabínka sešli, všecho usedlejší tam bylo, a musím říct, že tuze

krásně se pojednalo. Ruda arci všecko vede. Ještě se neví, co a jak bude, aspoň po tu chvíli se nedojednalo, a Vydra mlynář začal kdesi cosi, že by se přec jen s Vejběrou mělo promluvit, když to nechce, aby se mu aspoň pro oko řeklo. Zas taky řekli, že toho není potřeba, že nač a proč —“

Tu viděl, že Bára utírá si oči. Pláče — a on jí tu vykládá, co snad ani neposlouchá. Proč zrovna v tenhle čas, kdy je hlava plna jiných záležitostí, musel ten vzkaz ze Lhotky přijít. Všecko se mu zkazí, všecko ho pronásleduje.

„Co se tak najednou stalo?“ začal zas po chvíli.

Žena naň zvolna pohlédla.

„No — tatínkovi —“

Sklonila hlavu, mlčela, oči i tváře utírala. Ale náhle žalně vybuchla: „Jestli mně tatínek umře!“ a zalomila rukama.

Voral byl překvapen, toho prudkého žalu opravdu nechápal; vždyť jindy o tatínkovi mluvila zřídka, vzpomněla naň málokdy. Je přec už starý člověk, co jiného dalo se očekávat?

„Vždyť snad nemusí ještě být tak zle,“ pravil jí mírně, „snad to bude přeháňka, jak to u starých lidí bývá.“

„Povídal Pepík, že už ondy vzkázali, překupnice že to vyřizovala — na železnici —“

Voral rukávem utřel si čelo; jedva že žena začala mluvit, vzpomněl, že mu lhotecká máslačka nedávno na cestě o tom povídala, ale kdež teď jeho hlaval!

„I vzpomněl jsem si, vzpomněl,“ pravil hledě k zemi, „ale povídala to jen tak — člověku ne-

napadne, že by bylo tak zle. Myslíl jsem, že je, jako když tam onehdy děti byly.“

„A já nevěděla nic —“ zavzlykala.

Cítil výčitku a měl zlost. Proč nevzkázali jí, kdež má na všechno vzpomenout — jako by neměl dost jiných starostí!

Lhotka seděla před nimi klidna, při různých západu skoro usmívavá.

Lístky hruší, kvetoucí sněhem, i jabloně, polité růžovem, třpytily se jako porosené; mladé, svítící, nadechnuté zeleně byly mezi staveními i nad střechami jejich celé závěje. V polích stály řady sliv, také zlatou zelení posypané; pěnkavy na nich hlučně jásalý.

Chrástal řehťal se v lukách u struhy, a s topolů při silnici pronikal vlahým, čistým vzduchem táhlý, měkký hvizdot špačků. Západní obloha ještě více zkalila se tmavou modří a krvavé slunce nehyoně v ní utkvělo.

Voralka, čím blíže ke Lhotce, tím více uháněla; všechna planula a husto drobných krůpějí vyrazilo jí na lících i na skrání.

Muž byl už zas myšlenkami doma — — Teprve u samé vsi povídal: „Slyšíš, musíš se pamatovat — co je platno, stáří je stáří, abys ještě nepřitížila.“

Šla, jako by ho ani neslyšela, ač dobře poznávala, že povídá to dost srdečně.

„Víš, že jsem taky všechno už zkusil — maminka odešla, tatínek —!“

Bára uháněla návsí, že div za ní neklusal.

„Člověk si musí pomyslit, že jinak na světě není —“

Žena již chvatně otevřela branku a šla na zásep. Bratr právě vycházel jim ze síně naproti. Když sestře mlčky podával ruku, Bára se prudce rozeštkala.

„Co pak se stalo, pro Pánaboha?“ vyráželo jí z hrdla.

Váša krčil rameny: „Prosím vás — stáří se hlásí —“

„Že jste mi dřív nevzkázali —“

Vášu výčitka bodla; znaje sestru, domníval se, že vyčítá, jako by snad schválně byli nevzkazovali a tajili, že s otcem je chatrně.

„Vždyť jsi taky tatínka vídala,“ odvětil, „mohla jsi spíš než my poznat, že se tratí, protože my jsme ho měli stále na očích. Vždyť to je sotva týden, co začal polehávat a jídlo mu nešlo jako jindy. Ale pomyslíl jsem si, že to bude jenom na čas, protože už jindy kolikrát říkával: I to je mi nějak nekalo — slabo — a nejednou řekl: Už tu s vámi, děti, dlouho nebudu. Ale když to trvalo dva dni, tři dni, vzkázali jsme po překupnici —“ a pohleděl na Vorala.

Ten přisvědčoval pravě: „I taky jsem si nepomyslíl —“

Bára stojíc shroucena utírala si oči.

„Tuhle jsem asi dvakrát povídal: Tatínku, snad abych šel pro pana doktora,“ začal zas Váša, „ale hned volal: I tototo! co by ti hochu, napadlo — doktora! Jsem starý člověk, a jestli si nátura sama nepomůže, doktor by to nespravil.“

A ani slyšet — huboval — takže jsem se bál doktora přivést, abych ještě nepohoršil. Dnes v poledne tu byl, Hovorků mladých dítě má tuze silný božec, tak mu pro něj dojeli, a to se mi dobře hodilo. Povídal jsem: Když už je, tatínku, tady, zavolám ho, snad přeci poradí —“

Bára upřela na bratra zardělé oči.

Váša však pokrčil rameny a také stíral slzu. „Jak jsem vám vzkázal,“ pokračoval tlumeně, „tatínka těšil, že to nic není, že bude běhat zas; tatínek takhle stranou poslouchal, chvilkami skoro jako by se usmíval, a potom povídal: Ale pro pana pátera mi snad přeci můžou poslat — Pan doktor se trochu jako zamyslíl a potom povídal: Inu, inu, když si to přejete, proč by nemohli, ale že by to snad muselo být, to ne, Toť je jistá věc, že taková útěcha vždycky síly dodá!“

„Už jste poslali?“ tázala se.

„Ptal jsem se, mám-li hned nebo až ráno, ale tatínek hned povídal, že co je odbyto dřív, je všecko jistší. Došel jsem tedy potom k Toníkovi — k švaříčkovi, a ten slíbil, že po požehnání do Li-bočan dojede. Nepotkali jste ho?“

„Šli jsme pěšinami,“ rychle řekl Voral. Při prvnější švakrově řeči stál zamyšlen, jen vlasy přihlazoval a smutně pokyvoval.

Bára všechna rozzechvěna usedla na práh.

„A co tobě doktor říkal?“ ptala se ustrašeně.

Váša mávl rukou. „I holka, to veselé nebylo,“ šeptal, „abych ti pravdu řekl, povídal, že myslí, že už je to k poslednímu —“

Zalomila rukama. Potom chvílku všichni němě upínaly oči do dvora, po němž se natahovaly stíny. Pěnkava na slívě jednotvárně vykřikovala svoji štěbetavou melodií.

Náhle Voralka rychle vstala a vešedši do velké světnice odhodila salup i jupku. Vrátilví se, ptala se bratra: „Co tatínek teď dělá?“

„Myslím, že dříme; žena tam u něho sedí a klucí taky.“

Bára po špičkách vplížila se do vejmínku.

Okénkem, za nímž svítila ozářená běl kvetoucích snětí hrušových, plynulo do světničky příružovělé světlo západu; stěny měly růžový nádech, a chatrná skla okenní leskla se zlatově.

Bylo tu patrnó, že má sem přijíti „s Pánem-bohem“: stůl byl pokryt, a kříž na něm stál se svíčkami po stranách.

V posteli, na čistých kanafasových peřinách ležela starcova hlava. Drobná byla, tváří a úst vpadlých; husté šediny plynuly na ní hluboko do čela. Nespál, oči se mu leskly. Vída, kdo vchází, usmál se: „Bára — i vítám tě, holka —“ a sedal. Ale šlo mu to perně, Věchtová, sedíc u hlav postele, musela pomoci; podáváje dceři hubenou, promodralou ruku, tuze se klepal.

Když i Voral s Věchtem vešel, oba hoškové vyplížili se ze světničky.

„A Josef,“ s úsměvem kýval dědeček, „tak jste přišli — no, to jste hodní — a sedněte si, sedněte!“ Slova drala se mu suše z hrdla, na němž třásl se každý sval. Věchtová hned udělala Voralce

místo a také odešla, aby přátele něčím přivítala. Voral s Vášou postavili se v nohách lože.

„Co pak, pantáto, že nám stůněte?“ zeptal se Voral. Žena svírala otcovu ruku a žalostně hleděla mu do tváří.

Stařec hleděl se usmáti: „Ale hochu, vždyť jsem snad byl dost dlouho chlapík, jaký div, že si taky trošku zastůnu. Jenom aby Pánbůh dal, aby to se mnou dlouho netrvalo, aby snad nebylo velké trápení —“

Bára, oči majíc plny slz, sklonila se k němu níže a snažila se potěšit: „Ale jděte, tatínku, vždyť budete běhat zas!“

„Běhat? Pane, nevím, nevím — inu, možná, ale dlouho už běhat nebudu, vždyť už, holka, mnoho lotů masa na mně není!“

„Taky ho zas přibude —“

Stařec chtěl odpovědět ale ústa i hrdlo tak se roztrásl, že nemohl pronést slova. Honem se zase sklonil a peřinu přitahoval až po bradu.

„Zima?“ tázal se Voral.

„I to tak přeběhne,“ krčil se stařec, „jináč spíš hlava trochu pálí.“

„Snad obkladek abysme dali?“ a Věchet chtěl proň běžeti.

„Nene — leda až potom.“

„Že jsme my dřív nevěděli, byla bych něco přinesla pro posilu,“ hledíc na bratra pravila Bára.

„Jdi, co bys nosila,“ honem šeptal nemocný, „vždyť mám všechno, čeho si jen přeju — ba i čeho nepřeju. Ó, to všechna čest Toníkovi i hospodyní

mazlili by se, až to člověka mrzí. Tuhle po dvě noci se ode mne nehnuli. A co by byli vzkazovali, sám jsem říkal, aby vás zbytečně neplašili. Vždyť já takhle oupadem dlouho neležím, pořád jsem se šoural. Tak to najednou padlo — slabo a slabo —“

Chvilku bylo ticho, takže pronikl sem smích, jenž na návsi se rozléhal.

„A jak se pořád máte?“ opět šepal stařec. Voral čekal, že odpoví žena, ale mlčela.

„Děkujeme pěkně, děkujeme,“ s úsměvem potom přikyvoval, „tak po vůli boží pomalu hospodaříme.“

Stařec se usmál a jenom na Báru zamrkl, jako by řekl: Vždyť já vím — což pak vy!

V tom vletěl do jizby hukot vozu a zvuk kol, skřípajících v kamení.

„Pan páter —“ vydechl hospodář a s Vorallem po špičkách vyšli duchovního přivítat.

Báře neušlo, jak se tatínek při Vášových slovech skrčil; sklonila se k němu a hladila jej po vlasech.

Na síni rozvlnil se šum a ruch; hospodyně vběhla, rychle rozsvítila svíčky, rozhlédla se, je-li všechno všude v pořádku, a vyběhla zas.

Bára otce zvolna hladila. Měl ruce sepjaty a oči mu planuly.

Když ozval se cinkot zvonku, Voralka šla k nohám postele. A již mladý duchovní, oděný v kleriku, žehnaje vcházel. Starý ohnutý kostelník plížil se za ním.

Bára bíla se do prsou a křížujíc se, po špičkách vycházela. Pootevřenými dveřmi nahlédly do

světničky hlavy vesnických ženských, jichž byla plná síň.

Voralka vykročivši mezi ně, zamotala se, div div že nepadla. Voral to viděl — honem vzal jí za ruku a napomínal: „Pamatuj se, vždyť dá Pánbůh, že bude zas dobřel!“

Vysunula mu ruku a vstoupila do světnice. Hospodyně stála u plotny, ruce majíc sepjaty. Bára beze slova padla jí kolem krku a rozplakala se hlasitě.

Zaslzeli všichni, kdož to viděli; i Voral stoje u okna utíral si oči.

Ale duše jeho opravdovým soucitem rozechvěna nebyla — ano, myšlenky i v této chvíli zabíhaly mu jinam a provázelo je leda vědomí, že Bára je tuze zhroucena . . .

Dupot v síni i na záspi ztichl; hluboké ticho vládlo stavením.

Růžový svit západu na návsi zřídil, jen poslední, mdlý zbytek jeho tkvěl na prkenných lomenicích.

Věchtovi i Voralovi vyšli také pokleknout v síni . . .

Když byl posvátný obřad vykonán, duchovní sám otevřel dvěře a pokleknuv před Ukřižovaným, počal se hlasitě modlití Otčenáš; na síni odpovídali.

Bářiny hlasité vzlyky přes tu chvíli projely dušeným sborem se modlících.

„Pamatuj se, holka.“, šeptal jí bratr, „nepřidávej ještě, aby se tatínkovi nepohoršilo.“

Když se duchovní domodlil a povstal, Váša i Bára vešli do sedničky.

Vesničtí tuze se tísnili, aby viděli nemocného i kněze, jenž chystal se k odchodu. Hospodář slze děkoval mu za svatou službu, a kněz těšil: „Dá Pánbůh, že bude zas dobře, vždyť dědeček je ještě chlapík!“

Bára již opět seděla u starcova lůžka a šeptem se ptala: „Jak je vám, tatínku?“

Usmál se, zamrkal, ale v ústech mu zamlaštělo.

Kněz ještě ho požehnal, podal mu ruku a s úsměvem pokynuv, vycházel.

Na síni povstal dupot i hluk; lidé tlačili se políbit ruku.

Voral stál na dvoře u bratra Toníka, jenž tu u povozu čekal.

„Pane, mně se zdá, že pantáta dlouho nebude,“ povídal Josef.

„I jo jo,“ kýval lhotecký, „jaká už pomoc — však si tu dost dlouho pobyl. A jak to pořád v Bystrém chodí?“

„To víš — dření dost —“ bratr chladně odvětil.

„Povídali, co jsi od zimy naflákal peněz na té železnici —“ a třebaže se lhotecký usmíval, kyselého pohledu při té řeči své nezastřel.

Josef mávl rukou.

„Já vím, že už máte hromadu popláceno,“ stále tak vyzvídal Toník.

„Pane, kdyby ono to šlo tak čerstva —“

„Bodejt', jste vy rasi na práci — Bára už se notně ohýbá!“

Tu již duchovní, vesničany provázen, vycházel; několik babiček tuze se k němu tlačilo.

Voral odstoupiv na zásep, pozoroval, jak kněz vstupoval na vůz. Usadiv se, smekl, řekl „S Pánembohem!“ a již vyjžděli ze dvora. Děti běžely za vozem až do návsi.

Lhotečtí zastavovali se u Voralu, pověděli několik suchých slov o nemocném, jež všecka vyznívala v pravdě, že na světě to jinak nechodí, že musíme tam všichni, že si starý Věchet pěkně pobyl, a hned zabočovali na hospodářství, chválíce při tom, že se starému chalupníkovi povedlo, synovi že se tuhle dobře vede a dcera jak je slavně vdána.

„Jenom že je taky nějaká maroda,“ povídala kostnatá, osmáhlá baráčnice, taky Věchtová, přátelská z Bářiny strany.

„I to snad není — jen se tuze polekala, nic jsme nevěděli —“ vymlouval Voral.

„Ale jděte, tak oni vám nevzkázali?“ tuze zadivila se tetka, a oči dív jí z důlku nevyletěly.

„I povídala mi tuhle máslačka, ale kdež pak bych si byl pomyslíl, že bude tak špatně; přišlo to najednou —“

„Jako na takové staré lidi vždycky,“ kývala jiná.

„Ale pořádně vám vzkázat mohli,“ ta přátelská opět zabočovala, „vždyť vaše je přec taky dcera, má na všechno právo —“

„I my nic nechceme,“ suše usmál se Voral.

„To já vím — to já vím — no, ono něco přec ještě bude, jak jsem slyšela, ale což pak vám se vede! Pánbůh dej, aby se ještě sebral!“ a podavši ruku, pospíchala odtud, jako by jí honil.

Voral rozuměl, že to všechno schválně povídala, aby ho popíchla, protože nepřála, že se Věchtovým chalupským vede; ale dnes bylo mu to lhostejno, ani se neusmál. Když se všecko rozešlo, šel opět do světničky.

Hospodyně zatím již odnesla kříž i svíce, ubrus se stolu uložila, takže ve světničce nezůstalo památky, že se tu nedávno odbýval výjev vážný a dojemný.

Hoši zase stáli v nohách dědova lůžka, Bára seděla mu u hlavy, syn od stolu ho pozoroval.

Když Voral vešel, Bára šeptem povídala: „My tady dnes, tatínku, u vás zůstanem, o doma starost mít nemusíme a vaši si zas můžou odpočinout.“

„Ale švagrová, to byste nemuseli, vždyť nám, chvála Bohu, nic není,“ vymlouvala jí Věchtová. Bylo jí to, divno ale tuze bránit nechtěla, aby se nezdálo, že kdo ví, jakou má příčinu.

„Jen vy si dnes lehněte, posedíme u tatínka a všecko uděláme, vždyť je to snad naše povinnost!“

Váša slyše, jak horlivě to praví, domníval se zase, že Bára při veškeré lítosti má přec jenom také jiné myšlení, a proto řekl: „Jak chceš — když hodláš u tatínka zůstat, jen zůstaň, ale že bysme to snad už nezastali, o to by starost nebyla!“

„Vždyť já vím, ale nevěděla bych starostí, co počít, proto zůstanem rádi, dá Pánbůh, že do rána bude tatínkovi líp, spaní posilní, a jak se rozední, můžeme běžet.“

Voral už už měl na jazyku, že by on tu snad zůstávat nemusel — ale neřekl toho.

Starý Věchet ležel s očima zavřenýma, ale nespál; jednou i víčka rozevřel, tupě pohleděl do světlice a po minutce se znánko usmál.

Stmívalo se . . .

Když se všem zdálo, že stařec pořádně usnul, vycházeli ze světlice: nejdřív Věchtová, aby spravila hospodářství, potom Váša i děti; když Bára nemluvila, vyšel i Voral, aby si na záspi zakouřil.

Voralka měla ruce sepjaté v klíně a poslouchala otcův zrychlený dech.

Duše její byla opravdu rozbolestněna . . .

V horku práce, v starostech stále těžkých, v dobách minulých nemívala ani kale kdy na otce vzpomínati. Vlastní domácnost všecku jí schvátíla. Dětinné city jevívaly se jen řídkou a klidnou, skoro chladnou vzpomínkou na výminkářskou světličku, kde tatínek žije.

Ale dnešní zpráva, že s otcem je zle, nenadále hluboce jí rozechvěla.

Duše její, nespokojenostmi v domácnosti již delší dobu stonává, srdce její odstrikované, i ta hlava zdánlivě ztvrdlá, necitelná, náhle zatřásly se zprávou: Tatínek zle stůně — dává se zapatřovat!

Tatíneki! V nitru Bářině, jež po léta zdálo se býti jen plno ledu, ozvaly se náhle měkké city,

vzpomínky tklivé, jak večerní píseň vzdálených zvonů. Potom schvátla ji prudká touha, aby již byla u otce, u tatínka; pudilo ji to k němu jako děcko žitím ještě neotlučené, vlastními starostmi neodcizené. Pocítila náhle, že starý otec je jediný, o něhož v každé době bezpečně mohla opřít hlavu, že jedině v jeho prsou hoří k ní čistá, upřímná láska. Uvědomila si, že v řadě roků manželství jejího, i když na otce ani nevzpomněla, on tu na Lhotce ještě na ni myslíval, modlil se za ni a přál jí všeho štěstí.

Vzpomínajíc na některé hovory s ním, jasně to nyní poznávala. Vzpomínal, i když ona po něm ani nevzdechla. Teprve žaly, v nichž tonula, a zvěst, jež dnes přiletěla, náhle ji k němu vrátila . . .

A když otce našla sešlého, vetchého, zalila ji těžká lítost, jež teď v samotě víc a více rostla: Jak jen jsem tak mohla zapomenout, sotva jednou za dlouhý čas k němu přicházet, zlhosejněti! A mohla u něho být přes tu chvíli, ba mohla jej vždycky aspoň na čas stále mít u sebe. Cítila, že by všecko bylo bývalo jinak, všecko šťastnější, jasnější. Byl by popovídal, usmíval se, radil, potěšil. Ale nevolala ho, ba, když na skok přicházel, bývala dost nevrlá. Ó, kdyby se ještě sebral, musel by k ní, musel . . .

A jak tu zamyšlena seděla, náhle pocítila, že tatínek rukou hledá ruku její. A ucítila, jak jí svou vyhublou, chladnou, na dlani ztvrdlou rukou její ruku slabě stiskl. I hlavou pohnul a zašeptal: „Tak, tak, Báro!“

Rozechvělé, vlhké rty přitiskla na otcovu ruku, a slzy valem hrnuly se jí z očí.

Ale v tom dle třaslavého sykotu poznala, že otec také se rozplakal. Honem povznesla hlavu, utřela oči a otce na skráních hladila.

„Něco se ti stalo?“ tázal se šeptem.

„I nic, tatínku, nic — byla bych už přiběhla, stýskalo se mi po vás,“ třaslavě vypravovala, přemáhajíc se, aby opět nevybuchla.

„Jdi, dítě, máš děti —“

Bára opět líbala ruku.

„Vždyť já vím — to tak chodí — táta s mámou svoje děti, ty zas svoje a tak pořád —“ Stařec mluvil ta slova slabě, úryvkovitě a namáhavě, jako by se na každé ztěžka rozpomínal.

Potom bylo ticho. Když Voralka po chvíli zvedla hlavu a otce pozorovala, poznala, že opět usnul. Slabost — veliká slabost! tkvělo jí na mysli.

Přikryvši mu ruce, svoje sepjala a sedíc nehybně zapadala opět do neblahých myšlenek svých.

Jaká nespokojenost rozmohla se na tom jejich hospodářství v Bystrém! Kdež by si byla na Polánce pomyslíla, co na ni čeká; všeho spíš by se byla nadála, než těchto divných trestů božích. Jistě že to bude za to, že na rodiče tak zapomínala, odchod matčin že lehce snesla a po otci potom nezatoužila. Ti dva docela jinak živali; mnohem méně měli než nyní ona, a přece svatá spokojenost bývala v chalupě — až do té doby, než ona s Josefem si začala.

Tomu teď za všechno pořád něco nebylo vhod, pořád na všechno huboval! Chtěl, aby u nich bylo jako u pánů, světnice aby byla vystrojena, děti i sebe aby parádila, ona stará osoba sedřená —

A v tom představila si Haňáčku, jak s dětmi sedí u stolu a hloupost za hloupostí jim zpichuje, jak chodí u nich po světnici, všechno prohlíží, zkoumá, uklízí, rovná a zas dětem hlavičky upravuje.

Ach, Haňáčka to všechno může dělat, žádných starostí nemá, mezi pány bývala, je ještě mladá a umí se strojit!

Dvěře se s lehkým šumem pootevřely, a mladý Věchet se vploužil. Bára upřela oči do temna pozorujíc, kdo vešel.

„Tatínek spí?“ šeptal.

Přistoupila k němu odpovídajíc: „Spí — Kde je Josef?“

„I seděli jsme venku a najednou ho popadla starost, a že musí domů —“

Bára hlasitě vyjekla: „Kam?“ zachroptěla a chytila jej za rámě.

„Snad by ses o něj nebála?“ usmál se jí bratr. „Měl starost — a starost — já darmo říkal: Vždyť jste sami povídali, že ta ženská je spolehlivá. Bára to říkala, a ta je ještě opatrnější než ty — pořád vedl svou, že tam děti a všechno jen tak přes noc nenechá, tady že beztoho nic platen není. Ale holka — ty jsi dnes — svítíš na mne očima, že z tebe zrovna jde strach!“ a udiven vrtěl hlavou.

Voralka stála jako zkamenělá.

„A šel?“ vyjekla zas.

„Marné řečí s ním byly, pořád o tom začínal. Abych pravdu řekl, nic se mu nedivím, mně by jinde bylo zrovna tak, starost je starost, proto jsem hned s večera povídal, že bysme to zastali sami. Sebral se a šel — máš si jen u tatínka zůstat, žádnou starost nemít, doma že ráno všecko dá do pořádku.“

Bára stála ještě chvílku jako zarostlá — potom, nepromluvivši, tupě šla ze sedničky i z chalupy.

Venku bylo vlašné šero podletní noci, do níž hleděly zamíklé hvězdy.

Po vsi bylo dosud živo, od stavení přilétaly hovory, a pod lipou zněl smích i tlumený zpěv.

Voralka stála u branky a vyjevna hleděla směrem k Bystrému.

„Šel — tak přece, přece — k ní, k Haňáčce letěl — vždyť byl už doma jako ztřeštěný. Můj Kriste Ježíši!“

Pěstě se jí sevřely, zuby zaryly se do rtů, a nohy chtěly utíkat za ním.

Náhle zděšeně rozhlédla se kolem.

„Tatínek mi snad umře — a on si letí!“

Shroutila se na zásep a plakala, jak nezaplakala, co byla živa.

Bratr, pozorovav ji od síně, šel do světnice a povídal tam ženě: „Ta naše Bára venku zas hrozně pláče, ani bych byl neřekl, že měla tatínka tak ráda!“

„A mně se, hochu, zdálo, jako by taky nebyla v dobré kůži a měla stonat.“

„Zrovna divně dělá —“

„Od noci do noci se honí, a člověk přec jen všechno nevydrží!“

Bára, na zásep shroucená, chvíli ležela jako po těžké ráně do hlavy. Ostrý, křečovitý škytot vyrážel jí z úst.

Práci poplašení zachruli se v koši stromu, slepice na hřádě vykřikla, kočka shoupla se z podstřeší na zásep, a žhavé oči její hleděly k Voralce.

Ta povznesši hlavu, zalomila rukama, až zapraštěly. V hlavě již měla jasno — rázem se tam úplně rozbřesklo. Již zcela rozuměla, proč muž v posledních dobách tak dělal. Nejednou jí divné věci napadaly, hlavně tenkrát, když se mu zmínila, že by Haňáčku mohli vzít do sedničky; potom když ondy Ruda odešel — — ale že by Josef tak daleko myslil, a že by Haňáčka tohle dovedla — Proto — proto — proto!

Ach, vždycky, když s tou ženskou mluvíval, býval celý jiný; smávala se mu Voralka, ale že by tak byl ztřeštil — —

Proto ona se mu vlastní žena nelíbila, proto si ji stranou tak prohlížíval — tohle nosil v hlavě. A zas se bolestně rozplakala.

Přišel Váša, vzal ji za ruku a žádal: „Pojď, holka, k večeři — pojď — snad bys takhle nedělala, vždyť dá Pánbůh, že tatínkovi bude zas lepší.“

Šla s ním, ale v síni za večeři řekla Zaplat Pánbůh, že jíst nemůže a že půjde k tatínkovi.

„Tak jen se taky pamatuj,“ káral ji, „a nezapomeň, že máš doma muže a děti.“

Vešedši do sedničky, usedla zas u otcova lože. Na stole již svítila olejová lampička a plnila

jizbu žlutavým světlem. Báři byl ten svit nepříjemný, byla by raději zapadla do tiché, hluboké tmy.

Nezapomeň, že máš doma muže a děti!

Ta bratrova slova vyvábila vzpomínání, jak as je tam doma, co se tam děje.

Děti snad už spí — ale co Haňka — a Josef? Snad už dochází...

Položivši hlavu na kraj lůžka, jen se při té myšlence svíjela.

To je za vše — to je za vše!

Ženu tady nechal a k té běžel jako blázen.

Proto jí vyčítával, že žádná podruhyně nevypadá tak jako ona, tetku hloupou že ze sebe dělá. Ustaraná je, už chatrná, a on měl zatím takové myšlenky v hlavě.

Starý výminkář pohnul trochu hlavou a zhluboka, suše zakašlal.

Voralka honem se vzpřímila, aby mu posloužila; ale ani oči neotevřel.

Byla ráda, že v té chvíli spí dál, že jí nevidí; cítila, že kdyby bděl, nepřemohla by se a pověděla by mu všecku hrůzu, jež na ni padla.

Proto on se Josef strojil, proto se před zrcadlem kroutil — — proto ona se nabízela s těmi límečky, žehlit k nim chodila, děti česala, panenky dělala a kdesi cosi. Z kostela spolu chodili, o pouti chtěl k muzice jistě jen k vůli ní, o hospodářství mu šplechtala, mámila ho, a on, táta starý, zapomněl, že má ženu, samým Bohem s ním oddanou. A Voralka, osoba bludná, neviděla, ač byla tam mezi nimi prodaná, snad už dávno

prodaná; snad dokonce už proto chtěl z Polánky do Bystrého, a Pánbůh sám jen ví, co se za ní dělo a jak se jí snad potají smáli. Opět si představovala, že teď snad přišel domů, Haňka že ho čekala — jistě že jí nějak řekl, že se vrátí. V té chvíli jí srdce nutilo k letu odtud — ale v hlavě zamrazilo pomýšlení, jaký by to byl příchod domů a co že by tam dělala. Z těžké bolesti ruce spínala vzdychajíc: „Panenko Maria, co jsi to na mne dopustila!“

Vzpomínala, jak za ní před lety chodíval, co se tuhle na zahradě za chalupou spolu nastávali, co se proň naplakala a co všechno byla by pro něj udělala. Jaké dni pod touto střechou přestála, co všechno vyslechla, kolik časů v bolestech na půdě prožila — — a přec do vody byla by pro něj skočila, do horoucího ohně. A on jaký býval! Kde by si byla pomyslíla, že se mu znelíbí, že jiné se chytí. Sama nikdy na nic hříšného ani nepomyslíla, jen a jen se lopotila, aby on i všichni jeho byli s ní spokojeni.

Co on zatím nosil v hlavě? Pravda, staral se, dřel jako ona, zlého slova jí na Polánce neřekl, ale kdo ví, co se mu v hlavě pletlo.

Hned tenkrát, když u soudu koupili, musel se v Bystrém staviti; když stará výminkářka umřela, byl tam zas, a kdo ví, kdy ještě, aniž žena jeho o tom zvěděla. Přes tu chvíli o té ženské začínal a vždycky byl samá veleba. Ó, ten dávno, dávno na nic jiného nemyslíl, než na ni. Dobře Voralka cítila, že nechce jí ty hadry a trety kupovati ze žádné lásky, ale myslívala jen, že činí

tak z marnosti pro ty bysterské lidi — zatím to dělal, aby ji opentlil, aby si myslila, jak na ni myslí, jak jí v srdci nosí. O Brabínkovi a Vejběrovi to poslouchával a tvářil se zlobivě, zatím sám byl snad stokrát horší. Co jen se v něm dělo a kam to s ním až došlo.

Jaké hrůzy padly na tu bysterskou střechu, a to strašné jistě teprve začne, protože se jí, vlastní ženě jeho, teprve dnes úplně rozsvětlo...

Zas přišel do sedničky Váša, usedl v nohách postele, opřel hlavu a poslouchal krátký, trhaný otcův dech.

„Má trochu horkost,“ šeptal sestře.

Ta jen přisvědčila; až po chvílce zajímavě pravila: „Josef zbytečně běžel, mohl na mne počkat!“ Řekla to, bratra zkoumajíc, plna úzkosti.

Váša svědčil: „I vždyť jsem mu taky povídal, ale to kdesi cosi, že je tam ve stavení přec jen cizí osoba a tu že pokoje nemá.“ Mluvil mu Voral také o pádu ohně nebo o zlodějích, ale to Váša sestře zamlčel, aby jí darmo neplašil.

Báři bylo, jakoby tonouc byla se nenadále zachytila snětě keře na břehu; podemlet byl, sotva sám se držel, ale přece útočiště, byť jenom na chvíli. Řekl, že je tam cizí osoba —

Smýšlel-li tak doopravdy, neřekl-li to ‚cizí osoba‘ jenom na oko, aby nikomu nejmenšího nenapadlo? Jestli si přec jen zbytečně nedělala všechno horší než bylo?

Žeť o Haňáčce vždycky pěkně mluvil, tuze se na ní díval — ale nečinil to jenom proto, že se mu bysterská panskost tolik líbila, že by byl rád

také všecko tak vedl? Snad opravdu Báru jen proto tak odbýval, že Polánku nesvlékala, že ho v těch všelijakých hloupostech nechtěla poslechnout? Ach, vždyť by byla v ledačem povolila, jen kdyby toho dluhu nebylo, ten kdyby jí jako můra netlačil. Taková obtíž na živnosti zůstala, a již hned po začátku, když ještě nevěděli, jak jim všecko půjde, měla začít světačit, aby přišli snad o všecko?

A že by mu nebyla v ničem, docela v ničem povolila, také říci nemohl, vždyť se všelico u nich změnilo, a kdyby nebyl býval hned tak urputný, kdyby jí byl hned tak zle neodbýval, ledaco by ještě byla udělala k vůli; ale to hned taková slova, takové zahlížení — Také na tu půdu jenom pro horko spat nechodil . . .

A tu již zas rozpálena myslila, co se v Bystrém děje.

„Co děti dělají, Báro?“ tlumeně ptal se bratr.

Rozpomínala se, co by honem řekla. V první chvíli po otázce div že mu neodvětila: Byly tam s Haňáčkou, ta s nimi krásně dělá, a teď, co přišel táta, nevím — — Až jí zima roztřásla.

„Děti? Děti? No, zaplať Pánbůh, zdravý jsou,“ šeptala, sama si přisvědčujíc.

„To je dobře, jen když je to zdravé. Naši jsou taky pořád jako ousborci, však jsi je viděla. Vášu bych po prázdninách rád dal do Jičina, třebaže se nám dost bude stýskat.“

Bára naň upřela planoucí oči. „Přec?“ tázala se zdlouha.

„Prosím tě, co jiného; kdyby zůstali doma oba, co bych mohl každému dát? Tak si myslím, že když pomůžeme taky tím, co hospodářství dá, když tam ty bochníky, máslo, mléko, bandory, nějaký hrách, čočku odnosím, že hoch živ bude —“

„Ale těch let —“

„Inu, na tuze velkého pána nesmíme myslet, vždyť doktorem být nemusí. A co vy s vašimi?“

Zamyslíla se. Co s našimi — povídala si v duchu — co bysme chtěli jiného, než co se v sel-ském s dětmi dělá: hoch aby zůstal doma, holky aby se vdaly. Jaké jiné hazardy! Nahlas řekla: „Nevím, co Josef myslí, poví vždycky, až už to má dobře rozmyšleno: tuhle jednou povídal, že dá Vášu a po něm Manku do Němce na handl —“

Věchet zamýšlen přisvědčoval.

„Říkal, že to v Bystrém a v Libočanech každý, kdo jen trochu může, tak dělá, že je přec jen hezké, když holka umí také německy, každý se na ni nemůže ohrnout. Já jsem řekla hned, že nač to naše Manka bude potřebovat — řekni, že nemám pravdu! Potřebovala jsem to já? Nevídáno, jestli některé to panstvo libočanské rádo tak mluví! My mezi to nepolezem!“

Věchet jen zvolna přikyvoval.

„Ale to on Voral, co tam kde vidí, hned by taky rád měl a dělal —“ a z těch slov zas již zněl odpor, jež Bára proti těm choutkám měla.

„I má on, pane, všude oči, chytrý je, šikovný,“ s úsměvem pochvaloval.

Bára mávla rukou. „Prosím tě, nač všímat

si hloupostí, za ty mu nikdo nic nedá, radši skládat, aby nebyl dluh.“

„Toť je pravda, ale zas nadobro všemu se vyhnout není dobře, svět to chce, tady se již taky ledaco děje, co za našich dob nebylo. A Jo ef je přec ještě člověk v nejlepších letech, chlapík — proč by se jiným nepostavil?“

Řekl vše v nejlepším úmyslu, pravdivě, jak myslil; nepomyslí, že sestřino nitro znova rozjitří.

„Je přec člověk v nejlepších letech — chlapík“ — ta slova jako žhavé krůpěje padala v bolavé srdce.

Představila si muže, jak v neděli chodíval do kostela. Opravdu, jako mladík — ano, ano, proč by se jiným nepostavil?

Vzpomněla si, jak se ondy, když šla z ranní, potkali — — inu, kdo by jich neznal, sotva by hádal, že jsou muž a žena. Vykračoval si ustrojen — oh, ten by ještě vyváděl, kdyby ona nebyla, zatím by ještě ženské běhaly a bláznily hůř než ona za svobody. Už i fousky si nechal, cigárko napaloval, a kdesi cosi o hodinkách začal, že je na té železnici potřebuje. Jistě že to všechno dělal jenom k vůli té — — vždyť na Polánce byl mladší a kdež si tenkrát dával na sobě tak záležet! Ohnut chodil, zamyšlen, pořád zkoumaje, co a jak dělat, aby to co neljíp dopadlo — Až teď najednou — —

„Žeť by si ještě namlouval, kdybych umřela,“ nahlas řekla bratrovi.

Ten se nepokojně pohnul: „Co bys tohle mluvila —“

„Inu, jsem už stará baba, jsem starší než oni!“
 „I to jsou hloupostil! Ale abych ti zrovna řekl, je to chyba, že tak docela chceš být stranou světa — vždyť se na mou pravdu můžeš každé druhé postavit, nejsi o nic míň, o nic horší, nežli jiné Bystračky.“

Bára hodila rukou. „Nač by to bylo — k muzice už chodit nebudu!“

„Kdož pak mluví o muzice — ale taky nemáš říkat: Kdybych uměla!“

„Povídala jsem, že by si namlouval jako mladík,“ a hořce se zasmála.

„Zatím to nepotřebuje dělat, má tebe a žádný blázen není. Rozumím já mu dobře: Za všechno dření, za všechno přičinění chce být jako druzí — nač by to všechno bylo bývalo?“

Bára již ho kale neposlouchala; držela ji myšlenka, již si prve ponejprv v tom smyslu uvědomila.

Je starší než muž!

Věděla to přec vždycky, věděla to, když za ní začal chodit, když si ji bral — — ale kdež jí napadlo, že se ten rozdíl stáří jednou ukáže zle, že příšerně postaví se mezi ni a muže. Kdež tenkrát rozvažovala, že ten rozdíl bude později vidět víc a víc.

Tady slyšela, jaký je Josef chlapík — — a ona? Vždyť to bratr sám napověděl! Vzpomněla si, že jí to tatínek i maminka připomněli, ale ani si toho nevšimla, hloupostí se jí to zdálo. Takový nepatrný rozdíl! Jak si mohla pomyslit, že by Josefa mohlo po letech něco jiného posednout!

Tatínek i mamínka oni na všechno pamatovali, všechno jim napadlo, co by snad mohlo přijít. Zkušenosti měli, všemu rozuměli . . .

Bratr vída, jak sedí pořád všechna zhroucená, povídal jí: „Báro, pojď si lehnout; vidíš, že tatínek pěkně spí, a posedím tady, žena potom taky.“

Ale rychle mávala rukou, že je škoda řeči. „Zůstanu u tatínka,“ šeptala, „mám mu ještě mnoho oplácet!“

„Zdá se mi, že ti není dobře,“ pravil dojat.

„Řekni tedy švaříčkové, aby mi dala studené na hlavu, mám ji trochu rozpálenou.“

Odešel a po chvíli vrátil se se ženou, jež nesla obvaz. Dávajíc jí ho na hlavu, opět upřímně pobízela, aby si šla zdřímnout.

„Kluci už spí, jako když je do vody hodí,“ usmál se.

„Vždyť jsem se naspala,“ pravila též s úsměvem, „nevidáno, když taky posedím. Vy jste už dost a dost dělali!“

Bářina pochvala, v té chvíli pronesená, oba potěšila, i přestali ji nutit. Usednuvše začali zas tichý hovor. O hospodářství povíдали, o všem přátelstvu, o tatínkovi, co který den dělal. A povíдалa Věchtová: „Tenhle spánek ho zas posílí, jsou ony to jen přehánky, jak u starých lidí bývá.“

Otec opět suše zakašlal a otevřel oči. Bára honem se ptala: „Něco byste chtěl tatínku?“ Oči jeho hleděly tupě, skoro přísně, víčka jejich byla zarudlá. Ten otcův pohled zúžil dceři hrdlo.

„Pít!“ zaševelilo ze starcových rtů, a víčka se zas přivřela.

Podali mu hrnek s mlékem, ale jedva že okusil, vydechl: „Vodul!“

Věchtová honem uháněla pro čerstvou; ale když se opět vrátila, stařec již spal a když ho zticha oslovil, ani neodpověděl.

Je sláb, tuze slábl v duchu zatesknula Bára a hleděla naň úzkostně. Ale spal opět jako prve.

Voralčina hlava se pod studeným obvazem uklidňovala, rozdivělé myšlenky se usazovaly, ale nevyjasňovaly se, nepřestávaly trápit. Ba doléhaly tím větší tíhou.

Ne, nemýlila se, marno si vymlouvat — Voralovi docela jistě byla už protivna, dozajista myslil na jinou. Znelíbila se mu Bára, protože byla nešikovná, hloupá a neuměla to po bystersku vést — — a stará byla . . .

Ale že by ho Haňáčka chtěla — že by se jí líbil? Vždyť bývala mezi pány, na všem jednání jejím to bylo vidět, třebaže schválně nic ze sebe nedělá; Lojzíček její býval také daleko panštější než Voral, študovaný byl, a Voral přec jen sedláka nezapře.

Brabínka odbyla krátce, před panem Vejberou, starostou, zamykala, a teď že by — — Oh, bezpochyby že všecko u ní byla faleš, všecko jenom na oko — ó, kdož takovým ženským, n ěstem prohnáným, rozumí. Vždyť Váša povídal, že Voral je chlapík — v nejlepších letech — — Ó, kdo takové ženské prohlédne!

Stavěla se tak dobrá, rozvážně mluvívala, o vdavkách slyšet nechtěla — a zatím chytře vtírala se k ním do stavení, mámila ho, až ho

omámila. Ale co si jen myslila, nač špekulovala, když je tu přec Voralka, jeho žena! Ó, ta jí jistě zle překážela, třebaže bývala tak oulísna.

Ale tu se myšlenky přec jen zastavily: nemohla věřit, že by jednání Haňáččino bylo bývalo přetvářkou.

Myšlenkami úplně zaujata, ani si nevšimla, že ji bratr i švakrová několikráte oslovili, že hospodyně odešla, bratr že mdlou hlavu položil na stůl a usnul

Venku táhla noc — tmavá, vlahá, dýšící pokoj a mír. Ticho bylo hluboké, ve stavení nic se nepohnulo.

I Voralka se chvílemi uklidňovala a modlitby šeptala — ale za krátko nová prudká vlna divě v lebce bouřila.

Běžel-li tam k vůli Haňáčce, co se stane dál?

Och, až jen tatínkovi bude trochu lépe, až se zas bude jasně dívat a usmívat, jak se usmíval, všecko mu poví, ze všech bolestí se mu vyzpovídá.

Ještě několikráte za noc otevřel oči, jež se však jako skleněné upíraly do prázdna. Nahnula se k němu, šeptala — ale neodpověděl, a oči se po chvíli opět přivřely.

Úzkost ji přepadla a strach, a jižjiž chtěla budit bratra — ale hned se zas posilovala pomyšlením: Vždyť je to tatínek! náš tatínek! a nad pohledem jeho zaslzela.

Když bratr povstal, aby pohleděl, jak je, úzkostně šeptala, že se otec několikrát díval, ale tak, jak by ani o sobě nevěděl.

„Slabost, holka, slabost — už na včerejšek v noci měl takové hodiny!“

Zalomila rukama a duše její vzdychala: Jaká je to noc plná hrůzy! Domů pomyslití nesmím a tady otec leží zmučený.

A říkala si, jestli se doma všechno jinak objeví, než jak si černými myšlenkami malovala, jestli Josef přec jen není takový, jak o něm myslí, že přičiní se, aby mu s těmi všelijakými hloupostmi v domácnosti i s trochou parády a se vším vyhověla, aby u nich opět byla spokojenost . . .

Voral, rozloučiv se na večer se švakrem, plaše pospíchal a byl rád, když byl z branky; návší rovnou letěl boje se, aby ho někdo nezastavil, aneb aby ještě někdo nepřiběhl z chalupy, že se má vrátit. Chtěl co nejdřív býti hodně daleko.

Po bělavé cestě zvolna šustila kola vozu, před nímž klidně dupal tmavý kůň Voral poznal, to že bratr vrací se již z Libočan, a honem zahrnul stranou.

Ves byla ještě hodně živa; před zahrádkami bělaly se šaty sedících lidí, tu a tam stály hovořící hloučky, po záspi kmitla se postava, dupaly kroky, vrzaly a hrkaly okovy, buchaly dvěře stodol i chlívů, ozval se ženský hlas, volající dítě, muž něco hlučně rozkazoval, hvízdaná písnička proletěla šerem.

Jak Voral ze vsi pospíchal, všechny ty zvuky víc a více za ním splývaly v jediný chumel. I bratrův hlučný hlas ještě uslyšel — potom hlučnější křik, letící z hospody, dívčí smích a zas kus písničky.

V šíru bylo pokojno, směsice zvuků ze vsi již jen jednotvárně, slaběji a slaběji plynula do ticha.

Nenadále vyplynul před Voralovou duší obraz: On, Josef Voral, ještě svoboděn, jede také v podvečer z pole domů. Dojíždí — dojíždí — a tu již domácí vrata se otvírají, v nich stojí starý otec jen po domácku, bez kabátu, bez vesty, a kývá šedivou hlavou. Ale jak kývál Jindy spokojeně vítával, ale dnes se mu pohled chmuří a jakoby mluvil: Pěkně, synku, pěkně!

Obraz zmizel; ale tu kývající, vyčítající hlavu otcovu Voral viděl ještě — a ještě — — Spocen sundal klobouk a rychle utíral si čelo.

Všecka nádhera jara plně zvitého, všecky ty kulovaté koše stromů husté, svěže zelené, tu tam ještě dokvétající, bujnost rozvitých luk i polí s pestrem květů, houští obilí, všecka zeleň, pěšiny i cesty ztemněly v šeru. Dech země, kypící životem, sálající jarem, plnil podletní noc. Hvězd prokmitávala již celá hejna, jako by jich neviditelná ruka hned tu, hned onde rozhodila plnou hrst. Potok v louce šplíchal, a v dálí ovzal se i ptačí hlas.

„Kam letím — co myslím?“ zahučelo Voralovou hlavou.

Ale nerozvažoval a jen uháněl. Až když měl k Bystrému blíž než na Lhotku, umírnil v chodu a pustil se po ní cestou. Sotvaže vstoupil do úvozu mezi huňatým kožichem obilným, vlhčí chlad zadýchal mu do tváří. Ticho bylo kolem, jenom vršky obilí se chvílemi lehynce rozčeřily a jemně zašeptaly. Rosa počala chladit do nohou.

V tom Voral leknutím poskočil — úzkostlivý pískot myši ozval se mu pod špičkou nohy. Již to v trávě zašustilo.

Kopl stranou a zahučel zlostné slovo. Jak se člověk i takové myši někdy lekne, napadlo mu, jindy by si ani nevšiml.

V té chvíli vyhouply se mu v hlavě vzpomínky na vejminkářskou světličku. — Vetchý, bídný stařec leží tam na lůžku, a Bára, sedíc u něho, žalostně naň pohlíží.

Pantáta dlouho nebude — říkají to všichni a je to vidět. Ale co je platno, když už je tak starý. Vždyť Bára, dcera, je už pomalu jako babka, hubená, ohnutá. A tohle jí teprve dodal! Ani by si byl nepomyslel, že má tatíka tak ráda: neběhala za ním, jen tuze zřídka, nesnášela mu, a teď je najednou jako po ráně do hlavy.

A on, její muž, utíká od ní, nechává ji samotnu v bolesti a starostech. Žeť ona snad taky trochu dělá jenom před lidmi — aby viděli — i jemu snad ukazuje, jak pro otce běduje a jeho si nevšímá.

Budou starosti — a zrovna teď to muselo přijít, teď, kdy mu hlava jen hoří. Ale jaké starosti! Jaké má tak dalece povinnosti ke všem Věchtovým, co dobrého od nich dostal a užil? Že dceru uvedl do živobytí, v jakém by byla jaktěživa nebyvala. Že Bára nic neužila, že si nepopřála a jen se honila jako dívka? Kdo za to, on jí k tomu nenutil. Ta její pomoc je tuze nevytrhla. Jednal s ní slušně, ani rodičů nedbal a vzal si ji, potom pořádně se k ní choval — a jak mu splácela? Ještě dokud byli

na Polánce, nic neříkal, ale teď nic po vůli udělati nechtěla. A přec nemůže říci, že by jí nějak odstrkoval, vždyť jí kupoval, a byl by kupoval ještě víc, jen kdyby byla chtěla. Žádné radosti neužil, pořád byl jako utlučen, v chalupě se všecko mračilo. Jak jsou jiní veselí, co se nasmějí, světa nenužívají, a přec se jim také dobře vede, také jim neubývá. Vždyť snad nebylo potřeba, aby u nich stále bylo jako v postě.

Jaké tedy starosti, jaké zvláštní povinnosti! Nic od nich nechce, udělá, co se sluší a patří, na nějakou zlatku výlohy hledět nebude — už k vůli ženě ne, aby viděla, že muž má srdce v těle ví, co je slušno. Je bídná, sešlá — a tohle jí teprve dodá. Voral si umiňoval, že v těchto dnech zármutku bude se ženou jednat co nejšetrněji, při jednání o pohřeb i při ostatním že jí ukáže, jakým je zetěm i mužem. Všecko přátelstvo a každý jiný musí vidět, jak on se k ženě má, ačkoliv je chatrna a mračiva. Jenom dnes ještě zůstat nemohl — jenom dnes ne...

Ale při všech těch úmyslech Voral se ženou mnoho soucitu neměl — — spíše radost se v hloubi duše ozývala, ačkoliv jí stále potlačoval.

I napadlo mu, co as Bára říkala, zvěděvši, že odešel, že sám běžel domů. Přec jí řeknou, co povídal, vyloží jí, že měl starost o děti, o celé hospodářství, že nechtěl, aby celou noc bylo všejen tak ponecháno. Je tam Haňáčka — ale což kdyby se něco stalo — kdyby na příklad, Pánbůh nedopouštěj, oheň vypukl — Pravda, nehořelo tu široko daleko dávno a dávno — ale člověk neví.

A jiné a jiné pády se mohou stát, zloději mohou přijít, dítě se může rozstonat. Dobře to švakrovi řekl, a ten sám uznával; Bára, není-li už nadobro nerozumná, musí to také uznat a pochválit.

A kdyby se dělo, co dělo, dnes domů musí, dnes by se zdržet nedal — vždyť Haňka je u nich — sama — —

Či snad Caromejka přišla? Kdyby i přišla, zas by odešla, na noc by nezůstala. Haňka zůstane sama, s dětmi — — děti ulehnu . . .

Neměl by raději zůstat v polích a přijíti později — až spátí bude ves, až usne celé jeho stavení?

Při té myšlence se zastavil, oči svítily mu do tmy — všechny nitky byly v něm rozechvěny — prsty rukou samy se stále prudce otvíraly i zavíraly, a zuby zakusovaly se do rtů.

Ne — ne — tak to nejde — vždyť by tu ženskou třeba vyděsil, vyletěla by z postele — A hezké by to nebylo, aby jen tak nenadále vrazil. Vždyť nejde jako loupežník, ale má ji tolik rád, tolik, že už sám o sobě ani kale neví, má-li ještě zdravý rozum — — Na nic jiného nemyslí, nic jiného nevidí než ji, jen ji!

Chce jí všechno říci — všechno — jak to u něho začalo a jak už není svůj. Kéz by také ona — — Vzpomíná naň? Je jí přec něčím?

Proč by k ním byla chodívala — proč by byla šla ještě dnes, po té včerejší ženině mrzutosti? Ó, jistě že jen proto, aby se jemu zavděčila!

Ale čím více se blížil, tím větší úzkost naň padala, a tím šel volněji.

Co řekne? Zda se ho nezhrozí — nevzkřikne, až by děti vyletěly poplašeny?

Byla tma.

V dalekém nebi tichém, hlubokém jiskřila a kmitala houšť hvězd — mírně, tiše dívaly se k zemi — tisíce a tisíce jich bylo na všech stranách, kam jen oko dohlédlo. Z větších chvěly se jemně, třaslavé paprsky, jako by do pozemské tmy chtěly rozsypati drobných jisker — — ale všecko zhasínalo, trátilo se hned tam ve výši, a dole byla tma tichá, vlahá, a vlhko zrosených luk do ní mile dýchalo.

Ze vsi jenom několikráte přiletěl úryvek lidského hlasu, potom i zvuky harmoniky projely tichem. — — Snad u Brabínka je tak veselo nebo u Bourů nějaký šejdovec, při němž se hrdla prolévají.

Voral zvolna docházel ke své stodole.

Svítil ještě — — okno ve stavení září . . .

Stál hledě k tomu osvětlenému oknu — nohy mu dřevěněly, a rychle dýchal. Opřev se o pilíř, utíral pot a udýchán, rozehřát polykal vlhký dech zrosené země. V hrdle jej páliło, a cítil, jak by jím prolil dlouhý doušek ledové vody.

Na návsi ozvaly se loudavé i zmatené kroky, a rozkřapaný mužský hlas si do ticha pobručoval.

Rozumíš! Jde z hospody, motá se a bručí — napadlo Voralovi.

Když kroky ztichly, loudal se do dvora.

Na okně proti stolu byla záclonka úplně shrnuta, ale Voral přece poznával, že světlo ještě hoří na stole.

Jistě že ona tam ještě sedí — —

Druhé okno nebylo zcela zakryto — — jenom uvidí-li jím až ke stolu?

Doplížil se na zásep, levým ramenem opřel se o stěnu a nahlížel.

Ve světnici bylo ticho, děti patrně již usnuly — — A ona, Haňáčka, sedí u stolu.

Co dělá — šije nebo čte, či se modlí?

Viděl jen levou část těla — bok — rameno — kus paže. Ustrojena je — jistě něco kutí.

Teď Voral povznesl hlavu leknutím — — ach, nikdo nepřichází, to vlastní srdce tak hlasitě mu tluče.

Co počít — jak — čekat? Vzpřimuje se, hleděl nabrat dechu a trochu se vzpamatovat. Ale v tom slyšel, že ve světnici židle zahrkala. Snad hlasitěji dupl, snad o stěnu silněji zavadil, a Haňáčka uslyšela. Či půjde spat?

Udělal dva tiché kroky se zaspí na dvůr. Všecek zmaten, myšlenek ovládnouti nemoha, stál hledě na okno.

Haňáčka poodhrnula záclonku a hleděla do tmy . . . A již záclonku spouštěla.

Půjdu! rozhodl se Voral a šel již přímo.

Lehce zatáhl za klapku a zvolna otevíral —

Ale tu již v otevřených dveřích do světnice, ve světle, jež padalo na síň, stála Haňáčka.

Šátek měla na hlavě — ještě jej spěšně pod bradou poutala.

Užaslá naň se zahleděla.

„Šel jsem domů —“ zachraptěl.

„Přec — já nemyslela —“

Ale tu zpozorovala, že mu oči svítí, a ruce že se rozpínají.

„Co chcete —“ vyjekla, ale v tom již ji schvátíl plnou silou selských paží svých, v nichž teď hořelo.

Sevřel ji kolem těla, druhou paží kolem krku — i hlavu její při tom semkl k sobě a líbal ji na tvář, na skrání i na vlasy.

Tělo její však plnou silou kroutilo a bránilo se mu v náručí — cítil je, jak se vzpíná a zápasí.

„Buďte má —“ vášnivě šep'al.

„Pusťte — pusťte —“ soptila dušeně — „hanba — křiknu, až děti vyletí — hanbal“ a již hlasitě vykřikla.

Ale Voral nepouštíel — svíral ji, jakoby duši z těla chtěl jí vymáčknot, vlekl ji dál do tmy a chroptěl:

„Mám vás rád — paní Haňáková — nepustím —“

V tom vymkla pravici a vzejavši ji, pěstí plnou silou třískla mu mezi oči a křikla:

„Sprosfáku!“ a hned také vrazila mu do prsou.

„Vždyť já —“ ale již zavrával, a Haňáčka nadobro se mu vyškubnuvši vyrazila ze síně.

Skočil za ní — ale již letěla k brance.

„Paní Haňáková — pro Krista — já nejsem žádný —“ sténal za ní, ale již zmizela ve tmě.

Vymotal se až na náves. U baráku zapadly dvěře.

Vsecko se s ním zatočilo.

Klesl na trávník, hlavu zaryl do země a hlasitě zaštkal . . .

XIV.

Voralka hodlala z jitra, až se tatínek probudí, zaskočiti si domů, ale starý výminkář se neprobouzel. Ležel stále s očima zavřenýma a dýchal krátce, sípavě.

Chodili světničkou po špičkách, tlumeně hovořili, do tváře se mu dívali, ruce hladili, ale oči neotevřel. Jenom několikráte ruku přesunul anebo hlavou pohnul.

Oba synkové odcházejíce do školy políbili Voralce ruku; domnívali se, že jí v poledne již nezastihnou. Ale když po deváté hodině všeska již nepokojna chtěla odejít, bratr s ní vyšel ven a pravil: „Myslím, holka, abys nechodila —“

Překvapena naň pohleděla a z úst vyplynulo jí: „Proč?“

„Vždyť tatínka vidíš!“ a oči se mu zalily.

„Dýchá líp než v noci — ne tak trhaně —“

Bratr přikyvoval a přidal smutně: „Ale slaběji — a nepozorovala jsi, že mu ruce stýdnou?“

Bára spěchala do sedničky. Usednuvši zas u hlavy otcovy, poslouchala nedýchajíc — — Potom vzala mu ruku — a již žalostně přitiskla si ruce k očím.

Hospodář na ni zahrozil naznačuje, aby mlčela.

Palčivými myšlenkami, žalem a pronásledováním zmučena choulila se k pelesti. Od rána nedočkavě čekala, brzo-li ozve se na sni známý hlas a Voral přijde, aby se aspoň pozeptal, jak je...

Proč aspoň Caromejku neposlal, nechtěl-li odejít sám! Což mu nebylo divno, že žena hned za jitra nepřišla — — či si již na ni ani nevzpomněl? Bylo mu docela jedno, co se tu děje, nebo neměl ani kdy vzpomenout! Nebo proč Vášu s Mankou neposlal — — aspoň by byl s tou osobou zůstal doma sám.

Ale tu se zas těšila, že mu snad nic zlého ani nenapadlo, že Haňáčka po jeho příchodu snad hned odešla; vždyť se za jitra nestaral, aby děti byly z domu. Či poslal je do školy, aby byl jist, že nepřijdou až v poledne?

Nejistotou mučena vzdychala k nebi, aby dalo jí síly, všecko trápení, jež už číhá, přestátí.

A starý výminkář pobledlý, jenom kolem očí slabě zardělý, ležel stále v tom tupém spánku . . .

Bože, Bože, jak tu bude, jestli jí dokoná?

Několikrát, chtějíc jej proříditi, zašeptala: „Tatínku!“ — Ale ani se nehnul.

Školáci přišedše v poledne domů, našli tetičku i děda, jako když odcházeli.

A Bára stýskala bratrovi: „V takových jsem úzkostech, co jen se u nás děje?“

„Co by se dělo?“ klidně odvětil.

„Že nikdo nepřišel — nikoho neposlal.“

„Jistě že tě od rána každou chvílku čekají — a co by ti kdo byl platen?“

„Mám starosti, jestli se něco nestalo —“

„Jdi, dítě, toť jak bys byla hromadu mil daleko!“

Mlčela nechtějíc nitra odhalovati; nemohla

vykládati, že dvojí bolest nese a že potěchou z domova by aspoň jedna ze srdce odlehla.

Výminkář dýchal slaběji a slaběji. Věchet i žena jeho již také bez ustání seděli u lůžka, pohled s hlavy starcovy nespouštějíce. Ruce měl již úplně studeny, sinavěl, ale jinak byl jako v nejpěknějším spánku.

Bylo po třetí hodině, když hlava jeho malinko se pohnula, oči se mu pootevřely, prsa třikráte se znatelně pozvedla — zadýchal chrčivě jednou — po druhé — —

A najednou bylo v sedničce hluboké ticho.

Bára ustrašena pohlédla na bratra a jen jen že úzkostí nevykřikla; ale bratr přísným, výrazným pohledem dal jí na jevo, aby se ani nehнула a starce, tiše skonavšího, neprobudila. Seděla jako ztrnulá . . .

Věchtová po špičkách došourala se k oknu a otevřela vyhlídku.

Konec kvetoucí snítky hrušové maje uvolněnou cestu vplynul dovnitř.

Svěží vůně zatáhla do sedničky a vznesla se nad úmrtním lůžkem starého rolníka, jenž dlouhou řadu let býval i těch stromů věrným pěstitelem.

A ticho bylo, hrozné ticho . . .

Asi po pěti minutách hospodář přistoupil k otci a lehce přitiskl mu víčka.

V peřinách leželo mrtvé, stydnoucí tělo starého výminkáře. —

Za malou hodinku potom šla Voralka k domovu. To již starý otec ležel na prkně, položeném na dvou židlicích; ustrojen byl do svého nejlepšího,

bílé ruce měl na prsou složeny a obtočeny různě, památkou po nebožce ženě. Ležel, jako by spal.

Voralka v těch hrozných chvílích, kdy otce umývali a strojili, neplakala; jak by jí bylo na tu dobu srdce v prsou ustrydlo. Vidouc však, jak bratr se švakrovou pěkně jemně, laskavě otce strojí, jak klidně konají všecko, jako by živ byl, říkala si: Ti ho měli tuze rádi — až do konce pěkně mu slouží — jinak než já, na niž padla úzkost z blízkosti mrtvoly, třebaže je to otec, vlastní tatínek...

Teď, když už kráčela k domovu a byla kus za Lhotkou, v polích, na jejichž žitech běhali „beránci“, a houšť širokých, temně zelených pentlí pšeničných leskla se v slunečnu, těžká vlna hoře vzedmula se Voralce v prsou, takže zaplakala hlasitě, usedavě.

Tak ten tatínek odešel krásně a lehce — ale co platno, když přece odešel, když už není! Zas jí připadalo, že to vše, co se prve v rodné chalupě její dělo, jest jen sen, hrůzný sen — Šla, jedva šla, a pšepadalo jí přání, aby také ležela v hlubokém spánku — aby usnulo všecko, co jí nevy-slovně bolelo a tížilo. To když zavadily vzpomínky na domov. Spatřivši Bystrý a v něm známou střechu, usedla na mez, hlavu opřela o dlaň. Ta hlava byla těžká, tupá, myšlenky nemohly se v ní náležitě proříditi. Jen jedno cítila: ouzkost přede vším, co po ní tam doma rozpíná ledové ruce — hrůzu před tím stavením, v němž měla doma.

A zas ploužila se ouvozem, v jehož trávě cvrček vrzal na své skřipky, a modráčkové poletovali s květu na květ. Pod teplem odpoledního slunce mateřidouška silně voněla, jinde dech bílého jetýlku z daleka zavíval, a skřivani jásalí pod oblohou čistou, modrou jako zvonky.

Starostova luka za ouvozem při struze, včera ještě bujná, pestrá, dnes byla posekána. Několik ženských shrabovalo tam trávu zvadlou, schnoucí, dýchající až mdle.

Voralka poznala tam Caromejku, a babka také ji shlédla i šla jí naproti.

„Tak už jdete, paní Voralová, tak už jdete?“ volala jí v ústrety.

„Už — už —“ kývala Voralka a spustila pláč.

„Co pak — snad tatínek —“

Voralka přikývla: „Umřel —“

„Umřel — i chudáček —“ a Caromejka se trochu zamyslíla. „No, dej mu Pánbůh věčnou slávu! Když mi váš v poledne povídal, že jste dosud nepřišla, hned jsem si myslila, že je zle. Lehce umřel, vidíte!“

Voralka vzlykajíc krátce pověděla, jak otec skončil.

„Ach, jo je štěstí — buďte ráda, hospodyně, proti věku není léku, a blahoslavený každý, kdo tak lehce odejde a dlouho neskonává.“

Voralka stála skloněna. Ženy v louce taky ustaly v práci a dívaly se k cestě tušice, o čem ty dvě si povídají.

„Ale když tatínek tak najednou —“ a Vo-

ralka opět hlasitě plakala. Také Caromejka utírala si oči.

Když se hospodyně utišila a opět vykročila, stařena jí doprovázela.

„Povídala jsem vašemu, že mohl být včera bez starosti, na naši mladou jste se mohli spolehnout —“

Voralka přestala dýchat; čekala, že teď snad stařena ani nevědouc řekne něco, co jí až do kořenů otřese. Ale Caromejka mlčela.

„Měl starost — to víte, člověk nikdy neví, co se může stát —“ vydechla Voralka.

„Tomu jsem rozuměla — je už takový, pořád plný starostí, a povídal taky, že viděl, že tam nic platen není, a že by ještě snad byl zůstal, kdybych já byla bývala u vás. Ale to se nemusel starat, naše mladá je moudrá osoba a ráda udělá něco k vůli.“

Z řeči Caromejčiny bylo patrné, jak jí lahodilo, že jí Voral pro spolehlivost její tak pochválil.

Voralka mlčky přikyvovala.

„Ale tomu rozumím, myslili vy jste si, že naše mladá je přec jako trošku paní a takže kdo ví, jak jí to bylo milé, třebaže se nabídla —“

„Kdy jste se vrátili?“ rychle zeptala se Voralka.

„Kdy? Ale z večera; Tonka Ježková vedle z baráku nám hned cestou povídala, kde naše mladá je, tak jsem se rovnou běžela podí at. Byla mezi těmi vašimi dětmi jako vlastní máma — jen se to k ní tlačilo. Povídala jsem, že bych

zůstala místo ní, ale děti ani slyšet nechtěly, a sama taky povídala, že už dnes pobude. Zatím oba jen jsme lehli, přišla domů. Já si ještě myslila, že jen tak na skok pro něco přiběhla, ale povídala, že pan Voral přišel. A skoro se mi podle řeči zdálo, že ji mrzelo, když se tak nabídla, že to jako nebylo přijato beze strachu —“

„I to ne,“ usmála se Voralka, klidněji oddechující, „ale jak jste povídala, on už je takový, hned má starosti na všechny strany,“ a zasmála se při tom tak živě a upřímně, že se Caromejka překvapena na ni podívala.

„Tak děti jí nezlobily?“ po chvílce ještě s úsměvem tázala se Voralka.

„Vždyť jsem povídala — jenjen obskakovaly —“

„Stavte se na večer pro trochu mléka!“

„Zaplať Pánbůh, to stavím; hrabeme starostovu trávu, to bude sena, to bude sena, a jistě že zas třikrát bude letos sklízet. Tak potěš vás Pánbůh, a kdybyste potřebovala, jen řekněte, víte, že ráda, jen když můžu; včera zas po čase jsme si vyšli na Javorec, sestřenice je už taky nějak darebná!“

„I jojo, je to všecko na tom světě —“

Caromejka těžkým stařeckým poklusem chvátala zas do louky . . .

Voral nebyl toho dne docela k ničemu; valnou část noci probděl na záhrobní, ostatek proválel na žhoucím lůžku. Znova a znova prožíval divokou chvíli večerní. Všecky pocity, jež jím v bouřných minutách zalomcovaly, znova a znova

cítil. Teprve později blíže uvědomoval si Haňáččina slova, jež jektala, zuřivě se bráníc.

To poslední prudce zabodlo se mu do hlavy.
„Sprostáku!“

Slyšel je stále a stále — ale také počal si je vymlouvati: Polekala se — nevěděla, kdo jde, a najednou byla v náruči. Na začátku nic takového zlého neřekla, až když se nemohla ubránit.

Proč se bránila — jediné dobré slovo kdyby byla řekla, a Voral by jí byl pustil, leda za ruku že by jí byl podržel, pohladil. A byl by povídal, co se v něm stále dělo, jak na ni myslil, že byl jako blázen. Mohli sedět na lavičce na záhrobní a povídati si dlouho a dlouho.

„Sprostáku!“

Ach, v takové chvíli všelijaké slovo vyletí — a snad si dokonce myslila, že Voral je jenom takový chtivec jako jiní; snad neví, že jí nosí v srdci jako nikdy nikoho na světě . . .

Ráno chodil jako na cizích nohou, a myšlenky měl pořád vedle v baráku.

„Sprostáku!“ přes tu chvíli se ozvalo, ale jiné žhavé pomyšlení temno slova toho přemáhalo.

Ach, jaká to byla chvíle — — nelitoval, že šel tak z divoka, že jí měl v objetí, že jí tiskl a líbal. Cítil, že se v touze své, aby ta ženská byla jeho, dostal hodně daleko; Haňáčka byla mu nyní bližší — už skoro jako jeho. Vždyť ani není možno, aby jí to ani dost málo nepohnulo.

Že jej odrazila — že řekla to slovo?

Až jen zví, až jí všecko poví!

Ale to je to, že není možno, aby ji přivedl pod svou střechu . . .

Vždyť Voral není žádný neotesek, žádný doliza, všechno dobře myslí — a kdyby Bůh dal, pomyšlení hleděl by jí učinit. Jako paní by tu žila, bezstarostněji nežli za Lojzíčka. Voral sloužil by jí jako hošek, jako mladík chvátal by k ní z práce. Štěstí by tu bylo, jehož sám nikdy nezažil, jež si však dnes jasně představoval.

Jak pěkně seděla v té osvětlené světnici a modlila se. Ještě když sám za dlouho potom vešel do světnice, lampička dosud hořela, a rozevřené modlitby ležely na stole. Ženiny modlitby si vyhledala a říkala na nich. Ještě potom ji zde tušil — — Ó, kdyby tak mohlo býti pořád . . .

Na práci neměl pomyšlení a zmateně bloudil stavením. Lákalo jej k Haňáčce se podívat — aspoň by viděl, jak by naň pohleděla. I kdyby tam všechny učednice byly — jen oni dva by si rozuměli, vědouce jen sami, co se večer stalo.

A příčinu k návštěvě měl — vždyť má platit za ty šaty.

Ale nemohl si dodati odvahy — to zlé slovo vždycky se zas ozvalo.

Kdyby jej nějak hrozně odbyl!

Před polednem plížil se přec, ale již na cestě potkav Caromejku zvěděl, že Haňáčka odešla. Pověděl, nač se chtěl zeptat, ale babka se smála, že mladá na to jistě nečeká a že se u Voralů o peníze nebojí.

Přecházel po návsi — čekal — ale nadarmo.

Vystrčiv ze stodoly na dvůr vůz, počal mazati loukotě — ale každou chvíli odbíhal k brance.

Že žena nepřicházela, byl rád — ani na to kale nevzpomínal — a když si vzpomněl, cítil, jak protivna by mu nyní byla její blízkost, jak odporné její studené, zkoumavé, přísné oči. Napadlo mu sic, že na Lhotce není as dobře, že není tam ženě veselo, ale nelitoval jí, tvrdost proti ní v něm byla, ledová necitelnost, z níž pučela tichá radost i naděje, že jí to sedřenou, zbídnělou ještě více zkuší.

A může on za to? Nemůže — ani dost málo nemůže. A již opět kouzlil si obrazy, jak by tu bylo potom . . .

Chodě kolem vozu nenadále spatřil, že žena plouží se polní cestou k domovu. Bylo mu hořko — ale potom přece šel jí zvolna ke stodole v ústrety. Vida ji shrbenou, v lících kostnatou, bledou, pocítil uspokojení, jež v něm mrzutost z návratu jejího zmírňovalo.

„Tak jak je?“ tázal se, jako by se o nic zvláštního nejednalo.

Povznesla k němu zardělé oči, zakotvila jimi v jeho očích a pravila: „Tatínek teď po třetí hodině umřel!“

Překvapen se vzpřímil. Zpráva o smrti tchánově ho přec jen zarazila.

„Umřel —“ opakoval si zvolna a z myšlenek si pokyvoval. „Inu — co platno, bylo vidět, že pomoci už není.“

Žena stála před ním opět shrbená, s hlavou

schýlenou. Čekala teplejší slovo, jež by trochu rozpustilo ledovou hrůzu, již měla plná prsa.

Ale mlčel . . . Když však stála pořád nehnutě, cítil, že by přec jenom měl něco říci, a proto se zeptal: „Kdy bude funus?“

Zas naň pohleděla, ale ten pohled byl již jiný, svit vroucí nedočkavosti, jenž ještě prve tkvěl jí v zraku, zhasl, a řekla: „Toť víš, pozejtří; dává tě Váša prosit, abys ráno přišel do Libočan, abyste po mši šli na faru a všecko ostatní obstarali. Tatínek má nechanou stovku na funus, bratr tedy chce, abys o všem věděl.“ Vyřizovala, jak jí bratr pověděl.

Cítil, jak jí hlas přeskakuje, a že pláč div div nevybuchne.

„Toť se rozumí, že půjdu, bodejť bych nešel,“ řekl trochu citelněji.

„Co děti?“ tázala se.

„Váša s Mankou jsou ve škole, a Julka v sednici spí,“ a opět šel k vozu. Zmínka ženina o stovce mu pravila: To je zas ta Bára — a jenjen že jí neřekl: Já se vás o něco prosím!

Plížila se za ním.

„Že jsi včera tak z ničeho nic odešel —“ začala třeslavě.

Pokrčil rameny.

„Viděl jsem, že pomoci nemůžu — a jak jsem to tu měl všecko jen tak nechat —“ Mluvil již zas úplně studeně.

„Ale jak mně bylo —“

Mžikem na ni pohleděl a řekl: „Inu, inu —

taky mi tatínek a mamínka umřeli —“ a zas natíral loukoť.

Bára zaškytla — ale honem semkla rty a mlčky šla do stavení. Ze slov mužových ucítila výčítku.

Usednuvši, tak jak byla, na lavici u kamen, tupě hleděla do světnice. Tak divno jí tu všecko připadalo, studeně nevlídno. Jak by byla přišla do cizího. Nenadále vynořila se jí vzpomínka na prvou návštěvu tohoto hospodářství, jak tenkrát v neděli odpoledne s mužem přišli se sem podívat, a jak se záhrobně nahlížela do Haňákovy světnice. To byla tato světnice — a Voralce se zdálo, že tato světnice není její, že ta, která tu bývala paní, jen před jejím příchodem odešla.

Po řeči Caromejčině sic věděla, že Haňačka odtud odešla hned večer, ale ze setkané s mužem poznala, že je docela jiný, že o ni nestojí.

Co se to s ním stalo! Ó, ne nadarmo sem tak těžce z Polánky kráčela — Za to on vesele a rád se stěhoval! Tatínek tenkrát ještě vyprovázel vůz jejich, nábytkem naložený, a z poláneckého dvorku volal za nimi: „Tak s Pánembohem a dej vám tam Pánbůh štěstí!“

Teď v duchu viděla tatínka drobného, svátečně oděného na prkně.

A Voral jí řekl: „— taky mi tatínek a mamínka umřeli —“

Vzpomínky na všechny ty zesnulé zvolna táhly jí hlavou — a tížily výčítkami, že všecko to lhostejně přehlížela, pro samý hon sotva si povšimla. O všem, co za manželství jejího se v ro-

dině Voralově i Věchtově přihodilo, přemýšlela, ale docela jinak nežli dosud. Dřív den za dnem stejný beze všech otřesů jí uplýval, a teď najednou viděla, že tolik se stalo, při čem srdce její zůsalo skoro chladno . . .

Teprve příchod dětí vyrušil ji ze vzpomínek, jež budily úzkost.

Manka s Vášou, spěchem zardělí, vešedše rychle pozdravili, políbili ruku, pohledli matce do očí a již se ptali: „Maminko — co dědeček?“

V té chvíli i Julka posadila se na lůžko a rozespale se rozhlížela.

„Dědeček umřel —“

Větší stály chvíli nehnutě; potom odkládajíce učení tiše se rozplakaly. A již počaly se na matku sypatí otázky o dědově smrti i pohřbu jeho.

Voralka odstrojujíc se, trdná odpovídala.

„Byly jste včera hodny?“ zeptala se také.

Děti hledíce na ni slzavýma očima, rozpačité se usmívaly.

„Paní Haňáková si s námi povídala, až jsme šli spat,“ řekl potom Váša.

„Ani snad nevíte, kdy tatínek přišel?“

Děti zas mlčely; nevěděly.

Když Voralka potom chodila za každodenní prací, děti ji sledovaly a stále se doptávaly . . .

Voral dav vůz do pořádku, zapřáhl a jel pro jetel. V šíru polí chtěl býti volný, aby myšlenky klidně mohly téci; chtěl býti bezpečen, že ho stranou nepozorují dvě přísné, studené, zpytavé oči.

Když večer po návratu z pole na lavičce po-

večeřel a pokouje hleděl do šera, přišla Caromejka.

Voralka jdouc právě z chléva do stavení, volala na ni: „Už jdu!“

„Trochu mléka mi hospodyně slíbila,“ pozdravivši, Voralovi vysvětlovala stařena.

Jen přikývl — ale náhle si vzpomněl: „Tak jste se zeptala?“

„I zeptala, bodejť že zeptala, totě starosti pro tři jednušky,“ smála se Caromejka.

„A co pak dělá paní Haňáková — nenařikala si na naše cikáňata?“ ptal se jako ze zdvořilosti.

„Co dělá? Ale najednou se rozhodla, že ráno pojede do Hradce.“

Voral div nevyskočil; přestav kouřit, vyjeven zahleděl se na stařenu. Ale té hospodyně právě podávala hrnec mléka.

„Kolikrát už o tom mluvila, že tetka tuze píše a zve, ale dnes najednou, že hned zejtra pojede s libočanským strejcem formanem. Proto po polední letěla dolů.“

Voral vši sflou dmychal do dýmky, až z ní jiskry lítaly.

„Snad se nebude vdávat?“ pronesl písklavě, jako by mu někdo hrdlo svíral, a hned suše se zasmál.

„I to snad ne,“ zasmála se i Caromejka, „třebaže — kdo pak ví! Tak zaplať Pánbůh, paní Voralová, a kdybyste něco potřebovala, jen vzkažte!“ a Caromejka nesouc hrnec v obou rukou, opatrně odcházela.

Voral prudce povstav počal rychle přecházeti dvorem.

Krátce rozhodl se, že děj se, co děj, Haňačku ještě musí vidět a mluvit že s ní musí. Proč by odjížděla, ne-li pro včerejší setkanou? Rozhněvala se — a snad se stydí — Ale neuteče, neujede, všechno musí dříve vědět!

Opět usednuv, klidněji počal si snovat ztřejší hovor.

Již bylo temno. Na bledém západním nebi stál jemný srpek měsíce; hvězd jenom několik se probíralo. Listí topolů do ticha jednotvárně mlaštělo. Chalupy v návsi zčernaly, zahrady jejich zapadaly do temna, jež tam vzadu v polích bylo zcela neproniknutelno.

V síni u Voralů ozvaly se volné kroky bosých nohou; že bylo stavení už zcela tiché, hodně duněly, a podlaha pod nimi vrzala.

Ze síně vyplížila se Voralka; vykročivši na zásep, chvilku hleděla k obloze. Potom přistoupila blíže k muži a upřeně se naň zahleděla.

Překvapen čekal, co chce; viděl, že z hloubky očí jí plane.

„Poslouchej, tys včera běžel domů k vůli Haňačce —“ a z očí ještě více zajískřilo.

Vyskočil jako bodnut.

„Ještě teď máš chuť na pronásledek?“ zlostně vybuchl a odplivnuv šel k brance a dále na náves.

Voralka chvíli stála jako po těžké ráně do hlavy. Po chvíli shrbená, hmatajíc kolem sebe, motala se do světnice.

Voral divě kouře, prudce chodil po návsi. Zlost v něm kypěla — horký vztek na ženu! Že běžel domů k vůli Haňáčce?

Ano, ano, k vůli ní! Pro ní je už jako blázen, pro ní dávno nemá pokojného spánku, pro ní je mu na světě všecko jedno. Všecko — všecko! Bára mu celý život otrávila, zkazila; tak ho omámila, zpitomila, že si ani vědom nebyl, jaký má život mizerný. Až tady rozevřel se mu pohled, kde a jak mohl žít!

Nic s ní na tom světě neužil, den za dnem šel za stejným dřením, domácnost měl až hanba — a ještě teď pokoje nedá a pořád pronásleduje. Ať ho aspoň nechá, ať k němu schválně neleze, když ví, že ji vidět nemůže.

A Haňáčku musí ještě vidět a s ní mluvit, děj se, co děj!

Z pozdálí pozoroval její okna; byla tmavá. Lákalo ho to k nim, ale vzpomněv si na Vejběru, řekl si, že takového dotěru ze sebe dělat nebude.

Rty pálily a v hrdle mu zrovna hořelo, jak prudce kouřil.

S libočanské věže přiletěla jedenáctá, když se po schodech hrabal na půdu. Lehl na slámu, jak byl, ale spát nechtěl. Srdce mu buchalo a protivný chladný pot stále ho poléval.

Na ženu již ani nepomyslel, ale na Haňáčku — jenom na ni . . .

O půlnoci seděl u vikýře, hlavu maje v dlaních, jenom chvílemi z hluboka vydychuje, tupě pohlížel do noci, na tmavou oblohu, tichými hvězdami zrosenou. Tak klidná, mlčelivá, chladná rozpínała

se nad tmavým krajem, a hvězdy ospale se mhouřily. Hluboké ticho bylo, jen struha jednotvárně šuměla, a topoly šeptaly sotva slyšitelně.

Když krajem zaduněl dvojí úder libočanských hodin, Voral vrátky, jimiž se nakládávalo seno, skočil do mokré trávy. Chvilku zůstal ležeti poslouchaje — — nikde nic se nehnulo. Zahradou plížil se k návsi.

I tiché, volné kroky jeho na vyschlé půdě duněly, a ohlas jejich přilétal od protějších chalup. Šel na silnici, aby pod topoly byl v největším temnu. Haňačka svítila. Chystá se. Dočká se jí tedy, dočká, uvidí ji, promluví s ní.

Zas ho to k oknu lákalo — aspoň z pozdálí kdyby viděl, jak se chystá — — Ale což, kdyby Kuliška nebo Caromio uslyšeli — mají beztoho spaní jako na vodě; a kdo ví, není-li Caromejka u ní.

Volně loudal se dále; v šíru mezi Bystrým a Libočany chtěl čekat, tam, nikým nerušen, pod vysokým nebem, v tichu chtěl s ní promluvit. Po vsi nic se nehnulo, nikde jinde světélko nekmítlo; jenom pes tu zam zavrčel, několik ostrých hafů vyrazil do noci, a zase spala celá obec, temnem obalená.

A jestli bude vlídna, jestli ruku podá, půjde s ní třeba až do Hradce — a třeba kraj světa!

Všecko jí poví, všecka muka svá, o všech nocech, jež pro ní probděl, všecko trápení, jež v sobě nosil, když láska k ní bojovala s povinnostmi. A řekne jí, že bez ní ani živ býti nemůže!

Tato myšlenka zvláště jej plnila od chvíle, kdy svíral Haňáčku v náručí.

Kus za Bystrým se zastavil a přemýšlel, dost-li poodešel; potom sklonil se na břeh silniční a natáhl se po husté, zrosené trávě. Čepíci položil vedle sebe a hlavu zabořil do měkkých stvolů, jež smáčely mu vlasy, skráně i líce. Smačknuté lístky ševelily mu kolem uší — a dech mateřidoušky ucítil. Hleděl k nebi, k těm zřidlým, mlčelivým hvězdám drobounkým, mizícím. Nitro se trochu uklidňovalo, myšlenky jasněji počaly téci.

Co chci — co čekám? pravil si v duchu.

Muž, jenž tolik let se ženou žije, táta starý, hospodář, čekám tady na ženštinu cizí — — a musím čekat, musím, není pomoci. Jako mladík na holčinu čekám, hůř dělám než za mladosti. Ale — dostat ji — mít ji — Pane na nebi!

Nic jsem na tom světě neměl, radosti zhořkly hned — ale tady by začaly, všecko by bylo krásné, samé štěstí. Dětem by hůře nebylo — ba líp, stokrát líp!

Maloval si celou domácnost: pěknou, spořádanou, úpravnou světnici, asi jako u Vejběrů, vedle pokojíček skoro pánský, ne plný starého haraburdí, krámů, hadrů, hrců jako teď. V těch světnicích Haňáčka panuje zdravá, červená, usměvavá; s úsměvem vyprovází jej z domu, s úsměvem jej vítá, na pole za ním chodí, večer krásně spolu besedují. Děti hezky rostou, Manka si chodí pěkně jako všecky zdejší lepší, Váša už byl v Němcích, Julka vesele běhá do školy.

Všecko kvete, všecko je šťastno.

Ale kde je Bára? Ach, Bára už dnes je udřená, schvácená, schází, tuze schází — dlouho-li to může trvat, a budou i jí kopat hrob. Pohřeb jí vystrojí, krásný, slavný pohřeb, aby Bystrý i celé okolí viděly, jak Voral na svou ženu za to velké dření její pamatuje; a chodit k ní budou, každou neděli se u ní zastaví — — a až Haňáčka bude paní Voralová, bude taky chodit, hrob pěkně držet v pořádku. Což Haňáčka, ženská tak dobrá, srdečná, pokaždé si u hrobu Voralčina zapláče . . .

Obrátiv se, podepřel hlavu dlaněmi a naslouchal; zdálo se mu, že z daleka slyšel kroky. Už musí jít, má přec nejvyšší čas, libočanský strejc jezdí k Hradci už kolem třetí. Tma zřídla, hvězdy na nebi se téměř ztratily; kohouti ozývaly se na všech stranách. Jen kdyby už šla — kdyby šla, než se rozsvětlí; Voral by rád všecko upřímně pověděl, ale za světla, když by viděl líce, oči její, neví, zda by toho dokázal.

A šla — —

Napjal hlavu stranou a bez dechu naslouchal. Zima prolínula mu tělem, úzkost jím zalomcovala.

Šla — šla — víc a více blížily se její rázné, spěšné kroky.

Kriste Ježíši — co řekne, co odpoví?

Ještě minutku seděl v hrozné úzkosti, potom shrben, aby ho hned nepoznala, šel jí naproti; čekat a objevit se nenadále nechtěl, aby nekřičela a neutíkala.

Haňáčka ho v šeru ani nepoznala, až byl téměř u ní a roztřeseným hlasem pozdravil:

„Dobrýtro, paní Haňáková!“

„Ježíš Maria!“ vyjekla. Minutku stála jak přimrazena, potom měla se k útěku. Ale Voral honem pravil: „Neutíkejte a nebojte se, paní Haňáková — odpusťte — ani o vás nezavadím.“

Zůstala stát; jeho hlas úpěnlivý, úzkostí i žalem prochvělý, pravil jí, že Voral nelže.

Ale hlavy k němu neobrátila.

„Jen pár slov jsem chtěl,“ začal zas, „proto jsem čekal —“

„Schválně — na mne — ještě po všem —“ prudce odpovídala.

„Nekřičte — vždyť vám mám platit —“ a strkal jí peníze.

„Proto? Ach, na to bylo času!“ řekla mrzutě a ostře se zasmála.

„Nehněvejte se pro to, co se tuhle u nás stalo — člověk za sebe nemůže. Kdybyste věděla, co jsem už zkusil! Jako blázen dělám, nespím, všechno mi z ruky padá a jenom na vás myslím! Nevěděla jste to?“

„I kde by mi bylo napadlo,“ nevlídně odvětila a vykročila. Sehnut plížil se vedle ní.

„Nenapadlo — a já myslil, že to dávno víte, že si taky vzpomenete —“

„Nač?“

Voral užuž chtěl říci: Na mnel — ale neřekl, přepadla jej bázeň, že by se snad dala do smíchu.

„Každé slovíčko, které jsem kdy od vás slyšel, jsem si pamatoval, opakoval pořád — a já myslel, že když ty naše děti — — a tak ve všem

jednání — — tenkrát k té muzice jak jste zvala — tak že —“

Haňáčka obrátila k němu hlavu.

„Tak že mě taky máte —“

Haňáčka zas hlavu sklonila a šla mlčky.

„A vy nemáte — ani trochu nemáte —“

Ještě chvílku mlčela, ale potom začala hlasitě: „Pane Vorale, neměla bych s vámi vlastně mluvit, protože, co jste ondy udělal — — brr!“ a otrásla se. „Měla bych se obrátit a utéct, ale tolik vám aspoň řeknu, že bych se byla všeho jiného nadála, než toho; vždycky jsem si přec myslívala, že vy jste jináci než ti tady — třebaže jste snad na oko sprostší —“

Poslední slovo Vorala tuze píchlo, ale po chvílce začal opět: „Tak vy si myslíte, že já jsem jako ti — že taky jen tak dolézám! Kdybyste znala moje trápení!“

„Jaké trápení?“

„Že už dlouhou dobu jenom na vás myslím, že jsem nadarmo k Bohu volal, přemáhal se, zaklínal —“

„Kdybyste se mi byl slovíčkem zmínil, hned bych vás byla z toho vyvedla. Co jste si to jenom mohl myslet — Byla bych na vaši usedlost a spoušťanost stavěla, vždyť proto jen jsem ráda s vámi jednala!“

„Však mě to stálo dost přemáhání, ale všechno nadarmo. Do pekla bych za vámi šel, do vody bych za vámi skočil — všechno, všechno bych udělal —“

„Což pak nemáte ženu?“ řekla hlasitěji. Voral prudce hodil rukou.

„Vždyť ji znáte, víte, jaký mám s ní život, co jsem na světě užil, z čeho můžu mít radost. Všecko by mohlo být jináč!“

„Když jste tolik let spolu, děti když vám dorůstají, když se za ta léta sedřela, teď byste ji odkopával, teď byste takhle chtěl vyvádět?“

Voralovi zachrčelo v hrdle a nemohl chvíli vypravit slova: „Nevyvádím — nic nevyvádím — jenom vás chci —“ a chytal ji za ruku.

„Chcete-li, abych vedle vás šla, ani nezačínajtel!“

„Vždyť ono s Bárrou je špatně — ta dlouho nebude —“ suše dralo se mu z úst.

Haňačka se zastavila užaslá: „Pro Boha,“ zvolala, „takovéhle má myšlenky!“

„Ne, ne, jen se nezlobte, paní Haňáková,“ už zmaten jektal Voral, „co platno všecko, když já bez vás být nemůžu!“

Stál před ní všecek se třesa.

Již se velmi sešeřilo a z bledého východu blížilo se světla víc a více.

„Voral,“ rozhodně začala Haňačka, „poslouchejte, co vám řeknu. Svítá — Libočany jsou od nás pár kroků, a musím si pospíšet. Už jsem vám povídala, že jsem vás všecky měla ráda, protože nejste žádní napařovači, žádní oulislíci. Věděla jsem, že u vás všecko v pořádku není, že vás všelico zlobí, paní Voralová že není, jak byste si přál. Ale že byste vy si mohl o mně myslit dál — a Bože, snad to už i vaše myslila, když ondy tak se mnou mluvila, to mi přec nenapadlo. Myslila jsem, že na mne je mrzuta, jako bych vás měla

k tomu, abyste kupoval. Vy jste chtěl, aby u vás bylo líp, to je dobře, ale zas i hlouposti jste dělal, ženu jste tím zlobil, a teď ještě tohle! Zlobte se na mne nebo nezlobte, ale ještě jednou rovnou vám povídám: Ráda jsem s vámi se všemi jednávala, ale že bych si mohla jináč jen pomyslit, že bych vás mohla jenom dost málo chtít, to mi jaktěživo ani dost malinko nenapadlo a nenapadne!“

„A proč ne?“ vykřikl.

„Proč — nekřičte — protože mi to zkrátka ani nenapadlo!“

„Zdám se vám sprostý, vidíte, ale já bych taky dovedl jináč —“

„Sprostý — ondy večer — pravda — Já taky nejsem žádná paní!“

„Nebo že mám ženu — — A co kdyby —“ a upřeně se na ni zadíval.

„Nezahazujte se tak přede mnou a nehřešte, je to hanba. Proč pak jste ženu nechal takhle sedět? Nikdy, nikdy bych vás neznala jináč, než jako dosud — není to krátce možno, co vám budu víc vykládat — nikdy bych vedle vás nemohla být.“

„Vy máte jiného!“ vyhrkl.

Hořce se pousmála: „Mám — tamhle u kostelá!“

„Bože nebeský, tak už jsem jako pes odkopnutý —“

„Nemluvte, nejste žádný mladík! Hospodařte, jako jste hospodařil, myslete na děti, je hleďte dovést tam, kam jste sám teď chtěl, ale

starejte se o pokoj v domě a na ženu se nezlobte, že se sedřela a ustarala; pomyslete si, že už svoje máte odbyto. A vždyť já taky budu stará — co mi do toho chybí?“ Všecko to mluvila hlasem sice rozechvěným, ale studenějším než jindy.

Stáli na blízku prvního domku líbočanského.

„Tak — a teď se pěkně vraťte —“ mírně, skoro srdečně řekla Haňáčka — „vždyť se skoro stydím, že mám k vám, k takovému rozváznému člověku, takto mluvit!“

„Půjdu s vámi — kam chcete — všude —“

„Nepůjdetel! Či chcete, abych nesměla věřit ani tomu, co jsem si o vás myslila?“

„Myslete si, co chcete — ale nemůžu bez vás být —“

„Už jsem vám řekla, že nikdy — za nic — ale vy to chcete slyšet jinak — vy se chcete zprotitiv —“ a pohleděvši naň hněvivýma očima, dala se do chvatu.

Stál chvílku jako zmámen — ale potom divě skočil za ní a natahoval ruce.

Zdvihla paži.

„Všecky lidi zburcuji, jestli se mne dotknetel!“ zasoptila soptila roztřesená.

A v té chvíli, při prvním bílém světle ranním Voral v očích i lících jejích viděl tolik odporu, ba ošklivosti proti sobě — —

Beze slova se schlípil a hleděl za ní jako zbitý pes.

Téměř letěla — ve chvílce zmizela mezi domky.

Voral měl už zas v hlavě všecko zdrhnuto — jen ten pohled viděl . . .

Chvilí motal se po silnici zpátky, potom znova padl na břeh do zrosené trávy.

Vášeň, jež jím v posledních dobách tak lomcovala, byla ta tam — duch i tělo byly jako ztřískány.

Hrouže hlavu do zrosených lístků, jen ten pohled její viděl . . .

Teprve když ranní život z bysterských stavení pronikl mu k uším, loudal se domů.

Nad lesy ploužily se mlhy; útržky jejich třásly se i níže nad poli. Všechn kraj nadobro shodil již noční kuklí, ale vše bylo v něm jako bez ducha, mdlé, neveselé — — to že východ dosud jen sotva znatelně se rozhořival . . .

Voral přešed domácí dvůr, vkročil na zásep.

A tu ze síně vyšla proti němu Bára.

Oděna jenom nejnutnějším, jak vždycky po ránu bývala, stála zardělá, s očima i lícemi opuchlými. Upřela na muže hrozný pohled.

Popatřiv na ni, odporně se zachmuřil, a tělo se shrbilo.

„Kdes už byl?“ ptala se drsně.

Zas na ni vztekle pohleděl, ale neodpovídal.

Voralka zasykla bolestí. „Tys čekal na Hafiačku!“ dralo se jí z hrdla, a oči div se jí nevzňaly.

„A co ti potom — čekal, abys věděl!“

Tělo Voralčino shroutilo se na práh, jakoby je křeče lámaly. Ruce, bolestí zkřivené, spínaly se k nebi, a z úst draly se děsivé výkřiky: „Ježíši Kriste — nic jsem na tom světě už neměla, než

to, že je můj muž — a teď — — Ježíš, Maria, tak pro tohle jsem se dřela, proto jsem se uplahočila, proto jsem mu dala ty své krvavé mozouly —“

„E — kaž někomu jinému — ty mě vytrhly — a pořád to vyslípuj! Kdybych já byl nevydělával desítky, ty tvé krejčary by čerta byly pomohly!“

Voralčiny úpěnlivé vzlyky projely ranním tichem.

„Řví, aby se lidé sbíhali,“ vztekal se zatínaje zuby, „mně je to už docela jedno. A abys věděla — vidět tě nemůžu, zrovna hrůza mí z tebe je —“

Ta slova byla vztekem, hořem, nenávistí, odporem přesycena. A stoje před ní díval se na ni, jako by rozvažoval, nemá-li ji, než odejde, kopnout.

Voralka jen po každém slově jeho vyjekla, jak by ji zabodával.

Vmotal se do síně a již lezl dále na půdu.

Voralka seděla na prahu schoulena, prsty ryla si ve vlasech a jen dušeně, žalem škrcena úpěla: „Můj Ježíši — co už — co už — — Nic už tu nejsem — hrůza ze mne, — vidět mne nemůže —“

Tělo majíc jako pošlapané, hlavu zatlučenou, opírala ji o veřej a pořád muže viděla, jak tu před ní stál rozvzteklý, a s jakým odporem se na ni díval. Již jen tichý vzlykot prodíral se jí z úst — duch nemyslíl, nerozvažoval, a jen ta Voralova hrozná slova se tu vznášela.

Teď již východ hořel růžemi, jejichž září zardívalo se i listí na kyprých koších stromů, v návsi zrosená tráva, a v korunách topolů kmítaly se všechny barvy duhové. Růžové páry ploužily se pod lesy, fíjalové nad rybníkem i lukami;

zeleň polí svítila jako ošplíchnuta, a celá ves koupala se v kouzelné ranní lázni světelné.

Do těch polí bujných, třpyticích se velkými krůpějemi, v nichž rozlévaly se barvy duhové, mezi lány obilí, vykoupaného v rose, mezi lučiny, smějící se rozvitým kvítím, v šíro, po němž jenom málokde plížil se měkký chumáč mlhy, pod boží oblohu bělavou, ohnivými beránky zkrvavělou, ubíhaly Voralčiny nohy. Chvátala nevědouc kam. Zoufalost ji hnala . . .

Mokrá tráva líbezně chladila ji do tvrdých, kornatých, rozsedaných nohou, chlad, vystupující z vlhké trávy dýchal jí do rozpálených tváří, v nichž černé oči ještě více zapadly a kosti lícní ostřeji vystoupily.

Až když doběhla na vršek, s něhož spatřila Lhotku, myslí kmitl se jí mrtvý otec, ležící na lavici — a trochu se vzpamatovala.

Kam jdu? pomyslíla si a klesla na vysokou mez.

Upřeně hledíc na rodnou ves, viděla se v domácím výminku, kde otec leží chladný, nevidomý, necitelný ke všemu.

Z bouře a bolesti, již měla plná prsa, vyrůstalo bílé, tklivé kvítko myšlenky: Bože, Bože, kéž bych mohla také tak tvrdě, kamenně spát, nic nemyslet, nic nevidět!

A Lhotka tak pěkně, známě dívala se k ní.

Pod tím pohledem zmučené srdce žalem usedalo.

Tam bývalo štěstí, povídala si v duchu, tam v naší chalupě, dokud ten Voralů o ni nezavadil.

Jak se po něm třásla, co všechno byla by pro něj udělala, jak si všechno jináč představovala! Když rodiče zráželi, prosili, plakali, domnívala se, že všechno dělají pouze k vůli starým Voralovým, aby byl pokoj. Ale otec a matka jistě viděli dál, viděli, jak to chodívá, znali, co všechno bujívá v takových manželstvích nerovných. Proto on tatínek nikdy zvláštní radostí nad štěstím dceřiným nejevil, proto nikdy nevelebil, ale spíše těma věrnýma očima svýma zkoumavě se díval. Kdež tenkrát na počátku manželství rozvažovala, že uteče trochu roků a ona že bude sedřená, ohnutá, s vysedlýma lopatkama, kostnatá v obličeji, vlasů prořídilých, rukou zkornatělých; kdež jí napadlo, že by se potom Josef, jsa v plné síle, mohl od ní odvrátiti k jiné!

A při té myšlence rozplakala se teď měkkým, usedavým, lítostivým pláčem, jež ronilo bolestné zklamání. Ale tím pláčem se jí poněkud ulevilo.

Vždyť za nic nemůžu, říkala si, co jsem mohla, dělala jsem, a všechno mohlo býti dobře, kdyby ho ,ta' nebyla omámila. V té chvíli s velkou nenávistí hleděla do prázdna, kde duchem viděla Haňačku, ne jak jí obyčejně vídala, ale py nou, odporného, vysměvačného pohledu. To je ta paní chytrá, dělající se nad lidmi hodnou, milou, a zatím chytračka podvodná...

Když do jasného, svěžího šíra z libočanské věže vylétalo klekání, když se brzy potom rozezpívaly i zvonky v Bystrém a ve vůkolních vesnicích,

Voralka pokřižovavši se a ruce majíc v klíně se-pjaty, chtěla se modlit; ale otčenářku nepřefíkala, vlny myšlenek zmateně válely se hlavou. Upřer-ě hledíc na stavení, kde teď měla doma, plně cítila, že tam pod tou střechou jako po hrozně bouři jsou všecky trsy života s řídkými kvítky štěstí nadobro zpřelámány, roztlučeny, že padla tam úplná zkáza, po níž není života . . .

I z Polánky zazněl zvonek. Voralka majíc hlavu schýlenou, oči zavřeny, poslouchala ty známé zvuky. Kolikrát jí znivaly tam na těch lánech, kde se po léta trmácela! Bože — kde jsou ta prvá léta manželství — ty doby, kdy se v chalupě uhnizdovali? A kde jsou ty prvě dvě děti?

V hlavě její tichounce počaly plovati vzpo-mínky na Jozífka i na Anču. Chvilky, jichž si nikdy nepřipomínala, vrátily se krásné, tklivé, až srdce při nich usedalo. A najednou viděla obě děti v rakvičkách, obrázky zasypané; teď se po-sadily, otevřely oči a dívaly se na ni smutným, vyčítavým pohledem.

Kriste Ježíši, tak jsem na ně zapomněla, vy-čítala si, jako by jich nikdy nebylo bývalo!

Rozchvěna rozhlédla se ranním šírem, krás-ným, skvělým, dosud bezklidným, a prudká te-sklivost sevřela jí hruď. Chvátala domů, aby živě děti spatřila a aby se podívala i k těm mrtvým. Několikráte se cestou zastavila, aby utřela oči, jimiž neviděla pro slzy, jež se z nich valily . . .

XV.

Když Váša s Mankou uchystali se do školy, Voral šel s nimi, aby se dole v Libočanech setkal se švakrem a pomohl vyjednat pohřeb. Ačkoli dnešní noc tak divě s ním řádila, ačkoliv teprve za bílého rána umořen chvíli pospal, přece plnou silou přemáhal se, aby tak si počínal, jako by se nebylo nic stalo. To se v něm zas ozýval Voral, bysterský soused, jenž před švakrem chtěl ukázat, že zná svou povinnost, že ví, co se naň sluší a patří. Každý návrh švagrův tuze schvaloval a rozkládal při tom, že se Věchet divil, kde se dnes v tom špekulantovi málomluvném tolik řečí bere.

Když se však k poledni rozešli, Voral nešel domů, ale zastavil se v libočanské panské hospodě. Usadiv se v koutě, ničeho si nevšímaje, myslil jenom na Haňáčku. Ten poslední pohled její stále viděl, a nitro jeho bylo plno hořké bolesti. Čím bylo předvčerejší zlé slovo proti tomu pohledu, jenž kypěl odporem k Voralovi!

Tady v hospodě, všeho protivného vzdálen, chtěl spláchnout, utopit všecku bolest, jež jím lomcovala . . .

Maje chvílky klidnější, rozvažoval, proč Haňáčka odešla, a co bude dál. Kdy se vrátí? Jistě že brzo, co by v Hradci dělala? Navštíví tetku a půjde. Ale co potom?

Při tom pomyšlení div se zklamáním nerozplakal.

Ó, kdyby tady nebyl přivázán, kdyby k ní svobodně mohl přijít, nevěří tomu, že by tak dělala. Proč se, blázen, tenkrát Báry tak chytil! Jaké mohl mít živobytí, kdyby se byl tak neplašil, kdyby byl vyčkal, až najde tu pravou a uvede si ji doma do živnosti. Všeho toho hrozného dření nemuselo být, kdyby byl doma jenom z polovice dělal, všecko by tam bylo rostlo, kvetlo — — Na větším mohlo se všecko jinak dělat, jmění by bylo jinak přibývalo; teď mohl na Lhotce, kdyby se mu tam bylo přestalo líbit, živnost prodat a odstěhovat se třeba sem do Libočan anebo v Bystrém koupit ještě něco většího — snad se naposledy mohl i na Vejběru zeptat a přejmout teď po něm všecko — i ten úrad! A to neposlechl, jako vrtohlavý dělal a všecko štěstí života hloupě si zašlapal. Ó, však ona ho Bára znala, ta s ním dobře uměla! Takové holky jednoduché se chytil mysle, Bůh ví, jak bude šťasten — a co za všecko měl? Vždyť už před svatbou cítil, že mu Bára není tím, čím byla na počátku — — tenkrát ho omámila — ale jak měla toho hoška, všecka se zjinačila. Jaký nastal potom život!

Proč nedostal ženskou jako je Haňáčka — celý život víc by ji byl v srdci choval než Báru hned po svatbě — nikdy by nebyly nastaly časy, jaké na Polánce začaly.

Žalno mu z toho ze všeho bylo, slzavá lítost v něm rostla, lítost nad samým sebou. Říkal si, jak je nešťasten, nezaslouženě nešťasten — on, člověk je. tě ne starý, statný, šikovný, rozumný, jenž mohl přec taky něco platit. Slzy zalévaly

mu oči; sedě schoulen, hlavu maje v dlaních, na stole opřených, plakal sám nad sebou . . .

Hostinská, starší kulatá panička, pozorujíc ho, domnívala se, že je tak smuten z lítosti nad úmrtím tchánovým, že pije, aby si v hoři polevil, a divila se, že takový selský, hranatý, ne už mladý člověk teskní jako chlapec, když mu vlastní táta umře — —

Smrákalo se již, když do hospody vešel Kuliš Rozumíš. Čepici hodil do kouta, vypil se nemoha se již dočkatí doušku, a mhouřil oči zkoumaje, kdo že v koutě spí.

Poznav Voralu, podivem klátil hlavou, co toho sem zavedlo. Když mu hostinská pověděla, schválně hřmotně chodil světnicí, aby sedláka vzbudil; ale Voral chrupal hlasitě.

A když se Rozumíš pořádně napil, přistoupil k spícímu a pohnul mu rukou.

Voral chrče povznesl hlavu, a na očích bylo mu patrné, že se nemůže vzpamatovat.

„Co pak vy tady?“ oulislně zabreptal Rozumíš.

Voral měl zlost, že ten brykač protivný ho ruší, že se mu do myšlenek vtírá, a mrzutě zařučel: „Pantáta umřel —“

„Á, to jo, to jo,“ kýval si Rozumíš, jak by to byl slyšel poprvé, „inu, inu, byl dost starý, jaká už pomoc, musíme tam všickni — a snad ještě budete dědit!“

Voral mávl rukou, jež na stůl těžce dopadla, a nesrozumitelně hučel.

„A tak vy jen proto nejste u starosty — vidíte! Vzkázal vám přec taky! Ale všechno je tam — všechno — pány sousedy si pozval, celý výbor — žeť ona je tam debužírka —“ a laskomínatě se vyplil — „Ó, rozumíte, to jsem já hned věděl, Vejběra že moc z ruky nepustí!“

Voral zpočátku sotva si všímal — ale potom přece chápane, povznášel hlavu a rudé, veliké oči upínal na Kuliše.

„No, přeci vám taky vzkázal — ne? Či proč se tak díváte?“ úlisně šklíbil se Rozumíš.

„Kdo?“

„Kdo — starosta — povídám, že jsou tam všichni: Mokříš, mlynář, Budína, Munzar, Bourové, Drholec, Pácal, Mrázek — Inu zkrátka všechna vážnost. Povídalo se přec, že vás taky budou volit, jste přeci jeden z největších —“

Voral se napil a otřev si promočené vousy zapaloval nedopalek doutníku.

„Cigárol“ rozkřikl se, zapalovav nadarmo.

Když hostinská přinesla doutníky, a Voral si vybral, Rozumíš šklíbě se vzal si také dva a žvatlal:

„No, hospodáři, zaplatíte je nebo ne?“

Voral jen pohodil hlavou.

„A ještě jednu!“ dopiv poroučel si dohazovač. Potom důvěrně usedl proti Voralovi a znova začal: „Já to, rozumíte, říkal! Vejběra — a vzdát se představenství — proč — nač? Ale to on Ruda —“ a zasmál se.

„I Vejběra nechce — odstěhuje se někam —“ bručel Voral.

„Achacha, snad byste nevěřil — proč by se stěhoval, proč by nechtěl? Inu, možná, možná, že hned po pouti něco takového řekl, ale to přejde, když odtrne. Z takové živnosti aby šel — z takových časů — proč? K vůli tomu inženýrkovi? Kdo za to může — a nevidáno! Ale to on pan Ruda, ten má na to dávno chuť, a tak vás svolával. Ale dnes jsou u starostů všickni.“

„Ruda taky?“ hlučně ptal se Voral.

Kuliš krčil rameny. „To zrovna říct nemůžu — to nevím. Ale kam pak stačí Ruda Vejběrovi!“ a rozchechtal se.

„Říkal, že on o to nestojí, ale že když Vejběra nechce — jináč nic —“ těžce blabolil Voral.

Rozumíš potutelně mhouřil oči.

„Zkoumal, zkoušel — vždyť ho znám. Už po posledních volbách fukal tuhle — tamhle — jenom že Vejběra a — Ruda! Kam by se hrabal, uvidíte, že jestli tam zrovna dnes není, příleze brzy.“

„No vždyť já — a mně je to jedno — Vejběra — Ruda —“ a Voral poule oči, pyšně tahal kníry a odfukoval kouř.

„I to já vím — to mi nemusíte povídat —“ lahodil Rozumíš.

„Vždyť snad člověk tuhle taky za něco stojí, ne?“ uhodiv se do prsou, rozkřikoval se Voral. „Vždyť snad taky něco jsem?“

„I což pak bysme o tom mluvili,“ sladce konejšil ho strejc, „to, rozumíte, každý ví. Povídal jsem prve, že jste přeci jeden z předních — o vás

se tu nejedná, já jsem jako myslel, že jste tam taky. Ale to oni jistě vědí, že pantáta vám umřel.“

Voral kývaje, chtěl odpovědět — ale nevypravil pořádného slova; podepřev hlavu, snažil se všechno, co tu slyšel, rozmyslit — ale všechno mu v ní kolotalo.

Kuliš ho již nerušil; bafaje, popíjel klídně. —

Když se Voral s dětmi ráno vybral z domova, Voralka chtějíc ve stavení všechno přivést do pořádku, chytala se hned toho, hned onoho, ale všechno jí padalo z ruky. Jako poplašená běhala z místa na místo a úzko jí bylo. Na samé mrtvé jenom myslila a před sebou je viděla: děti své, matku, i nebožtíka Haňáka Lojzíčka představovala si bledého, smutného bloudit stavením. Teskno jí bylo, hrozně úzko, a proto sebravši Julku běžela si pro Caromejku. Potom se stařenou opravovala dětem šaty, šila i žehlila a hovorem hleděla rozbouřenou mysl trochu uklidnit. Povídaly si vzpomínky z prchlých dob, vzpomínky na známé a přátele, kteří již dříve odešli navždy. Voralka vypravovala o Jozífkovi a o Anče, oči jí hořely, a dívala se, jakby tam někde před oknem ty dva svoje andělíčky viděla. Mluvila o těch dětech teplými, pěknými slovy, takže Caromejka s údivem poslouchala, jak Voralka mrtvé děti své, o nichž nikdy jindy nemluvila, má dosud ráda.

V sobě cítila Voralka touhu po těch dětech, po hrobečkách jejich; zdálo se jí, tam že by se potěšila, u nich že by našla úlevy.

~A Voral domů nešel . . .

Když hospodyně počala svoje staré šaty upravovati, povídala Caromejka:

„Vy si přec vezmete ty nové —“

Ale Voralka zavrtěla hlavou.

„A to by bylo pěkné — tatínkovi na pohřeb —“

„Právě proto ne! V takovou chvíli ještě pejchu — — a tyhle mám po mamince.“

Caromejka ještě vmlouvala, ale hospodyně jen mlčky vrtěla hlavou. A musela se přemoci, aby stařeně v tu chvíli nepověděla, co jí tuhle v prsou leží, mučí, co jí honí z místa na místo, pálí, bolí, števe.

Jak by mohla ty šaty obléci — šaty, které ta ženská šila, které jí dali jen tak pro oko a po straně se jí snad smáli. Pálily by jí a dusily, studem by se v nich propadla, rozervati by je na sobě musela. . . .

Když Voral ani v poledne domů nepřišel, a Caromejka se divila, co kde tak dlouho dělá, Voralka vmlouvala, že bezpochyby šel s bratrem až na Lhotku, poněvadž se tuze upřímně stará, aby tatínek měl pohřeb co nejlepší, a aby lhoteckým ulevil, protože již tak dost starostí zkusili.

Ale za nedlouho potom, všecka již nepokojna pravila, že si musí ještě zaskočit dolů do Libočan.

Caromejka se nevyptávala, ale myslila si: Povídej, povídej, žene ona tě nedočkavost, že muž nejde!

Sotva že se Voralka trochu upravila, již chvátala. Ale Caromejka se mylila, že běží pátrat po tátovi — — jiná touha, dříve nepocitěná

hnala ji do Libočan. Na hřbitov běžela, k mrtvým dětem a k matce. Myšlenka, že Bůh vzal ty děti jí, protože pro Josefa na nic jiného nedbala, ozvala se v ní silou, jakou se ani po smrti jejich neozývala. Ano, ano, smrt těch drobečků byla počátkem trestů, jež se teď tak hrozně přivalily; trestů za to, že svévolně, proti vůli rodičů a tedy i proti vůli boží chtěla člověka, jehož mítí neměla; trestů za to, že pro muže svého na vše ostatní i na vlastní rodiče zapomínala. A když jí Bůh tyto dvě děti vzal, měla honem za mamonem mysl tak plnou, že i na ty dva chudáčky málo vzpomínala, leda že večer Otčenášek dost ledabyle za ně přeříkala.

V plném podletním slunečnu jako hnaná pospíchala na hřbitov k dětem, jakby je tam teprve včera byla pochovala . . .

Zeleň a kvítí hřbitovní byly v plné bujnosti. Rovů urovnaných, obložených bylo na tom kusu země kolem kostelních stěn málo, ale za to byla všechna půda krabata slehlými pahrbky, porostlými divokou travou, rozkleslými keři bílých růží, rozbuželými trsy karafiatů, nočních fijal, měsíčků. Ze zelené trávy svítily celé ostrůvky stejnobarevného kvítí — tu bílého, jinde krvavě rudého, onde zas žluť zářila, nebo temněla se modř. V odpoledním teple tráva chlípila se k půdě, na starých dřevěných křížích seděl mdlý žedý prach, a dva kamenní andělé znavení se chýlili.

Voralka rovnou zaměřila k místu, kde pochovány měla děti i matku.

Už z pozdálí spatřila hromady žluté hlíny, z hrobu nově vykopaného vyházené.

Hrob pro otce — — Již má poslední lůžko uchystáno! Oči se jí zalily.

Pokleknuvši na suché hrudy, počala se šeptem modlití.

Otevřevši oči, nahlížela hloub -- až ke dnu hrobovému; potom na hromady hlíny se zadívala.

Hle -- tu je kost — zde opět kus — a tam — zde drobné kousky bělají a šedají se v hlíně.

„Kriste Ježíši!“ zaúpěla, zdvihnuvši jich několik a hleděla na ně, přemýšlejíc, jsou-li to snad kosti jejich drahých. Opět povstavši obcházela hrob, chtějíc vypozorovati, je-li právě na tom místě, kde pochovala děti, či vedle, kde uložili matku. Ale nadarmo zkoumala, vyházená hlína zakrývala mnoho, a ostatní bylo již tuze slehnuto.

Tak na ně zapomněla, že za celý dlouhý čas nedbala, aby rov aspoň trochu byl urovnán. Ale ne — ne — zde uloženy nebyly, trochu dále v levo spí, hrobník on dobře pamatuje, kdy a kde hrob vykopal. Tam dále v zemi je truhla s matkou a ještě dále dvě truhličky s dětmi. Představovala si je všechny, jak tam hluboko nehnutě leží — a pocítovala, jaká slast byla by, jaký pokoj, kdyby tam ležela vedle nich. Jak jen tak mohla na ně zapomínat! Teď byla si vědoma, že v té shánce mamonu, v honu po práci přeháněla, že byla nečitelná k sobě i k jiným, že zapomínala na všechno, na Boha i na lidi a toužila jen, aby brzy měla co nejmíc. Co teď za všechno měla — jakým trestem jí Bůh zasáhl!

Vzpomněla si, že když maminka postonávala, Bára přišla jí několikrát na Lhotku navštívit; ale nepřišla, aby se s nemocnou potěšila, aby jí něco přinesla pro posilu, spíš toužila, aby sama z domova odnášela. Jednou přišedši domů na Polánku, dokonce před mužem na vlastní matku hubovala: „Vždyť ona si ještě strojí, kafe každodenně vaří, a placek měla napečených!“

A matka za nedlouho potom umřela.

Dcera teprve dnes, po tolika letech cítila, jaké měla tenkrát necitelné srdce . . .

Ach, kdyby teď maminka byla, s tatínkem kdyby tam ještě žila na vejměnku, běžela by k nim, hlavu by u nich složila, na jejich prsou všechno své trápení by vypověděla a vyplakala by se tam nad svým neštěstím. Tam jediné bylo by místo, kde by mohla srdce otevřít. Ale co by jí pověděli? Hladili by, zaplakali, ale potom by řekli: „Co je platno, hoika, co my můžeme dělat, u nás doma být nemůžeš, a jsi přece jeho žena. Měla jsi tenkrát poslechnout — teď už není rady ani pomoci. Jak se jednou žena provdá, musí mít doma tam, kde má doma muž — děj se, co děj!“ Na kus cesty by ji vyprovodili, těšili by ji, aby jen šla domů s pokojem, že snad ještě není tak zle, trpělivostí všechno že se zmůže, a slíbili by, že brzy k ní přijdou.

V duchu viděla je staré, shrbené, jak jdou zpátky na Lhotku, a ona jak plačíc putuje k Bystrému.

Trčbas by pomoci nemohli, ó, jen kdyby tu byli, všechno by se líp snášelo, protože by si měla komu

postěžovat. Ale teď je sama se svým náfkem, se svým hrozným neštěstím.

Vracela se domů stejně rozehvěna, se srdcem bolestí sevřeným.

Voral se ani do večera nevrátil; i když žena šla spat, ještě doma nebyl.

Ulehla tuze zmořena, s duší jako v ohni.

Za to dnešní odpoledne vybuchla jí v myslí a všecku jí vyplnila myšlenka, že Voral běžel za Haňáčkou. Na všecko zapomněl, na mrtvého otce jejího, na zítřejší pohřeb, na všecko přátelstvo, jež se zítra sejde, všecken stud pustil již do větru a běžel za tou ženskou mámivou.

Když ta myšlenka zapouštěla do hlavy prvý kořínek, Voralka se až bolestí svíjela, ale teď už byla jako utlučena. Ležíc myslila, jak ráno s dětmi sama půjde na otcův pohřeb. Nanka Jukličková tam také bude vystrojena, lhotecká švagrová taky a všecky sestřenice, tetky; vyptávat se budou a napovídají toho, až hlava rozbolí. A Voralka by raději ani nikoho neviděla, s nikým nemluvila — — a tak bude ještě muset lhát a lhát.

Už už se potápěla do spánku, začínalo se jí zdát — ale v tom sebou škubla a povznesla hlavu.

Voral vraceje se po návsi domů, motal se již k brance; ale tu se zastavil. Nohy se pod ním zakolébaly a byl by padl na tvrdou půdu, kdyby se byl nechytil plotu. Stojе prohnut, díval se k starostovům; poslouchal.

Okna byla tam otevřena a plna světla. Hosté právě po záspi odcházeli; kroky jejich hlučně

duněly do noci. Voral dobře poznával Boury od topola smích i mlynářovy rozklady.

„Aha — obec — obec,“ vrčel si, „— páni — vejbor — Bystráci —“ ale náhle spustil hlučněji: „A já jsem Voral, bysterský Voral, žádný z Polánky!“

Před starostovými všecko ztichlo; Voral i v opilosti srozuměv, že poslouchají, zase si jenom bručel a vešel do branky.

Do noci zazněl smích vypitého Bourova hrdla . . .

Voralka uslyševši, že muž se vrací, rovnýma nohama vyskočila z postele a naslouchala. Hned byla jista, že za Haňáčkou nebyl — kdež by se již byl vrátil! Slyšíc, že si pobručuje a vedle zahrádky zmateně dupe i klopýtá, věděla, kde byl, odkud přichází. Zima ji přejela, a srdce se rozbučalo. Stála nedýchajíc.

Opět těžce dupal, hučel — a teď — Kriste Ježíši! Až to stavením zadunělo, jak sebou před zaspí třiskl.

Voralka se schýlila — paže napjaly se jí úzkostně v před, pěstě se křečovitě sevřely, a do očí vhrkly slzy.

A Voral venku zas hučel, huboval a jako zvíře po zemi se hrabal . . .

Voralka již vykročila, chtějíc chvátat ke dveřím — ale v tom druhá noha pevně přitiskla patu k podlaze — a již se tělo zase zvrátilo zpátky na lůžko. Přikryla se až do ústa.

Lítost, jež se v ní prve nad hrozným stavem mužovým ozvala, přemožena byla náhla vzpo-

mínkou na ranní slova jeho: „Ani vidět tě nemůžu — zrovna hrůza mi z tebe je —“

Třesouc se zimou, přec ještě poslouchal a jak se Vorál na zemi hrabe, rukama záspi a stěny se chytá, vstává — a již opět bruče dále se vleče. Vešel do síně, několikrát narazil a již škrábal se na schody.

Ani nedýchala — —

Kroky zaduněly na půdě; a již bylo ticho hluboké.

Voralka myslíc ještě na mužův stav, v duchu stýskala, jakou hanbu dělá — a co by děti říkaly, kdyby byly viděly a slyšely . . .

Když Caromejka ráno přišla do stavení, hospodyně měla již hospodářství v pořádku a děti ustrojeny. Hned chystaly se na cestu.

„Hospodář s vámi nepůjde?“ ptala se stařena.

„I přišel pozdě a bylo mu nějak nekalo — šel si lehnout na půdu a povídal, že mu snad ráno bude lepší a že přijde za námi.“ Při té řeči kolem kamen to ono rovnala a na stařenu bála se pohledět, aby Caromejka nepochopila veliké její hanby.

Svěžím ránem, jehož čistým slunečnem leskl se všechen kraj, putovala Voralka s dětmi na otcův pohřeb. Julku vedla si za ruku, Váša s Man-kou klusali za nimi. Dětem, svátečně vystrojeným, a že tak všecky tři šly s matkou, byla ta cesta velmi sváteční, takže jim spíše připadalo, že jdou někam na pout a ne na dědův pohřeb. Matce se zas chvilomí zdálo, že náhle osířela, že je vdova, že

nemá nikoho než ty děti a že jde s nimi tátu jejich doprovodit ke hrobu. Oči maně obracely se k nebi, jež bez poskvrny vysoko klenulo se nad zemí, a slzy zvolna je zalily.

Ale již zasypávaly ji děti otázkami: předem chtěly vědět, co a jak na Lhotce najdou, kdo tam bude, jak je dědeček ustrojen, kolik bude muzikantů, kdo bude zpívat, a přijde-li pan páter nebo farář. Manka světila se, že se bude děda bát; Váša zas, že ani dost málo, a Julka doptávajíc se, proč matka opět pláče, nemohla dobře pochopit, že pláče pro tatínka, když přece jejich tatínek je doma a přijde za nimi.

Voralka odpovídala tupými slovy a myslila na včerejší noc . . .

Děti vzpomínaly taky na paní Haňákovou, ptaly se, kdy zas přijde, ví-li již, že jim dědeček umřel, a povídaly si, jak jí o tom budou povídat. Každou chvíli se k ní řečmi vracely, a matka vycífovala, jak tu osobu mají rády. Myslíc na to, musela si říci, že Haňáčka s dětmi uměla, že krásně s nimi jednávala, že měla se k nim jako přátelská — líp než vlastní matka. Voralko nikdy neslyšela, že by Haňáčka byla děti její odbyla, vždycky ráda je uvítala; s úlohami pomáhala, hračky chystala, pohádky vypravovala, dováděla, smála se. A ona — Voralka? Co odrostly, nikdy se s nimi nemazlila, a když se k ní děti lichotily, v honu práce odbyvala je ledajak, obyčejně hojně nevrle.

Přišlo pomyšlení, že její otec a matka se taky notně nahonili, že měli se hůř, než ona se mohla mft, ale dost a dost se s dětmi natěšili. Patříc na

Lhotku, rozpomínala se na dětská léta svoje, na časy, kdy kolem matky se batolívala, s otcem jak si povídávali — takhle k večeru jaké bývaly pěkné chvílky! A v neděli odpoledne, o svátcích, o pouti, na posvícení jak bývalo u nich hezky — veselol Do kostela vždy chodila jen s otcem nebo s matkou a celou cestu si povídávali. Zrovna se viděla, jak po jejích boku poskakovala, švitořila, smála se. Na roráty ještě za tmy chodívala, na Zelený čtvrtek, na Velký pátek a Bílou sobotu na křížovou cestu a na líbání — — a jiné a jiné vzpomínky na pěkné chvílky poletovaly jí hlavou. Zdálo se jí, že to tenkrát nebyla ani ona, to děvčátko že byl někdo docela jiný než ona, to že dávno a dávno ze světa zmizelo.

Když děti znova o Haňáčce začínaly, přepadala jí zlost, že děti tu ženskou mají snad raději než ji — vlastní mámu. Mrzela se na ně, že líbí se jim takové vcelijaké mazlení, hra, hlouposti, že neuznávají, jak ona krvavě se pro ně dřela — a to že je docela jinačí láska!

Vzpomínky na vlastní mladost ozývaly se však vyčítavě, ona že tak s dětmi neuměla, u nich že tak není, ba ani na Polánce, když ty dvě byly malé, že tak nebyvalo. Ale odháněla je říkajíc si: U nás všecko bylo jiné — jak jsem já mohla — kam bysme byli při li — zas jiné žalosti byly by nastaly, kdybych se tak byla nepříčiňovala.

Ale v tom zaduněla slova: „Pořád mi to vyslípou, kdybych já nebyl vydělával desítky, ty tvé krejcárky by mi byly čerta platny!“

Vlastní muž tak jejího dření neuznal — a ty děti také neuznávaly! Tam u té viděli všechno dobré, všechno krásné, u vlastní ženy a mámy i krvavé mozoly, i sedřené tělo byly nadarmo.

Nenávist, studenou nenávist měla proti té ženštině!

A povídala si: Ó, kdybych já byla, dokud jsem ještě měla tuhle na Lhotce doma, věděla, co na mne čeká, kdybych byla jen znáenko tušila!

Drtilo jí, že nikdo s ní nemá uznání a nikdo že jí nemá rád — ten poslední leží v rakvi a jde mu na pohřeb. A cítila, že jediné štěstí by pro ni bylo, kdyby ležela jako otec její — kdyby nic nebolelo, o ničem kdyby nevěděla . . .

Když potom otce spatřila v síni spícího v rakvi, když viděla jej tak drobounkého, s klidnou odevzdaností v ztuhlých tvářích, nová mocná vlna žalu navalila se jí do prsou a do hrdla. Povznášejíc Julku, aby dědečkovu studenou hlavu pokřivovala, div že neklesla. Ale když klečela u rakve, stále pozorujíc klidný, ztrnulý obličej, bouře ňader se tišila a zůstávala jenom touha, aby jí bylo také tak jako otci.

Ke všemu, co dělo se ve stavení, byla lhostejná; ani si teď nevšimla, jak se všechny přátelské společnosti vystrojené, smutečně sic, ale přec, aby každá ukázala, jak se jí vede. Nedbala, že si jí Jukličková přehlédla od hlavy k nohám, ústa že se jí protáhla a z očí vytryskl výsměch, že Voralka je zas jenom jako bývala na Polánce, žádné bysterské panství že na ní vidět není. Pastvinská byla tu mezi vším přátelstvem první a ukazovala, že je si

toho vědoma; dceru přivedla vystrojenu a měla radost, že všechny ji závistivě pozorovaly. Když si ženské povídaly, jak je Bára špatná a sedřeněj í že je, než bývala na Polánce, Juklíčková jen přikyvovala, jako by říkala: To jsem já věděla!

Děti pobíhaly s domácími hošky dvorkem, po zahradě, do chléva i do stodoly zašly; dnešek přinesl tolik zajímavých novot, že se jim spíše zdálo, že přišly dnes na posvícení nebo na pout. Ani když hudba na dvorku truchlivě spustila a pohřební zpěv se rozlehl, ani když pan páter přišel, neschvátila těch dětí žalost, protože měly vědomí, ony že dnes také patří k těm, kdo strojí funus, že jsou na tom všem účastny víc než děti jiné.

Voral přišel jenom o minutku dřív než kněz; zardělý byl, upocen, a když přišel mezi přátelstvo, rozpačitě všechny přehlédl, podával ruce, pozdravoval a přes tu chvíli se šátkem utíral. Juklíčková si pomyslíla, jindy že by se byl otíral rukou nebo rukávem, a neušlo jí, že je na něm Bystrý vidět. Na síni počaly již pohřební obřady, a všechna pozornost obrátila se tam. Za chvíli potom nesli starého výminkáře Věchta k Libočanům. Nevelký průvod po bílé silnici dost pospíchal. Lidé, pracující v poli, ustávali, vzpřimovali se, smekali a vzpomínkou starce vyprovázeli. Chvillemi zavřeštěl pochod, hraný šesti muzikanty, již kráčeli před knězem a starým panem učitelem, nebo teskná sloha žalmu vznesla se nad zelenými poli, nad nimiž ve výši i skřivani tuze se rozezpívali. Rakev nesli muži z přátelstva, Voral mezi nimi; vzadu šel mladý hospodář se ženou i s hochy. Vo-

ralka se všemi třemi dětmi, ostatní přátelstvo, hlavně ženské, potom vesničtí starci a stařeny, již ještě nejspíše mohli od práce odejít. Starý Karásek, bělohlavý lhotecký zvoník a předřikavač, uprostřed zástupu šeplavě modlil se různec, dokud jej zas hudba nebo zpěv nepřerušily. Nikdo, ani z přátelstva, neplakal, všichni říkali po Karáskovi, pospíchali za rakví a dívali se poli.

Zrcadlové nebe klenulo se vysoko, lány svítily zelení, houšť pšeničných pentlí jemně ševelila, stromy u cesty stály němý — a jak by se byly také před tím průvodem trochu ukláněly.

Když při mši v kostele mělo se jít ofěrou, Juklíčková vykročíia prvá, před oltářem v chodu přiklonila kolena, ostatní ženské po ní, a na cínový talíř hodila dvacetník; zašla hned také do sakristie, aby dala na modlení za živé i za mrtvé přátelstvo.

Po mši vynášeli rakev na hřbitov; klarinet ječivě kvílel, a sloha žalmu pochmurně vznášela se k čistému nebi. Rakev položili na kůly nad hrobem, pohřebníci shrnuli se v chumáč, a sotvaže ozval se knězův dušený hlas, ze středu jejich rozechvěl se pláč; teď i děti se rozkvílely. Voralka majíc všechny tři oběma rukama objaty, stála skloněna, třesoucí se a z očí hrkaly jí veliké slzy.

Voral také spouštěl do hrobu; byl ještě tak zardělý a z očí rozlévalo se mu po několika stružkách. Když rakev zahrkala na dně hrobu, a kněz ještě třikráte do jeho hloubi stříkl, syn nebožtíkův Váša pláče volal: „Zaplať vám všem Kristus

Ježíš, kdo jste našeho tatínka k hrobu doprovodili!“

V té chvíli Voralka sklesla na hrudy, ruce tiskla k očím a usedavě štkala. Julka chytala ji za sukňě a volala: „Neplačte — neplačte, maminko našel!“

Pastvinská starostka utřevši si oči, pohleděla na všecko přátelstvo a potom vzavši Voralku za rámě napomínala: „Pamatujte se, švagrová, už je mu lepší —“

Voralčina hrud' křečovitě sebou škubala, a z úst vyrážely prudké vzlyky. Jak prvé hrudy zabuchaly na rakev, bylo Voralce, jak by tu zahrabávali všecko — všecko štěstí její. Zástup roztrušoval se hřbitovem, u hrobu, nad nímž svištěla hrobníkova lopata, zůstávala skupina stále menší a menší.

Starosta Juklíček pokyvoval hlavou a říkal: „Tak jsme ho už uložili —“

A lhotecký Voral přidával: „I jojo, tak to na světě chodí!“

„A nevíme, kdo půjde teď,“ kýval si Voral Bysteiský.

Když i mladý Věchet od hrobu pooděšel, šli s Voralcem ještě do sakristie, aby dodělali pořádnost; ostatní zvolna kráčeli do města, aby se po zvyku stavěli v hospodě. Jen Voralka s dětmi zbyla u hrobu; již neplakala, ale zrudlýma očima upjatě pozorovala, jak hrob víc a více mizí. Když povstala, povídala dětem, že tu taky leží babička a jejich Jozífek i Aninka, aby vždycky, když půjdou do kostela, u nich se stavěly a se pomodlily.

Pokřizovavše zdupaný drn, šly rovnou k do-
movu.

Za to Voral teprve po poledni k Bystrému se kolébal. Přišed po pohřbu se švakrem do hospody, nařikal si, že je mu nějak nekalo, a poručil si skleničku pro žaludek; ale potom se přece jen pustil zase do piva. Teď šel notně zardělý, zpocen a přes tu chvíli utíral si zalité oči. Tupě vzpomínaje na hovory, jež se v hospodě vedly, pomyslně si, že pastvinská si přec jenom nedala ujít, aby nepotjerala.

„Co pak že Bára se nestavila?“ ptala se ho hned, když do hospody vešel.

Rozhlédl se a ženy nevida, pohodil hlavou a řekl lhostejně: „Prosím tě, tři děti s sebou, zvláště s tou malou —“

„Vždyť tuhle jsou taky děti! Já myslela, jestli snad už nedělá Bystračku a jestli jí nejsme málo!“ a na všechny pohleděvši, potměšile se usmívala.

Vorala to bodlo.

„Bodejť, je to na ní vidět,“ broukl a na sestru ostře pohleděl.

„Ale švaříček cikárko, cikárko,“ šklebil se Juklíček, „to je vidět —“ a přimhužuje oči, hrozil.

Voral se při tom jen usmál, ale teď si povídal: Nevidáno, snad člověk musí bejt na Pastvinách představeným, aby směl dělat člověka! A Juklíčková se potřebuje vypínat! Ó, však dobře rozuměl, že se jen vysmívala, protože Bára je pořád jako na Polánce, ba snad ještě horší. V těch lidech je furie, a snad si myslí, že není nad ně;

tu Nanynku přivedli, jako by ji chtěli ukazovat, a holka dívala se pořád jako vznešenost, se žádným nic. Toť oni se ještě budou vyšklibovat, co bylo řečí, když Voralovi chtěli z Polánky do Bystrého, a teď že jsou, jako byli. A zase pocítil odpor proti ženě, protože si dosud na sobě nic nedá záležet a že opravdu mezi přátelstvem vypadala nejhůř; žádná při takové příležitosti se nechce dát zahánbit, ale ona je pořád stejná tetka. Naschvál přišla zas jen v těch starých hadrech.

Ale hned ty myšlenky odehnal, protože bylo mu odporo na ženu myslet.

Za to jemu se nikdo smát nemůže, takových Jukličků deset by se vedle něho mohlo postavit, a Voral všecky by strčil do kapsy. Vždyť oni se přestanou chechtat, to se ještě podívají, že Josef je přece jenom první z Voralovského rodu, třebaže se dost dlouho musel ohýbat. Ó, jen kdyby — a již zas viděl, jak včera s Haňáčkou stáli proti sobě. Maně se zastavil a hleděl na cestu, po níž naposledy spolu šli — —

Kroky vyrušily jej z myšlenek; z prava po vozovce mířil k němu Ruda. Vzpřímen šel mezi dvěma vymetanými žity a potahuje kníry volal: „I byl jsem se podívat tamhle u lidí, mám je na řepě.“ Došed a podáváje ruku, ptal se štiplavě: „Tak jste slyšel — slyšel?“

Voral utkvěl na něm zardělýma očima; přemýšlel. „Á — jako o té schůzi?“ tázal se pohrdavě.

Ruda přisvědčoval a na rtech měl výsměch.

„Povídali mi,“ zase tak řekl Voral snaže se, aby na něm ani dost málo nebylo patrné, že se podnapil.

„Tak vidíte, Vejběra se přece zase rozmyslil,“ pozdvihnuv ukazovák výsměšně vypravoval Ruda, „inu, odtrnulo, odtrnulo, a z dobrého se nikdy nechce. Jáčku, proč pak ne, když máš chut, zůstaň si, ale nebylo potřeba se naparovat, že kdesi cosi!“

„Byl jste taky?“ tázal se Voral.

„Já?“ a Ruda vztyčiv se, stál chvílku beze slova — „já? ba ne!“ a pohrdavě vrtěl hlavou.

„Ale přece vám před tou schůzí řekli?“ tuze hlučně, slovo za slovem vyrážel Voral.

Ruda chvílku mlčel — rozvažoval. „Mně?“ ptal se potom prudce — „holečku, mně neřikali —“

„Ne!“ vpadl Voral a zahvizdl si.

Ruda zčervenal a prudce tahal vousy, „Milý pane Vorale,“ začal s vysoka, „vy nevíte, ale myslím, že největší hněv byl, že jsem jednal s vámi —“

Voral couvl, vytřeštil oči a v tvářích ucítil pal.

„Vás mají nějak tuze v nelásce,“ Ruda špičatě pokračoval, „zvláště prý tihle Bourové a Mokříši!“

Voral výsměšně odfoukl.

„Kázali tam prý, co že chci s takovým karhanem selským, s tím přílezkem —“

Voralovy rty se sice nuceně usmívaly, ale hněv i lítost zabouřily mu v prsou. Přeslapoval, hladil si tváře, utíral pot — a náhle jej zapálilo v očích a jen jen slzy vyhrknout.

„Že prý jaktěživ o bysterskou obec nedbáte, mezi nás nechodíte — a takové všelijaké řeči.“

„Vždyť mi starosta o tom sám říkal — tenkrát na konec zejmy, jak jsem vám o tom povídal —“ dušeně zadívil se Voral, přemáhaje se, aby hněv a lítost nepropukly.

Ruda pokrčil rameny a mávl rukou.

„Každému se, příteli, nesmí věřit, to máte faleš, faleš náramnou; a jiní jsou taky takoví, ne-li horší, v neděli jste slyšel, a v úterý tam už byli všichni —“ a ostře se zachechtal. — „Tenkrát v zimě vás starosta jistě jen zkoušel, vyzvídal, co ve vás je —“

Voral posmeknuv klobouček, přihlazoval si zpocené vlasy. Při řeči Rudově příkyvoval, potom spustil hlasitěji: „Inu, abych pravdu řekl, mně se to v neděli hned tuze nelíbilo, toť bylo nějakých vejkladů — vezměme Vydru —“

Ruda mával rukou: „Kdež pak ten — a spolehnout se —“

„Však proto, a druzí taky, leda že Škutina mlčel.“

„I což ten, šel by do obce leda proto, že si myslí, že by se někdy zadarmo napil. Inu, ať dělají, jak rozumějí — však ještě nevíme, co se ukáže —“

Voral naň tázavě pohleděl.

„Ona je přec jen taky chyba, že jste nikdy mezi nás nechodil,“ důrazněji začal Ruda, „aby vás poznali a viděli, že jste přeci slušný člověk.“

Voral už měl na jazyku zaklení na ženu, ta že je všeho vinna se svým kázáním a vysmíváním,

ale šťastně mu napadlo, že by si před tímto člověkem zadal, kdyby ukázal, jak Bárů poslouchal, jak pro ni všeho se zřikal a na sebe zapomínal. Honem polkl a mlčel.

„Toť se rozumí — jaký pak příležitostník,“ kázal zas Ruda, „co pak je starosta vlastně jiného? Zrovna tak sem přišel odjinud — no, že se přiznal, ale za to vy jste sám koupil a nešel do cizího. A potom že je tu už hromadu let. Ale jak jsem prve povídal a jak jsem vám už kolikrát říkal: Jáť bych se mu do toho nepletl, kdyby sám byl pořád nedával na buben, že už toho má dost a dokonce, že se z Bystrého vystěhuje. Vždyť člověk uznává, že je šikovný, hospodář rozumný, dobře že to vede — třebaže tak všelicos — ale nějakou, chybičku máme každý. Kdyby byl nemluvil, ani bych byl nemukl. A teď najednou má zlost, dělá, jak by nás neznal, vědět nedá — a sám jste povídal, jak vás taky k tomu měl!“

Voralovi při chvalořeči o starostovi hořklo v ústech. Když Ruda domluvil, Voral přešlapoval, vyplil se a potom vzpřimiv hlavu kázal pohrdlivě: „Žeť bych se neprosil, vždyť snad taky něco mám, ledaco jsem taky prodělal, s leckým mluvil, to ať si žádný nemyslí, že se může proti mně napařovat — to bych jim ukázal —“ víc a více křičel.

Ruda poslouchaje, jak se Voralovi slova nepodajně válejí na jazyku, jak zadrhuje, poznal, že je napilý; proto jenom mlčky přisvědčoval, potom podal ruku a řekl chladně: „Nono, ještě není všecko odbyto, kdo ví, co se nestane, do voleb

máme ještě hromadu dní. Tak s Pánembohem, jdu se ještě tamhle podívat, co louka dělá —“

Voral schlípen podal ruku, posmekl a zas kolébal se do Bystrého.

Všecko se v něm třáslo.

Přilezlík — karhan selský —

Rozbíraje ta palčivá slova, několikrát se zastavil, zadíval se k starostovům, k Mokříšům, vždycky odplívl a bručel si: „Já — Voral — já že se s nimi nemůžu rovnat!“

Ale hned také na domácnost pomyslíl — — a na Haňáčku. Bože, jak by všecko bylo mohlo být jinak — a teď takhle!

Také mu však připadlo, že s Rudou neměl nic začínat. Vejběry že se měl držet. Jenom že ten zas je dolíza — —

A ta pyšná — tak se naň podívala! Všickni s ním tak jednají, každý se jen ohrne, každý kopne.

A proč — proč má být každému jen pro pošklebek!

Když zamračen přišel doma do světnice a přestrojoval se, Voralka postavila na stůl hrnec kávy a přinesla bochník.

Ustrojiv se trochu, nedbale vypustil z úst: „Nebudu — není mi kalo —“ a šel ze světnice. Přeloudav zásep, vešel do stodoly, zavřel za sebou a klesl na slámu. Chtěl si po všem oddechnout a být sám se svým trápením. . . .

Téhož dne na večer Ruda v zahradě za stavením číhal; vída, že starosta, klobouk maje v týle,

vestu rozhalenou, vrací se po mezi z poří domů, přihladil si vlasy, potáhl kníry a šel mu naproti. Kráčel zvolna a obličej víc a více zlađoval k přátelskému úsměvu — —

XVI.

Voral zas jezdil na dráhu; za jitra vyjížděl a nevracel se až za šera. Už ani pro ten jetel do polí nedojížděl, a Voralka musela ho sama nasekat a na trakaři odvozit.

Doma Voral nemluvil, a když s ženiny strany padlo nejnmutnější plaché slovo, ledabyly hlavou pohodil, a řekl-li přece něco, bývalo to studené nebo řezavé.

I když děti dávaly se s ním na večer do horů, odpovídal ledajak, a slova divně koulela se mu na jazyku. Dle mdlých, zalitých očí, způsobu řeči, nechuti k jídlu a dle všeho jednání Voralka určitě poznávala, že muž na té železnici pije. Všimla si, že chodí umazán, postříkán blátem, všecek rozhajdačilý — že na sebe nedbá ani tolik, jako na Polánce na sebe dbával. Ve světnici se nezdržel, večery sám a sám proseděl na záspi nebo vyklátil se až za stodolu do polí a tam seděl na mezi kouřil dlouho do noci. Ba zdálo se Voralce, že už asi po dvakráte v noci ani na půdu nešel a že se snad tam venku na trávě vyspal. Poznávala, že se mu domácnost nadobro zprotivila, že z ní utíká a na dráhu že pořád jezdí jen proto, aby

byl z domu. A soudila, že na nic jiného nemyslí, než na tu v kraji, na tu ženštinu, jež byla příčinou všeho neštěstí.

Váša s Mankou již také věděli, že se mezi rodiči něco zlého děje; za přítomnosti otce bývali poplašení, přestávali mluvit a v koutech sedali zamklí. Jindy mrzoutili, když jim matka po škole nakázala vyhnat krávy na palouk za stodolou nebo je na mezi napást: teď rádi vyháněli, protože tam byli volní a mohli si podovádat. . . .

Byly pochmurné dni, o nichž chumle mraků buď větrem hnány rychle honily se v šíru pod oblohou, nebo nebylo-li větru, visely jako popelavé plachty a přes tu chvíli z nich krápal. V polích bylo bujno: šedoklasnatá žita již zaváněla květem, pšenice vymetávaly a jeteliště bylo jediná růžová plocha, z níž planuly jen ohnivé vlčí máky. Kulovité koše stromů byly neproniknutelně husté, svěže zelené, a když skrápěly je vlahé kapky, bylo cítiti, jak listí i mladé snítky blaženě si vydechují.

Bysterští protrhávali řepy, a na některých polích lezla lidí celá hejna. Voralka robotila nejčastěji sama, ledaže Caromejku a tátu jejího, nebylo-li šití, přijednávala. Režnou plachtu travnou majíc přehozenu na zádech, hrabala se na té zemi jako honěna; dělala sama ne z lakomství, ale aby s cizími lidmi ani mluvit nemusela, aby byla sama s sebou a měla pokoj. Všichni lidé byli jí protivní. Lezouc po hrudách, v nichž zelenaly se řádky mladé řepy, pospíchala, jak by se bála, že každou minutkou něco velikého zmešká: tím

chvatem všecku bolest i lítost, hoře i hněv v sobě dusila.

A ještě nebyl konec práce na řepništích, již celým libočanským dolem prolinula vůně pokosené trávy; počalo se dělat o senách. Za krátko bylo na všech lukách živo; někde břitké, blysknavé kosy sekáčů sršely do houšti trávy, plné bujného kvítí, a tvořily vysoké řady, z nichž dýchala čpavá vůně pařících se listů, jinde již shrabovali do okopišť neb i do kup, z nichž čišelo až omamně. Vál slabý větřík a každou chvíli přinesl proud vůně usychajících trávy. Po cestách k Bystrému i k Libočanům počaly se plížiti vozy, senem vysoce naložené; plížily se v úvozech, jak by plovaly na zelené, rozčeřené hladině polní.

Město i ves voněly tou omamnou suchou vůní, všude v lomenicích zely tmavé poklupy půd, a na cestách, střeších, na stromech i na plotech chvěly se chumáče sena.

Voralka všecko to pozorujíc byla plna úzkostné starosti, protože muž dělal, jak by ani nevěděl, že také jeho luka čekají.

Co ho tam dolů každodenně tak táhne, myslila si, a Bůh sám ví, zda tam dole vůbec něco dělá, vydělá-li nebo tam jen utrácí a snad dluhů přisazuje.

Všude v sousedstvu měli už sena doma, Voralova luka stála dosud netknuta.

Konečně se ho optala: „Mám přec taky jednat na sena?“ Řekla to zcela chladně, ale hlas se jí chvěl, a oči od práce u kamen nepozvedla.

„I pro mne a za mne,“ odvětil a šel ze stavení.

Všecka se v koutku schoulila. Totě přece hrozno, co se s tím člověkem najednou děje, zrovna jako by to ani nebyl on. Jiná léta s takovou radostí vycházel kosit, a dní, kdy pracovalo se o senách, bývaly u Voralů z nejmilejších v roce: a dnes!

Ale když odjel, byla aspoň ráda, že má to slovo odbyto, a běžela shánět sekáče, aby ráno louku položili.

Za jitra ještě před slunce východem byla s nimi v lukách a kypré řady přehrabovala.

Z východu táhly prvé vlny denního tepla, před nímž se fialové mlhy rozptylovaly, rosa máčela bosé nohy, a z trávy vonná vlhkost dýchala do tváří.

Voralce bylo při té práci jako nemocnému po dobrém léku. Když sekáči snídali, zaskočila domů, aby Vášu s Mankou odbyla a Julku vzala si potom do louky. Celý den pod parným sluncem pracovala, a když Váša s Mankou odpoledne přišli ze školy, pomáhali jako pořádní dělníci. I smích a písnička na těch lukách zazněly, a Voralka práci i švitorem dětí zaujata užila několika hodin, jakých dávno neměla.

A jen si přes tu chvíli myslila: Odvozí-li přece to seno?

V duši třásko se jí přání, aby odvozil; zlimo-mřivý kvítek naděje šeptal, že by snad ta práce i jeho poněkud pozdravila.

Když Voral večer přijel, poslala Vášu pomocí s koněm a zeptat se, kdy bude tatínek vozit. Ale tatík odpověděl krátce: „Mám já dole jinou práci, ta dá víc, na tohle můžete zjednat — nevidáno pro půl dne nebo pro dva!“

Voralka uslyševši potom, co otec řekl, zamýšlena jen pokyvla, ale v nitru jí zabouřilo: Zjednat — na živnosti jednat na vození sena! Kdo to jakživ slyšel, a co by tomu kolem dokola řekli? Či snad Bystráci i takhle vyvádějí?

A nemohla ani pochopit, že tohle mohl říci Josef Voral, takový hospodář, jenž s brázdami svými býval zrovna srostlý! Totě jak by se mu už v hlavě pletlo! Mívala chvílky, kdy si přec trochu myslívala, že když „ta“ je vzdálena, muž se snad přece trochu vzpamatuje — zatím den za dnem viděla a slyšela takové věci! Dlouho do noci rozvažovala, co počít; aby zjednala, na to nechtěla ani pomyslit a umínila si, že bude shánět vůz, že vypůjčí jej nebo koupí, že zapřáhne krávy, jako na Polánce bývalo, a vozit že bude sama. Povídala si, že vozu je beztoho nevyhnutelně třeba, když táta z té železnice nechce a ani jetele na den nepřiveze.

Ráno chvátala ke Kulišovým s prosbou, nevědí-li, kam se obrátit. Tetka byla dole v městě, a Caromio všecko vyslechnuv byl překvapen. Vykládala mu, že by Josef přec jenom nerad slušný výdělek opustil, a páni že nemají rádi, když jednou přijede, podruhé nikoli. Krejčí neřekl tak ani tak, vzpomínal a konečně pravil, že by snad Škutina půjčil nebo prodal; také se nabídl, že

k němu doskočí. Ve chvílce byl na návsi, a oblak dýmu táhl se za ním.

Škutina půjčit že ne, ale že prodá. A Voralka koupila. V poledne měla již všecko na odpolední vozbu uchystáno. Zrovna když s dojením vycházela z chléva, šla po záspl Caromejka a zvěštovala, že dostala psaníčko z Hradce, Haňáčka že prosí, aby Kuliška byla tak dobrá a sedničku její opatrovala, protože ji tetka nechce pustit.

Dala Haňáčka taky Voralku pozdravovat; když to Caromejka ve světnici vyřizovala, Voralka vypukla v pláč.

Stařena překvapena k ní přistoupila a ptala se, co se stalo.

„Ba, je potřeba, aby mě Pánbůh pozdravil,“ hořce vzlykala hospodyně.

Babka se dále nevyptávala, ale také nekonejšila. Všimlať si už nejednou, že Voralka mívá oči zardělé, i dovtipovala se, že bude to pro Vorala, protože už i po vsi sem tam proskočilo, že se rád napije. To ta železnice! říkávala doma. Dostane se tam mezi jiné lidi, kteří co vydělají, prolíjou hrdlem, a není divu, když se taky chytí. Také si stařena pomyslila, že si Voralka pořád ještě tu otcovu smrt tuze bere k srdci, vždyť od toho dne, kdy umřel, byla všecka sestaralejší, pořád zamyslena a nemluvnější nežli dřív; také si však Caromejka řekla, nevlídnější že hospodyně proti dřívějšíku není a také uznalejší že je, vždyť ke mzdě přidávala brambor i mléka a žádnou pomoc nechtěla zadarmo.

Váša s Mankou přišli v poledne ze školy, aby s Caromejkou matce pomohli; ta potom celé odpoledne vozila a krejčík pomáhal skládat, aby seno na neděli bylo doma.

Lidé vidouce ji jezdit, říkali si, že ta osoba neměla ani být ženskou, ale mužským, protože tu práci zrovna trhá a jezdit že umí jako čeledín.

Voralka zatím při těch jízdách v odpoledním červnovém horku myslila na hradecký dopis a na zprávu v něm, že Haňáčka ještě nepřijede.

Povídala Caromejka sama dětem: „Nono, mně se zdá, že naše mladá v Bystrém už tuze dlouho nepobude!“ A ta slova Voralku zbláznila.

Děti se stařeny po každém slově v dopisu vyptávaly a říkaly si nadějně, že se paní Haňáková snad přece vrátí, a proč že by se nevrátila, co že by v tom Hradci dělala.

Ale Caromejka vykládala, že tam Haňáčka má tetičku, každý že je rád u někoho blízkého, a tetička že jí má podle všeho ráda; že by tam mladé bylo líp než tady, že by se tam jistě tolik nenaponocovala. Povídala jim, že si tu už Haňáčka nejednou posteskla, že stojí tak sama na světě.

Ale děti hned: „Vždyť my ji máme taky rády a vy taky!“

Caromejka se honem zasmála: „Inu, inu, ale jsme jí přec jenom cizí — vy máte tuhle svou mamínku, a já zas toho našeho hnidopíchal!“

Voralka poslouchajíc, v duchu se zase s Haňáčkou trochu smířovala, a napadlo jí, že snad přece jenom za všechno nemůže a že hlavní vina

je snad na Voralovi, toho že ve všem chytla divná panská ztřeštěnost, že dělal jako posedlý nejdřív v maličkostech a pořád víc a víc. Snad že Haňáčka o tom jeho bláznění neví!

Ale jak by nevěděla, vždyť za ní v noci běžel a potom ráno ještě za tmy na ni čekal.

Ale kdo ví, zdali ho neodbyla, jako prý odbývala jiné! Starosta byl přece starosta a jinačí pán nežli Voral!

Ten snad pije jenom ze vzteku, a pálí jej, že se Haňáčka k němu neměla.

I zatoužila s tou ženštinou promluvit a všechno jí povědět . . .

Ale jen o tom začala rozvažovat, již ji horko rozpalovalo hanbou, že by se jí měla zpovídat, jak Voral jí, vlastní ženu, jež už za svobody všechna se mu oddala a dost a dost pro něj zakusila, s níž potom měl šest dětí, odkopl pro ni — pro Haňáčku! A měla by jí snad prosít, aby se nad ní smílovala?

Ne — ne! Ale kéž by jí tam v Hradci Pánbůh osvítil, aby zůstala a nevracela se . . .

Když všechna zpocena i udýchána na louce seno odbírala s podávek a rovnala je na voze, i když je zas doma Kulišovi na půdu podávala, myslila si, co Voral řekne, až zví, že všechno seno je doma, i jak toho dokázala.

Ale Voral přijel hodně pozdě, a žena dle chůze jeho po záspi, dle hovorů jeho s koněm poznávala, že opět není svůj.

Dlouho do noci plakala a k rodičce boží vzdychala, aby Ona, jež tolik na světě zkusila,

Ona, věrná matka všech žen, přimluvou svou pomocí ráčila.

Ráno spěchala Voralka do kostela, ale ani do něho nevkročila, přes celou mši i výklad seděla na zapadlém, zarostlém rově vedle rovu otcova a všechny starosti svoje tu vyvzdychala. Zas ji držela myšlenka, že klidu a míru nebude pro ni již nikde, než tady v zemi po boku otcově i matčině, u mrtvých dětí. Teprv když zvonek zvěstoval požehnání, vstala a ploužila se stranou, aby vyčkala bratra. Vidouc jej vycházeti, pospíšila k němu a plaše zatáhla jej za rukáv.

Spatřiv ji, usmál se: „A — Bára! Pozdrav nás Pánbůh!“

Zakývala a vydechla: „Čekala jsem na tebe —“ V slovech bratrových zazněl k ní kus otcovského hlasu . . .

„To jsi hodná,“ usmál se, a šli spolu s hlavní cesty k milým rovům.

Voralce zdál se dnes bratr starší, usedlejší a tuze jí tatínka připomínal — to všecko jistě proto, že nebožtík otec nestál vedle něho, že neviděla jich pospolu, jak v posledních dobách je na Lhotce vídávala.

Tiše se modlili; až když lidé odešli, Bára povznesla k bratrovi hlavu, a slzy vyvalily se jí na tváře.

„Co pak, holka?“ ptal se všecek poplašen.

Zas usedla na rov, hlavu opřela o dlaň a pravila žalobně: „Ty, hochu, nevíš, jaké já mám trápení!“

Váša soucitně na ni hledě mlčel.

Když se neozýval, vybuchla: „Vždyť on se mi opíjí!“ a utkvěla na bratrovi vytřeštěným pohledem.

Věchet jen přikyvoval.

„Ty to víš?“ ptala se.

„Slyšel jsem to, slyšel,“ přisvědčoval, „a abych ti pravdu řekl, divil jsem se, že ho necháš na tu železnici jezdit. Vždyť tam každý všechno utratí, a je to samá různice.“

„Když já, hochu, nic říct nesmím —“ vydechla.

„Samý karban je to a pije se zle. Kdo tam jezdí? Teď už skoro nikdo, protože si už skoro všechno odvozí sami na těch vozejkách, leda Bourové že vozí ze své skály — a s těmi se přec Josef nemá měřit. Žeť jsem se mu už dřív divil, že mezi ně jde!“ hořce vykládal.

„Vždyť on nechodil, hromadu peněz nosil, nikde by se to nevydělalo — je to teprva pár neačl, co se to do něho tak dalo!“

Váša zamyšlen přisvědčoval. „Nechodil — snad ne tolik jako teď, ale chytal se víc a víc. A takoví, jako jsou Bourové, mají z něho jen smích. Vždyť mi už i náš lhotecký Voral povídal, že se Josef tuhle v té kantině pohádal — a tejlal prý, až ho vyhodili. V prachu se tam potom válel jako nějaký — —“ a Váša utíral si čelo i skráně.

Voralce vyhrkly slzy. Každé bratrovo slovo o tom, jak se o Voralovi mluví, bolelo. Takové řeči o Josefovi, o člověku vždycky hodném, pořádném, moudrém!

„Můžeš si pomyslet, co si asi náš Voral i Juklíček o tom myslí, a že nad Josefem nepláčou — znáš je!“

Bára štkajíc přisvědčovala.

Bratr chvilku zamyšlen přecházel; zastaviv se u sestry pravil srdečně: „Vidíš, Báro, tatínek to vždycky říkal, aby ses jenom nehonila za tím, abyste hodně nahrabali. Ještě v posledních časech kolikrát mi povídal: Nic se mi to nelíbí — takové tuze velké shánění, jako Bára provádí, nebývá k dobrému —“

„A prosím tě, co jsem měla dělat — víš, jak se na mne dívali!“ naříkala.

Bratr mávl rukou: „To jsi holka, dávno dohonila!“

Přestala plakat a rozčilena pravila: „Snad jsem se měla jako Bystráci strojit, dělat paní, bát se na něco sáhnout, aby nám všude utíkalo! Jen si přec považ, jaký nám taky zůstal dluh!“

Bratr přikyvoval: „Inu, inu, na žádnou marnost nemyslím, ale přec jen, co může být; jak pak kdybys umřela — co by potom bylo? Nebo dlouhá nemoc kdyby přišla? Teď také vidíš, čeho se Josef chytil, ale to samo sebou není, na tom máš, holka, pořádnou vinu — třebaže vyčítat nechci. Jen se rozpomeň, kolikrát za rok jsi se zasmála — takový život pořád pod mrakem taky omrzí!“

Bára opět štkala. Slova bratrova přijímala již trpělivě; v duchu uznávala, že je také vinna, ale pomyslně si, že bratr přece jenom neví, co hlavního se stalo. Ale o tom by mu za nic nebyla

řekla slůvka, protože hanbila se sama před sebou, že Josef, jenž za mlada tak ji míval rád, teď ji tak opustil.

„A co mám dělat, hochu, řekni?“ pravila, těžce vstávajíc. Ptala se tak, ačkoliv dobře věděla, že jí rada, jež by pomohla, ani dána býti nemůže.

„Musíš s ním jednat pěkně, po dobrotě, všeccko udělej, čeho si přeje —“

Plačky přisvědčovala — ale náhle rychle utírala si oči, chytila bratra za ruku a pravila s úzkostným spěchem: „A nebyl bys tak dobrý, nešel bys k tomu inženýrovi, aby to nějak udělal, aby Josef už na dráhu nejezdil? Má to v moci, řekne, že už pro našeho nic nemá, a bude to —“

Věchet stál zamyšlen; sestřina řeč ho netěšila.

„Či nezná se ti to? Kdybys byl tak dobrý —“

Povznesl oči, přikyvoval si a pravil: „Je to těžká věc, Báro, myslím, že by z toho byla velká mrzutost. Josefa znám, bude se zlobit, do čeho se pletu!“

Voralčiny teskné, chmurné oči upjatě hleděly do širých polí za hřbitovem —

„Aspoň teda pojď se mnou, a já poprosím,“ lítostně žádala.

„Inu, když myslíš, půjdu, abys teda neřekla —“

A šli rovnou na dráhu.

Inženýr, osmahlý, plešatý muž, probělených černých vousů, v kanceláři, plné nejpodivnějšího zboží, kouře doutníků, hleděl do velikých lejster. Slyše, že někdo vchází, ani hlavou nepohnul a jen zahučel: „Co si přejete?“

Voralka bázlivým, rozehvělým hlasem počala vypravovati, co se s Josefem stalo, a přednášela potom své prosby.

Inženýr seděl hlavu maje položenou v dlani, a zdálo se, že ani neposlouchá.

Když dopověděla, bylo chvilku ticho. Tu ještě Věchet se ozval a pár slov přidal.

Inženýr teprve potom obrátil na ně malé černé oči a řekl ostře: „Inu, víte, mně je to jedno — jezdí, nejezdí, dostává jen za to, co odvozí — za mnoho to teď už nestojí. S Pánembohem, dám mu výpověď, za peníze dostaneme jiného.“

Voralka přisvědčovala jako na pochvalu a povzdychla si: „Vozíval pěkné peníze!“

„Však proto!“ broukl inženýr.

„Býval vždycky pořádný člověk, až tady se spustil,“ vmísil se Věchet, jehož Bářin vzdech po penězích rozmrzel.

Inženýr rychle naň pohleděl, zachmužil se a řekl: „Inu, víte, není už hošek — já ho napomínat nemůžu, mám jiné starosti!“

„Jen za to bych prosila, aby nevěděl, že jsme za to žádali —“

Inženýr pohleděv jí do tváře pravil vlídněji: „Nemějte starosti, vždyť já takový pořádek taky rád nemám, ale pomozte si, člověk se nalítá jako blázen —“

Voralka rozloučivši se s bratrem, šla domů uspokojenější, že snad přece bude líp . . .

Té neděle k večeru byly celé Libočany poplašeny.

Po požeňnání jako o každé letní neděli hejno mladíků šlo do nedalekého lesíku Zlámanin. Zpívali, chechtali se, a bílé kusy čmoudu rozptylovaly se nad nimi v jasném, teplém vzduchu. Honili se, dováděli, potýkaly se — jeden nad druhého hleděl vyniknouti, protože nedaleko za nimi v hustém slívovém stromořadí svítil bělavými šaty zástup dívek.

Hoši již po hrázi rybníka, na jehož tmavé hladí stále leží stín, přicházeli k lesu, když jeden z nich nenadále se zastavil a vyjeveně patře do rybníka, křikl: „Ježíš Maria — ruka!“ Z tůně, nedaleko břehu, na samém blízku puškvorcové houští tyčila se z vody ruka, sepjatá v pěst.

Mladíci stáli chvíli zbledlí, ztrnulí.

Potom jeden z nich plazil se až na samý pokraj hráze a jiní jej arželi; sáhl po ruce — ale hned utrl, jak jej zastudila — sáhl opět, zatáhl — a nad vodu vyplynula mladá ženština, nedělně ustrojená.

„Mladá Brožka — zámečnice —“

Dva mladíci již utíkali k Libočanům; kde kdo byl v polích, každému z daleka hrozný nález zvěstovali, a po čtvrt hodině táhly k Zlámaninám zástupy lidí.

Tu již utopená mladá žena ležela na břehu na trávě...

Voralka zvěděla o neštěstí tom teprve v ponděli na večer; měla zas den plný starosti a hrůzy — přepadalyť jí teprv teď obavy, co se stane, zví-li Josef, že s bratrem byla u inženýra. Ó, dobře on to Váša tušil a proto váhal jít — dnes to být,

nebyla by ani ona šla. Jak jen bude — co se stane — —

Na večer přišla Caromejka povědět, co nového zvěděla. Při prvé zvěsti o tom, že se mladá Brožka utopila, a to dozajista schválně utopila, pojala Voralku hrůza. A když babka dále vypravovala, naslouchala nedutajíc.

„Taková mladá ženská — vždyť byli sotva šest neděl spolu!“ litovala stařena. „Ale teď už se všechno může domyslit, co a jak se asi stalo,“ a pokračovala tajemněji: „Brož nebyl doma, hned po ranní šel do Hořic. A tu se o hrubé něco přihodilo. Teprve když mladou přinesli do stavení utopenou, staří Brožovi našli psaní — kus papíru — v polici za sklem byl — a na něm stálo: Jdu a nepřijdu. Byla tady ta Anna od Nymburka, děťátko měla s sebou. To ti povídám, ať si ji vezmeš. S Pánembohem!“

„Kriste Ježíši!“ teprve teď vyděšeně vydechla Voralka a zalomila rukama.

„Zamkla světnici a šla — nikdo by si byl nepomyslíl. Ale je to, vidíte,“ rozkývala hlavu stařena a jsouc také opravdu dojata, utírala si oči. „Ta mladá musela být tuze hodná ženská. Pravda, nevíme, co jí ta cizí všechno pověděla, ale jen si považte: pravá žena se k vůli jiné a jejímu dítěti jde utopit!“

Voralka stála jako ztrnulá — veliké chmurné oči hleděly do stěny.

Stařena se také zamlčela a v duchu o všem rozjímalíc, jen si přikyvovala.

„A co on — když zvěděl —“ splynulo s Voralčiných úst, a oči její rychle utkvěly na rtech stařeniných.

„Přiletěl až samý večer — už cestou zvěděl a dělal prý kusy,“ odvětila Caromejka, ale z mrzutého hlasu bylo patrné, co o Brožovi soudí.

„Když to psaní přečetl —“ kývla zas Voralka.

„Inu, ku podivu, ku podivu — tak jim jít z cesty! Ale lidé na mladého tuze láteří, ženské do očí mu to křičely, on že je všeho vinen, on že tu chudinku dobrou připravil do hrobu, protože si ji neměl brát, když už nebyl svůj a tam měl jinou, že ji podvedl — no, zle, zle mu činily!“

Hospodyně musela usednout, jak smrt na ni sáhla.

Pane na nebi — žena mladičká, pár neděl byla s mužem — a sotvaže slyší, že muž měl jinou, s dítětem že ji zanechal, jde a skočí do vody. A napíše mu: To ti povídám, ať si ji vezmeš!

Jak myšlenky tyto ryly se ve Voralčině hlavě, ucítila zároveň všechen svůj žal, všecko svoje domácí neštěstí...

Caromejka povídala ještě to a ono, ale vidouc, že s Voralkou není hovoru, odešla domů.

Voralka zůstala sama se svými myšlenkami...

Brožka jen zvěděla a — šla. Ona, Voralka, tuhle takové trápení již tak dlouho prožívál Brož byl snad na mladou ženu hodný, pomyslení jí udělal, všecko snad u nich bylo pěkné — — ale Voral! Mladý zámečník onu tam u Nymburka sám nechal, kdo ví, proč jí nechtěl — ale mladá žena

jeho, sotvaže uslyšela, jakou měl známost s jinou, šla se světa. Nemusela — proč by byla musela? Kdo ji mohl od něho odehnat, když byla s ním před oltářem spojena — — ale to pomyšlení, to pomyšlení, jak byl s jinou a že nebyl jen její! I napadalo Voralce, co že by mladá Brožka byla dělala, kdyby byla na jejím místě! Kdyby se jí byly otevřely oči a poznala, v jaké žila falši, kdyby viděla, co muž dělá, kdyby ji byl odkopl, jako Voral jí to učinil.

„— vidět tě nemůžu, zrovna hrůza mi z tebe je —“

Vidět nemůže vlastní ženu — hrůza mu z ní je — — a každým dnem znova a znova ukazuje, že co tenkrát v hrozném vzteku řekl, je opravdovská pravda!

Jaký je tady život, to by byla měla Brožka poznat.

Kdyby viděla, jak tu všude překáží, teprve by cítila, co je veliká bolest pro ženu. Kdyby na mužových očích četla, jak zrovna čeká, aby se uhnula, aby udělala místo — —

Dlouho do noci obírala se horká hlava Voralčina mladou Brožkou. Myslila si a představovala, co se as v neděli před polednem u Brožů dělo, jaké řeči ty dvě mladé ženské spolu vedly, a v duchu viděla proti sobě — Haňáčku.

Odešla odtud, pravda, kdo ví, kdy se vrátí, snad opravdu za nic nemůže — ale všecko neštěstí je přec jen pro ni, musela to dávno pozorovat, snad jí to dělalo radost, a lekla se teprve, když viděla, co se děje.

Pravé ženě muže zrovna ukradla — —

V lítosti své si zas představovala, jak asi mladé Brožce bylo, když všechno zvěděla a když mu ty poslední řádky psala. Co dělo se jí v hlavě, když chvátala k Zlámaninám? A nenadále Voralka viděla sama sebe, jak divě letí poli, na hráz jak vybíhá a chystajíc se skočit do hloubi, ještě na muže vzpomíná.

Tak ji odstrčil, a přec ho má tolik ráda! Než jí ho jiná brala, ani sama nevěděla, že ještě tolik lásky v ní hoří.

Ty myšlenky jí rozplakaly . . .

I když k ránu usnula, zdálo se jí pořád o mladé Brožové. A najednou viděla se před chalupou na Polánce. Děti běhaly a výskaly na dvorku, Voralka na zahradě žala chatrnou trávu. Z ničeho nic přišlo jí pohledět na Bystrý — — v plném slunci sršelo tam z hladiny rybníčné. A hle — někdo tam stojí na hrázi — totě ona, Brožová — jen tak v košili a v jedné sukni, jak z domu vylétěla — a chystá se k letu do hlubin. Již se rozbíhá — — Voralka na zahradě chce křiknout: Neskákej! ale ta tam na hrázi křížujíc se letí — —

Při tom se Voralka probudila. Usednuvši na loži vyjevena rozhlížela se světnicí, v níž byl již bílý den. A srdce v prsou divoce buchalo . . .

Myšlenka na smrt, jakou si mladá Brožka zvolila, Voralky ani za dne neopouštěla. Když dopoledne v poli na mezi žala trávu, vždy po několika secích do svadlých stvolů ustávala, hleděla do prázdna, a hlavou míhaly se obrazy, co a jak by bylo.

Obilí klidně šumělo, skřivani zpívali, slunce smálo se na nebi, Julka vesele cupala po cestě, ale Voralka tonula jen ve svých myšlenkách.

Po nočních teskných hodinách, po všech myšlenkách rozchvívajících i rozrývajících byla ochablá, umořena a stále bylo jí do pláče.

Což tam u Brožů — — Arciř, hrozné to bylo pro mladou ženu, ale snad, snad by se dalo žít, když by muž na ženu byl hodný, když by tam té v kraji byli nějak pomohli — — ale zde u Vorálů jaká je naděje?

Josef, takový člověk, už je přátelům pro pošklebek — —

Co by se stalo, kdyby ona, Bára, šla s cesty? Co by říkal?

Přivedl by si Haňáčku — kdyby jí tu Bára nepřekážela, jistě že by šla — začal by tu jiný život, lepší, Josef by zas byl člověk, jaký býval —

A nepojímala by ho hrůza, že on to udělal, pro něj že se žena toho skutku dopustila?

Vzíti si život — utopit se — — schválně do vody skočit!

Napadalo Voralce vše, co o takových pádech slychávala. Málokdy se v okolí Lhotky něco podobného stalo — pamatovala, že jednou se cizí žebrák na kraji remízku za Lhotkou pověsil — — lidé se potom toho místa báli, ženské dlouho nechtěly v těch končinách samy na poli pracovat. A co se o takových vypravovalo . . . Šel se kdesi člověk utopit — Najednou spatřil velikého zajíce, jenž pořád v jeho poblíží kličkoval, zastavoval se, do očí se mu díval — — To ďábel byl, jenž už

čekal na duši samovrahovu. Jinému se zas ukázal černý psík, pořád okolo něho poskakoval, třel se k němu a ne a ne dát se odehnat. V Pastvinách se taky jednou sedlák na půdě oběsil; o nějaké peníze přišel a hned tuze si tu ránu připustil. Ale jak v živnosti potom bylo — všichni jako zařezání, lidem se vyhýbali — a ještě teď se o tom mluvívá, a ten jeho skutek pořád nad stavením i jeho lidmi visí.

Ale co má člověk dělat, když jiné rady není, a když Bůh sám naň snad zapomněl? Může se hněvat, když člověk neznal jiného vyvážnutí? Vždyť ona Voralka dělala, co mohla, bránila se, trpěla —

Všecko by bylo lepší — muž byl by šťasten, a dětem by také zle nebylo — vždyť Haňačku —

V tom Voralka pohleděla na Julku.

Holčina na pokraji cesty po kolenách lezla, trhala kvítka a hlasitě s nimi hovořila.

Matka několika skoky byla u ní, chytila ji do náručí, až se dítě leklo, chovala, laskala, líbala, a slzy se jí při tom válely po tvářích. Julka ustrašena ani hlásku nevydávala, a jen úzkostně hleděla s matky do polí.

Zas dítě posadila a běžela pracovat — ale těžké myšlenky znovu se vracely.

Co by tatínek a maminka říkali, kdyby udělala, co udělala Brožka?

Co bratr a ostatní přátelstvo?

Ale což když se neuhne, když to zde u nich půjde tak dál, když bude čím dál hůř? Co bude

z Josefa, co bude z dětí, když poznají a porozumějí?

Ne — marno všechno — není jiné pomoci!

Ve středu odpoledne Voralka kázala Mance zůstat doma s Julkou, a sama šla plet do řepy na osamělém poli za rybníkem. Myšlenka na smrt v hluboku vodním ležela jí v hlavě . . .

Plela — plela — ale hned zas hleděla v šíro, a myšlenky pod čelem bouřily.

Vždycky, když ze zástěry šla vysypat na mez, kde rozprostřena byla veliká loktuše, zadívala se za hráz, kde rákosí šustilo a vlny pleskaly.

Najednou šťastná myšlenka jí napadla . . .

Půjdu — půjdu — těžkou loktuši na zádech — na stavidlech odpočinu, loktuši opřu, jak jsem už kolikrát učinila, a jak i jiné ženské činívají. Otčenáš se pomodlím, na otce, matku pomyslím, aby mne neodháněli, když jináč býtí nemůže, kříž udělám a — — Přetěžká loktuše pozpátku strhne mě dolů. Neštěstí se stane — — nic než holé neštěstí.

Až mě potom vytáhnou, kde kdo bude litovat, jak jsem už byla sedřená, slabá — a nikdo dětem nevyčte, že jejich máma celému rodu takovou hanbu udělala — —

Ale již jí hrůza pojímala, mráz jí zatřásl, a vyděšené oči rozhlížely se, zda i na její duši na blízkou nečeká již ten . . .

Usednuvší na mez, do níž západní slunce plně pražilo, ruce sepjala a zas k nebi volala, k matičce boží vzdychala, aby jí neopouštěla; i nebožku matku za pomoc a úřechu žádala.

Když se opět uklidněnější dala do práce, všecek zármutek, bolest a zoufalost jako hrozné rány krvavé znova zcela se otvíraly.

Na Brožku vzpomněla, ta že dnes už má všecko odbyto, že již od rána leží v zemi. Co asi muž říkal, jak mu bylo, když ji hrudy zasypávaly? Co teď bude dělat — vezme si tu, pro kterou žena jeho šla se světa? Bude u nich nějaké štěstí?

A jak by u Voralů bylo?

Tu již zase nepracovala a hleděla do polí, jejichž hladina obilná silně vlnila se jako její myšlenky.

Svatba by byla — veselá svatba! Voral byl by už ráno vystrojen, cikárko by kouřil, a Haňka ve své sedničce čekala by vypravená jako panská nevěsta — lepší než kterákoliv Bystračka. Přátelstvo by se scházelo — Váša on by nepřišel, ale z Josefovy strany jistě všecko — potom by se mu už nevysmívali, nepošklebovali.

A co děti? Co Váša, Manka, Julka by dělaly? Byly by taky veselé, nebo by na mámu vzpomínaly? Mnoho ony by nevzpomínaly, protože ,tu' mají tak rády — už teď raději než matku vlastní. A jestli by si přec aspoň ty dvě větší vzpomněly, po svatbě by den za dnem víc a více zapomínaly. Dobře by se měly, pěkně by si chodily, Haňka by se o ně starala.

Ale jak by bylo s hospodářstvím, kdyby máma od tmy do tmy nebyla na nohou, a kdyby každý groš nemačkala? Jak by bylo s dluhem? Josef on by potom taky nedělal, jako dělával, víc po panskou by to vedl, jako ti přední Bystráci dělají.

Nešlo by tu všechno od desíti k pěti, nerozletovalo by se, čemu první žena tolik roků, ba celý život obětovala? Děvečka by tu byla jistě, kdo ví, ne-li i čeledín — a ,ta' by tu dělala paní z Bářiných mozolů a z potu jejího. Bůh jen sám ví, jestli ta ženská přece jenom neměla přání vrátiti se tam, odkud musela odejít, a dělat tam zas paní, jako dělávala?

A už si jí tak Voralka představovala . . .

V tom sebou křečovitě pohnula, paže se zkroutily a ruce zařaly se v pěsti. Oči Voralčiny hleděly vypouleny, pootevřené rty rychle dýchaly. To v duchu viděla, jak u Voralů znova chovají —

Haňačka svoje vlastní, Josef svoje a její Kriste Ježíši! Josef chová, mazlí se, zpívá —

Opět musela usednout. Obraz za obrazem objevoval se před rozbouřenou duší.

Viděla, jak to robě koupou, jak je oblékají, chovají, laskají se s ním, kolíbou — zrovna se v něm shlížejí.

Ó, Voralka vidávala v Libočanech, jak s takovými drobečky dělávali — — a s tím tady by také tak dělali, o ničem jiném by nemluvili.

A její děti? Ty děti, jimž ona život dala, pro něž se dřela tak, až byla odkopnuta? Ty stojí tamhle v koutě — všechny tři tam už stojí, i ta Julka malá, a dívají se zpozdalečí, jak se tatínek s druhou maminkou mazlí jenom s tím novým . . .

A což kdyby za jedním přišlo jich ještě více? Ach, potom by těch cizích bylo plno tam, kde ona se dřela pro svoje, mazlíci by trávili z toho, co ona

pro vlastní krvavě nachystala, a těm jejím by bylo jako ptáčkům, když je kukačče v hnízdě.

Viděla světlici — v ní všecko vystrojeno, všecko krásné, Haňačku jako paní, a děti běhají po světlici — Vyparáděné jsou, načesané, výskají, smějí se, a máma s nimi. Jak by se nesmála, vždyť měla děti ráda, cizí děti, a teď má tuhle svoje vlastní! A Váša s Mankou i ta Julka malá — kde ty jsou? Ach — — Váša jistě někde u cizího sedláka čeledínuje — kolik mu mohlo být přiřknuto, když máma kdysi přinesla všeho všudy pár set, když potom umřela, a na hospodářství byl dluh? Manka taky jistě musela do služby — — a Julka — Julka — ach, to Kristus Ježíš sám ráčí vědět, jak by s tou potom bylo, v kterém koutě by sedala odstrčenal

A tu se Voralka vzchopila, spěšně trávu na loktuši urovnala, zavázala, lehla na ni, připevnila si loktuši kolem krku a povstavši uháněla k domovu, jak by ji honil. Divoká, veliká touha po dětech pojala a hnala ji, aby honem byla u nich. Chvillemi na pěšinu neviděla, jak se jí oči zálévaly, a říkala si: „Nenene — to se nestane — já je nedám a nedopustím! Tak by jim bylo, tak, hůř než kdysi mámě — ó, já to vždycky říkala a věděla jsem, proč tak sháním!“

Propukla nejen láska její k dětem, jež viděla odstrčené, ale ozvala se zas i duše její hamonivá, již pojímala hrůza, že by tam, kde ona se lopotívala na vše zapomínajíc, panovala jiná se svými, a její že by byly jistě odstrčeny!

Z dále viděla i slyšela, že děti na dvoře dovádějí vesele jako jindy. Mrzelo ji, že už jí nevidí a neletí jí v ústrety. Spatřily ji, když už byla blízko stodoly, a teprve teď se rozletěly; dobíhající však, zastavovaly se tajemně zvěstovaly: „Tatínek je doma — přijel!“

Voralka hlasitě vyjekla. Bože nebeský, napadlo jí, jistě že se inženýr už zmínil! Co se teď stane — jak bude se mnou?

Zůstala jako zaražena. „Kde je?“ tázala se šeptem.

„Ve světnici kouří,“ také tak odpovídaly.

Voralka prve letěla ty děti chytit do náručí, zlíbat, hladit, v duchu jim slíbit, že jich na žádný způsob neopustí — ale teď strach zaplašil všecko.

Třesouc se šla trávu složit ve stodole... Chvilí seděla tam zamyšlena, potom i do chléva zašla, aby jenjen nemusela hned do světnice. Snažila se přemýšlet, co řekne, všecko uvážit — ale v hlavě měla jeden vír.

Děti již opět na paloučku za stodolou dováděly.

Šla — ani nevědouc po špičkách — přes zásep po síni — a již stála v otevřených dveřích. Dech se jí zastavil.

Voral seděl za stolem a kouřil; tváře mu hořely a oči pravily, že v něm bouří. Vida ji vcházeti, ostře se na ni zahleděl a zrovna sípal: „Ještě jí bylo málo ostudy, ještě jí chtěla mít víc, a s tím baráčníkem lhoteckým táhla hanobit — — Lidé

to viděli a teď se člověku chechtají — vypravují o tom — — Jaktěživ nikdo jiný mi tolik ostudy nenadělal!“ a již klouby vztekle bušil do stolu.

Voralka klesla na kolena a ruce proti němu vzpínajíc volala: „Pro Krista Ježíše, Josefe, vzpamatuj se už, vždyť máš děti!“

Vyskočil, jako když ho bodne, těmi klouby vrazil do ní a vzkřikl: „Ty — —!“

Hlava jí buchla do podlahy.

Uslyšev to bouchnutí, zarazil se, a jen paže se mu pohybovaly, jak v nich krev divě hrkala.

Ale Voralka již opět byla na kolenou a plačky úpěla: „Vždyť já nic nechci, mně je to už jedno — ale takovou mám lítost, protože se ti pošklebujou, povídal bratr, že lhotecký Toník váš a Juklíček se smáli, protože jsi se válel v prachu na dráze —“

Voralka bez rozmyšlení to všechno povídala, ale ta slova do Vorala bušila jako kameny. Ruce, v pěst stále sevřené, jenjen se mu třásly.

„Ti se budou pošklebovat — mně — chchchl Jen se inženýr zmínil, že bych už po neděli nemusel — ale hodil jsem mu to s vozu všechno hned, potřebuju já nějaké milosti — chchchchl!“ a vyklátil se ze světnice.

Smál se, ale vztek, že ti tam se mohli šklíbit, jím lomcoval — —

Šel na náves a dál k Brabínkovi.

Voralka stojíc uprostřed světnice hleděla za ním. Tu ránu, kterou jí dal, dosud cítila . . .

XVII.

Voral již na dráhu nejel. Zůstav doma, hned té, hned oné práce se chytal, ale u žádné dlouho nevydržel; začal štípat pařízky, ale brzo měl dost; dělal povřísla, ale ani tři mandele jich neuchystal a šel ze stodoly. Práce ho omrzela, všechno mu bylo protivno, a duše jeho kymácela se nevědouc, kde pevně stanouti.

Do polí zašel a kouře, zvolna obcházel všechno svoje. Mezi vysokým obilím často jen hlava mu vynikala — ale Voralka dobře ji viděla.

Byla také jako poplašená; zpozorovavši, že neodjel, neměla u žádné práce stání a přes tu chvíli vybíhala na zásep neb aspoň k oknu zašla pohlednout, co muž dělá. A když vyšel do polí, chvátala do stodoly a skulinou ve vratech hleděla, jak táta zvolna po mezích kráčí, rozhlíží se, pozoruje. A naděje, že snad pole opět ho k sobě přitáhne, začala klíčit.

Ale Voral si pole kale nevímal . . . Jsa opět po čase na svém, v svatém tichu šíra, a hlavu maje trochu jasnější, pocítil divný stesk a připadal si zas hrozně nešťastným i opuštěným. Svět byl mu prázdný, studený, a chvílemi připadalo mu divným, proč a nač se tam ti lidé v poli tolik lopotí — nač hrabou se jako ti mravenci — — Ani nemohl pochopiti, jak se sám mohl po tolik roků také starat, mozolit — pro nic za nic — — ani pro drobeček radosti!

A zas těm lidem pracujícím záviděl — — zdálo se mu, že zrovna cítí jejich radost, s kterou pracují, radost — protože jim je jinak, život jejich že je šťastnější, veselejší a pak také chutí do práce že je vždy dost. Ale on? Co tu měl a má?

Takovým ošlapkem je lidem, každý baráčník a všelijaký půlpán se mu pošklebuje — a proč? Protože byl za mlada takový blázen, že se dal omámit, že neposlechl moudrého tatíka a matky, že si zalíbil holku, na které krom ouhlednosti nebylo docela nic, která se tak divně vybarvila, že jen hamonila a jeho si ovinula kolem malíčku. Nadarmo mu někdy napadlo, že je potřeba z toho života trochu vyrazit, že by neškodilo všimnout si světa a přec taky něčím býti, něco platit — všechno bylo nadarmo, ty její zamračené oči pořád ho poutaly, nepustily, stále se jen v tom denním dření hrabal jako v bahně, z něhož nelze ven. Co si všechno myslel, když se sem do Bystrého stěhoval, jaké všelijaké plány si ještě v zimě maloval, jak se na to živobytí na lepším těšil — a teď?

Zatopen vůní rozbujelých polí, vůní nalévajících se žitných klasů, pocítil těžký smutek, studené zklamání a stesk — stesk po Haňáčce . . .

Věděl dobře, že už z Hradce psala, i co psala, a — čekal. Měl chvíle, kdy slasti plnila jej domněnka, že Haňáčka tam v dáli srdečně naň vzpomíná, že jenom na oko byla proti němu, protože je ženská slušná, vážná a nechtěla, aby lidé špatně mluvili. Ale jindy, když si připamatoval, co vše mu řekla, jak se naň při rozchodu podívala a co všechno v tom pohledu stálo, hrozná

skleslost jej sklíčila, cítil se poníženým, bídným, zašlapaným, opovrženým — — a potom při plných sklenicích sedával a jimi žalost i hořkost v sobě dusil. Sám nad sebou slzy proléval — ale čím více pil, tím více se žaly tišily, a naděje znova se ozvala. I začal si zas kouzlití obrazy, při nichž se duše rozkoší chvěla.

Ženy si nevšímal, nevzpomínal na ní, ale věděl dobře, jak dře, jak se honí a sama chce všecko strhnout. A nemrzelo ho to . . .

Když ji včera uhodil, stalo se to jen z hrozného hněvu i odporu, jež jindy v sobě dusil říká si: Nač už ubližovat — — Když potom ta hlava buchla do podlahy, a když viděl ženu klečící, s pohledem strhaným, s vyčouhlými kostmi lícními, a když volala: Vždyť já už nic nechci — — nemohl ji uhoditi po druhé, ačkoliv jen jí dával vínu, že ho na tahle místa přivedla.

Jako tady v obci! S počátku byla všecka vážnost, a teď? Ten Ruda se již neukázal, nikdo se slůvkem již nezmínil, volilo se a na Voralu si nevzpomněli víc, než museli. Nikdo o něj nedbal, nikdo oň nezavadil! Och, toho Voral Bourům nedaroval, všecko jim v kantině do očí pověděl napařovačům, karbaníkům.

Ale při těch myšlenkách již uháněl poli k Li-bočanům. Hněv i hanba jej hnaly při vzpomínkách, jak se mu vysmáli, jak s ním zacházeli, a jak se válel na blátivé zemi. A přátelstvo to ví — — bratr se chechtal, a Juklíček, ten nemotora, třebaže je představeným . . . Ale čím teď Voral je — — zač tu stojí — — kam to po tolika letech přivedl!

A v Libočanech zas do noci všechno utápěl. —

Ráno se dlouho ve stodole válel, a když přece povstal, do práce zas kapky chuti nebylo, a od jednoho k druhému se potácel. Až když schylovalo se k večeru, zapřáhl a po čase zas jednou jel pro jetel. Podvečerní vlašno, vůně obilí, jetele i heřmánku, ostré světlo západu po lánách rozlité, dech lučin nově žijících ho omamovaly. Bylo mu, jako by vjížděl do jiného světa, a hlava se mu ze všeho motala.

Dojev k poli, na břehu lehl do trávy; tam zatopilo ho pomyšlení, nejlepší úleva a sladkost že by byla, kdyby tu rázem vydechl . . . A vzpomněl si zas, jak tenkrát za jitra také tak mezi Bystrým a Libočany ležel v trávě a mateřídouška jak ho omamovala. Slzy se mu vyvalily . . .

Dal se do práce — ale kosa nešvihala jako jindy, ruce byly těžké a neohebné, jak by v žilách měl rozteklé olovo a ne krev, každou chvilku odpočíval a na kosu opřen, tupě hleděl na pokosené řady a napadalo mu, že ani toho jetele dnes domů nedoveze.

Tu přiletěl Váša a všecek rozpálen, rozjařen počal nakládat. I Manka přišla vedouc poskakující Julku. Hovořili, vyptávali se, ale Voral odpovídal mrzutě, kysele, a řekl jen, co musel, protože mu každá otázka byla odporná a každá odpověď obtíž. Děti brzy přestaly a jen němě pomáhaly nakládat. Když potom jely na jeteli domů, nejasaly, nezpívaly, ale šeptaly jen, jako to teď doma v přítomnosti otcově dělávaly.

Po večeři však Voral vyšel si před zahrádku a sedl na prapisek. Kolik neděl tu tak nepobyl. Neseděl však dlouho, a již od starostova baráku táhl se úzký provaz kouře, ježž Caromio za sebou soukal.

„Pánbůh dobrej večír!“ pozdravil usmívaje se a přistoupiv, důvěrně poklepával Voralovi na rameni a říkal: „No tak — no tak — zas jednou — to je hezky, hospodáři —“

Ale Voral bafaje mračil se zle. Napadlo mu, že už i takový krejčík mizerný, podruh, z kterého si lidé blázny dělali, přijde a pochvaluje ho jako školáka, jako sobě rovného. Co si myslí? Snad nechce taky dělat milosti, jako ti nafoukanci? Snad si nemyslí, že Voral jakožto přílezlík je roven jen jemu — podruhovi? Či si myslí, že se Voral nějak spustil, a chce ho napomínat k dobrotě? Naposledy už i toho Bára navedla, aby jemu, Voralovi, jenž přec věděl, jak to na tom světě chodí, šel domlouvát, jeho napomínat!

Caromio usednuv, rozpačitě začínal o tom onom: o mladé Brožce, že měla srdce, že by se člověk nenadál, ve Francouzku že už je ta lepubrika, a zas o starostovi Vejběrovi, že přec jen v Líbočanech zůstane, a že ho sousedé budou volit —

„I to já vím!“ houkl Voral, až Caromio poposedl. Čertil se Voral, že se ten krejčík snad domnívá, že on, bysterský rolník, soused, neví ani tolik co podruh, že snad nikdo s ním o ničem nemluvil

Krejčík potom ztichl, nohy přehazoval a bafal rychle, až v dýmce supalo.

Až z ničeho nic se Voral zeptal: „A co vaše mladá — už se vrátila?“ a prsty strkal za límec košile, jako by mu hrdlo svíral.

„Ale zrovna dnes zas psala — zrovna dnes —“ všecek oživen krejčík odpovídal.

Vorala po těch slovech roztrásla zima.

„Pane, už se jí sem nechce — nechce — píše sic, že tetka nechce pustit, ale myslím, že ono se jí v městě líbí jináč —“

Voral rychle povstal, ale přec se vzpamatovav, počal bručet na chladno a protahoval se, jakoby si kříž narovnával.

„— ani jsem si sám nepomyslel, že nám tam nadobro uvízne —“ pokračoval Kuliš.

„I myslí si ona, co v takovém hnízdě!“ a Voral se prudce vyplil.

Caromio si rychle olizoval rty; to slovo ho dopálilo. Ale přece ještě dodal: „Píše už o stěhování —“

„Dej Pánbůh dobrou noc!“ broukl Voral a již se klátil do branky.

Krejčík sotva zahučel a dejmal zhluboka.

Když potom přišel do baráku, hule do temna světnice, všecko vypravoval a huboval zle: „Naparovač, s člověkem už kale nepromluvil Co bude on říkat: v takovém hnízdě! Jak je tomu dávno, co přišel z Polánky — ještě mu sláma z každé boty čouhá!“ a čudil až strach.

Babka už byla v posteli a rozkašlavši se, pisklavě hubovala: „I pojď už ležet, co se budeš

zlobit! Beztoho se zas napil, a tu pořádně neví, jak vysoko má hlavu nosit — takoví to všickni tak dělávají. To Bůh ví, co mu vlezlo do hlavy — i ta žena je už jiná a dělá co může.“

„Pán — podívejme se, na mne si bude broukat! Hošíčku, Kuliš měl s jinými pány co dělat, na mne si nepřijdeš!“

Caromejka obrátivši se, už zas chrupala . . .

V pátek ráno vyhnala Voralku z pole bouře. Hned za jitra slunce zrovna pánilo, a těžké dusno leželo nad zemí. Po osmé hodině byla již dobrá půle oblohy v mracích; visely tam nehybné, bělošedé, strašlivé, hrozící každou chvíli spadnouti. Nenadále od shora až dolů do hlubin rozletěl se v nich a rozkrojil je divý, ohnivěmodrý had — —

Tu již Voralka utíkala.

Doma jí Manka zvěstovala, že tatínek se po ránu ustrojil a povídal, že musí do Hořic.

Voralka zůstala bez dechu — zbledla, oči vyjeveně vystoupily, a jen rty se třásly.

„A šel?“ ptala se potom roztřesená.

„Šel,“ klidně svědčila Manka.

Šel — — do Hořic že šel? Ach, co by tam dělal! Ničeho si nevšímá, o nic se nestará, co by tam sháněl? Ó, jistě, že se pustil dál — za ‚tou‘ —

Viděla, že je s ním čím dál hůř, každá naděje že jí uschne, jedva že začne klíčit. Sotva slyšel, že sem Haňáčka snad už nepřijde, že o stěhování píše, již letěl. Co tam chce? Jde jí snad nutit, aby se sem vrátila? Či běží se s ní potěšit?

A zas ucítila tu jeho ránu pěstí . . . Plně poznávala, jaký cit má s ní a jaký s tamtou.

Venku lily se celé proudy. Země tou lázní okřívajíc blaženě dýchala; všečen vzduch byl pln obilné vůně. Žita již se bělající, pod hojnými proudy dešťovými ohnutá, ani se nehýbala, jako když dusnem utýraný radostně dává bujné sprše crčeti na horká nahá záda, a stoje nehnutě, jenom oddychuje. A vonělo to zrající žito, voněla i pšenice, na jejichž klasech třásly se jemné zlaté tyčinky. Mladé ječmeny, vystrkující ostré, špičaté vousy, pod těmito proudy se rozčeřivaly, a vlny jejich leskly se jako kalený kov.

Voralka, nemohouc do polí, dělala doma; do povřísel se pustila. Když Caromejka přišla na pobyt, našla hospodyni ve stodole; usedla proti ní na otepi slámy a s údivem pozorovala, jak jí to jde, že umí uzel zaplést a na koleně stáhnout jako mužský. Déšť vytrvale, jednotvárně bušil do střechy, s níž proudy padaly na rozblácený dvůr.

„Musím, prosím vás“ — odpovídala hospodyně, když se babka nahlas podivila — „když táta najednou nedbá —“ ale očí nepovznesla.

Caromejka přisvědčovala. „To máte tu železnici,“ začala vykládat, „škoda věčná každého, kdo tam zavadil; tam hodí se jen podobní, jako je ta všelijaká cháska, odevšad sběhlá. Což o to, peníze se tam vydělají, ale co je z nich? Někomu nezbude ani tolik jako tuhle našim lidem, kteří dělají v polích.“

„Inu, sháněl, jak mohl — když nám zůstal ten dluh,“ teskně řekla Voralka, ale v duchu si pomyslíla: Milá osobo, kdyby se nebylo nic jiného

stalo, ani ta železnice by Josefovi nebyla ublížila. Ale bysterské panství se ho chytalo, já byla tuze sprostá, sedřená, a ,ta' tu zrovna byla — —

Vypravovala Caromejka o pohřbu mladé Brožové, ženské že byly na mladého vdovce jako sršně, a kdykoli více zaplakal, že i křičely: „Jen se teď přetvařuj, když jsi ji přivedl se světa!“ a tak všelijak.

„Je to pravda,“ kývala Voralka, „a ani za mák se jí nedivím.“

„Taky já ne, třebaže jsem stará baba a na ledaco v tom životě se už dívám jináč a myslím si o tom všelicos, ale táta dobře povídal: Myslím, že kdyby byla už sama měla děti, že by to nebyla žádným pádem udělala!“

Voralka ustala v práci a zamyšlena hleděla na stařenu.

„Na muže by se byla třeba víckrát ani nepodívala, ale ty děti by nebyla opustila,“ dál povídala Caromejka.

Voralka opět pracujíc jen přikyvovala. V duchu si říkala: Nic platno, jen tak zde ty děti nechám, neodejdu, neopustím je — nesmím, ať už se děje, co děje! Budu mlčet, dřít budu na děti — jen Pánbůh rač chránit, aby ten náš člověk dělal nějaké hrůzy. Žně jsou za dveřmi, hon bude hrozný — — jestli já to jen všecko zastanu a dovedu-li ourodu dostat s polí do stodoly. Ach, kdyby teď byl tatínek, jak by všecko bylo jinak, i kdyby si Josef ani nevšiml!

V sobotu poprosila Caromejku, aby v neděli hned časně z rána přišla do živnosti, děti aby

opatřila, Voralovi, vrátí-li se z Hořic, v jichž okolí má všelijaké shánky, aby oběd podala, sama že by se ráda podívala do Paky na pout.

A za jitra již vykoupaným krajem v lahodném vlahu putovala. Pro posílu si šla a pro pomoc na dni budoucí.

Obloha byla už zas jako veliký luh plný zvonků, po zemi vše čerstvo, svěží, každý stvol i květ ještě pln krůpějí, každý strom lesknoucí se dosud nebeskou rosou.

Voralka jdouc skloněna, zas o celém životě svém rozjíkala jako tenkrát, když putovala na Lhotku poradit se s otcem, mají-li v Bystrém kupovat. A říkala si: Bože, kdež bych si byla pomyslnila, že se u nás něco takového stane! Všecku jinou starost spíše jsem měla, ale o té, která se přivalila, ani se mi nezdálo!

S kraje lesnatého návrší ohlédla se na Bystrý, jehož střechy z hustého stromoví sotva vyhlédaly, a utkvěla na místě, kde stálo to ‚jejich‘, to stavení, jež bylo skorem bez hospodáře. Představila si děti, jak tam ještě klidně spí, a v duchu si povzdychla: Jak tam bude dál?

A na Polánku se zadívala. V koších stromů krčila se osamělá chaloupka a hleděla k Voralce jako těžce zamyšlená a jak by z dálky šeptala: Co se to, lidé, s vámi stalo?

Voralka utřevši si oči, vkročila do lesa...

Před mariánským chrámem, před nímž pestřily se davy poutníků zpívajících jedni přes druhé, česky i německy, v hluku předřikavačů, při sborech modliteb, Voralka po kolenou šou-

pala se od stupně k stupni a zřajíc k bílé vypjaté věži vzdychala a volala k Bohu, aby jí neopouštěl, aby jí pomohl snášet všecka utrpení, jichž si dojišta za své náramné hamonění, při němž na vše jiné zapomínala, zasloužila; k rodičce boží volala, aby ji posílila, zdraví její chránila, aby pro ty děti mohla všechno zastat. V chrámě v šerém koutku shrbená, plačíc z celého srdce a ze vši duše slibovala, že bude pro ty děti pracovat, co bude moci, ale že je také bude mít radši, než mívala, že bude o ně pečovat, jako nebožka matka o ni pečovala; a k Marii Panně o přimluvu stenala, aby chránila těm dětem matku, aby snad na tom světě nebyly odstrčeny. Za všechny drahé mrtvé své se modlila, i za muže prosila, aby ho Duch svatý osvítil a na pravé cesty uvedl.

Celé dopoledne v chrámě pobyla, kolika mší byla účastna, kázání vyslechla, a když se potom pod klenbami chrámovými, naplněnými vůní kadidla, rozléhala křiklavá loučení vůdců processí, o samotě také si poplakala.

Chrám se víc a více prázdnil, ale zvenčí ještě pronikal sem zpívavý křik: „Ó, mí nejmilejší poutníčkové, vy opuštěné vdovy a sirotci, já vás slyším žalostně plakati, vaše oči vidím slzy vylévati; nermuťte se, milé děti, vždyť jsem já vaše matka nejvěrnější, já vám dám svých sedm bolestí, a vy je ukážete mému synu Kristu Ježíši, že jsem to já za vás vytrpěla —“

Voralka uplakaná také již vycházela, aby někde stranou na trávníku si odpočinula a pojedla kus chleba, jež si z domova v košíčku přinesla.

V tom ji někdo zatahal za sukni. Ohlédnuvši se spatřila shrbenou stařenku v horáckém ústrojí; trocha jí byla, ale čiperna stála v krátkých sukničích, v pestrém špenzru, s kretkou na hlavě a s úsměvem podávajíc ruku, smála se i černýma očkama, potopenýma v hojných drobných vráskách.

„I pro pána — tetičkol!“ hodně hlučně zvolala Voralka a podávanou rukou upřímně potřásala. „Kde vy jste se tu vzala?“

„Kde? Ale na pout jsem, holka, přišla, na pout — k Panence Marii —“ a div neposkakovala. Byla vlastní sestra nebožky matky Voralčiny; za mlada provdala se až tam do Podlevínské Olešnice.

„Pojďte, tetičko, pojďte, tamhle si trochu sedneme, když jsme se tak sešly,“ pobízela Voralka, s radostí pozorujíc, jak je stařena, s níž se od matčiny smrti neviděla, nebožce podobna. Sedřena byla tuze, ale stále plna hybu a pořád se zticha smála.

V plném slunečnu usedly na trávník, každá vyndala svůj krajíc, a daly se do jídla.

„Tak jak se pořád máš, holka, jak?“ ptala se stařena. „A co u vás pořád děláte?“

Za dlouhá léta málokdy se vídaly; olešnická tetka, pokud Voralka pamatovala, byla na Lhotce sotva třikrát, a ani nebožka stará Věchtová k ní tam do kopců nechodila. Každá na svém dřely a jen v myšlenkách, pokud vlastní starosti rodinné dovolovaly, i na sebe vzpomněly.

„I milá tetičko, mám se dost zle,“ posteskla Voralka.

„Ale jdi, holka, to snad ne?“ starostlivě zadivila se stařena. „Co pak by vám bylo — vždyť sedíte přece na pěkném —“

Voralka počala vyprávět; nepověděla všeho, jenom o rozličné domácí nespokojenosti Josefově se zmínila i něco o tom řekla, že se teď i světa začíná chytat.

Stařena poslouchala, poslouchala, hlavičkou zakroutila a potom vzavši Voralku za ruku povídala: „Ale jdi, Báro, snad bys neplakala, vždyť už taky nejsi holčice. Všelijaké věci se stanou, ale přiletí to, odletí to. Jenom se o ty děti starej, k němu buď uznalá, hleď si živobytí a budeš vidět! Co bych já, milá holka, měla říkat! Tuhle u docela cizích lidí jsem zůstala — inu, pravda, zeť dosud hospodaří, ale jaký je to už přítel, když má dcera mu umřela a má jinou — tomu rozumíš!“

„Ale podívejte, jaká jsem už udřená, kolikrát si myslívám, že mne to už zmůže a umřu —“

„I tototo,“ stařena prudce vpadla, „kam bys takhle myslila, na to ani nevzpomeň. Člověk se nesmí všemu poddávat. Když jde jeden po práci a pořádně se do ní dá, zapomene trochu na starosti a všechno se tak nějak poddá. A potom — jsí svou paní a odpočinout si taky můžeš. Holečku, něco jsem se taky naplakala, když Ančka umřela, děti zůstaly, a když on se zas oženil, a myslívala jsem si kolikrát, že zármutkem a starostmi už musím zahynout, ale vidíš, šestasedmdesát je mi a jsem tu ještě —“

Voralka poslouchala, ale myslila si: Když to všechno povědět nemůžu — však byste mi potom uvěřila —

„Inu, já si taky myslívala: Bože můj, co už tady u cizích — zvlášť potom, když i všelijaké mrzutosti začaly. Ale přec jsem si zas říkala: Co je platno, když to Pánbůh tak chtěl mít, však on ví, proč mne dal do takového, jinou do jiného žívobytí. A všechno se vždycky zas obrátilo k lepšímu. Jen si vždycky myslívám, abych za čas nebyla tuze bídná, abych se jim nezpomrzela, aby jim to se mnou netrvalo tuze dlouho. Chvála Bohu, teď to dosud jde, začínají žně, a já přec ještě budu moci pomáhat. Proto jsem si ještě zaběhla k Pance Marii —“

Hovořily potom o všem přátelstvu, o tom, co je slyšet nového, a Voralka pověděla také, co se v Libočanech stalo s mladou Brožkou.

Ale tu stařena zle spínala ruce, co to osobu nešťastnou napadlo, takovou věc provést — zdravá ženská! A nedbala nic Bářiných slov, jimiž skutek Brožčin omlouvala, pořád jen se mračila a bublala, to že musela být světačka, která na Boha ani na lidi nedbala. „Pánbůh račiž chránit každého,“ pravila „,ale hříšník je juž, komu jenom taková myšlenka připadne. Kdo pak to za mých mladých let slýchal — leda nějaký opilec že něco provedl, ale slušný člověk ne, a ženská teprva ne!“

Když si odpočinuly a pojedly, šly spolu mezi boudy koupit dětem nějaký kousek marcipánu. Voralka i do Olešnice něco poslala, ale stařena

také nedala si bránit, aby Báfiným aspoň pár perníkových koleček bílých neuštedřila.

„Nekupujte to,“ napomínala ji Voralka, „zbytečně vydáváte, vždyť sama nemáte na rozházku.“

„Jen mlč, jen mlč, ty dva nebo tři krejčary přeci ještě mám,“ smála se tetka.

Až při loučení se přec jen rozesmutnila; tisknouc Báři ruku, tesklivě zírala jí do očí a pravila žalně: „Jestli tě už nevidím —“

„A poslouvejte, tetičko,“ náhle Voralka horlivě začala, „víte co — máme u nás pěknou sedničku prázdnou — přijďte vy k nám napořád; bude nám veseleji.“

Stařenu ta slova velmi překvapila. „I holka, co by ti tohle napadlo,“ podivovala se. „Co pak je to možná — kde kdo by se na to díval — tam u nás mám přec doma a šla bych snad jinam!“

„Tak přijďte aspoň na přástvu, tuze ráda vás uvidím —“ srdečně a důtklivě zvala Voralka.

„No, dá-li Pánbůh zdraví, kdo ví, jestli se na podzim nepřiženul“ smála se stařenka. „Tátu i ty děti mi pozdravuj, a jak jsem ti povídala: když se něco přihrne, musíš to trpělivě snášet a doufat, že se všecko snad zase k lepšímu obrátí. Milá holka, až budeš tak stará jako já, nad ledačím tě hlava nezabolí!“

Rozešly se, a jedna druhé ztratila se v zástupech poutníků.

Voralka vracejíc se z pouti, v polích, jež pod pražícím sluncem dýchala suchou, moučnatou vůní, prožívala již budoucí žeň. Viděla se, jak po-

pomáhá séci, jak se mužovou hrabíci ohání, jak kosa v klasech srčí, a ty jak se s praskotem a šustěním ukládají na strniště; viděla se, jak nahrabuje, nakládá na povřísla, váže, snopy jak se jí od ruky koulejí, jak potom rovná na vůz a vozí domů. Slunce praží, ožihá, obličej je stále samá krůpěj, oděv lepí se k tělu, ale jen když je v ruce síla — a tu Voralka již teď cítila. Z honu do honu to půjde, v horku i potu . . . při tom pomyšlení tuze pospíchala.

Co bude moci odvozit sama, odvozí, nač nestačí, zjedná Škutinu, to je ještě sešlák, který se nebude bát snop zdvihnout, a drahý snad taky nebude. Pár lidí se zjedná na pomoc — ach, jen když Pánbůh požehná, všechno se dokáže.

Sotvaže vykročila z lesa nad Bystrým, spatřila nedaleko na pěšině svoje děti. Všecky tři přicházely naproti a vidouce matku, daly se do běhu.

Polaskala jich, podělila a již se ptala: „Tatínek je už doma?“

„Není, ještě nepřišel,“ odpovídaly.

Voralku rázem sklíčila únavná skleslost. . .

Té chvíle Voral seděl v Libočanech v panské hospodě. Hned po poledni tam přišel v šatech sic nedělních, ale zle zvedených, pomačkaných, poblácených. Kulatá paní hostinská vítajíc jej všimla si, že na skrání je potlučen, a pomyslíla si: Pane, ten si už někde dopřál!

Ulebediv se v koutě, oběma lokty opřen o stůl, nalitou holbu měl před sebou a v prstech tiskl rozkousaný, užmolený doutník. Líně pobafuje.

mokrýma očima hleděl do prázdna a ústa přes tu chvilí zkfivoval, jak by se byl kyselého napil.

Panička usedla si proti oknu, kde seděla již, než Voral přišel, a pletouc dlouhou punčochu hleděla ven; jediný človíček jí po silnici neušel. Hosta si nevěšmala, až když sklenicí zarachotil, kolébala se nalít. Stavíc ji opět na stůl, povídala tahavým, ostrým hlasem:

„Co pak že pan Voral není dnes v Bystrém? Tuhle celé Libočany se tam hrnou, hospoda je prázdna, a jen bysterský člověk v ní sedíl“ a již zas pletla.

„I byl jsem ve světě,“ zavrčel hořce a vyplil se pod stůl.

„Ale — daleko?“ zadivila se a hleděla naň velmi vlídně.

„Až někde v Hradci —“

„Proto se dívím, že byste nebyl doma, když se dnes v Bystrém volí pan starosta i radní — a vyhrávat jim budou — a u Brabínka na sále se to slavně skončil“ Mluvila těžce, s přestávkami, jako tuze udýchaná.

„I toť já vím — ale starám já se, co dělají Bystráci — napařovači —“ a notně se napil.

Paní hostinská opět ztichla, a jen dráty fukaly jí v rukou. Ale po chvílce přec jen spustila zas: „Tak až v Hradci jste byl — jste vy sháněl, pořád na všech stranách hledá a sbírá peníze!“

Voral se rozesmál, panina pochvala mu zahodila. „No, tam jsem jich mnoho nesehnal — jaké pak shánky pořád — třebaže se před pány Bystráky krčít nepotřebuju — to ne — to se ještě

podívají na Voralu —“ mluvil stále volněji a víc a víc jen jako k sobě.

„A vypravovala dnes ráno, když jsme šli z kostela, bába Caromejka, že paní Haňáčce se sem už nechce, že se snad bude stěhovat — — jestli pak jste se přec u nich stavil — zůstávala vedle vás, a byli jste, trvám dobře?“

„I jo —“ nevrle odškroukl a hlavu opřel o dlaň, jako by řekl: Už mi dejte pokoj!

Do zpitomělé hlavy padla mu těžká vzpomínka. Viděl ulici — nevlídnou, se starými domy, s krámky v přízemích. Sám stál na jejím počátku a k jednomu z těch krámů až za prostředkem ulice upínal oči. Včera dopoledne nejméně dvacetkrát na tom místě stál, dychtivě pozoruje — vždycky už si dodal odvahy a šel — šel — že se aspoň musí podívat, slovíčko promluvit — a opět se vrátil, spěchal odtud a jako bez rozumu chodil Hradcem. Proč — co bych mluvil, co bych tam dělal — karhan selský u takové — — Ale znova se vracel . . .

Až po poledni pustil se tam rovnou. Stoupal na schůdek — jeden — druhý — a tu ji už viděl. Za pultem seděla šijíc. Kdyby byl mohl, teď teprve byl by utíkal zpátky. Ale již vyskočila a polekána se naň zahleděla. Smekl, hladil si vlasy a povídá: „Pánbůh rač dát dobrý popolední, paní —“ ale dále nemohl. Teprve teď viděl, že není sama. V levo u skříně, plné všelijakých tret, seděl mužský — pán, vousatý, kudrnatý — hodně černý, okatý — statný —

„I pro pána, pane Vorale, kde jste se tu vzal?“ volala již Haňáčka. Červená byla jak pivoňka.

„Pane, tobě se tu vedlo,“ kmitlo mu hlavou, „a já tam blázen —“ a srdce se mu sevřelo.

Podávala mu ruku a hezky potřásla. Potom hned obrátila se k tomu tam — a povídá:

„Podívejte, pane Čeliši, to je pan Voral z Bystrého, povídala jsem vám, jak jsme vedle sebe zůstávali —“

Pán povstal a taky podával ruku — zdvořile, to jen co je pravda — —

A Voral zas hladil si vlasy, přešlapoval a povídá: „Pěkné pozdravení ode všech —“

„Děkuju krásně, jsou zdraví? U vás? U Kulišů?“ a zas tak pěkně všechno jako dřív.

„Zdrávi — zdrávi —“

„A pojdte dál, pane Vorale, pojdte, trochu si odpočinout —“ a brala za ruku.

„I nene, zas půjdu — — tak už jako do Bystrého nic — povídala Caromejka —“

„Ale jen pojdte dál, pana Čeliše se nemusíte ostýchat — vždyť je to můj ženich —“ a s tím pánem se na sebe zasmáli.

„Tak — tak — to jo —“ zmaten vyrážel Voral — a už se s ním svět točil.

„Pan Voral se diví,“ smál se ten pan Čeliš.

„Má obchod tamhle naproti,“ ukazovala Haňáčka.

Voral se obrátil, hleděl — hleděl — ale co tam naproti je, neviděl.

„Trochu kávy pojdte vypít — musíte mi přec něco povědít, vždyť ráda na vás na všechnyky

vzpomínám a sotva tam už přijdu. Pro to haraburdí si pošlu — či přec si tam vyjedeme?“ obrátila se k ženichu.

„Jak bude chtít,“ usmál se.

Jak bude chtít — jak bude chtít — pletlo se Voralovou hlavou.

„Tak pojdte, pojdte, nedejte se pobízet — o dětech mi povíte —“

„Musím běžet, je to dálka — déšť, bláta —“

„Tolik pospícháte — — Snad se na mne nehněváte? To by mně bylo líto —“

Voral dav S Pánembohem, již utíkal.

Ta cesta potom — na večer, v noci — hospoda tu — jedna — druhá — —

Hlava Voralova dopadla na stůl . . .

Bysterská náves, tonoucí v odpoledním slunečnu, byla plna života; hoši i dívky procházeli se pod topoly, na trávníku kupili se v hloučky, Libočanští se tu proflakovali, ženy byly na záhradkách nebo před nimi, výminkáři vylézali, babek i tetek bylo u kapličky hejno, a drobná cháska na všech stranách hlučně dováděla.

U Brabínka byla všecka okna sálu dokořán, ale ticho tam bylo, jenom zdola hlučelo a čmoudilo do návsi; na oknech ležely tam plechové nástroje hudebníků.

Bylo už po čtvrté hodině, když u Vejberů ze síně vyšli Budína, Ruda, Mokříš, Bourové, Pácal, Podzimek, Munzar, Kuliš, Mendlík, Drholec — všichni slavně oděni a každý kouře cikárko. Vejbera i s ní vyprovázeli je po záspl, na jejímž konci si všichni podávali ruce a vážně rozcházeli se

k domovům. Po návsi všechny hlavy obráceny byly k předním obce, již na všechny strany pozdravovali.

Od starostů vyletěl tkadlec Kozák, obecní poslíček, a jak mohl, utíkal k hospodě. Tam byla okna plna hlav, dychtivě čekajících.

Jen vešel do dveří, se všech stran letělo k němu: „Tak jak?“

Vydechl, odchrchlal a kázal: „Jak? Slavně! Pan Vejběra je zas jako starosta —“

„No, toť víme — bodejť by nebyl —“

„Pan Ruda první radní —“

„Ajajaj! — tak přece — Vida, zas to srovnal — — Kdo by to byl řek’ —“

„Pan Vydra druhý —“

„Fíí — tak Mokříše shodili —“

„Inu, víte, je to docela v pořádku. Mokříš je přec jenom na malém —“

„Na malém, nemalém, v obci nejsou sami velcí —“

Hudebníci honem dopíjeli, čepice se žlutými „růžičkami“ posadili na hlavy, brali nástroje, kapelník si je všechny přehlédl, povznesl ruku, jako by chtěl dávat takt — a již v řadě po dvou vycházeli z hospody. Všecka mládež se všech stran návsi úprkem hnala se k nim a zástupem doprovázela je před Vejběrův statek. Tam se hudebníci rozestavili do kruhu, kapelník rozdál partýsky, kluci stavili se před hudebníky, aby partýsky podrželi, a za chvílku rozhlaholila se návsi hřeskná intráda, zvěstující, že má Bystrý opět starostu, a jej oslavující.

Jen dořinčely intrády, začal pochod. Když přehráli tři kousky, táhli k Rudům, potom ke mlýnu a tak až do večera celý bystýrský výbor oslavovali. Drobná cháska dováděla, a ti větší dávali se tu a tam na trávníku do tance; i stařečkové a stařeny si leckde na dvorku nebo na zahradě poskočili . . .

Když pak prvé šero počalo se snášeti na ves, z chalup i živností vycházeli majitelé jejich i se ženami, všichni jako o posvícení neb o pouti, a všecko kráčelo k hospodě . . .

Caromejka přišedši po Voralčině návratu z pouti domů, jen se na tátu podívala a již uháněla před barák, aby jí ani jedna písnička neušla, a potom aby nikoho nepropásla. Dobře věděla, jaké šaty která tetka nebo dcera její oblékly, co která na dnešek měla nového.

Nenadále podívala se k Vejběrům — oči široce se jí otevřely i ústa se odemkla, a již uháněla do sednice. Otevřevši, zajikla se, jak tam měl Caromio nahuleno, a kašlajíc prudce ukazovala k oknu a vyrážela: „Podívej — podívej — —“

„Co pak se stalo?“ zabreptal a chytiv dýmku do ruky, krátkovlasou hlavu strčil do okna.

Od Vejběrů vycházela Lídy a s ní mladý Ruda; starostka s mužem houpali se za nimi. Lídy byla ve světlých kartounových šatech, Bohoušek v černých, a zlatý řetěz svítil mu na vestě, prsteny na rukou.

„Toť jsem přeci blázen —“ kejklat se Caromio.

„Podívej, podívej, takhle ono se to svedlo!“ kývala babka. „Tohle bych si přec jen nebyla

pomyslel! Inu, inu, že starostovům s tím inženýrem trochu spadla korunka —“

„A vždyť je to lepší, než aby přinesla peníze nějakému cizímu prodělači — ne? Takhle může být doma, a zle jí nebude —“

„Inu toť,“ oči s Vejběrových nespouštějíc pokračovala, „paní bude moci dělat dokonalou, staří ještě všechno odbudou sami, s mladými budou se jen pyšnit, v nich se zhlížet. Teď teprva bude Ruda s ní nosit hlavu takhle vysoko, když budou starostovou dceru mít ve stavení. Jenom že — jenom že — on ten Bohoušek přec jenom není tak, jak oni si o zeti myslívali —“

„Co tak — jak tak —“

„Inu, dokonalý pán — to on ten inženýr —“

„Pán — dokonalý pán — co pak neštudoval? Neumí se ustrojít?“

„Ale přec jen je vidět —“

„Co je vidět — nic mu nechybí, ledaže se tak nekrouť, nenafukuje —“

Caromejka na to neodpověděla, ale opět ukazovala: „Co pak že Váša Voralů tak letí domů?“

„To čerti vědí —“

Váša, čepici maje v týle, divým během se silnice pádil k domovu.

„Snad se bojí, že máma bude hubovat,“ povídal ještě Caromio a zas pohledem zamířil za starostovými.

„Já vím, že oni Rudovi doma vyhlízejí a radostí pláčou,“ smála se žena.

Voralka stavěla právě na stůl hrníčky s kávou; slyšíc, jak Váša od branky letí, polekána zadívala se na dvéře.

Vraziv, dechu sotva popadaje jektal: „Maminko — ach, maminko — náš tatínek jde opilý, umazaný, potlučený, všecko se na něj dívá — před hospodou upadl — kluci se sběhli — pošklebují se —“ a již srdcelomně plakal.

„Ježíš Maria!“ divě vykřikla Voralka a padši na kolena, chytla se za vlasy a hrozně se rozplakala.

Julka spustila také a s Vášou matku objímali.

Již i Manka přiletěla volajíc: „Maminko — naše — tatínek — —“

„Kriste Ježíši, když on si už z ničeho nic nedělá,“ kvílela Voralka.

Kuliš Caromio se ženou stojíce u okna lístostivě dívali se na náves, po níž se Voral zle motal. Cháska dětí smějíc se a pokřikujíc ho doprovázela.

„Nonono — Bystráci — napařovači — ba-stanti — statkáři — nonono, nonono — a to se ještě podíváte na Voralu — já vám dám karhan selský — přiflezlík — to ještě uvidíte — —“ vstal a zas brykal Voral.

U branky za křiku a chechtotu vesnické chásky opět se svalil. Hrabal se — hrabal — vrčel křičel — — a již těžce klátil se po záspi ke stodole.

U Voralů nikdo se neukázal.

„Škoda člověka!“ povzdychla Caromejka, a strejca, slzy maje v očích, rychle přebíhal po světnici. Výskající cháska s chechtotem ubíhala zas k hospodě . . .

Té noci Voralka s dětmi spaly maličko, a také následujícího dne bylo stavení u Voralů jako po vymění. Stud i rozrývající zármutek nad tím, co se včera na večer stalo před očima celé vesnice, sklíčovaly jeho obyvatele. Matka měla oči opuchlé, chodila jako zmatena, a děti schlíple tlačily se do koutků. Promlouvati se ostýchaly — a všecky dusila myšlenka: Náš tatínek to byl — — a celá vesnice se mu smála!

Voralka děti ani do školy neposlala.

Až na večer přišla si do stavení pro mléko Caromejka. O včerejší slávě na sále u Brabínka měla fečí jako vody: Bohoušek Rudů že Lídy ani z ruky nepustil, pan starosta i s ní a Rudovi oba že seděli pohromadě za jediným stolem, přifukávali si a byli už jako svoji; všecko se jim kořilo, každý velebil, jaký bude z těch dvou mladých lidí pěkný párek, a že je dobře, že Lídy zůstane doma a nezaneše ty tisíce jinam. Jenom Lídy byla přý chvílemi přec jen hodně hořkosladká — ale divme se jí, když on ten Bohoušek je sic mámin mazlík, ale trochu jako nesmělý i znásko nešikovný.

A vypravovala, jak Bourky divoce tancovaly, a když se rosolkami podnapily, co potom dělaly: zpívaly, připijely si, k ránu jedna s druhou přý skákaly — a domů je Brabínek musel dát dovézt.

Voralka poslouchala, přisvědčovala, ale co si o tom myslí, neřekla; bylo jí vše úplně lhostejno. Babka čekala, zmíní-li se hospodyně o Voralovi, ale když mlčela, také ani slovem nezavadila.

Váša odpoledne i na večer několikrát přikradl se ke stodole a díval se do ní skulinou; ale vždycky přišel povědět, že tatínek tam na slámě spí.

Voral se neukázal.

Zas noc přeplovala nad Bystrým, tichá letní noc, tmavá s malinkem hvězd v krásné, daleké obloze. Za temnými topoly již zas východ proběhl.

U Voralů ve světnici bylo ticho — děti spaly na peci, Voralka na posteli. Průčelnými okny vplížily se do jizby první ranní paprsky — mdlé ještě, jako z velké dáli přicházející. V té chvíli po záhrobní od stodoly těžce, opět jako opilý motal se Voral. Do síně vešel a hmataje po stěně konečně našel kliku . . .

Žena rovnýma nohama vyskočila z postele; upírajíc oči do temna, v první chvíli nevěděla, co se děje.

Stál opřen o stěnu — — slyšela spěšný jeho dech.

„Báro, se mnou je zle —“ zadrkotalo mu z úst.

Nevěděla honem, co říci, co počít. Po všem, co se stalo, ještě přichází — Stála jako pomatena.

Udělal krok — dva — a již se zamotal. Teprve teď vzala jej za páž a dovedla k loži, Těžce padl na polštář.

Voralka honem stáhla mu kabát i boty, sehnala studený obkladek a zavázavši muži hlavu, počala strouhati křen. —

Když se z kaple ranní klekání rozhlaholilo do návsi, zalité již mdle zlatým svitem, v němž na trávě i na stříbrných, husích tlápotách' svítily ještě velké krůpěje rosné, Voralů Váša letěl do Libočan pro pana doktora . . .

XVIII.

Všechen kraj i vzduch byl pln bělavého světla odpoledního slunce. Okraje obzoru byly v té běli úplně zatopeny, takže jen obruby lesů slabě pronikaly. V polích kolem Libočan, z obilných kožichů úplně odstrojených, vlácel se líný kouř z dětských ohníčků, čmoudící pejřavkou a bramborovou natí. Teskno podzimu leželo v šíru. Měkkoty a šednoucí strníska natahovaly se rovinou, v níž jen schnoucí řepy čekaly ještě na lidské ruce; pořádku jen lidé na brambořiskách hrabali se ještě v brázdách. Na žlutých holých lukách strakatěly se krávy; biče pasáků pronikavě práskaly do podzimní hluši.

Kuliš Rozumíš uháněje od Libočan, přimhouřenýma očima pozoroval, jak bysterské topoly již notně strakatí. Šel ve svém starodávném šosáku, čepici maje štítkem k uchu a kolem ní hojnou paruku šedin, Na krku jako šála visely mu provazy, na nichž ráno vedl dvě krávy do Hořic na trh.

Prodal a teď pospíchal ještě na poslední zastávku u Brabínka.

Vkročiv do dveří dokořán otevřených, hned poroučel: „Tak jalovcovku — už to tam skoro začíná chladit. A cikárol!“

Brabínek stojí ve výčepu, pohnul čepičkou a již natáčel.

„Tak jak to dnes chodilo?“ ptal se.

„! darmo mluvit — myslel jsem, myslel, jak to teď, když jsou plné půdy otavy, bude platit — ale čerta platilo!“ huboval Rozumíš. Čepici hodil na okno, pačesy shrnul s čela a usednuv za stůl, dokuňoval nedopalek. Když Brabínek před něj postavil skleničku, strejc vypil a napiv se pořádně, hlučně si oddechl. Zapáliv si nový doutník, přimhouřenýma očima díval se doprostřed svět-nice.

Brabínek zašel zas do výčepu a na pultě počítal v umazané knize.

„Jen ty řádky počítejte, počítejte!“ mžiknuv naň, zakýval Kuliš.

„I mnoho toho nenapočítám,“ zašklebil se Brabínek a protáhnuv se, povídal: „Pane, novina — nevím, jestli jste už slyšel —“

Kuliš obrátil k němu vrásčitý obličej s laločnatým podbradkem.

Hospodský nahnuv se přes pult, povídal tajemně: „Mokříše budou prodávat —“

Rozumíš se chmuřil a potom vyhrkl: „Kte-rého čerta povídáte —“

„Už je to tak,“ kýval Brabínek, „chalupu i pole budou prodávat, už je na tom dluhů jako

kvítí, libočanský Mokříš, jako strejc, do toho praštil —“

„I čerchmana — ajajajaj —“

„Kdo by to byl řek', ne? Inu, žeť člověka ledaco napadalo — — na takové chalupě flausy, jako tam se dělaly, se dlouho dělat nedají!“ rozkládal Brabínek.

„Kakrahnáte — Mokříše — chchchch! Totě bylo slávy s paní Mokříškou: klobouky, hodinky, rukavičky, parazonky — — a do bálů, na vejlety — nonono — Tak ještě jednu!“

Když mu ji Brabínek opět přinesl, strejc napiv se, spustil zas: „Tak Mokříše — inu, inu — takové panstvo — tuhle na člověka to koukalo jako na mizeru.“

Brabínek stojí před oknem, hleděl ven, a v kapse cinkaje penězi, přisvědčoval: „I jojo!“

Rozumíš zvolna kouřil, a na obličejí bylo mu patrné, že o celé záležitosti rozvažuje. Z myšlenek nenadále hlučně se zachechtal a breptal:

„Tak teď můžou jít vždycky v sobotu s tetkou Pětiokou od stavení k stavení — pytel na bandory přes sebe — a vždycky nejdřív, rozumíte, k panu starostovi — k našemu panu starostovi!“ a zase se chechtal.

„No, tak zle ono jim nebude, toť víme, třebaže korunka nadobro spadne. Starosta prý mu juž něco shání u dráhy, takovým tím hlídačem má být, šraňky stahovat, praporeček držet před baráčkem!“ štiplavě vyprávěl Brabínek.

„Praporeček — —“ Rozumíš, oči maje přiveny, smál se dušeným smíchem.

Venku zarachotil vůz, až se okna rozdrnčela — a před hospodou prudce zastavil. Po chvílce přikolébá se dovnitř Boura od topola, obtloustlý, červený, poručil si za pět rumu a pohleděv na dohazovače, ptal se:

„Z Hořic?“

Rozumíš přikývl.

Boura přijav od Brabínka sklenku, přičichl, vyplil se a obrátil ji do hrdla. Zachrčev, utřel ústa a hřmotně ptal se Kuliše:

„Tak co, hodíme si, strejče?“

„I čmerta,“ ušklíbl se Rozumíš.

„Proč ne — aspoň chvílku — dejte to sem, hospodo —“ a Bourovy oči toužně vystupovaly.

„Jsou zlé časy — koza dojí krev — Tak jste slyšel, jak je s panem Mokříšem?“ Tu otázku řekl Rozumíš vysokým, zdoluhavým hlasem, a vlhké oči vysměvačně zahleděly se na Bouru. „Vida, vida — tuhle na člověka to koukalo takhle s vysoka a ušklíbovalo se to — teď můžou jít, páni, a držet praporeček — chchchl Jako bych já, rozumíte, nebyl býval jako oni — — ani se takový Mokříš nedovede žít jako já, Kuliš Rozumíš —“ a bouchal se do prsou, „Však ono dojde ještě na jiné nadejmače, bastanty i na ty jejich krasotinky!“ a hulákal víc a více.

Boura pyšně položil na stůl peníze, klobouk posunul stranou, Brabínkovi hodil S Bohem! a zvolna kolébá se z hospody.

Rozumíš tuze se za stolem krče, dušeně se smál.

Brabínek naň zahrozil: „Vy, strejče, vy, v hospodě se netejrá!“ Usedl k oknu, také si zapálil a přes náves hleděl do polí.

Světlo v nich zemdlelo, a babí léto lesklo se v něm na strništích. Po vozovce Škutinů skoták, reznou plachtu maje přes sebe, hnal stádo krav. Praskot jeho biče doléhal až do hospody.

„lno, to jste mi, rozumíte, pověděl novinu,“ breptal zas Kuliš, „až já tohle povím mámě —“

Brabínek zvolna pokyvoval: „Musím říct, jeho že lituju, protože za to nemůže —“

„Nemůže, potřebovali se na takové chalupě naparovat —“

Na síni ozvaly se pleskavé kroky bosých noh a hned také Caromejčín ostrý kašel.

„Á — tetka, tetka —“ bručel si Rozumíš.

Vešla vysoká, hubená, v jediné odřené modračce, tuze se mračila a v ruce nesla lahvičku.

„Pěkně vítám, pěkně vítám,“ pozdravoval hospodský, „co pak nám paní Kulišová nese —“ a pohleděv na lahvičku dodal: „Vejstřelek?“*)

„Plnou!“ přikývla, a Brabínek vzav lahvičku šel nalít.

„Co pak — snad nebudete tátu mazat?“ hlučně tázal se Rozumíš a vykuluje oči, prudce rozfukoval doutník.

„Ba budu, nevím, co se do člověka dalo. Nějaký je celý polámaný, až ho v zádech píchá,“ spěšně, řezavě odpovídala, ale na Kuliše se při tom nepodívala.

*) lth.

„Ajajaj — ale to nic — vyspí se a bude dobře zas!“

„Kdyby Pánbůh dal — nie jiného to nebude než namoženina, a možná dost, že se taky nastudil; byli jsme tuhle v tom nečase na starostových bandorách a zrovna to sychravo do jednoho lezlo.“

„Jíst chutná?“ ptal se hospodský.

„I pane, kale nechutná! Vždycky tolik velebíval kyselo a dnes si povídal: Uvař to, je v něm síla, snad nemoc ze mne vyžene: ale mnoho nedokázal, pár lžic snědl; jen trochu čisté bryndy že se časem napije. Mám chvílemi starost s člověkem, nějak tuze se spadá!“ Caromejka to všecko povídala, jako by se durdila, ale pohled měla zasmušený.

„A co kouřit —“ šklebil se Rozumíš.

Tetka se naň zase zamračila a odvětila: „Pane, dnes ani to kale ne —“

„Nono — nono — jenom žádnou velkou starost — jaké pak spadání, co se ještě na něm může spadnout — Caromio je jako had, šlápní na něj, a je mu to jedno. Budete vidět, že vám zejtra zas načoudí, až vás u nás budem slyšet kuckat!“

Caromejce protáhla se ústa a pohled zjasněl.

„Kdybyste, vy strejče, tady nekdákal a radši šel domů,“ zahubovala, ale Rozumíš dobře cítil, že jen buble, ale nemyslí tak zle.

„A poslouchejte, tetka, že se vás tak ptám,“ když Caromejka sázela krejcary, znova začínal, „co pak Voral dělá?“ a doutník držel ve dvou prstech, tuze natažených.

Chtěla již odejít, ale přec se ještě zastavila a odpovídala: „Voral? Pane, myslím, že to za mnoho nestojí!“

„Aj aj — ale snad se z hlavního přec už vykřísal —“

„Trvám, že kale ne!“

„Mhm, mhm, to snad ne!“

„Tak se neptejte, když nevěříte!“

„No, rozumíte, žádnou zlost!“ honem ji krotil. „Ale ta ženská, ta je ze železa!“ a poslední slova tuze brykal.

Brabínek také přisvědčoval a velebivě spustil: „Já o těch žních a potom o otavách vždycky na ni koukával — ale žádný čeledín toho nedokáže! Od rána do noci — s pole na pole!“

Caromejka pokyvovala: „No — a k tomu táta v posteli na smrt! Ó, lidičky, darmo povídat! Vždycky, když upocená, uhoněná přivezla fúru, a když ji složili, přiletěla do světnice podívat se, co dělá. Já s něho oči nespouštěla, to se svatě mohla spolehnout —“

„To vím, to vím,“ rukou mával Rozumíš.

„Hromadu nocí ponocovala a říct si nedala —“

„A síct umí, vozit i orat!“ chechtal se Brabínek. „Hrabicí se oháněla opravdu jako Škutina nebo Drholec —“

„Ó já, ó já,“ velebivě vzdychla Caromejka.

„Povídám, ze železa!“ breptal Kuliš. „A on že se sebrat nemůže?“

Babka přisvědčovala, a Brabínek také dokládal: „Je to nějaké chatrné, je, tuhle jsem ho viděl, jen se vleče —“

„Inu, po takové nemoci!“

„Po takové nemoci — ale to máte už čtvrt roku, co lehl. Teď už tuhle hromadu neděl chodí, ale ne a ne se probrat!“ kázala.

„Jestli ono to nesedí také tuhle —“ a Brabínek klepal se do prsou, „slyšel jsem, že prý doktor povídal: Z hlavnice jsem ho dostal, ale mně se zdá — a taky prý ukazoval na prsa.“

Caromejka zamyšlena přisvědčovala. „Já si vždycky myslívám,“ začala zas, „co se tak do člověka, jako byl on, dal! Takový pořádný, dřič — a tak se chytil —“ a hněvivě zadívala se na sklenice na stole.

Brabínek rychle mával rukou a smál se:

„Kdo ví — kdo ví, jestli dřív nic, možná, že to dělal potajmu!“

„I tototo, nevěřte tomu, já člověka znám! Skoro každý den jsme bývali pohromadě. Takhle k jaru to začalo — pomalu, pomalu, ale přec nám to neušlo. Říkám: krásných peněz na té železnici vydělal, ale jen ta ho strhla.“

„Myslíte?“ honem ptal se Brabínek.

„I bodejť, seděl se, upotil, stávil se v té kantině — a kdo tam jednou zapadne, s tím je konec! Škoda člověka, dobrák — dřič! Pravda, taky on se začal nafukovat, ale to dělají potom všickni!“ a přísně zahleděla se na Kuliše.

Dýmá, jak by byl neporozuměl.

„Nono, kdo pak ví, snad to všechno ještě setřese,“ breptal hospodský.

Caromejka se naň zadívala, chvílku mlčela a potom pravila: „Nevím, nevím — však vy dobře víte, že si ještě teď posílá —“

Brabínek se rozesmál.

„To mu neublíží — drobínek jalovcovky nebo peluňky — pro žaludek — nařiká prý si —“

Caromejka pořád jen přikyvovala: „Bodejť — bodejť — to se povídá, vidíte, strejče!“ a ostře mrknuvši na Rozumíše, spustila živěji: „I kolikrát si myslím, kdyby tu ještě byla naše mladá, že by mu snad dovedla něco říct, bejvala na moudré vejklady tuze šikovná, kdo ví, jestli by zrovna jí neposlechli!“

„Ó já, ta má teď jiné starosti!“ rozřehtal se Brabínek.

„Nějakého kupčička si prý vzal!“ ospalé oči násilně otvíraje, žvalal Rozumíš.

„Tolik pláče pro Lojzíčka — tolik nářku, že by si by člověk myslel, ta že se na žádného do nejděšší smrti nepodívá — a tu máš!“ a Brabínek se hlučně rozřehtal.

Caromejka se zas tuze zaškaredila.

„Co byste jí tohle měl za zlé — ten je už rok zahrabán, ona je mladá a má snad do smrti zůstat jako kůl? Ó, ta na prvního muže nezapomněla, já ji znám. Ale jsem to ženská — baba, baba klepavá — táta se možná doma už probudil, a já tu kdákám —“ a pokynuvši na pozdrav, táhla se ze dveří.

V hospodě zavládlo ticho.

Rozumíš opřel si hlavu o dlaň, a za chvíli zněl šenkovnou jeho řezavý chrupot. —

Voral, jsa s Julkou sám doma, když hodiny odchřaptěly čtvrtou, šel do síně do almary pro chléb, ukrojil dva krajíce, namazal je máslem i tvarohem, zavázal do šátku a povídal dcerce:

„Pojď, půjdeme na pole!“

V jedné ruce nesa uzlíček, druhou vedl Julku a šli. Byla ho sotva polovička: všecek se nějak vytáhl a zas ohnul; krk měl hubený, delší než jindy, ramena i lopatky vyčouhaly, všecko šatstvo na něm viselo, nohavice se kolem nohou zle plihotaly.

Šli zvolna, mlčky.

Odstrojené lány čpěly hnijící travou a pejřavkou; meze táhly se jimi šedivé, spleť babího léta trásla se mezi stvoly i na měkkotách. Obloha byla bělavá, jako zamžená, a slunce hřálo mdle.

Bára orala. Kůň švarně si vykračoval, a hospodyně o kleče podepřena, za ruchadlem skoro klusala.

Voral schýlen, mdlýma vlhkýma očima z dálky to pozoruje pomyslíl si: Hezky jí to jde — hezky — jako tenkrát mně, když jsem tady začínal — —

Nenadále cítil, že mu skleslým tělem prochvěl teplý pocit — — krev se mu v žilách svěžeji rozproudila, hrud' zadýchala, jak by byl ze stuchlého sklepa přišel na slunný den; bylo mu podobně jako tenkrát, když se za jitra poprvé pouštěl do orání.

Julka vidouc matku, pustila mu ruku a běžela napřed.

Vzpřímiv se, hlavu maje vzhůru, pravici v loktě napjatou, v pěst semknutou, rozhlížel

se, jak by se byl probudil a nevěděl hned, kde jest. Dívaje se na svá pole, rozpomínal se, co se s kterým od jara dělo, kdy které na jaře připravoval, i připamatovati si chtěl, co a jak tenkrát bylo — ale šlo mu to těžko, takže si v duchu povídal: Toť jsem blázen, člověku je, jak by tomu bylo už kdo ví kolik roků! — A hlava opět klesala.

Žena vidouc jej nedaleko, zastavila, překloupila ruchadlo a šla mu naproti. Mléčky podal jí uzlík, zvolna šel za ní a usedli na břehu cesty; Bára dala se do jídla. Osmahlá byla, zardělá, a oči z hluboka jí svítily.

Hleděla krajem, zatopeným umdleným světlem. Napadlo jí, že se síř i dálka lánů tuze natáhla — obruba z pahorků i zaředlých lesů byla tak daleko! Nad vrškem ke Lhotce rozkrákaly se vrány; holá luka Voralova černala se hejnem špačků, již hlučně švitořice, vytrvale zobalí.

Voral seděl, hlavu v dlaních paží, o kolena vzepřených, a oči tškaly mu poli. Měkkoty i strniska ležely před ním němé, studené, vyčítavé.

Zvolna povstav, protáhl se a měkkotou loudal se ke koni. Vzal jej u tlamy, pleskal, hladil, do očí se mu díval a povídal: „Pěkně chodíš, dobře, jen co je pravda. A co říkáš, abysme to zas jednou sebrali spolu!“

Usmívaje se, živěji šel k ruchadlu, povznesl ho, opřel se, pobídl koně a již oral.

Spěchal brazdou, klusal a kleče ruchadla snažil se pohroužiti hloub a hloub. Zrovna křečovitě je svíral i tiskl a hlavou mu letělo: „Ach, Bože — Bože — zas jednou — tak jen dál — dál“

— dál a hloub! Vidíte, že to zas jde, že Voral ještě ukáže — —“

Ale na konci brázdy musel zastavit, rukávem utíral si čelo, pootevřená ústa rychle dýchala a nohy se chvěly.

Voralka hned prve, když šel ke koni, přestala jísti. Vidouc potom, jak se nad klečemi kloní hubený, kostnatý, jak těžce za ruchadlem poklusává, jak se i několikrát zamotal, velmi se nad ním rozlítostnila. Za dobu těžké Voralovy nemoci i v potomních nedělích mnohé palčivé, ryjící hroty bolesti se již otupily, ale dnes, že jej viděla za ruchadlem, jak jej stokrát vídávala, a že jej viděla tak zbědačelého, žalostně se rozechvěla.

Chudšas Josef — takový býval chlapík při práci!

Od stodoly Váša s Mankou divným úprkem hnali se do polí. Jedva spatřili otce za ruchadlem, projela jimí radost a hnala je k němu.

„Já budu tatínkovi pohonět!“ z daleka křičel Váša a utíkal přímo ke koni.

„Tak — tak, Vášo, ty můj hochu — vidíš, jak se to drolí — trošku pomaleji — ať jde — — My se spolu, Vášo, ještě naořeme, jen počkej!“ Voral klusaje, přerývavě křičel.

Ale po chvílce nohy se mu pletly, takže byl rád, když byli u konce brázdy. Nevolať však, aby Váša zastavil, hned do třetí brázdy se pustil.

Tu však žena šla blíž a volala srdečně: „Prosím tě, ať se zas nějak zle nenamůžeš, víš, jak mi bratr

i švagr Juklíček kázali, ať tě nenechám na nic sáhnout!“

„Ba ne — ba ne — dobře to jde — nač pořád ty, vždyť snad jsem ještě hospodář! Ne tak čerstva, Vášo, je to místy tvrdé — —“ Ale nebyla vinna půda, ruka však a celé tělo vypovídaly službu.

Nebyl ani v polovici páté brázdy, když křikl: „Oul!“ a sklopil ruchadlo. Chvilku stál nehnutě, paže maje svíslé a rychle dýchal. Pod očima vykvetla mu silná červeň. Znaven a schvácen ploužil se k cestě, sklonil se na schnoucí trávu a hlavu položil na ruce.

Voralka očí s něho nespouštějíc, konejšivě se usmívala a mírně vyčítala: „Vidíš, jak tě to zmohlo, nemohl's poslechnout?“

Voral zaštkal.

„Jdi — snad bys — Co pak se ti stalo tak najednou?“ tázala se dost klídně, protože plačtivé chvíle se mu v posledních nedělích vracívaly.

„I protože už nic nedokážu!“ vzdychal.

„Snad bys nenaříkal, jen počkej, až za nějaký týden —“

„To mi říkáte, a je to pořád jedno!“ a chytala ho zlost.

Žena mlčela; bylo pravda, co povídal — a sama již pozbyla naděje . . .

„Je mi hanba, když tě vidím dřít, a sám se jenom váším nebo klátím — aspoň čeledína kdyby sis vzal!“

„Vždyť mi zatím nic nechybí — co bys na to myslil!“

Voral mlčel — zdálo se, že se nadobro uklidnil; ale náhle vyskočil, vzepjal paže a vykřikl: „To je to, že jsem já se od práce odvrátil, a teď mi tělo odplácí — i když chci, nemůžu!“

Voralka ustrašena chytla jej za rameno. „Pro Boha tě prosím, člověče, co děláš! Snad si nechceš ještě víc ublížit? Mlč a měj trpělivost!“

Stál chvílku zkrušen — potom znova schýlil se na mez a hlavu položil do dlaní. Slzy lily se mu z očí.

Voralka zvolna šla k ruchadlu. Přisvědčovala v duchu, že Josef dobře o sobě pověděl pravdu, ale také si hned dodávala, že to u něho nic platno není. Už nejednou podobně mluvil, litoval i do pláče se pustil, ale přec jenom zase k Brabínkovi poslal, a běda, když se jenom ozvala. Tu dovedl vykřiknout: „Ty, jenom ty jsi vinna vším!“

„Tak zas my, Vášo, spolu,“ povídala a hlavu majíc sklopenou vstoupila k ruchadlu.

Váša ohlédl se na matku a tiše koně pobídl.

Manka přiklusala a chvátajíc vedle matky ptala se dychtivě: „Bude zas tatínek orat — bude?“

„Tot' víš, že bude!“ a Voralka ještě více se sklonila.

Manka šla zvolna — volněji — zastavila se, upřeně hleděla za matkou a potom tiše, pomalu plížila se k Julce.

Tu již otec zase povstával a vyschlým hlasem zanaříkal: „Nic platno, zima do mne z té země leze, půjdeme domů!“ a schýlen, ruce maje vzadu

složeny, loudal se ke vsi. Manka s Julou batolily se za ním.

Voral schválně tak tiše odešel, ani S Pánem-bohem nedal, protože si myslel, že by se mu snad do očí usmála, jak se do té práce hnal, ale brzy jí měl dost. A mrzel se na sebe, na svou úplnou nemožnost, tesknil, že tak od jara zchátral. Hned však dostavila se i lítost, soucit — nad sebou samým.

„A co — vždyť jsem já byl vždycky pořádný člověk, dobrý člověk, dřel jsem od rána do noci a třeba ještě v noci. Kde by se byla vzala taková živnost — kdo by byl dětem takové živobytí připravil! Tak to chodilo — hej, tak to chodilo z pole na pole, z práce do práce, pořád pěkně a najednou takový mizeral! Bára dřela, dře, do smrti bude jen dřít, ale nikdy nedokáže, co jsem já, Josef Voral, dokázal! Ale to jen je její — shrabovat peníze — a dost, dost, nic dál, ne k lepšímu, pořád jenom jako tetka z lesů. Proto — proto jen mi všechno zhořklo, všechno mne otrávil, že jsem viděl, jak si nadarmo palici otloukám — — a že jsem začal vidět a rozumět, jak by to mohlo být, kdyby Bára byla jiná — —“

A tu se mu v duchu při pomyšlení na ženu sedřenou, uhoněnou postavila vedle ní — Haňkačka, jak jí tenkrát navečer viděl u kamen...

Sedl na lavičku na záspí a skleslý, rozlítostnělý volal na Manku: „Holka zlatá, skoč mi k Brabínkovi za tři pro hořkou, je mi nějak nekalo trochu se mi poleví — — ale dej to pod zástěru!“

Rozhlížeje se potom dvorem, nerad, skoro mrzutě, tupě a jen tak, aby vlastní výčitky zdusil, připomínal si některé své plány a říkal si, co je kde potřeba udělat.

„Nono, všechno se zas udělá, všechno, jenom co se do toho pustím —“

V tom obrátil se rychle do návsi. Kuliš Rozumíš motaje se pod topoly, křičel tam i vrčel: „Panstvo — prodávat vás budou — bastanti, nafukovači —“ Najednou se rozpomněl, kde je, zastavil se a hledě k Voralovým, kázal: „Slyšíte, Vorale, Mokříše budou prodávat — Praporeček bude držet!“

Ten praporeček zle se mu pletl na jazyku.

Voral již neseděl na lavičce, do síně se ukryl, ale slova opilcova přec uslyšel a do šera se rozezmál: „Tak vida — naparovači, nafukovači! To jsem byl karhan sešský — přílezlík — a zatím tuhle sedím na svém, všechno jde dobře a půjde ještě, to se podívají, kdo je Voral, Josef Voral z Bystrého! Ale že mezi ně jedenkrát vejdu, to nevejdu!“

Tu si však vzpomněl, jak se na návsi před celým světem válel, cháska bysterská jak se mu chechtala, jak ho vyprovázeli — — a již ho zatopila hanba, ve které by se byl nejraději viděl daleko, daleko odtud.

A tu již mu Manka podávala lahvičku.

Světlo západu sežloutlo — kraj ještě více zteskněl. Voralka pořád ještě orala; pásy strniště úžily se víc a více, červená měkkoty přibývalo. Po poli ploužily se dlouhé stíny.

Když pak od lesů počalo se blížiti prvé šero, lány ležely smutně, jak by na nich spočívala všecka tíha toho lidského dření, jež tu od božího jara bylo vykonáno . . .

Následujícího dne letělo po vsi, že Caromiovi krejčímu je nějak darebně — — O den později se povídalo, že Voralů Váša mu běžel pro doktora, a ten že musel pouštět i pijavky dávat . . .

Bednář Drholec příjev v sobotu odpoledne z pole, odpřáhal na dvoře kravky. Žena jeho nevysoká, hubená, ostrých rysů, s kretkou na hlavě, vyšedší na pomoc povídala:

„Poslouchejte, tatínku, tak ono Caromiovi je ňáko pořádně zle — za doktorem už tam byl i pan páter!“

Vykulil na ni oči, a ústa zůstala pootevřena.

Žena však přikyvovala, že co řekla, je pravda. „Povídala Mendlice, že doktor říkal, že se krejčíkovi plíce tuze zapálily —“

Drholec chrchlavě odkašláváje vedl krávy do chléva. Žena šla zvolna za ním a postavila se ve dveřích. „Všelijakou meducínu mu dávali, ale ňáko se to nelepší — chvílemi prý ho i fantas chytá!“

Strejc vyšed z chléva, rukávem utřel si zčervenalé, rýhované čelo, přejel husté vlasy, bílé jako sníh, zapálil krátkou ulmačku a povídal: „Mhm, mhm — vždyť jsem u něho kterýsi den seděl — no, píchání měl, ale nevidáno, sám se tomu šklebil!“ a zle se chmuřil.

„Měl byste se k němu podívat, tatínku, bývali jste kamarádi!“

Kýval, kýval, šel, a žena vyprovodila jej až do branky.

Kráčel vysoký, v plecích jenom maličko sražený, s beranicí v týle, bez kabátu, v rozepjaté vestě, s nohavicemi do bot. Vločky bílého dýmu odlétaly mu od hlavy do větrného vzduchu. Slunce stálo ještě dost vysoko nad západem, po obloze rychle plovla bílá oblaka a v topolech hodně šumělo.

Drholec přede dveřmi baráku přestal kouřit, ohnul se a již vešel.

Caromejka shrbená seděla u kamen a hleděla k posteli, na jejímž kanafasovém polštáři černala se krejčíkova hlava. Drholec vidá, že nemocný má oči zavřeny, pohleděl na tetku, a z hrdla mu zavřelo: „Co pak, saframenti, děláte?“

Fovstavši mávala rukou, jak by říkala: darmo povídat!

Viděl, jak se sešchla, kosti jak se zostřily, rýhy prohloubily.

Pohleděvši na postel, obrátila se zas k hostu chtějíc něco povídat, ale honem ubíhala ven, aby před nemocným nevybuchla divokým pláčem.

Drholec přistoupil k lůžku a usedl. Chmuře se pozoroval, že krejčíka je na posteli trošek, že sesínávil a dýchá tuze rychle.

V tom Caromio otevřel oči. Nevelké byly a chvílku tupě, skleněně hleděly do světnice. Pomalínku se rozjasňovaly, a již nemocný hosta poznal — — zamrkal, a ústa se mu trošku nakřivila.

„Co pak se do tebe, knote, dalo?“ chrchlavě zasmál se Drholec a honem mlaskavě polykal sliny.

Caromio zas tak zamrkal, a ústa zkřivil studený úsměv. Drholec vida, jak se směje, povstal, přešel světnici a zahleděl se do okna. Ten úsměv jím zatřásl.

Tetka se vracela; vidouc, že muž se dívá, povídala Drholcovi: „To ho to, kmotře, zkříslo! A pořád píchání — zima a zas horko — dech takhle — — vždyť on mne, človíčku, už chvílemi ani neznal!“

Drholec vyčítavě kývaje na krejčího, chrčel: „Ty jsi chlapík — povídá, povídá a takhle si zůstane ležet!“

Zahleděli se nemocnému na oči: měl je otevřeny, ale zas jako ze skla. Zdálo se, že neposlouchá.

Caromejka nachýlivši se k němu, ptala se mazlivě: „Nedám zas studené?“

Krejčík neodpověděl, ale oči jeho oživily; pohleděv na Drholce, zasípěl: „Kuř, Jozef, kuř!“

Strejc se zhluboka zasmál: „Bodejť, snad bych ti tu načudil!“

„Jen kuř, Jozef, kuř!“ zas vyplynulo ze rtů nemocného.

„I tak si zapalte, kmotře — to on snad, že sám nemůže —“ a dál tetka už zas nemohla.

Drholec vrtěl hlavou, ale potom povídal: „Inu, když mermomocí chceš —“ a přimáčknuv tabák v dřevěnce, zapaloval.

Oči krejčíkovy pozorovaly vystupující kusy kouře, a ústa počínala se usmívati vlídněji.

Caromejka oči s něho nespouštěla.

Zamrkal na ni a povídal: „Caro mio, je mi ňák lepší —“ ale zle mu při tom sípalo v hrdle.

„No, zaplať Pánbůh,“ vydychla, „na tahle slova jsem dlouho čekala —“

Krejčík pořád upjatě pozoroval, jak Drholec zvolna dýmá. Najednou se prohnul stranou, usmál se na stařenu a povídal: „A mohla bys mi taky nacpat!“ a v očích ještě více se zjasnilo.

„I Bože, co by ti to napadlo, a pan doktor co by řekl — teď kouřit!“

„Už zas cukruje!“ skuhral Kuliš.

Drholec se zhluboka rozesmál, ale Caromejka běhala světlicí jako pomatena.

„Ať nacpe —“ hlasitěji žádal nemocný.

„No tak, tetka, co je dělat — vždyť vidíte —“ sám nevěda, co moudře začít, pobízel ji bednář.

Běžela k oknu, chytila dýmku a rychle nacpávala. Ruce se jí tuze třásly — — Co ho to jen napadlo — a jak to chce udělat! myslila si vědouc dobře, že se táta hnout nemůže; a úzko jí bylo z toho, jak vypadal.

„Tak hodně — je to na cestu —“ zaskuhral Caromio, a ústa se mu protáhla.

„Panenko Maria — co to mluvíš?“ vyjekla vyjevena. Pustila dýmku a již byla u lože.

Nemocný rychle, ale slabě dýchal. Bylo patrné, že se namáhá něco říci. Oči se mu potahovaly mdlem —

Drholec již také stál a vyboulenýma očima hleděl na tu malou, krátkovlasou hlavu.

„— dost jsme se užili — — caro mio —“

V hrdle zastenalo, škytlo — — oči se obracely v sloup — — krk krejčího Kuliše Caromia se protáhl, ohryzek sešpičatěl, hlava více zapadla . . .

Oči Drholcovy i tetčiny se setkaly; ruce její zalomily, až to zaprašťelo.

Stáli bez hnutí. Do hlubokého ticha hodiny hrčely šest . . .

Za chvíli potom Caromejka s Drholcem nebožtíka strojili. Ale tetka, jež práci tuto po celé vsi léta vykonávala, dnes, strojíc svého tátu, byla jak zmatena, bez vlády, bez paměti. Drholec musel udělati skoro všechno sám.

„Nic ho není, spratka, do malého uzlu by ho svázal!“ povídal si oblékaje mu nedělní nohavice — ale bílá hlava se rozklepala, a oči najednou neviděly. Když potom ohnut šel návsí k Strouhalovi, aby tkadlec Caromiovi v kapliče zazvonil, chrchlal celou cestu a přes tu chvíli ruku zdvihal k očím. Sotva zvonek zazněl, ze všech stavení vybíhali; zadívali se k baráčku, a aniž by se dále ptali, uháněli k jeho dveřím. Okno u Kulišů bylo otevřeno. Nad návsí vznášel se soumrak . . .

Přišli také od Voralů a všichni se nad drobným krejčíkem tuze rozplakali. Voralka Caromejku nutila, aby šla na noc k nim, ale babka že nepůjde. „Proč bych chodila?“ povídala. „Až tu nebude, přistěhuju se, když chcete, k vám do sedničky,

ale dokud ho tu mám, nepůjdu od něho. Snad bych se ho nebála — vždyť jsme tu spolu byli tolik roků! Ach, Bože, Bože, už mi tu nebude čudít —“ a tuze plakala. —

Na pohřeb krejčího Kuliše Caromia přicházel z celé vsi, kdo jen trochu mohl. Každý zašel do síně, kde dětmi obklopen v nevelké černé rakvi ležel mužik drobnické hlavy, obrázky všecek poset. Kdo by ho byl neznal, vída ho trošek, nebyl by řekl, jak ještě nedávno vykračoval, o vojanských časech vypravoval, a provaz kouře daleko se za ním táhl.

A po návsi si vypravovali, jak si ještě před smrtí chtěl na tu cestu zakouřit . . .

Šla také Voralka — s Vášou šla a Julku si vedla. Manka zůstala s otcem doma; seděli stranou u okna a pozorovali, jak se lidé scházejí.

Voralka měla černé šaty, jež jí muž na jaře dal u Haňáčky ušítí, a děti také byly slušně oblečeny.

Šla mezi lidmi s hlavou schýlenou, v pravo v levo nehledíc — ale některé ženské samy volaly: „Dobrytro, paní Voralová! Taky ho, chudáka, jdete vyprovodit?“

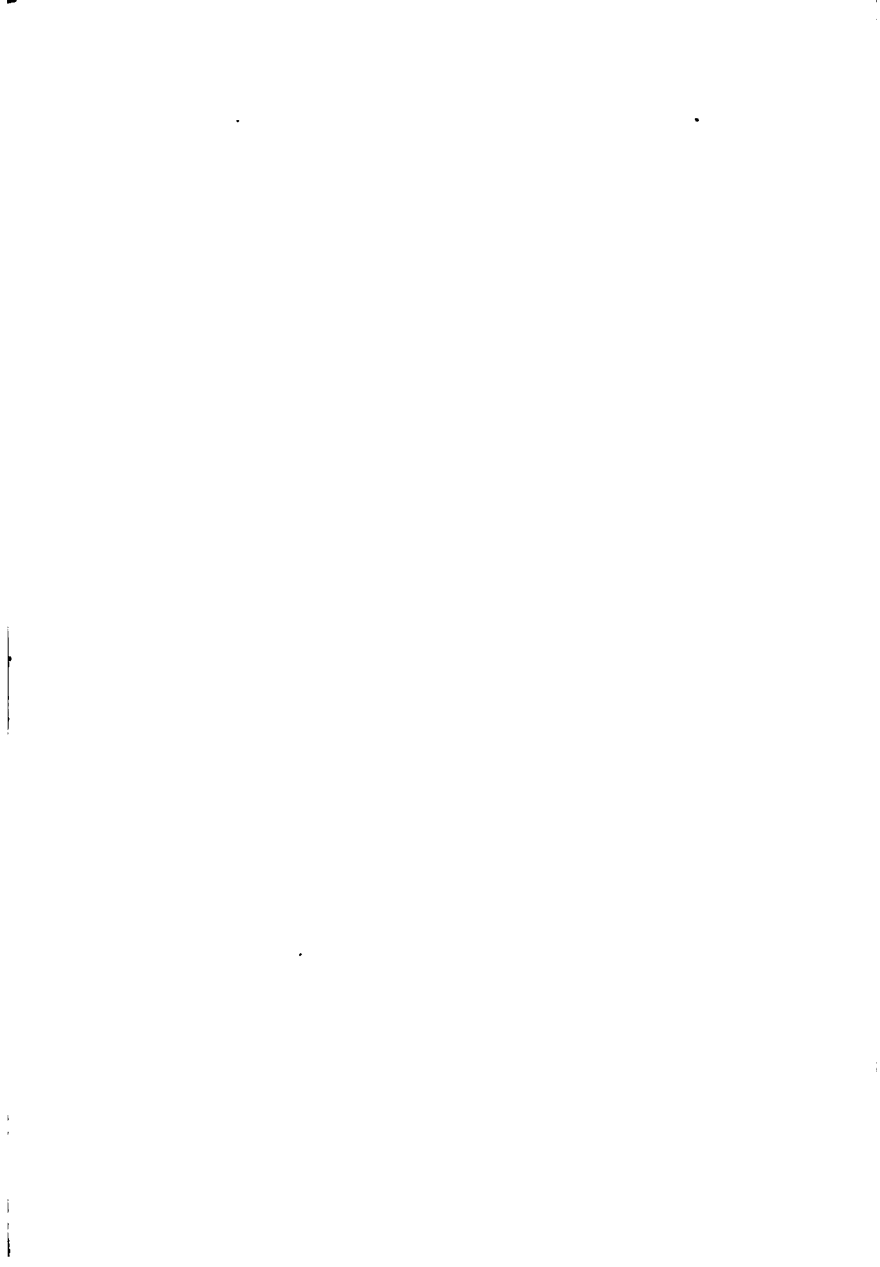
Kuliš Rozumíš stoje v hloučku známých, breptavě velebil: „Co tahle ženská dokáže — co ta zmůže a jak všechno sama vede, to, rozumíte, člověk neviděl! Škoda, že krom toho dření —“

„Ale, pane, veselo jí není,“ vpadl Drholec, „já vím, že si myslí, jak sama dřív nebo později bude taky tátu vypravovat —“

V tom po návsi přicházel pan starosta Vej-
běra s Lídou i mladým Rudou, a všechny oči obra-
cely se k nim.

Voralce při tom celém pohybu oči neuschly.

U. C. BERKELEY LIBRARIES

C043113042

M187616

8

R23N2

THE UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

